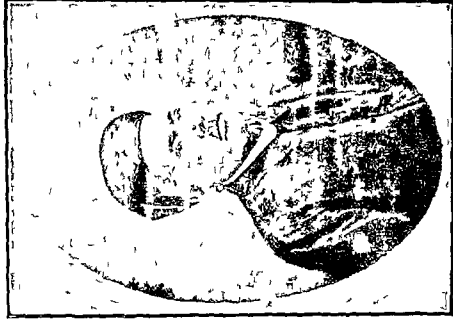
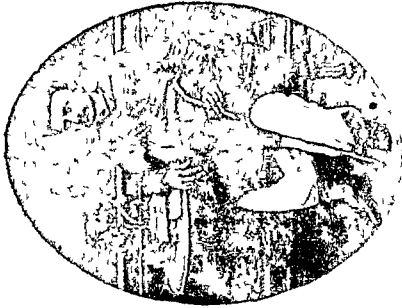

सद्गत मोदी श्रीयुत प्रेमचंद दोलतराम सारक-ग्रन्थांक ?

अमदावाद निवासी सद्गत श्रावक श्रीयुत प्रेमचंद दोलतराम मोदीना पुण्यसराणार्थ, तेमना लेही रा. व. श्रीगिरधरलाल उचसराम पारेख, की ए, एलएल बी, (पब्लिकप्रोसीक्युटर-अमदावाद) एमणे अर्पण करेला द्रव्यमाथी आ ग्रन्थ यत्कालित करतारामा आव्यो छे.

जैन साहित्य
संशोधक ग्रन्थमाला

जीतकल्प-सूत्र

संपादक—
शुनि जिन वि

अस्य जीतकल्पसूत्रस्य प्रथमप्रकाशनकर्तृभ्यः

जर्मनि-विषयवास्तव्य-अध्यापक

श्री अर्न्स्ट लॉयमान्

(Ernst Leumann)

नामधेय-पण्डितप्रवरेभ्यः

समर्पितमिदं ग्रन्थरत्नम्

सम्पादकेन

जैन साहित्य संशोधक ग्रन्थमाला

ग्रन्थाङ्क ७.

श्रीजिनभद्रगणि-क्षमाश्रमण-विरचितं

जीतकल्प-सूत्रम्

[श्रीचन्द्रसूरिसन्धब्ध-विषमपदव्याख्याविभूषित-

श्री सिद्धसेनगणिकृत-

बृहच्चूर्णिसमन्वितम्]

संशोधक तथा संपादक

मुनि जिन विजय

[आचार्य-गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर-अमदावाद]

प्रकाशक

जैन साहित्य संशोधक समिति

(अमदावाद)

[सि० सं० १९२९]

[मूल्यं कल्पकत्रयम्]

[सि० सं० १९८२]

अस्य जीतकल्पसूत्रस्य प्रथमप्रकाशनकर्तृभ्यः

जर्मनि-विषयवास्तव्य-अध्यापक

श्री अन्स्ट लॉयमान्

(Ernst Leumann)

नामधेय-पण्डितप्रवरेभ्यः

समर्पितमिदं ग्रन्थरत्नम्

सम्पादकेन

जैन साहित्य संशोधक ग्रन्थमाला

ग्रन्थाङ्क ७

श्रीजिनभद्रगणि-क्षमाश्रमण-विरचितं

जीतकल्प-सूत्रम्

[श्रीचन्द्रसूरिसन्तुद्ध-विषमपदव्याख्याविभूषित-

श्रीसिद्धसेनगणिकृत-

बृहच्चूर्णिसमन्वितम्]

संशोधक तथा संपादक

मुनि जिन विजय

[आचार्य-गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर-अमदाबाद]

प्रकाशक

जैन साहित्य संशोधक समिति

(अमदाबाद)

सि० सं० १९२९]

[मूल्यं रूप्यक-त्रयम्]

[सि० सं० १९८१]

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirmaja Sagar Press,
26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by—
Muni Jina Vijayaji,
(Jaina Sāhitya Samsodhaka Samiti)
AHMEDABAD

સંપાદકીય પ્રસ્તાવના

આધારભૂત પ્રતિઓનો પરિચય

જીતકલ્પસૂત્રની પ્રસ્તુત આવૃત્તિ નીચે જણાવેલી હસ્તલિખિત પ્રતિઓના આધારે તૈયાર કરવામા આવી છે—

[૧] જીતકલ્પસૂત્ર મૂળપાઠ

- (A) તાડપત્ર ઉપર લખેલી વૃહચૂર્ણિસાથેની, પૂનાના માહારકર ઓરિએન્ટલરીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યુટમાંના રાજકીય ગ્રંથ સંગ્રહની ।
- (B) કાગળ ઉપર લખેલી કેવળ મૂળમાત્રની ૩ પાનાની, ગૂજરાતપુરાતત્ત્વમન્દિરમા (અમદાવાદ) ના સંગ્રહની ।
- (C) તિલકાચાર્યકૃત ઘૃત્તિસમેતની શ્રીયુત કે. પ્રે મોદી મારફત આવેલી ।
- (D) જર્મન વિદ્વાન્ ડૉ અર્નેસ્ટ લૉયમાન સંપાદિત અને Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften, Berlin, 1892 મા રોમના-ક્ષરમા મુદ્રિત ।

[૨] સિદ્ધસેનસૂરિકૃત વૃહચૂર્ણિ

- (A) પૂનાના માહારકર ઓરિએન્ટલ રીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યુટમાંના સંગ્રહમાની તાડપત્રની ન ૨૩, ૧૮૮૦-૮૧ વાઠી પ્રતિ । એ પ્રતિને આ આવૃત્તિમા યાઠાન્તર સૂચવવા માટે A સજ્ઞા આપવામા આવી છે । એ પ્રતિમા લેખનકાલ આપેલો નથી પણ લીપિની આકૃતિ ઉપરથી તે વિક્રમના ૧૨ મા સૈકામા લખાણી હોય તેમ લાગે છે । પ્રતિ બહુ શુદ્ધ નથી । એમા મૂળ સૂત્ર-પાઠ પૂર્ણ આપેલો છે ।
- (B) ઉક્ત સંગ્રહમાની તાડપત્રની ન ૨૪, ૧૮૮૦-૮૧ વાઠી વીજી પ્રતિ । એ પ્રતિના યાઠાન્તર સૂચવવા માટે, એને અહિ B સજ્ઞા આપી છે । એ, પ્રમાણમા કાર્દક વધારે શુદ્ધ છે । હાસિયાઓમા ઘણી જગ્યાએ ટૂંકા ટિપ્પણો પણ આપેલા છે । પણ એનાં અન્તનાં કેટલાંક પાના નષ્ટ થઈ ગયા છે તેથી એનો પણ લેખનકાલ જ્ઞાત થઈ શક્યો નથી । વર્ણાકૃતિ ઉપરથી અનુમાને એ ૧૩ મા સૈકામા લખાણી હોય તેમ જણાય છે ।

[૩] શ્રીચંદ્રસૂરિરચિત ચૂર્ણિવિપમપદવ્યાખ્યા.

- (A) શ્રીયુત કે પ્રે મોદી મારફત મળેલી મુનિવચ્ચે શ્રીહસવિજયજીના શાસ્ત્રસંગ્રહમાંની કાગળ ઉપર લખેલી નવીન પ્રતિ ।
- (B) આચાર્ય શ્રીવિજયનેમી સૂરિના સંગ્રહમાની એ જ જાતની વીજી પ્રતિ । આ બંને પ્રતિઓ કોઈ એક જ મૂળ પ્રતિ ઉપરથી લખાણી નવીન નકલો છે । પ્રતિઓ સામાન્યરીતે બહુ જ અશુદ્ધતાવાળી છે । જૂની પ્રતિની લીપિના વઢળને ઘરાબર નહીં સમ-

જનાર એવા કોઈ સીંચાડ લહિયાઓના હાથે આ નકલો થઈ છે તેથી એમાં, એ લહિઓપ, એક અક્ષરના વદલે ઘીજો અક્ષર લખી નાલી, પ્રત્યની અશુદ્ધિમા ઘણો વધ કરી દીધો છે । ઉદાહરણ તરીકે—‘એ’ અક્ષરની જગ્યાએ ‘વ’, ‘થ’ ની જગ્યાએ ‘ઘ’, ના વદલે ‘હ’, ‘સ’ ના વદલે ‘સૂ’, ‘મ’ ના માટે ‘ચ’, અને ‘ઘ’ ના માટે ‘ઘ’, પક્તિએ પક્તિએ અનેક ઘણોનો વિષય કરી દીધેલો નજરે પડે છે । આમ, જૂની શુદ્ધ પ્રતિની પ્રાપ્તિના અભાવે એ વ્યાખ્યાના સંશોધનમાં ઘણી કઠિનતા અનુભવી પડી અને તેથી ક્ષતિસ્વરૂપે તો અશુદ્ધ પાઠને જ સ્થાનસ્થિત રાખવો પડ્યો છે ।

જિનમદ્રગણિ-ક્ષમાશ્રમણ

આ જીતકલ્પસૂત્રના કર્તા જિનમદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ છે, એમ ચૂર્ણિકારનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે, અને અન્યાન્ય ટીકાકારોએ તથા અન્ય અથકારોએ પણ એ વાતનો ઘણા ઠેકાણે નિર્દેશ કરેલો છે । આવશ્યક સૂત્રના સામાયિકાધ્યયન ઉપરનું લગભગ પાંચ હજાર પ્રત્યપ્રમાણ પ્રાકૃતગાથાવદ્ધ માટે વિશેષાવશ્યક માપ્યના નામે સુપ્રસિદ્ધ છે તેના કર્તા પણ આ જ જિનમદ્ર ગણી છે । માપ્યગ્રન્થ જૈન પ્રવચનમા એક સુકુટમણિ સમાન લેખાય છે અને તેથી માપ્યકાર જિનમદ્ર જૈનશાસ્ત્રકારોમા અગ્રણી મનાય છે । જૈન દર્શન પ્રતિપાદિત જ્ઞાનવિષયક વિચારને કેવળ શ્રદ્ધાગમ્ય—વિષયની કોટિમાથી બુદ્ધિગમ્ય—વિષયની કોટિમા ઉતારવાનો સુસંગત પ્રયત્ન, સૌથી પ્રથમ એમણે જ એ મહામાપ્યમા કર્યો હોય, એમ જૈન સાહિત્યના વિકાસક્રમનું સિદ્ધાંતલોક કરતાં જણાઈ આવે છે । જૈન આગમોના સંપ્રદાયગત રહસ્ય અને અર્થના, પોતાના સમય અદ્વિતીય જ્ઞાતા તરીકે, એ આચાર્ય સર્વસમ્મત ગણાતા હતા, અને તેથી એમને ‘યુગપ્રધાન’ એવું મહત્ત્વસ્થાપક ઉપપદ મળેલું હતું । જીતકલ્પચૂર્ણના કર્તાએ, પ્રારંભમા, ૫ થી ૧૧ માં સુધીના પદ્યમા આ આચાર્યની જે ગમીરાર્થક સ્તુતિ કરેલી છે તે ઉપરથી એમની જ્ઞાનગમીરતા અને સામપ્રદાયિક પ્રતિષ્ઠિતતાનું કોઈક સૂચન થાય છે । આ પદ્યોનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે.—

૫. અનુયોગ એટલે આગમોના અર્થ જ્ઞાનના ધારક, યુગ-પ્રધાન, પ્રધાનજ્ઞાનિયોને વહુમત, સંશુતિ અને શાસ્ત્રમા કુશલ, અને દર્શન-જ્ઞાન ઉપયોગના માર્ગસ્થ એટલે માર્ગરક્ષક ।

૬. કમલના સુવાસને અધીન થયેલા અમરો જેમ કમલની ઉપાસના કરે છે તેમ જ્ઞાનરૂપ મકરન્દના પિપાસુ મુનિયો જેમના સુખરૂપ નિર્ઘરમાથી નીકળેલા જ્ઞાનરૂપ અમૃતનું સદા સેવન કરે છે ।

૭. સ્વ-સમય અને પર-સમયના આગમ, લીપિ, ગણિત, છન્દ અને શબ્દશાસ્ત્રો ઉપર કરેલ વ્યાખ્યાનોથી નિર્મિત થયેલો જેમનો અનુપમ યશઃપટલ દશે દિશાઓમા ભમી રહેલો છે ।

૮. જેમણે પોતાની અનુપમ મતિના પ્રમાણે જ્ઞાન, જ્ઞાની, હેતુ, પ્રમાણ, અને ગણધરપૂજ્ય સવિશેષ વિવેચન વિશેષાવશ્યકમા ગ્રન્થનિબદ્ધ કર્યું છે ।

૯. જેમણે હેતુ સૂત્રોના અર્થોધારે, પુરુષ વિશેષના પ્રથક્કરણ પ્રમાણે, પ્રાયશ્ચિન્ના વિધિનિષ્ઠાન કરનાર જીતકલ્પસૂત્રની રચના કરી છે ।

૧૦ એવા, પરસમયના સિદ્ધાન્તોમા નિપુણ, સંયમશીલ શ્રમણોના માર્ગના અનુગામી, અને ક્ષમા-શ્રમણોમા નિધાનમૂલ જિનમદ્ર ગણી ક્ષમાશ્રમણને નમસ્કાર ।

આમાના ૫ મા પદના તાત્પર્યર્થે ઉપરથી એ જણાય છે કે—જિનમદ્ર ગણી આગમોના અદ્વિતીય વ્યાખ્યાતા હતા, યુગપ્રધાન પદના ધારક હતા, તત્કાલીન પ્રધાન પ્રધાન શ્રુતધરો પણ એમને વહુ માનતા હતા, શ્રુતિ અને અન્ય શાસ્ત્રોના પણ એ કુશલ વિદ્વાન્ હતા, અને જૈન સિદ્ધાન્તોમા જે જ્ઞાન-દર્શનરૂપ ઉપયોગનો વિચાર કરવામા આવ્યો છે તેના એ સમર્થક હતા । ૬ ટ્ઠા પદના તાત્પર્યર્થે એ જણાય છે કે એમની સેવામા ઘણા મુનિયો જ્ઞાનાભ્યાસ કરવા માટે સદા ઉપસ્થિત રહેતા હતા । ૭ મા પદમા, જુદા જુદા દર્શનોના શાસ્ત્રો, તથા, લીપિ વિદ્યા, ગણિત શાસ્ત્ર, છન્દ શાસ્ત્ર, અને શબ્દ (વ્યાકરણ) શાસ્ત્ર આદિમા એમનું અનુપમ પાઠિત્ય સૂચિત કર્યું છે । ૮ મા પદમા વિશેષાવશ્યકભાષ્ય, અને ૯ મામા, જીતકરૂપસૂત્ર વિષયક એમનું કર્તૃત્વ પ્રકટ કર્યું છે । ૧૦ મા પદમા, એમની પરસમયના આગમ વિપેની નિપુણતા, સ્વાચારપાલનની પ્રવણતા, અને સર્વ જૈન શ્રમણોમા રહેલી મુલ્યતાનુ સૂચન કર્યું છે ।

આટલા સંક્ષિપ્ત પરિચય સિવાય અન્યત્ર ક્યાં એ પણ એ મહાન્ આચાર્યનો કશો પણ વિશેષ ઝલ્લેજ દ્રષ્ટિગોચર થતો નથી ।

હરિભદ્રસૂરિ, શીલાકાચાર્ય, જિનેશ્વરસૂરિ, અમયદેવસૂરિ, હેમચન્દ્રસૂરિ, વાદીદેવસૂરિ, મલયગિરિ અને દેવેન્દ્રસૂરિ વિગેરે પાછળના પ્રસિદ્ધ પ્રત્યકારો અને ટીકાકારો એમનો નામનિર્દેશ પોતાની કૃતિઓમા અનેકશ કરેલો છે । “માખ્યસુધામ્મોધિ; માખ્યપીયૂષપાથોધિ, મગવાન્ માખ્યકાર; દુષ્પમાન્ધકારનિમદ્રજિનવચનપ્રદીપપ્રતિમ; દલિતકુવાદિપ્રવાદ; પ્રશસ્તમાખ્યસસ્યકાશ્યપીકલ્પ; ત્રિભુવનજનપ્રથિતપ્રવચનોપનિપદ્વેદી; સન્દેહસન્દોહશૈલશૃંગભંગદમ્મોલિ;” इत्यादि प्रकारना विशिष्ट विशेषणोपूर्वक एमनु नामस्मरण करवामा आव्यु છે, અને એ રીતે એમની આસતાનો ગૌરવપૂર્વક સ્વીકાર કરવામા આવ્યો છે ।

દરેક સંપ્રદાયમા વિદ્વાનોના બે પ્રકાર નજરે પડે છે એક તો આગમપ્રધાન, અને બીજો તર્કપ્રધાન । આગમપ્રધાન પઢિતો હમેશા પોતાના પરપરાગત આગમોને—સિદ્ધાન્તોને શબ્દશ પુષ્ટીતે પકડી રહેવાના સ્વભાવવાળા હોય છે, ત્યારે તર્કપ્રધાન વિદ્વાનો આગમગત પઠાર્થવ્યવસ્થાને તર્કસંગત અને રહસ્યાનુકૂલ માનવાની વૃત્તિવાળા હોય છે । આથી કેટલીક વચ્ચે આગમપ્રધાન અને તર્કપ્રધાન વિચારકોની સંપ્રદાયગત તત્ત્વવિવેચનની પદ્ધતિમા વિચારમેદ પડે છે । એ વિચારમેદ જો ઉગ્ર પ્રકારનો હોય છે તો કાલક્રમે સંપ્રદાય-મેદના અવતારમા અવસાન પામે છે, અને સૌમ્ય પ્રકારનો હોય છે તો તે માત્ર મતમેદના રૂપમા જ વિરમી જાય છે । જૈન સંપ્રદાયના ઇતિહાસનું અવલોકન કરતા તેમા આવા અનેક વિચારમેદો, મતમેદો અને સંપ્રદાયમેદો અને તેના મૂલમૂલ ઠક્ક પ્રકારના કારણો બુદ્ધિ આગલ સ્પષ્ટ તરી આવે છે । એ વિચારના એક ઉદાહરણમૂલ જિનમદ્ર ગણી ક્ષમાશ્રમણ પણ છે, અને તેથી જૈન પ્રવચનના ઇતિહાસમા એમને ઘણી પ્રસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે । જિનમદ્રગણી આગમ-પ્રધાન આચાર્ય છે । જૈન આગમાન્નાય જે પરપરાથી ચાલ્યો આવતો હતો

તેને શબ્દશઃ અનુસરી તે ऊपर संगतवार भाष्य रचवानું प्रधान कार्य एमणे कर्तुं हतुं । ए भाष्यमा आम्नायथी विरुद्ध जनारा दरेक पक्ष ऊपर एमणे यथेष्ट आक्षेप-प्रतिक्षेप कर्त्ता छे अने खसप्रदायनु समर्थन कर्त्तु छे । ए पोताना समर्थनमा तर्कनो उपयोग करे छे पण ते तर्क आम्नायानुकूल होय तो ज तेने महत्त्व आपे छे । आम्नायथी आगळ जनार तर्कने ए उपेक्षणीय गणे छे ।

उदाहरण तरीके एक प्रसंग लईए—सिद्धसेन दिवाकर जिनभद्रना पुरोगामी आचार्य छे । जैनवाङ्मयमा अने इतिहासमा तेमनु स्थान धणुं ऊचु छे । जैनधर्मना जे महान् समर्थक अने प्रभावक आचार्यो अई गया छे तेमा सिद्धसेनसूरि घणा आगळ पढता छे । सम्मतितर्क, न्यायावतार, महावीरस्तुति विगेरे मौलिक-सिद्धान्त-प्रतिपादक अने प्रौढविचार-पूर्ण एमना ग्रन्थो छे । जैन तर्कशास्त्रना ए व्यवस्थापक अने विवेचक छे । एथी ए तर्कप्रधान आचार्य मनाय छे । जैनदर्शनना ए एक अनन्य आधारभूत आस पुरुष छे । एमना पाछळना सर्व समर्थ आचार्यो ए एमने आस्त्ररूपे स्वीकार्यो छे । ए आचार्यो पोताना सम्मतितर्क नामना तात्त्विकग्रन्थमा, केवलज्ञान अने केवलदर्शनना स्वरूपनो विचार करता, ए सिद्धांत प्रतिपादित कर्त्तो छे के केवलज्ञानीने ज्ञान अने दर्शन बन्ने युगपत् ज होई शके छे, अने तेथी यथार्थमा बन्ने एक स्वरूप ज छे । आगमोमा जे “जुगवं दो णत्थि उवओगा” ए विचार प्रतिपादेलो छे तेनाथी सिद्धसेननो सिद्धान्त जराक विरुद्ध देखाय छे । एटले आगमवादी जिनभद्र गणी क्षमाश्रमणे पोताना भाष्यमा सिद्धसेनना विचारनो विगतवार प्रतिक्षेप कर्त्तो छे अने तात्पर्यमा जणाव्यु छे के तर्कथी गमे ते विचार सिद्ध थतो होय पण आगमथी बहार जता तर्कनो स्वीकार न करी शकाय । आगममा क्याए पण युगपदुपयोगनु सूचन नथी अने तेथी ए विचार अग्राह्य छे । आ विषयनो उपसंहार करता जिनभद्र गणी क्षमाश्रमण जणावे छे के—

कस्स व नाणुमयमिण जिणस्स जइ हुज्ज दोवि उवओगा ।

नूण न हुंति जुवगं जओ निसिद्धा सुए बहुसो ॥

न वि अभिनिवेशबुद्धी अम्हं एगंतरोवओगमि ।

तह वि भणिमो न तीरइ जं जिणमयमज्झहा काउं ॥

(विशेषावश्यकभाष्य, पृष्ठ १२१३)

अर्थात्—जो जिनने—केवलीने युगपद् बन्ने उपयोग होत तो ते कोईने अनभिमत न थात । पण ते छे ज नहीं, कारण के सूत्रमा तेनो घणी जग्याए निषेध करवामा आवेलो छे । तेम ज क्रमोपयोगमा—एक पछी एक थनार ज्ञानमा—अमारी काई अभिनिवेशबुद्धी नथी । पण तथापि कहीए छीए के जिनना मतने अर्थात् आगमनी परपराने अन्यथा न ज करी शकाय ।

आम जिनभद्रगणी आगमपरपराना महान् सरक्षक हता अने तेथी तेओ आगमवादी के सिद्धान्तवादी ना विरुद्धथी जैन वाङ्मयमा ओळखाय छे ।

जिनभद्रगणीनी ग्रन्थकृतिओ

जिनभद्रगणीना बनावेल ग्रन्थोनी चोक्त माहिती काई मळती नथी । सामान्य रीते नीचे जणावेल पाच ग्रन्थो तेमनी कृति तरीके सुप्रसिद्ध छे ।

૧ વિશેષાવશ્યક માપ્ય મૂલ અને ટીકા, આ માપ્ય વહુ પ્રસિદ્ધ અને પ્રકાશિત છે । આના ઉપર ગ્રન્થકારે પોતે જ એક સસ્કૃત ટીકા લખી હતી પણ તે અત્યારે દુર્લભ છે ।

વીજી ટીકા શીલાકાચાર્ય જેમનુ વીજુ નામ કોટ્યાચાર્ય પણ પ્રસિદ્ધ છે તેમણે લખી છે । એ ટીકાની તાડપત્ર ઉપર લખેલી એક અતિજીર્ણ પ્રતિ પૂનાના રાજકીય ગ્રન્થસમ્રહમા સુરક્ષિત છે ।

ત્રીજી ટીકા મલધારી હેમચદ્રસૂરિની બનાવેલી છે અને તે પ્રકટ થઈ ગઈ છે ।

૨ વૃહત્સંગ્રહણી, આ લગભગ ૪૦૦ થી ૫૦૦ ગાથાનો ગ્રન્થ છે । એના ઉપર મલયગિરિ સૂરિએ સસ્કૃત ટીકા લખી છે । ગ્રન્થ સડીક પ્રસિદ્ધ થઈ ચુક્યો છે ।

૩ વૃહત્ક્ષેત્રસમાસ, આ પણ પ્રાકૃત ગાથાવદ્ધ ગ્રન્થ છે । આના ઉપર પણ મલયગિરિ વિગેરે આચાર્યોએ ટીકાઓ લખી છે । ગ્રન્થ પ્રસિદ્ધ છે ।

૪ વિશેષણવતી, લગભગ ૪૦૦ ગાથાઓનો બનેલો આ એક પ્રકરણ ગ્રન્થ છે, અને અદ્યાપિ અપ્રકાશિત છે ।

૫ જીતકલ્પસૂત્ર, પ્રસ્તુત ગ્રન્થ । આ સિવાય ધ્યાનશતરૂ નામનો એક ગ્રન્થ જે હરિમદ્ર-સૂરિની આવશ્યક ટીકામા સમુદ્ધૃત છે તેના કર્તા પણ જિનમદ્રગણી કહેવાય છે પણ તે સન્દિગ્ધ છે ।

જિનમદ્રગણીની માપ્યકાર તરીકેની વહુ સ્થાતિ છે । તેમા મુખ્યતયા તો વિશેષાવશ્યક માપ્ય ને લઈને જ એ પ્રસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ હોય તેમ જણાય છે । કારણ કે જ્યાં જ્યાં માપ્યકારના નામે એમનો ઉલ્લેખ આવે છે ત્યાં ત્યાં ઘણા ભાગે વિશેષાવશ્યકના અવતરણો ટાકવામા આવ્યા હોય છે । પણ, એ માપ્ય સિવાય વીજા પણ કોઈ માપ્યો એમણે રચ્યા હોય તો તે સમવિત છે । એનુ કાર્ક અસ્પષ્ટ સૂચન, કોટ્યાચાર્યની વિશેષાવશ્યકમાપ્યટીકામાના એક ઉલ્લેખથી થાય છે ‘પોગલ-મોયગદન્તે’ એ પદથી શુરુથી વિશેષાવશ્યકમાપ્યની ૨૩૪* મી ગાથામા જે દૃષ્ટાન્તો સૂચવ્યા છે તેમનુ વિવરણ આ માપ્યમા કરવામા આવ્યુ નથી । પણ નિશીથસૂત્રના માપ્યની પીઠિકામા આ ગાથા અને એમા સૂચવેલા દૃષ્ટાન્તોનુ વિવરણ વિગતપૂર્વક આપેલુ છે ।

દૃષ્ટાન્તો કોટ્યાચાર્ય પોતાની ટીકામા આ દૃષ્ટાન્ત-સૂચક ગાથાની વ્યાખ્યા કરતા વિવરણમાટે લખે છે કે—‘નિશીથે વક્ષ્યામઃ’—નિશીથમા આ વિવરણ કરીશુ ।’ આ વાક્ય કોટ્યાચાર્યનુ હોય એમ તો સંભવે જ નહીં । કારણ કે નિશીથમાપ્ય કોટ્યાચાર્યકૃત છે એવી પ્રસિદ્ધિ કે પરપરા ચિરકુલ સમઝાતી નથી । તેથી આ વાક્ય જિનમદ્રગણીની સોપણટીકામાનુ હોવુ જોઈએ । અને જો તેમ હોય તો ગ્રન્થકારે આ ગાથાનુ વિવરણ નિશીથ માપ્યમા કર્યુ હોય એટલે વિશેષાવશ્યકમાપ્યમા પુન તે કરવાની આવશ્યકતા નહીં રહેવાથી અહિં માર્ત્ર તેનુ સૂચન જ કરી દીધુ હોય । વિશેષાવશ્યકટીકાકાર હેમચદ્રસૂરિ પણ આ ગાથાની વ્યાખ્યામા અતે એમ લખે છે કે—‘એતાન્યુદાહરણાનિ વિશેષતો નિશીથાદવસેયાનિ ।’ મારી પાસે કેટલાક પ્રકીર્ણ પાનાઓનો એક સમ્રહ છે તેમા માપ્યો અને ચૂર્ણિઓમાની કેટલીક નોંધો કોઈ વિદ્વાને કરેલી છે ।

* કાશીથી પ્રકટ થયેલ શાસ્ત્રસિમા આ ગાથાનો ક્રમાંક ૨૩૫ છે, પણ પૂનાની કોટ્યાચાર્યવાઘી ટીકાની પ્રતિમાં એ ક્રમાંક ૨૩૮ છે ।

૫ સંદ્રહ આસરે ૩૦૦ કરતા વધારે વર્ષનો જૂનો લખેલો છે । એમાં એક ઠેકાણે નિશીથભાષ્યની ૩ ગાથા લખેલી છે, અને તે પછી “इति जिनभद्रक्षमाश्रमणकृतनिशीथभाष्यस्याष्टमोद्देशके” આવી સ્પષ્ટ નોંધ કરી છે । અભ્યાસિઓએ આ વાવતમા વિશેષ સોધ કરવાની આવશ્યકતા છે ।*

जिनभद्रगणीनो समय

જિનભદ્ર ગણીના ગણ-ગચ્છાદિનો કે ગુરુ-શિષ્યાદિનો કોઈ ઉલ્લેખ જોવામા આવતો નથી । સોલમા સૈકા પછી લખાણેલી પટ્ટાવલિઓમા તેમના સમયનો નિર્દેશ થયેલો જોવામા આવે છે અને તે પ્રમાણે મહાવીર નિર્વાણ પછી સં ૧૧૧૫ મા તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો માનવામા આવે છે । વીરનિર્વાણ ૧૧૧૫ તે વિક્રમ સવત્ ૬૪૫ બરાબર થાય છે । પટ્ટાવલિઓમા ઉલ્લેખેલો આ સમય કેટલો અસન્દિગ્ધ છે તે જાણવાનાં વિશેષ પ્રમાણો અઘાપિ હાથિગોચર થયા નથી । તપાગચ્છ, અચલગચ્છ, ઉપકેશગચ્છ, લઘુપોશાલિક, વૃહત્પોશાલિક, આદિ ગચ્છોની જે આધુનિક પટ્ટાવલિઓ ઉપલબ્ધ છે તેમની મુખ્ય પરપરામા તો જિનભદ્રનો કોઈ નિર્દેશ નથી । પણ સ્વતંત્ર ગચ્છીય પટ્ટાવલિઓમા કોઈ ઠેકાણે મૂળ પટ્ટપરપરામાં જિનભદ્રને દાખલ કરી દીધેલા જોવામા આવે છે સ્વરા । પણ તેમા પરસ્પર ઘણો જ વિરોધ નજરે પડે છે । ઉદાહરણ તરીકે, મારી પાસે જે કેટલાક આવા પટ્ટાવલિના પાનાઓ છે તેમાથી એકમાં જિનભદ્રને મહાવીરથી ૩૫ મી પાટે લખ્યા છે, બીજા પાનામા ૩૮ મી પાટે લખ્યા છે, ત્યારે ત્રીજા પાનામા ૨૭ મી પાટે લખ્યા છે । કેટલાક પાનાઓમા જિનભદ્રની પાટે હરિભદ્રને વેસાર્યા છે, તો કેટલાકમા જિનભદ્રની પાટે શીલાકાચાર્યને વેસાર્યા છે । એક પટ્ટાવલિમા હરિભદ્રને મહાવીર નિર્વાણ પછી ૫૮૫ વર્ષ અને જિનભદ્રને ૯૮૦ વર્ષ થયેલા જણાવ્યા છે । આમ પટ્ટાવલિઓની વિગતો વધુ જ અસંબદ્ધ હોવાથી તેમાના કોઈ પણ કથનને અન્યાન્ય પુરાવાઓના આધારે નિર્ણય કર્યા સિવાય સત્ય માની શકાય તેમ નથી એ સ્પષ્ટ જ છે ।

ધર્મસાગર ગણીકૃત તપાગચ્છ પટ્ટાવલિ કે જે કેટલાક ઐતિહાસિક ઝઢાપોહ પછી લખવામા આવી છે અને જેનું સંશોધન પણ કેટલાક વિદ્વાનોની બનેલી સ્વાસ સમિતિએ કર્યું છે, તેના ઉલ્લેખ પ્રમાણે જિનભદ્ર ગણી, હરિભદ્ર પછી ૬૦-૬૫ વર્ષે થયા હતા । પણ આ ઉલ્લેખ પણ ટૂંકો જ મૂલભરેલો છે । કારણ કે પ્રથમ તો હરિભદ્રનો સ્વર્ગ સમય જે એ પટ્ટાવલિમા વીરસવત્ ૧૦૫૫, વિક્રમ સંવત્ ૫૮૫ આપ્યો છે તે જ બરાબર નથી, એ મેં હરિભદ્રના સમય નિર્ણયમા વિસ્તૃત ચર્ચા કરી સિદ્ધ કર્યું છે, અને બીજું, હરિભદ્ર સૂરિએ પોતાની આવશ્યક ટીકામા અનેક ઠેકાણે જિનભદ્રનું સ્મરણ કર્યું છે અને વિશેષાવશ્યકનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ પણ કર્યો છે । ટૂંકા હરિભદ્ર પછી જિનભદ્ર કોઈ પણ રીતે હોઈ શકે નહીં એ નિશ્ચિત છે । ધર્મસાગરકૃત પટ્ટાવલિનો ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે —

श्री वीरात् १०५५ वि० ५८५ वर्षे याकिनीस्रुतः श्रीहरिभद्रस्वरिः स्वर्गभाक् ।
निशीथ-वृहत्कल्प-भाष्यावश्यकदिचूर्णिकाराः श्रीजिनदासगणिमहत्तरादयः पूर्वमत-

* પટ્ટાવલિઓનાં કેટલાંક પાનાઓમાં તો એમને “સર્વ ભાષ્યકર્તા” પણ લખેલા છે ।

થુતધર-શ્રીપ્રયુક્તધમાશ્રમણાદિશિષ્યત્વેન શ્રીહરિભદ્રસૂરિતઃ પ્રાચીના એવ યથાકાલમા-
વિનો બોધ્યાઃ । ૧૧૧૫ શ્રીજિનભદ્રગણિર્વુગપ્રધાનઃ । અયં ચ જિનમદ્રીયવ્યાનશતક-
કરણાન્ ભિન્નઃ સંભાવ્યતે ।

—ઈન્ડિયન ઇન્ટીકેરી, પુ ૧૧, પૃ ૨૫૩

ઘરતર ગચ્છની પટ્ટાવલિઓ—જેમા છેલ્લા સૈકામા થઈ ગયેલા ક્ષમાકલ્યાણમુનિની બનાવેલી
મુખ્ય કહી શકાય અને જેનો સાર ડૉ વલટે ઇન્ડિયન ઇન્ટીકેરીના પુ૦ ૧૧, પૃ૦ ૨૪૩-૪૯
મા આપ્યો છે—તે અનુસારે જિનભદ્રનો સમય વીરનિર્વાણનો દશમો સૈકો છે । એ પટ્ટાવલિમા
લખ્યા પ્રમાણે વીર સં૦ ૯૮૦ મા દેવર્ધિગણી થયા । તે જ સમયમા ચતુર્થીની સંવત્સરી સ્થાપન
કરનાર કાલકાચાર્ય થયા (વી સં ૯૯૩), તે જ અરસામા વિશેષાવશ્યક માપ્યાદિના કર્તા
[બીજી પ્રતિપ્રમાણે સર્વ માપ્યકર્તા] જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણ (વી સ ૯૮૦), તથા
આચારાગાદિ સૂત્રોની ટીકા કરનાર તેમના શિષ્ય શીલાકાચાર્ય થયા, અને તે જ જમાનામા
૧૪૪૪ ગ્રન્થોના રચનાર હરિભદ્રસૂરિ થયા । આ પ્રમાણે આ પટ્ટાવલિલેખકના હિસાબે
દેવર્ધિગણી, કાલકાચાર્ય, જિનમદ્ર, શીલાકાચાર્ય અને હરિભદ્રસૂરિ એ વધા સમકાલીન છે ।
આ વધામા હરિભદ્રસૂરિ સિવાય બાકીમા આચાર્યોનો સમય હજી પ્રમાણ-પુરસ્તર નિર્ણાત
થયો નથી । પણ, સાપ્તાયિક ઇતિહાસનુ એકદર વલ્લણ જોતા એ વધા સમકાલીન હોય
તેમ સમ્ભવતુ નથી । હરિભદ્રનો સમય, લગભગ વિક્રમના આઠમા સૈકાનો છેલ્લો ભાગ નિશ્ચિત
થયો છે । દેવર્ધિગણી અને કાલકાચાર્ય છઠ્ઠા સૈકાની શુરુઆતમા થયેલા મનાય છે । પટલે
એમની વધે ઓછામા ઓછુ ૨૫૦ વર્ષ જેટલુ અંતર પડે છે । એમાથી હરિભદ્રને બાદ કરી
દેવામા આવે—કારણ કે તેમનો સમય નિર્ણાત છે—અને બાકીના વધાને સમકાલીન માની
લેવામા આવે તો તે સપ્રમાણ હોઈ શકે કે કેમ, એ પ્રશ્ન વિચારણીય રહે છે સરો । પણ, આ સ્થલે
દેવર્ધિગણી અને કાલકાચાર્યના સમયના વિચારને પુરતો અવકાશ નથી, તેથી હુ એ બાબતને
વગર ચર્ચે જ મુકી દેવા માગુ છુ ।

જિનભદ્રગણી અને શીલાકાચાર્યની સમકાલીનતા અને ગુરુ શિષ્ય સમ્બન્ધ માટે ફાઈક
વિચાર અવશ્ય કર્તવ્ય છે । કમનસીબે, શીલાકાચાર્ય સબધી જે સવત્નો ઉલ્લેખ મળે છે તે
પણ પરસ્પર વિરોધી છે । આચારાગસૂત્રની ટીકાની કેટલીક પ્રતિઓમા ટીકા બનાવ્યાના
સમયનો નિર્દેશ થે રીતે મળે છે. એક નિર્દેશ ગદ્યમા છે, અને બીજો પદ્યમા છે । તેમા એ વઢી
દરેકમા વઢે પાઠભેદ છે ।

(૧) A પહેલો ગદ્ય નિર્દેશ આ પ્રમાણે —

“શકનૃપકાલાતીતસંવત્સરશતેષુ સપ્તસુ ચતુરશીત્યધિકેષુ વૈશાલપશ્ચમ્યાં
આચારટીકા દૃબ્ધેતિ ।”

સ્થમાતના શાન્તિનાથના મહારમા સં ૧૩૨૭ મા લલાપલી તાહપત્રની પ્રતિ છે તેમા આ
પત્રિક છે જુઓ, પીટર્સન રીપોર્ટ ૩, પૃ ૯૦

B. બીજો ગદ્ય નિર્દેશ આ પ્રમાણે:—

“શકનૃપકાલાતીતસંવત્સરશતેષુ સપ્તસુ અઘાનવત્સ્યધિકેષુ વૈશાખશુદ્ધપશ્ચમ્ય
આચારટીકા કૃતેતિ ।” —ઈન્ડિયન એન્ટીકેરી, સન્ ૧૮૮૬, પૃ. ૧૮૮.

(૨) બીજો, જે પદ્ય નિર્દેશ છે તે આ પ્રમાણે:—

દ્વાસપ્તત્વધિકેષુ હિ શતેષુ સપ્તસુ ગતેષુ ગુપ્તાનામ્ ।

સંવત્સરેષુ માસિ ચ ભાદ્રપદે શુક્લપશ્ચમ્યામ્ ॥

શીલાચાર્યેણ કૃતા ગમ્ભૂતાયાં સ્થિતેન ટીકૈષા ।

સમ્યગુપયુજ્ય શોધ્યા માત્સર્યવિનાકૃતૈરાર્યઃ ॥

—આગમોદયસમિતિ પ્રકાશિત આવૃત્તિ, પૃ. ૩૧૭ ।

મારી પાસેની એક નોંધમાં, ગુપ્તાનાં ના વદલે શકાના આવો પળ પાઠ છે । તેમ જ કેટલીક પ્રતિઓમાં આમાનો કોઈ પળ ઉલ્લેખ સર્વથા નથી મળતો ।

આ રીતે, આ ઉલ્લેખો, જુદી જુદી ૪ સાલો વતાવે છે । પહેલો, શક સવત્ ૭૮૮ ની, બીજો ૭૨૮ ની, ત્રીજો, ગુપ્ત સવત્ ૭૭૨ ની, અને ચોથો શક સવત્ ૭૭૨ ની । આમાની કઈ સાલ સાચી છે તે ચોક્કસ કહી શકાય તેમ નથી* । ગુપ્ત સવત્ની જે ગણતરી અઘાપિ વિદ્વાનો કરતા

* આચારાટીકાના આ સંવત્સરવિષયક ઉલ્લેખના સ્વઘમાં ડૉ. ક્રોટે ઇન્ડિયન એન્ટીકેરી, પૃ. ૧૫૫, પૃ. ૧૮૮ માં એક ટિપ્પણી લખી છે તે જાળવા જેવી હોવાથી તેનું ભાવાન્તર અહીં આપવામાં આવે છે ।

આચાર ટીકામાંથી વે ઉતારાઓ

ધીયુત કે બી પાઠકે જૈન દરિવંશમાંથી એક મહત્વનો ઉતારો ૧૪૧ માં પાન ઉપર આપ્યો છે । એમાં ગુપ્ત રાજાઓના વલ્લેખ ઉપરાંત મહાવીરના ઈર્વાળ પછીના વંશોનો વિચિત્ર ક્રમ આપી એ સમયનો સ્વઘ વતાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે । જો કે એ સ્વઘ ઘરાબર નથી ।

હું અહીં થોડીધણી એને મળતી જ સાહિત્યવિષયક ધ્યાન લેવે એવી ઘાયત આપવા રૂચ્યું હતું । ડૉ. મગવાન-લાલ એન્ડ્રીએ ૧૮૮૩ ની શુદ્ધઆતમાં, જૈનગ્રન્થ આચારાંગ સૂત્ર ઉપરની શીલાચાર્યની આચારટીકાની એક હસ્તલિખિત પ્રત મને વતાવી હતી । એ લગભગ ૩૦૦ વર્ષ પહેલાં લખાણી મનાય છે । એમાંથી હું વે ઉતારા આપું છું । પહેલો પથ્યદ ઉતારો ૨૦૭ B અને ૨૦૮ A પાન ઉપર છે, અને તે આ પ્રમાણે છે:—

દ્વાસપ્તત્વધિકેષુ હિ શતેષુ સપ્તસુ ગતેષુ ગુપ્તાનામ્ ।

સંવત્સરેષુ માસિ ચ ભાદ્રપદે શુક્લપશ્ચમ્યામ્ ॥

શીલાચાર્યેણ કૃતા ગમ્ભૂતાયા સ્થિતેન ટીકૈષા ।

સમ્યગુપયુજ્ય શોધ્યા માત્સર્યવિનાકૃતૈરાર્યઃ ॥

આ ઉતારો, શીલાચાર્યે ટીકાનો આ ભાગ ગુપ્તસવત્ ૭૭૨ ના ભાદરવા સુદી પાંચમને દિવસે ગમ્ભૂતા (સમાત) માં પૂરો કર્યો એમ જણાવે છે ।

બીજો ઉતારો પુલ્લકના અંતે ૨૫૬ B પાન ઉપર આવેલો છે । અને તે ગદ્યમાં હોઈ આ પ્રમાણે છે —

શકનૃપકાલાતીતસંવત્સરશતેષુ સપ્તસુ અઘાનવત્સ્યધિકેષુ વૈશાખશુદ્ધ પશ્ચમ્યામા-
ચારટીકા કૃતેતિ ।

૨૫૬ B પાન અહીં પુલ્લક વાય છે અને એ પછીનું પાન જેમાં આ લિપિનું આંકડામાં પુનરાવર્તન અને લેખકના ઉપસહારના શબ્દો છે તે નષ્ટ થઈ ગયું છે ।

આ ઉતારો સંપૂર્ણ ટીકાની સમાપ્તિની લિપિ તરીકે શકસવત્ ૭૧૮ ની વૈશાખ સુદી પાંચમને મુકે છે ।

આવ્યા છે તે પ્રમાણે જો ગણીએ તો ગુપ્ત સંવત્ ૭૭૨ એટલે ૧૧૪૧ વિક્રમ સવત્ (૧૦૯૧ઈ સ૦) થાય । એ સમય તો શેષનવાગ ટીકાકાર અમયદેવસૂરિનો છે । પ્રથમદ્વિતીયાગદીકાકર્તા શીલા-
 ચાર્ય તો એ અગાઉ ઘણા વર્ષા પૂર્વે થઈ ગયાના ઘણા પુરાવાઓ ઉપલબ્ધ છે । તેથી કા તો
 ગુપ્ત સવત્ ૭૭૨ વાલો ઉલ્લેખ અમૂલ્ય હોવો જોઈએ, અને કા તો ગુપ્ત સવત્ની જે ગણત્રી આજ
 પર્યંતના વધા શોધકો ગણતા આવ્યા છે તે સોટી હોવી જોઈએ । પણ, માત્ર આ અનિશ્ચિત પાઠ-
 ભેદના આધારે જ ગુપ્ત સવત્ની ગાઠને આપણે ઝૂકેલી શકીએ તેમ નથી, તેથી જ્યાં સુધી ગુપ્ત-
 સવત્ની ગણના અન્ય પ્રમાણોથી છોટી ન ઠરે ત્યાં સુધી આ પ્રસ્તુત ઉલ્લેખને આપણે સત્ય ન
 માની શકીએ । હવે રદ્દા શરૂ સવત્સરવાઝા ઉલ્લેખો । એમાં જો કે ૭૭૨, ૭૮૪ અને ૭૯૮
 આમ ત્રણ ભિન્ન ભિન્ન સવત્સરો છે, પણ તે ઘણાનો અન્તર્ભાવ એક જ પચીસીમા થાય છે તેથી

આ ઘણે ઉત્તારાઓ એમ ઘટાયે છે કે શીલાચાર્યે ગુપ્ત અને શક સવત્ને એક ગણ્યો છે । એમાં સ્પષ્ટીતે એક
 પ્રકારની મૂલ તો છે જ । અને આ મૂલ, ગુપ્ત અથવા શક સવત્ જેને વિષે એ બહુ જ્ઞાન હતું, તેનો નિર્દેશ,
 કોઈપણ રીતે દાખલ કરી પોતાની વિદ્વતા યતાવચ્ચાના હેતુને લઈને થઈ છે ।

જ્યાં સુધી, ગુપ્ત સંવત્ ૭૭૨ થી ૭૯૮ (૬ થી ૧૦૯૧ થી ૧૧૧૭) અથવા શક સંવત્ ૭૭૨ થી ૭૯૮
 (૬ થી ૮૫૦ થી ૮૭૬) એ સેમાંથી કયા ઋષભમાં આચારટીકા લગાડે એ યતાવચ્ચા માટે પુરતી થઈ પડે
 એવી શોધાચાર્યનો સારો સમય પ્રદર્શન કરતી માહિતી ન મળી આવે ત્યાં સુધી એ મૂલ દૂર ધવાની ગયી ।

પરંતુ આ ઉત્તારાઓ એમ યતાવચ્ચા માટે મહરવા છે કે શીલાચાર્યના સમયસુધો પણ એ વાતનું સ્મરણ હતું કે
 એ સવત્ (ગુપ્ત સવત્) કે જે યજ્ઞમીના રાજાશોના ઘાપરને લીધે જાળીતો હતો અને છેવટે કાઠિયાવાઢમાં
 યજ્ઞમી સવત્ તરીકે પ્રચલિત થયો હતો, એનો મૂલ અને રાષ્ટ્ર સંબંધ ગુપ્ત રાજાઓ ધાવે હતો જેમને કાઠિયા-
 વાઢ અને ઘોજા પાછોશના માગોમાં એનો ફેલાવો કર્યો હતો ।”

આ સવત્ અને ઠાં છૂટીટી ટિપ્પણી કપર પ્રો ઘોટસને, હસ્તલિખિત પુસ્તકોની શોધવાઝા, પોતાના
 પ્રોજા રીપોટના પૃ. ૩૬-૩૭ કપર જે નોંધ કરી છે તે પણ આ યાદતમા ઉપયોગી હોવાથી અહીં અવતાર
 ધામાં આવે છે —

ન ૨૫૫ આચારાગલ્પન કપરની શીલાચાર્યની ટીકા

શીલાચાર્યે કે શીલાંક મુપ્રસિદ્ધ નગર અળહિલવાઢ પાટણના સંસ્થાપક ધનરાજના ધર્મગુહ તરીકે
 મુવિદિત છે ।

૨૪૭ માં પાન કપર જે અવતરણ આવેલ છે તે કપરથી જળાય છે કે શીલાંકની આચારાગલ્પિતમાં એનો રચ
 ના-સમય શ સ ૭૭૮ છે । ઘધારેમાં જળાય છે કે જે શ્લોકમાં એ મિતિ છે તે છેવટના પાન કપર છે એટલે
 ઘહુ માર મૂકવા જેવી નથી । ૧૮૮૬ ના માવના ૬ એ મા છૂટીટી શીલાચાર્યના પ્રથ કપર એક દ્વિતી નોંધ
 છે । એમાં અગવાનલલ દ્વિતીની પ્રતિના આધારે એ લખે છે કે પ્રથના અંદરના માગમાં ગુપ્ત સવત્ ૭૭૨ અને
 અંતના માગમાં શ સ ૭૯૮ આપવામાં આવ્યા છે । હાલ તો હું, અહીં આવેલો ગુપ્ત અને શક સવત્ વચ્ચેનો
 પ્રોટાલો ટાઢી શકુ એમ નથી, પરંતુ સવત્ ૧૩૨૭ અર્થાત્ ૬ થી ૧૨૭૧ ના લગ્નાણી એ પ્રથની સમાતવાઢી
 ગોટાલો એ મૂલ પ્રથ લખાયાનો જે સમય આવેલો છે તે વિષે મને નહીં જેવી જ શકા છે । એ પ્રથ શ સ
 ૭૮૫—૬ થી ૮૬૩ માં પૂરી કરવામાં આવ્યો હતો । ઘોજા શ્લોકમાંનો જે શબ્દ હું મરાવર નહોતો સમજી
 શક્યો તે “મમૂતા” છે, એમ છૂટીટા અવતરણથી સમજાય છે । મમૂતા એટલે સમાત એમ છૂટીટો અભિપ્રાય
 દેખાય છે । મારાવાઢા ઉત્તારામાં એ શ્લોકનો અર્થ ઘોજા આવ્યો છે પરંતુ પહેલ અઢવાઢો શ્લોક એમાં નથી ।
 એનું સ્થાન સમયનિર્દેશક મધ પકિએ લીધું છે । શીલાચાર્યે પોતાની ટીકા ધીરે ધીરે પૂરી કરી હતી એટલે એમણે
 એ શ્લોક અથવા એના જેવું કાંઈક વધે વધે મૂકી દીધું હોય એમ લાગે છે ।”

ચૂવ્યા હતા અને તેની ઘળી જૂદી જૂદી પાઠભેદોવાળી પ્રતિઓ પણ થઈ ચૂકી હતી । આ વસ્તુ-સ્થિતિ ત્યારે જ વધ વેસતી બની શકે જ્યારે શીલાકાચાર્ય અને જિનમદ્રમણી ક્ષમાશ્રમણ વચ્ચે કાલકૃત વિશેષ અન્તર હોય । જો એ બન્નેની વચ્ચે કાંઈ અન્તર ન હોય અને પટ્ટાવલિ લેલકના કથન પ્રમાણે એમનામા ગુરુ-શિષ્યનો જ સબન્ધ રહેલો હોય તો વિશેષાવશ્યકમાપ્યમા આવા પાઠભેદો અને પ્રત્યન્તરોની નોંધ લેવા જેવી સ્થિતિ શીલાકાચાર્યની સન્મુલ્ક ઉપસ્થિત જ શી રીતે થઈ શકે । માટે જ્યાં સુધી વીજા કોઈ સ્પષ્ટ સાધક વાધક પ્રમાણ ન મળી આવે ત્યાં સુધી શીલા-કાચાર્યને જિનમદ્રમણીના શિષ્ય પણ માની શકાય તેમ નથી, તેમ જ તે બન્ને સમકાલીન હતા એમ પણ કહી શકાય તેમ નથી ।

જિનમદ્રમણી ક્ષમાશ્રમણના સમય નિર્ણય માટે હજી વીજી ઘળી આવતો ચર્ચવા જેવો છે, પણ આ સ્થળે તે ઘળીની ચર્ચા કરવા જેટલો અવકાશ ન હોવાથી હું એ આવતનો કોઈ સ્પષ્ટ નિર્ણય આપી શકું તેમ નથી । પણ, યાસ કાંઈ વિરોધી પ્રમાણ નજરે ન પડે ત્યાં સુધી પટ્ટાવલિયોમા જે-વીર સવત્ ૧૧૧૫-વિક્રમ સવત્ ૬૪૫ ની સાલ એમના માટે લેખેલી છે તેનો સ્વીકાર કરીએ તો તેમા કશી હરકત નથી ।

જીતકલ્પસૂત્ર

આ સૂત્ર, એના નામ પ્રમાણે જૈન શ્રમણોના આચાર વિષયક છે અને એમા ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્તનું વિધાન કરવામા આવ્યું છે । આ પ્રાયશ્ચિત્ત સવન્ધી વિષય છેદ સૂત્રો અને વીજા ઘળા ગ્રન્થોમા ચર્ચવામા આવ્યો છે । તેમા, કેટલીક જગ્યાએ તે બહુ જ સક્ષિપ્ત રીતે ચર્ચેલો છે, તો કેટલીક જગ્યાએ ઘળી જ વિસ્તૃત રીતે વર્ણવેલો છે । ઇટલા માટે જિનમદ્રમણી ક્ષમાશ્રમણે વહુ સક્ષિપ્ત નહીં તેમજ વહુ વિસ્તૃત નહીં એવી મધ્યમરીતે એ વિષયને સમજાવવા માટે આ ગ્રન્થની સકલના કરી હોય તેમ સંભવે છે ।

આ પ્રાયશ્ચિત્તના વિષયમા એક વાત નોંધવા જેવી છે, અને તે એ છે, કે શ્વેતાચર સપ્રદાયના સર્વ આગમોમા અને અન્ય ગ્રન્થોમા આ જીતકલ્પસૂત્ર પ્રમાણે જ ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્ત વર્ણવેલા મળે છે । પણ તત્ત્વાર્થસૂત્રના નવમા અધ્યાયના ૨૧—૨૨ સૂત્રમા પ્રાયશ્ચિત્તના પ્રકાર ૯ જ ગણાવ્યા છે, અને તેમા, આ સૂત્રમા વર્ણવેલા મૂલ, અનવસ્થાપ્ય અને પારાચિક આ છેલ્લા ત્રણના સ્થાને, પરિહાર અને ઉપસ્થાપના નામના વે પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યા છે । દિગમ્બર સપ્રદાયના સાહિત્યમા પ્રાય સર્વત્ર તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રમાણે ૯ જ પ્રાયશ્ચિત્ત મળી આવે છે । શ્વેતાચર સાહિત્યમા એક તત્ત્વાર્થ-સૂત્ર સિવાય વીજે ક્યાં આ પ્રકાર દૃષ્ટિ ગોચર નથી થતો । જિનમદ્રમણી ક્ષમાશ્રમણ જીત કલ્પસૂત્રની અંતે એમ પણ કહે છે કે તપ-અનવસ્થાપ્ય અને તપ-પારાચિક આ બન્ને પ્રાયશ્ચિત્ત મદ્રનાહુસ્વામી પછી વ્યુત્તેદ પામ્યા છે । દિગમ્બર સાહિત્યમા આ વિચાર ક્યાં નથી । તેમ જ તત્ત્વાર્થમાપ્યમા પણ આ સવધે કાંઈ સૂચન નથી । વિદ્વાન્ અભ્યાસિઓ તત્ત્વાર્થસૂત્રના કર્તૃત્વના પ્રશ્નનો ઝહાપોહ કરે ત્યારે આ વિષય પણ તેમા વિચારવા જેવો છે, એ સૂચન કરવા સારુ અહીં આ નોંધ કરવી ઉચિત્ત લાગી છે ।

જીતકલ્પસૂત્ર-વ્યાખ્યા-સાહિત્ય

આ સૂત્ર ઉપર ઉપલબ્ધ થતા વ્યાખ્યા-સાહિત્યમા જૂનામા જૂની કૃતિ તે આ આવૃત્તિમા પ્રકાશિત સિદ્ધસેનકૃત ચૂર્ણિ છે । આ ચૂર્ણિ રચાયા પહેલા પળ કોઈ ચૂર્ણિ એ સૂત્ર ઉપર રચાણી હતી એમ પ્રસ્તુત ચૂર્ણિમા, ઇષ્ટ ૨૩, પત્તિ ૨૩ ઉપર, આવેલા ઉલ્લેખથી જ્ઞાત થાય છે, પળ તે ઉપલબ્ધ નથી । આ મુદ્રિત ચૂર્ણિના કર્તા સિદ્ધસેનગણિના સમયાદિ વિષેનો નિર્ણય કરવા માટેના સાધનોવિષે વિશેષ શોધ ઓછ થઈ શકી નથી, તેથી આ સિદ્ધસેન કોળ અને ક્યારે થયા—એ પ્રશ્નને હેઠ્યા વગર જ હાલ તો ચલાવી લેવું પ્રાપ્ત છે ।

આ ચૂર્ણિ ઉપર જે ટિપ્પણ આપવામા આવ્યું છે તેના કર્તા શ્રીચન્દ્રસૂરિના સમયાદિનો ઉલ્લેખ ટિપ્પણની પ્રશસ્તિમા આપેલો છે, અને તે અનુસારે વિક્રમ સંવત્ ૧૨૨૭ મા અળહિલપુરમા તેમણે આની રચના કરેલી છે । આ શ્રીચન્દ્રસૂરિએ શ્રાવકપ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિ (સંવત્ ૧૨૨૨), પત્તોપાગવૃત્તિ (સંવત્ ૧૨૨૮), નિશીઘવિંશોદેશકવૃત્તિ, વિગેરે બીજા પળ કેટલાક વ્યાખ્યામન્યો લખ્યા છે ।

પ્રસ્તુત ચૂર્ણિ સિવાય આ સૂત્ર ઉપર એક પ્રાકૃત ગાથાવદ્ધ માખ્ય પળ ઉપલબ્ધ થાય છે । એ માખ્યના કર્તા કોળ છે તે કાંઈ જ્ઞાત થઈ શક્યું નથી । એનો આદિ—અતનો ભાગ આ પ્રમાણે છે—

આદિ—કયપવયળપ્પણામો વુચ્છ પચ્છિત્તદાણસલ્લેખં ।

જીયવ્વહારગયં જીયસ્સ વિસોહણ પરમં ॥

પવયળદુગ્ગાલસંગં સામાહ્યમાઙ્ગિન્દુસારન્તં ।

અહ વ ચ્છવિહસલ્લો જત્તેવ પહ્વિય નાણં ॥

અહ વા પગયપસત્થ પહાણવયળ વ પયયણં તેણ ।

અહ વ પયત્તયત્તીઈ નાણાઈ પવયણં તેણ ॥

અન્ત—અપ્પમગ્ગન્યમહત્થો ઇતિ એસો વણિઓ સમાસેણ ।

પચ્ચમતો વવહારો નામેણ જીયકપ્પો ત્તિ ॥

કપ્પવ્વહારાણ ઉદ્ધિસરિચ્છાણ તહ ણિસીહસ્સ ।

સુતરત્તણિન્દુણવણીતભૂતસારેસ ણાત્તવ્વો ॥

કપ્પાદીએ વિણ્ણિત્તિ જો સુત્તત્થેહિ ણાહિત્તી ણિતુણં ।

ણિગદિસ્સતિ સો એય સીસપસીસાણ ણહુ અણ્ણો ॥

॥ ઇતિ શ્રીજીતકલ્પમાખ્યં ॥ ૩૩૦૦ ॥

સં. ૧૭૨૦ વર્ષે માર્ગશીર્ષ શુદ્ધિ ૧ શુક્રવાસરે અઘેહ શ્રીપત્તને લિ. શ્રીમોઢજ્ઞાતિના શ્રીકાશીદાસાત્મજેન અવાદત્તેન । શુભ ભવતુ । શિવમસ્તુ ।

ચૂક્યા હતા અને તેની ઘણી જૂદી જૂદી પાઠભેદોવાળી પ્રતિઓ પણ થઈ ચૂકી હતી । આ વસ્તુ-સ્થિતિ ત્યારે જ વધ વેસતી બની શકે જ્યારે શીલાકાચાર્ય અને જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણ વચ્ચે કાલકૃત વિશેષ અન્તર હોય । જો એ વચ્ચેની વચ્ચે કાંઈ અન્તર ન હોય અને પટ્ટાવલિ લેલકના કથન પ્રમાણે એમનામા ગુરુ-શિષ્યનો જ સબન્ધ રહેલો હોય તો વિશેષાવશ્યકમાપ્યમા આવા પાઠભેદો અને પ્રત્યન્તરોની નોંધ લેવા જેવી સ્થિતિ શીલાકાચાર્યની સન્મુલ્ક ઉપસ્થિત જ શી રીતે થઈ શકે । માટે જ્યાં સુધી વીજા કોઈ સ્પષ્ટ સાધક વાધક પ્રમાણ ન મળી આવે ત્યાં સુધી શીલા-કાચાર્યને જિનમદ્રગણીના શિષ્ય પણ માની શકાય તેમ નથી, તેમ જ તે બન્ને સમકાલીન હતા એમ પણ કહી શકાય તેમ નથી ।

જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણના સમય નિર્ણય માટે હજી વીજી ઘણી વાવતો ચર્ચવા જેવી છે, પણ આ સ્થલે તે વધીની ચર્ચા કરવા જેટલો અગ્રકાશ ન હોવાથી હું એ વાવતનો કોઈ સ્પષ્ટ નિર્ણય આપી શકું તેમ નથી । પણ, યાસ કાંઈ વિરોધી પ્રમાણ નજરે ન પડે ત્યાં સુધી પટ્ટાવલિયોમા જે વીર સવત્ ૧૧૧૫-વિક્રમ સવત્ ૬૪૫ ની સાલ એમના માટે લખેલી છે તેનો સ્વીકાર કરીએ તો તેમા કશી હરકત નથી ।

જીતકલ્પસૂત્ર

આ સૂત્ર, એના નામ પ્રમાણે જૈન શ્રમણોના આચાર વિષયક છે અને એમા ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્તનુ વિધાન કરવામા આવ્યું છે । આ પ્રાયશ્ચિત્ત સબન્ધી વિષય છેદ સૂત્રો અને વીજા ઘણા ગ્રન્થોમા ચર્ચવામા આવ્યો છે । તેમા, કેટલીક જગ્યાએ તે વહુ જ સક્ષિપ્ત રીતે ચર્ચેલો છે, તો કેટલીક જગ્યાએ ઘણી જ વિસ્તૃત રીતે વર્ણવેલો છે । ઇટલા માટે જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણે વહુ સક્ષિપ્ત નહીં તેમજ વહુ વિસ્તૃત નહીં એવી મધ્યમરીતે એ વિષયને સમજાવવા માટે આ ગ્રન્થની સકલના કરી હોય તેમ સમ્ભવે છે ।

આ પ્રાયશ્ચિત્તના વિષયમા એક વાત નોંધવા જેવી છે, અને તે એ છે, કે શ્વેતાંવર સપ્રદાયના સર્વે આગમોમા અને અન્ય ગ્રન્થોમા આ જીતકલ્પસૂત્ર પ્રમાણે જ ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્ત વર્ણવેલા મળે છે । પણ તત્ત્વાર્થસૂત્રના નવમા અધ્યાયના ૨૧-૨૨ સૂત્રમા પ્રાયશ્ચિત્તના પ્રકાર ૯ જ ગણાવ્યા છે, અને તેમા, આ સૂત્રમા વર્ણવેલા મૂલ, અનવસ્થાપ્ય અને પારત્રિક આ છેછા ત્રણના સ્થાને, પરિહાર અને ઉપસ્થાપના નામના બે પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યા છે । દિગમ્બર સપ્રદાયના સાહિત્યમા પ્રાય સર્વત્ર તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રમાણે ૯ જ પ્રાયશ્ચિત્ત મળી આવે છે । શ્વેતાંવર સાહિત્યમા એક તત્ત્વાર્થ-સૂત્ર સિવાય વીજે ક્યાએ આ પ્રકાર દ્રષ્ટિ ગોચર નથી થતો । જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણ જીત-કલ્પસૂત્રની અતે એમ પણ કહે છે કે તપ-અનવસ્થાપ્ય અને તપ-પારત્રિક આ બન્ને પ્રાયશ્ચિત્ત મદ્રવાહુસ્વામી પછી વ્યુત્તેદ પામ્યા છે । દિગમ્બર સાહિત્યમા આ વિચાર ક્યાએ નથી । તેમ જ તત્ત્વાર્થમાપ્યમા પણ આ સમ્ભવે કાંઈ સૂચન નથી । વિદ્વાન્ અમ્યાસિઓ તત્ત્વાર્થસૂત્રના કર્તૃત્વના પ્રશ્નનો ઝઠાપોહ કરે ત્યારે આ વિષય પણ તેમા વિચારવા જેવો છે, એ સૂચન કરવા સારું અર્થ આ નોંધ કરવી યોગ્ય લાગી છે ।

જીતકલ્પસૂત્ર-વ્યાસ-સાહિત્ય

આ સૂત્ર ઉપર ઉપલબ્ધ થતા વ્યાસ-સાહિત્યમા જૂનામા જૂની કૃતિ તે આ આવૃત્તિમા પ્રકાશિત સિદ્ધસેનકૃત ચૂર્ણિ છે । આ ચૂર્ણિ રચાયા પહેલા પળ કોઈ ચૂર્ણિ એ સૂત્ર ઉપર રચાણી હતી એમ પ્રસ્તુત ચૂર્ણિમા, પૃષ્ઠ ૨૩, પાન ૨૩ ઉપર, આવેલા ઉલ્લેખથી જ્ઞાત થાય છે, પળ તે ઉપલબ્ધ નથી । આ મુદ્રિત ચૂર્ણિના કર્તા સિદ્ધસેનગણિના સમયાદિ વિષેનો નિર્ણય કરવા માટેના સાધનોવિષે વિશેષ શોધ સ્થળ થઈ શકી નથી, તેથી આ સિદ્ધસેન કોણ અને ક્યારે થયા—એ પ્રશ્નને છેલ્લા વગર જ હાલ તો ચલાવી લેવું પ્રાપ્ત છે ।

આ ચૂર્ણિ ઉપર જે ટિપ્પણ આપવામા આવ્યું છે તેના કર્તા શ્રીચન્દ્રસૂરિના સમયાદિનો ઉલ્લેખ ટિપ્પણની પ્રશસ્તિમા આપેલો છે, અને તે અનુસારે વિક્રમ સંવત્ ૧૨૨૭ મા અળહિલપુરમા તેમણે આની રચના કરેલી છે । આ શ્રીચન્દ્રસૂરિ એ શ્રાવકપ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિ (સંવત્ ૧૨૨૨), પદ્મોપાગવૃત્તિ (સંવત્ ૧૨૨૮), નિશીથવિંશોદેશકવૃત્તિ, વિગેરે ધીજા પળ કેટલાક વ્યાસ્યાગ્રન્થો લખ્યા છે ।

પ્રસ્તુત ચૂર્ણિ સિવાય આ સૂત્ર ઉપર એક પ્રાકૃત ગાથાવદ્ધ માખ્ય પળ ઉપલબ્ધ થાય છે । એ માખ્યના કર્તા કોણ છે તે કાંઈ જ્ઞાત થઈ શક્યું નથી । એનો આદિ—અતનો ભાગ આ પ્રમાણે છે—

આદિ—કયપવયણપ્પણામો બુદ્ધ પચ્છિત્તદાણસત્થેવં ।

જીયવ્વવહારમય જીપસસ નિસોહણ પરમં ॥

પવયણદુગ્ધાલસગ સામાસ્યમાઢવિન્દુસારન્તં ।

અહ વ ચઉવિહસંધો જત્થેન પહિદ્વિય નાણં ॥

અહ વા પમયપસત્થ પહાણવયણં વ પવયણ તેણ ।

અહ વ પચત્તયતીર્ઠે નાણાઈ પવયણં તેણ ॥

અન્ત—અપ્પગમ્મમહત્થો ઇતિ એસો વણિઓ સમાસેણં ।

પચમતો વવહારો નામેણં જીયકપ્પો ત્તિ ॥

કપ્પવ્વવહારાણ ઉદહિસરિચ્છાણ તહ ણિસીહસસ ।

સુતરત્તણવિન્દુણવળીતભૂતસારેસ ણાતવ્વો ॥

કપ્પાદીપ્પે વિણિવિ જો સુત્તથેહિ ણાહિત્તી ણિતુણ ।

ણિગદિસસત્તિ સો એય સીસપસીસાણ ણહુ અણ્ણો ॥

॥ ઇતિ શ્રીજીતકલ્પમાખ્યં ॥ ૩૩૦૦ ॥

સં ૧૭૨૦ વર્ષે માર્ગશીર્ષ શુદ્ધિ ૧ શુક્રવાસરે અઘેહ શ્રીપત્તને લિં શ્રીમોહજ્ઞાતિના શ્રીકાશીદાસાત્મજેન અષાદત્રેતેન । શુભં ભવતુ । શિવમસ્તુ ।

આ ભાષ્ય, પ્રસ્તુત ધૂર્ણિ રચાયા વાદ લગાડું હોય તેમ જણાય છે, કારણ કે ધૂર્ણિમાં ભાષ્યનો ક્યાંય ઉલ્લેખ થયેલો નથી દેખાતો । ધૂર્ણિ પહેલા જો ભાષ્યની રચના થઈ હોત તો ધૂર્ણિકાર તેનો અવશ્ય ઉલ્લેખ કરત ।

ધૂર્ણિ અને ભાષ્ય સિવાય, આ સૂત્ર ऊपर, एक संस्कृत टीका पण स्वतंत्र રીતે લગાડેલી મળે છે । ૧ ટીકા, આવશ્યકસૂત્રની લઘુવૃત્તિ રચનાર શ્રીતિલકાચાર્યે રચી છે । ૧ ટીકાનો આદિ અને અન્ત ભાગ આ પ્રમાણે છે—

वन्दे वीर तपोवीर तपसा दुस्तपेन यः । शुद्धं स्वं विदधे स्वर्णं स्वर्णकार इयाग्रिना ॥
जिनस्य वचनं नौमि नवं तेजस्विमण्डलम् । यतो ज्योतीर्नापि धावन्ति हर्तुमन्तर्गतं तमः ॥
निःप्रत्यूहं ग्रणिदधे भवानीतनयानहम् । सर्वानपि गणाध्यक्षानक्षामोदरसङ्गतान् ॥
जिनभद्रगणिं स्तौमि क्षमाश्रमणमुत्तमम् । यः श्रुताज्जीतमुद्ग्रे शौरिः सिन्धोः सुधामिव ॥
प्रणमाम्यात्मगुरुंस्तान् धनसारशलाकयेन यद्वाचा । अज्ञानतिमिरपूरितमुद्धाटितं ममान्तरं चक्षुः
इति नुतिकृतसुकृतः श्रुतरहस्यकल्पस्य जीतकल्पस्य । विवरणलवं करिष्ये स्वस्मृतिजीजप्रोधाया ॥

શ્રીમાન્ ચન્દ્રપ્રભઃ સ્થરિયુગપ્રાધાન્યમાગમ્ભૂત । તદાસનમલંચક્રુઃ શ્રીધર્મધોપસ્રયઃ ॥
તત્પટ્ટશ્રીમુજોઽમ્ભુવન્ શ્રીચક્રેશ્વરસ્રયઃ । શ્રીશિવપ્રભસૂરિસ્તત્પટ્ટશ્રીહીરનાયકઃ ॥
તદીયશિષ્યલેશોઽહં સ્થરિશ્રીતિલકાભિધઃ । અનન્યસમસૌરમ્યશ્રુતામ્બોજમધુવ્રતઃ ॥
દ્દમામીદગ્ધવિધાં ધૂર્ણેઃ તસ્યાશ્વોપનિવન્ધતઃ । ગુરુણાં સંપ્રદાયાચ વિજ્ઞાયાથ સ્વશક્તિઃ ॥
અકાર્પ જીતકલ્પસ્ય વૃત્તિમત્યલ્પધીરપિ । સા વિશોઽધ્યા શ્રુતધરૈઃ સર્વૈર્મયિ કૃપાપરૈઃ ॥
સહસ્રમેકં શ્લોકાનામાધિકં સપ્તભિઃ શતૈઃ । પ્રત્યક્ષરેણ સંખ્યાયા માનમસ્ય વિનિશ્ચિતમ્ ॥

જીતકલ્પસૂત્રના અનુકરણ-ગ્રન્થ

આ સૂત્રના અનુકરણ રૂપે, પાછળના આચાર્યોં ૧ યતિજીતકલ્પ અને શ્રાદ્ધજીતકલ્પ ૧ નામના ધીજા વે વ્રણ સ્વતંત્ર ગ્રન્થો પણ લખ્યા છે, અને તેમના ऊपर ટીકા-ટિપ્પણી આદિ કેટલાક વ્યાખ્યા ગ્રન્થો પણ ઉપલબ્ધ થાય છે†

આ ગ્રન્થને, આ રૂપમા પ્રકટ કરવા માટે, શ્રીયુત મોદી કેશવલાલ પ્રેમચન્દ ભાઈના ઉત્સાહ અને આગ્રહ જ મુખ્ય કારણભૂત થયા છે અને તેથી આ માસીન ગ્રન્થરચના ઉદ્ધારનું મુખ્ય શ્રેય તેમને જ ઘટે છે ।

ગૂજરાત પુરાતત્ત્વ મન્દિર
અમદાવાદ
આશ્વિનમાસ, સવત્ ૧૯૮૨

—મુનિ જિનવિજય

પરિશિષ્ટ

શીલાંકાચાર્ય વિષે વધારે વિગત

પાછળનાં પાનાઓમા શીલાંકાચાર્ય વિષે કેટલીક ચર્ચા કરી છે અને તેમા મેં એમ અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે કે શીલાંકાચાર્ય ઘણુ કરીને હરિભદ્ર સૂરિના સમકાલીન હોવા જોઈએ । આ પ્રસ્તાવના પ્રેસમાં ગયા બાદ ડૉં હર્મન યાકોબીની લહેલી હરિભદ્રકૃત સમરાઈષ્ઠકહાની પ્રસ્તાવના મારા જોવામાં આવી । એ પ્રસ્તાવનામાં પ્રસંગવશાત્ શીલાંકાચાર્ય વિષે એક વે ઠેકાણે ડૉં યાકોબીએ લખેલ કરેલો છે અને એમાં મતે એ આચાર્ય હરિભદ્ર કરતાં એક સૈકા પછી થયા હતા તેમ લાગે છે । પ્રમાણ જો કે કોઈ નવુ એ નથી આપતા પણ આચારાંગ ટીકાની પ્રાંતે જે શક સંવત્ ૭૧૮ ની પત્તિક મઢી આવે છે તેને જ પ્રમાણ માની એ પોતાનો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરે છે । પ્રસ્તાવનાના પૃષ્ઠ ૧૦ ની નોટમા એ જણાવે છે કે—

In the Laghuvrtti [of Ganadhara Sārdha S'ataka] V 60 Accord-
ing to that source and to the Pattavali of the Kharataragaccha S'ilāṅk was
the successor of Haribhadra, but that is impossible, since the date of his
Āchārāṅgatika is said to be S'aka 798=872 A D, or more than century
later than Haribhadra

એ જ પ્રસ્તાવનાના પૃષ્ઠ ૧૨ ઉપર એક થીજી રીતે પણ હરિભદ્ર અને શીલાંક વચ્ચે એક સૈકાનુ અંતર સૂચવતાં
એ વિદ્વાન્ લખે છે કે—

For according to Prof Leumann Haribhadra commented on the text
in Sanskrit, but retained the Kathānakas and certain other parts of the
Cūṛṇi in the original Prakrit, while S'ilāṅk who flourished more than a
century later, translates such passages also into Sanskrit

આમાના પ્રથમ અવતરણમાં તો આચારાંગ ટીકાના શક સંવત્ ૭૧૮ વાલા લખેલને, ય્વાં થુધી તે અન્ય
પ્રમાણોથી અસ્તિત્વ ન ઠરે, પ્રમાણભૂત માની, ચરતરગચ્છ પદ્યાવલીમાં જે શીલાંકને હરિભદ્રના ક્ષિપ્ય લખ્યા છે તેને
ડૉં યાકોબી અસંભવ માને છે, અને હરિભદ્રનો જે સમય મેં નિર્ણય કર્યો છે તેનો સંપૂર્ણ સ્વીકાર કરી, તે જ સમ
યના હિસાબે, એ બંને આચાર્યો વચ્ચે એક સૈકા જેટલું અંતર બતાવે છે ।

થીજા અવતરણમાં પ્રો લૅયમાને પોતાના દશવૈકાલિક સૂત્ર ઉપરના નિબંધમાં (Z D M G, vol
46 p 581 ff) જૈન આગમો ઉપરના વ્યાખ્યા સાહિત્યના કાલક્રમ સંબંધે જે અભિપ્રાય જણાવ્યો છે તેને
અનુસરીને ડૉં યાકોબીએ હરિભદ્ર અને શીલાંક વચ્ચે એક સૈકા જેટલું વ્યવધાન સૂચવ્યું છે ।

આ પ્રસ્તાવનાના વાચકોની વિશેષ સમજણ સ્વાતર પ્રો લૅયમાને દોરેલા વ્યાખ્યા-સાહિત્યના કાલક્રમનુ સ્પષ્ટી
કરણ કરવું આવશ્યક છે । જૈન આગમો ઉપર સૌથી પ્રથમ નિર્ણયિક નામે પ્રાકૃત ગાથાવદ્ ટંકી ટિપ્પણીઓ રચાઈ,
તે પછી પ્રાકૃત ગાથામા જ વિસ્તૃત ભાષ્યો રચાયાં, તે પછી પ્રાકૃતવદ્ધુલ અને કવિત્વ સંસ્કૃતવાલ ગદ્યમા ધૂર્ણિઓ
રચાઈ, તે પછી સંસ્કૃતવદ્ધુલ અને કવિત્વ પ્રાકૃતવાલ ગદ્યમાં ટીકાઓ રચાઈ, અને તે પછી છેવટે કેવલ સંસ્કૃતમાં
જ વ્યાખ્યાઓની રચના થઈ । આ પ્રકારના દરેક વ્યાખ્યા-નિબંધોનો કાલક્રમ સાધારણ રીતે એક-એક સૈકા જેટલો
સમજી લેવાનો અભિપ્રાય એ વિદ્વાનોનો થાય છે । સદાહરણ તરીકે—આવશ્યક અને નદિસૂત્રની ધૂર્ણિના કર્તા
જિનદાસગણ મહત્તર વિક્રમના આઠમા સૈકાના પૂર્વાર્ધમાં થયા । તેમના પછી એક સૈકા બાદ સંસ્કૃતવદ્ધુલ એવી
ટીકાઓ લખવાની શુરુઆત કરતાર હરિભદ્ર થયા । હરિભદ્રે પોતાની ટીકાઓ માટે જો કે સંસ્કૃતમા જ લખવાની

પદ્ધતિનો અંગીકાર કીધો હતો પણ ઘણે ઘણે પ્રમાણરૂપે જે કથાનકો વિશેરે આપવાની જરૂર પડી તે તેમને પૂર્વની ચૂર્ણિભોમાંથી પ્રાકૃતમાં જ તદ્વત તારવી લીધાં । એ પછી, એક સૈકા વાદ શ્રીલાકાચાર્ય ધ્યા જેમણે પોતાની વ્યાખ્યા ઓને પરિપૂર્ણરીતે સંસ્કૃતમાં જ રચવાની શૈલીનો સ્વીકાર કીધો ।

પ્રો. હોંચમાને દોરેલો આ કાલક્રમ જો કે સામાન્યરીતે વધ વેસતો જણાય છે અને જૈન આગમ-સાહિત્યના વિકાસક્રમનો ઇતિહાસ જોતા એ વિચાર ઘણાભાગે સ્વીકારણીય પણ જણાય છે । છતાં એમાં કોંક અપવાદ પણ દૃષ્ટિ ગોચર થાય છે । દાસ્તા તરીકે ઇચ્છારમા સૈકામાં શાસ્ત્રાચાર્યે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર ઉપર જે ટીકા લખી છે તે હિત-ભદ્રની પદ્ધતીએ લખી છે । મૂળ સૂત્ર અને નિયુક્તિની વ્યાખ્યા જ્યારે એ આચાર્ય સંસ્કૃતમાં લખી છે ત્યારે એમાં આવતાં ઘણાં કથાનકો પ્રાકૃતમાં જ પૂર્વની ચૂર્ણિમાંથી તદ્વત ઉતારી લીધાં છે, અને એથી એ ટીકાનું ઘીજી નામ પામ્યું (પ્રાકૃત) ટીકા તરીકે ઘણે પ્રસિદ્ધ છે । કેવલ શાસ્ત્રાચાર્ય જ નહિ પણ તેમના પછીના સૈકામાં ઘણા એ જ સૂત્રના ઘીજા ટીકાકાર દેવેન્દ્રગણિએ પણ એ પદ્ધતિનું અનુસરણ કરી પોતાની ટીકામાં લાંબી લાંબી કથાઓ પ્રાકૃતમાં જ ગુથી છે ।

આ ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે શ્રીલાકાચાર્યના સમયમાં પ્રો. હોંચમાન-અર્થે કાલક્રમ સર્વથા સાધકરૂપ નથી । તેમ જ, આચાર્ય ટીકા પ્રાંતે આવેલી શ્રુત સવત્ વાલી પક્ષિ પણ વિવિધ પાઠભેદો ધરાવતી હોવાને લીધે, જેમ મેં પ્રસ્તાવના પૃષ્ઠ ૧૪ ઉપર જણાવ્યું છે, તેમ અભ્રાન્ત ગણી શકાય તેમ નથી । પણ એ આચાર્ય ટીકાવાલી પક્ષિનું સમર્થન કરે એવું જે એક ઘીજી પ્રમાણ હમણા મારી દૃષ્ટિગોચર થયું છે તેની નોંધ હું અહિં લઉં છું જૈન સાહિત્ય સંશોધકના પ્રથમ ભાગના, ૨ જા અકમાં, ઘૃહદૃષ્ટિપત્રિકા નામની એક પ્રાચીન જૈન ગ્રંથ સૂત્રિ મેં પ્રકટ કરી છે । એ સૂત્રિ લગભગ ૫૦૦ વર્ષ જેટલી જૂની છે અને યહુ ગયેપણા પૂર્વક તૈયાર કરવામાં આવી હોય તેવી તેની સંકલના છે । એ સૂત્રિના ૨૮૩ ક્રમાંક ઉપર શ્રીલાકાચાર્યે રચિત પ્રાકૃત ગ્રંથ મહાપુરુષ ચરિત્રની નોંધ છે । જેની ૧૦૦૦૦ જેટલી શ્લોકસંખ્યા, અને ૧૨૫ વર્ષે રચના થઈ છે । મૂલમય અથાપિ મારા જોવામાં આવ્યો નથી તેથી એના રચના-સમયનો ઉલ્લેખ કેવા પ્રકારનો છે, શકાય તેમ નથી, પરંતુ

॥ णमो समणस्स भगवओ महावीरस्स ॥

सिरि-जिणभद्-खमासमण-विरइयं

जी य क प्प-सु त्तं

कय-पवयण-प्पणामो वोच्छं पच्छित्तदाण-संखेवं ।

जीयव्वहार-गयं जीयस्स विसोहण परमं ॥ १ ॥

संवर-विणिज्जराओ मोक्खस्स प्हो, तवो प्हो तासिं ।

तवसो य पहाणं पच्छित्तं, जं च नाणस्स ॥ २ ॥

सारो चरणं, तस्स वि नेव्वाणं, चरण-सोहणत्थं च ।

पच्छित्तं, तेण तयं नेयं मोक्खत्थिणाऽवस्सं ॥ ३ ॥

तं दसविहमालोयण १ -पडिकमणोभय २-३ -विवेग ४ -वोस्सग्गे ५ ।

तव ६ -छेय ७ -भूल ८ -अणवट्टया ९ य पारश्चिए १० चेव ॥ ४ ॥

१. करणिज्जा जे जोगा तेसुवउत्तस्स निरइयारस्स ।

छउमत्थस्स विसोही जइणो आलोयणा भणिया ॥ ५ ॥

आहाराइ-ग्गहणे तह बहिया निग्गमेसुऽणोमेसु ।

उच्चार-विहारावणि-चेइय-जइ-वन्दणाईसु ॥ ६ ॥

जं चऽजं करणिज्जं जइणो हत्थ-सय-वाहिरायरिय ।

अवियडियम्मि असुद्धो, आलोएन्तो तयं सुद्धो ॥ ७ ॥

कारण-विणिग्गयस्स य स-गणाओ पर-गणागयस्स वि य ।

उवसंपया-विहारे आलोयण-निरइयारस्स ॥ ८ ॥

२. गुत्ती-समिह-पमाए गुरुणो आसायणा विणय-भंगे ।

इच्छाईणमकरणे लट्ठस मुसाऽदिन्न-मुच्छासु ॥ ९ ॥

अविहीइ कास-जंभिय-खुय-वायासंफिलिट्ठ कम्मेसु ।

कन्दप्प-हास-विगहा-कसाय-विसयाणुसंगेसु ॥ १० ॥

खलियस्स य सव्वत्थ वि हिंसमणावज्जओ जयन्तस्स ।

सद्वर्त्तमान-भोरोण न सिद्धाकारो पडिकमणं ॥ ११ ॥

आभोगेण वि तणुएसु नेह-भय-सोग-थाउसाईसु ।

कन्दप्प-हास-विगहाईएसु नेयं पडिक्कमणं ॥ १२ ॥

३. संभम-भयाउरावइ-सहसाऽणाभोगऽणप्प-वसओ वा ।

सव्व-वयाईयारे तट्टुभयमासंकिए चेव ॥ १३ ॥

दुचिन्तिय-डुब्भासिय-डुचेट्ठिय-एवमाइयं बहुसो ।

उवउत्तो वि न जानइ जं देवसियाइ-अइयारं ॥ १४ ॥

सव्वेसु वि वीय-पए दंसण-नाण-चरणावराहेसु ।

आउत्तस्स तट्टुभयं सहसक्काराइणा चेव ॥ १५ ॥

४. पिण्डोवहि-सेज्जाई गहियं कडजोगिणोवउत्तेण ।

पच्छा नायमसुद्धं सुद्धो विहिणा विगिघ्नन्तो ॥ १६ ॥

कालऽद्धाणाइच्छिय-अणुगयत्थमिय-गहियमसदो उ ।

कारण-गहि-उव्वरियं भत्ताइ-विगिश्रियं सुद्धो ॥ १७ ॥

५. गमणागमण-विहारे सुयम्मि सावज्ज-सुविणयाईसु ।

नावा-नइ-सन्तारे पायच्छित्तं धिउत्समग्गो ॥ १८ ॥

भत्ते पाणे सयणासणे य अरिहन्त-समण-सेज्जासु ।

उच्चारे पासवणे पणवीसं होन्ति ऊत्तासा ॥ १९ ॥

हत्थ-सय-वाहिराओ गमणाऽऽगमणाइएसु पणवीसं ।

पाणिवहाई-सुविणे सयमट्ठसयं चउत्थम्मि ॥ २० ॥

देसिय-राइय-पक्खिय-चाउम्मास-वरिसेसु परिमाणं ।

सयमद्धं तिन्नि सया पंच-सयऽट्ठत्तरसहस्सं ॥ २१ ॥

उद्देस-समुद्देसे सत्तावीसं अणुणवणियाए ।

अट्ठेव य ऊत्तासा पट्टवण-पडिक्कमणमाई ॥ २२ ॥

६. (१) उद्देसऽज्झयण-सुयक्खन्धंगेसु कमसो पमाइस्स ।

कालाइक्कमणाइसु नाणायाराइयारेसु ॥ २३ ॥

निव्विगइय-पुरिमट्ठेगभत्त-आयंथिलं चणागाढे ।

पुरिमाई खमणन्तं आगाढे, एवमत्थे वि ॥ २४ ॥

सामन्नं पुण सुत्ते मयमायामं चउत्थमत्थम्मि ।

अप्पत्ताऽपत्ताऽवत्त-वायणुद्देसणाइसु य ॥ २५ ॥

कालाविसज्जणाइसु मण्डलि-वसुहाऽपमज्जणाइसु य ।

निव्वीइयमकरणे अक्ख-निसेज्जा अभत्तट्ठो ॥ २६ ॥

आगाढाणागाढस्मि सव्व-भंगे य देस-भंगे य ।

जोगे छट्ठ-चउत्थं चउत्थमायम्बिलं कमसो ॥ २७ ॥

(२) संकाइएसु देसे खमणं मिच्छोववृहणाइसु य ।

पुरिमाई खमणन्तं भिक्खु-प्पभिईण व चउण्हं ॥ २८ ॥

एव चिय पत्तेयं उववृहाईणमकरणे जइणं ।

आयामन्त निव्वीहगाइ पासत्थ-सहेसु ॥ २९ ॥

परिवाराइ-निमित्तं ममत्त-परिपालणाइ वच्छहे ।

साहम्मिओ त्ति संजम-हेउं वा सव्वहि सुद्धो ॥ ३० ॥

(३) एगिन्दियाण घट्टणमगाढ-गाढ-परियावणुइवणे ।

निव्वीयं पुरिमहं आसणमायामगं कमसो ॥ ३१ ॥

पुरिमाई खमणन्तं अणन्त-विगलिन्दियाण पत्तेयं ।

पञ्चिन्दियस्मि एगासणाइ कल्लाणयमहेगं ॥ ३२ ॥

मोसाइसु मेहुण-वज्जिएसु दव्वाइ-वत्थु-भिन्नेसु ।

हीणे मज्झुक्कोसे आसणमायाम-खमणाइं ॥ ३३ ॥

लेवाडय-परिवासे अभत्तट्ठो सुक्क-सन्निहीए य ।

इयराए छट्ठ-भत्तं, अट्ठमगं सेस-निसिभत्ते ॥ ३४ ॥

१ उद्देसिय-चरिम-तिगे कम्मे पासण्ड-स-धर-भीसे य ।

धायर-पाट्टुडियाए सपच्चवायाहडे लोभे ॥ ३५ ॥

अहरं अणन्त-निक्खित्त-पिहिय-साहरिय-भीसयाईसु ।

संजोग-स-इंगाले दुविह-निमित्ते य खमणं तु ॥ ३६ ॥

२ कम्मुद्देसिय-भीसे धायाइ-पगासणाइएसुं च ।

पुर-पच्छ-कम्म-कुच्छिय-ससत्तालित्त-कर-मत्ते ॥ ३७ ॥

अहरं परित्त-निक्खित्त-पिहिय-साहरिय-भीसयाईसु ।

अइमाण-धूम-कारण विवज्जए विहिय मायामं ॥ ३८ ॥

३ अज्झोयर-कड-पूहय-मायाऽणन्ते परंपरगए य ।

मीसाणन्ताणन्तरगया इए चे गमासणयं ॥ ३९ ॥

४ ओह-विभागुद्देसोवगरण-पूईय-ठविय-पागडिए ।

लोउत्तर-परियट्ठिय-पमिच्च-परभावकीए य ॥ ४० ॥

सग्गामाहड-द्धर-जहन्न-मालोहडोक्षरे पढमे ।

सुद्धुम-तिगिच्छा-सन्धव-तिग-मक्खिय-दायगो वहए ॥ ४१ ॥

पत्तेय-परंपर-ठविय-पिहिय-मीसे अणन्तराईसु ।

पुरिमहं संकाए जं संकह तं समावज्जे ॥ ४२ ॥

५ इत्तर-ठविए सुट्टमे ससणिद्ध-ससरक्ख-मक्खिए चेव ।

मीस-परंपर-ठवियाइएसु वीएसु याविगई ॥ ४३ ॥

सहसाऽणाभोगेणव जेसु पडिक्कमणमभिहियं तेसु ।

आभोगओत्ति बहुसो-अइप्पमाणे य निव्विगई ॥ ४४ ॥

धावण-डेवण-संघरिस-गमण-किद्धा-कुहावणाईसु ।

उक्कुट्टि-गीय-छेलिय-जीवरूयाईसु य चउत्थं ॥ ४५ ॥

तिविहोवहिणो विचुय-विस्सारियऽपेहियानिवेयणए ।

निव्वीय-पुरिममेगासणाइ, सव्वम्मि चायामं ॥ ४६ ॥

हारिय-यो-उग्गमियानिवेयणादिन्न-भोग-दानेसु ।

आसण-आयाम-चउत्थगाइ, सव्वम्मि छट्ठं तु ॥ ४७ ॥

मुहणन्तय-रयहरणे फिडिए निव्वीययं चउत्थं च ।

नासिय-हारविए वा जीएण चउत्थ-छट्ठाई ॥ ४८ ॥

कालऽद्धाणाईए निव्विहयं खमणमेव परिभोगे ।

अविहि-विगिञ्चणियाए भत्ताईणं तु पुरिमहं ॥ ४९ ॥

पाणस्सासंवरणे भूमि-तिगापेहणे य निव्विगई ।

सव्वस्सासंवरणे अगहण-भंगे य पुरिमहं ॥ ५० ॥

एयं चिय सामन्नं तवपडिमाऽभिग्गहाइयाणं पि ।

निव्वीयगाइ पक्खिय-पुरिसाइ-विभागओ नेयं ॥ ५१ ॥

फिडिए सयमुस्सारिय-भग्गे वेगाइ चन्दणुस्सग्गे ।

निव्वीइय-पुरिममेगासणाइ, सव्वेसु चायामं ॥ ५२ ॥

अकएसु य पुरिमासण-आयामं, सव्वसो चउत्थं तु ।

पुव्वमपेहिय-थण्डिल-निसि-वोसिरणे दिया सुवणे ॥ ५३ ॥

कोहे बहुदेवसिए आसव-कक्कोलगाइएसुं च ।

लसुणाइसु पुरिमहं, तत्ताई-चन्ध-मुयणे य ॥ ५४ ॥

अप्पुसिर-तणेसु निव्वीइयं तु, सेस-पणएसु पुरिमहं ।

अप्पडिलेहिय-पणए आसणयं, तस-वहे जं च ॥ ५५ ॥

ठवणमणापुच्छाए निव्विसओ विरिय-गहणाए य ।

जीएणेक्कासणयं, सेसय-भायासु खमणं तु ॥ ५६ ॥

दप्पेणं पञ्चिन्दिय-वोरमणे संकिलिट्ठ-कम्मे य ।

दीहऽद्वाणासेवी गिलाण-कप्पावसाणे य ॥ ५७ ॥

सव्वोवहि-कप्पम्मि य पुरिमत्ता पेहणे य चरिमाए ।

चाउम्मासे वरिसे य सोहणं पञ्च-कल्लाणं ॥ ५८ ॥

छेयाइमसइहओ मिउणो परियाय-गव्वियस्स वि य ।

छेयाईए वि तवो जीएण गणाहिवइणो य ॥ ५९ ॥

जं जं न भणिपमिहइं तस्सावत्तीए दाण-संखेवं ।

भिन्नाइया य वोच्छं छम्मासन्ताय जीएणं ॥ ६० ॥

भिन्नो अविसिट्ठो चिय मासो चउरो य छच्च लहु-गुर्या ।

निव्वियगाई अट्टमभत्तन्तं दाणमेएसिं ॥ ६१ ॥

इय सव्वावत्तीओ तवसो नाउं जह-क्कमं समए ।

जीएण देज्ज निव्वीइगाइ-दाणं जहामिहियं ॥ ६२ ॥

एयं पुण सव्वं चिय पायं सामन्नओ विणिदिट्ठं ।

दाणं विभागओ पुण दव्वाइ-विसेसियं जाण ॥ ६३ ॥

दव्वं १ खेत्तं २ कालं ३ भावं ४ पुरिस ५-पडिसेवणाओ ६ य ।

नाउमियं चिय देज्जा तम्मत्तं हीणमहियं वा ॥ ६४ ॥

(१) आहाराई दव्वं बलियं सुलहं च नाउमहियं पि ।

देज्जा हि, दुव्वलं दुल्लहं च नाऊण हीणं पि ॥ ६५ ॥

(२) लुक्खं सीयल-साहारणं च खेत्तमहियं पि सीयम्मि ।

लुक्खम्मि हीणतरयं (३) एवं काले वि ति विहम्मि ॥ ६६ ॥

गिम्ह-सिसिर-वासासुं देज्जऽट्टम-दसम-चारसन्ताई ।

नाउं विहिणा नवविह-सुयववहारोवएसेणं ॥ ६७ ॥

(४) हट्ठ-गिलाणा भावम्मि—देज्ज हट्ठस्स, न उ गिलाणस्स ।

जावइयं वा विसइह तं देज्ज, सहेज्ज वा कालं ॥ ६८ ॥

(५) पुरिसा गीयाऽगीया सहाऽसहा तह सदाऽसदा केई ।

परिणामाऽपरिणामा अहपरिणामा य वत्थूणं ॥ ६९ ॥

तह धिइ-संघयणोभय-संपन्ना तदुभएण हीणा य ।

आय-परोभय-नोभय-तरगा तह अन्नतरगा य ॥ ७० ॥

कप्पट्ठियादओ वि य चउरो जे सेयरा समक्खाया ।

सावेक्खेयर-भेयादओ वि जे ताण पुरिसाणं ॥ ७१ ॥

जो जह-सत्तो बहुतर-गुणो व तस्साहियं पि देज्जाहि ।
 हीणस्स हीणतरंगं, झोसेज्ज व सव्व-हीणस्स ॥ ७२ ॥
 एत्थ पुण बहुतरा भिक्खुणो त्ति अकयकरणाणभिगया य ।
 जन्तेण जीयमट्ठमभत्तन्तं निव्वियार्हयं ॥ ७३ ॥

(६) आजट्ठियाइ दप्प-प्पमाय-कप्पेहि वा निसेवेज्जा ।
 दव्वं खेत्तं कालं भावं वा सेवओ पुरिसो ॥ ७४ ॥

जं जीय-दाणमुत्तं एयं पायं पमायसहियस्स ।
 एत्तो चिय ठाणन्तरमेगं वहेज्ज दप्पवओ ॥ ७५ ॥

आजट्ठियाइ ठाणन्तरं च, सट्ठाणमेव वा देज्जा ।
 कप्पेण पडिक्कमणं तदुभयमहवा विणिहिट्ठं ॥ ७६ ॥

आलोयण-कालम्मि वि संकेस-विसोहि-भावओ नाउं ।
 हीणं वा अहियं वा तम्मत्तं वा वि देज्जाहि ॥ ७७ ॥

इति दव्वाइ-बहु-गुणे गुरु-सेवाए य बहुतरं देज्जा ।
 हीणतरे हीणतरं, हीणतरे जाव झोस त्ति ॥ ७८ ॥

झोसिज्जइ सुबहुं पि हु जीएणउत्तं तवारिहं वहओ ।
 वेयावच्चकरस्स य दिज्जइ साणुग्गहतरं वा ॥ ७९ ॥

७. तव-गव्विवओ तवस्स य असमत्थो तवमसइहन्तो य ।
 तवसा य जो न दम्मइ अहपरिणाम-प्पसंगी य ॥ ८० ॥

सुबहुत्तर-गुण-भंसी छेयावत्तिस्सु पसज्जमाणो य ।
 पासत्थार्हं जो वि य जर्हण पडित्तिप्पिओ बहुसो ॥ ८१ ॥

उक्कोसं तव-भूमिं समईओ सावसेस-चरणो य ।
 छेयं पणगार्हयं पावइ जा धरइ परिआओ ॥ ८२ ॥

८. आजट्ठियाइ पञ्चिन्दिय-घाए, मेहुणे य दप्पेणं ।
 सेसेसुक्कोसाभिक्ख-सेवणार्हसु तीसुं पि ॥ ८३ ॥

तव-गव्वियाइएसु य मूलत्तर-दोस-वइयर-गएसु ।
 दंसण-चरित्तवन्ते चियत्त-किचे य सेहे य ॥ ८४ ॥

अच्चन्तोसत्तेसु य परलिंग-हुगे य मूलकम्मे य ।
 भिक्खुम्मि य विहिय-तवे णवट्ठ-पारश्चियं पत्ते ॥ ८५ ॥

छेएण उ परिआए णवट्ठ-पारश्चियावसाणे य ।
 मूलं मूलावत्तिस्सु बहुसो य पसज्जओ भणियं ॥ ८६ ॥

९. उक्कोसं बहुसो वा पउट्ट-चित्तो वि तेणियं कुणह ।
 पहरइ जो य स-पक्खे निरवेक्खो घोर-परिणामो ॥ ८७ ॥
 अहिसेओ सव्वेसु वि बहुसो पारञ्चियावराहेसु ।
 अणवट्टप्पावत्तिसु पसज्जमाणो अणेगासु ॥ ८८ ॥
 कीरइ अणवट्टप्पो, सो लिंग-१-क्खेत्त-२-कालओ-३-तवओ ४ ।
 (१) लिंगेण दव्व-भावे भणिओ पव्वावणाऽणरिहो ॥ ८९ ॥
 अप्पडिविरओ-सन्नो न भाव-लिगारिहोऽणवट्टप्पो ।
 (२) जो जत्थ जेण दूसइ पडिसिद्धो तत्थ सो खेत्ते ॥ ९० ॥
 (१) जत्तियमित्तं कालं (४) तवसा उ जहन्नएण छम्मासा ।
 संवच्छरमुक्कोसं आसायइ जो जिणार्हणं ॥ ९१ ॥
 वासं थारस वासा पडिसेवी, कारणेण सव्वो वि ।
 थोवं थोवतरं वा वहेज्ज, मुञ्जेज्ज वा सव्वं ॥ ९२ ॥
 वन्दइ न य वन्दिज्जइ, परिहार-तवं सुदुचरं चरइ ।
 संवासो से कप्पइ, नालवणार्हणि सेसाणि ॥ ९३ ॥
 १०. तित्थयर-पवयण-सुयं आपरियं गणहरं महिद्धियं ।
 आसायन्तो बहुसो आभिणिवेसेण पारञ्ची ॥ ९४ ॥
 जो य स-लिंगे दुट्ठो कसाय-विसए हिं राय-वहगो य ।
 राय गगमहिसि-पडिसेवओ य बहुसो पगासो य ॥ ९५ ॥
 धीणद्धि-महादोसो अन्नोऽन्नासेवणापसत्तो य ।
 चरिमट्ठाणावत्तिसु बहुसो य पसज्जए जो उ ॥ ९६ ॥
 सो कीरइ पारञ्ची लिंगाओ-१-क्खेत्त-२-कालओ-३-तवओ य ४ ।
 (१) संपागड-पडिसेवी लिंगाओ धीणगिद्धी य ॥ ९७ ॥
 (२) वसहि-निवेसण-वाडग-साहि-निओग-पुर-देस-रज्जाओ ।
 खेत्ताओ पारञ्ची कुल-गण-संघालयाओ वा ॥ ९८ ॥
 जत्थुप्पन्नो दोसो अप्पज्जिस्सइ य जत्थ नाजणं ।
 तत्तो तत्तो कीरइ खेत्ताओ खेत्त-पारञ्ची ॥ ९९ ॥
 (१) जत्तिय-मेत्तं कालं (४) तवसा पारञ्चियस्स उ स एव ।
 कालो दु-विगप्पस्स वि अणवट्टप्पस्स जोऽभिहिओ ॥ १०० ॥
 एगागी खेत्त-यहिं कुणइ तवं सु-विउलं महासत्तो ।
 अवलोयणमायरिओ पइ-दिणमेगो कुणइ तस्स ॥ १०१ ॥

अणवट्ठप्पो तवसा तव-पारञ्ची य दो वि वोच्छिन्ना ।

चोइस-पुव्वधरम्मी, धरन्ति सेसा उ जा तित्थं ॥ १०२ ॥

इय एस जीयकप्पो समासओ सुविहियाणुकम्पाए ।

कहिओ, देयोऽयं पुण पत्ते सुपरिच्छिय-गुणस्मि* ॥ १०३ ॥

॥ सिरि-जिणभट्ट-खमासमण-विरइयं
जीयव्ववहार-कप्प-सुत्तं
समत्तं ॥

*प्रत्यन्तरे सूत्रपाठे १०६ गाथा लिखिता उपलभ्यते । तत्र

वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो आसेविओ महाणेण ।

एसो उ जीयकप्पो पञ्चमओ होइ नायव्वो ॥

—इय गाथा प्रथमगाथाऽनन्तरम्,

अप्पा मूलगुणेषुं विराहणा अप्प उत्तरगुणेषु ।

अप्पा पासत्थाइसु दाणग्गहसंपओगाहा ॥

—इयं गाथा अष्टमगाथाऽनन्तरम्,

सोलस उग्गमदोसा सोलस उप्पायणा य दोसाओ ।

दस एसणाए दोसा संजोयणमाइ पंचे व ॥

—इय गाथा चतुर्विंशत्तमगाथाऽनन्तरं च लिखिता सन्दृश्यते । एतद् गा-
थात्रितयं ग्रन्थान्तरगतं न तु प्रकृतसूत्रकारकृतं चूर्ण्योदिव्याख्याकृद्भिस्त्वैव सूचितत्वात् ।

नमो ऽथु ण समणस्स भगवओ महाधीरस्स

सिद्धसेणसूरिकया

जी य क प्प-चु ण्णी

सिद्धत्थं सिद्ध-सासणं सिद्धत्थं सुयं सुयं च सिद्धत्थस्स ।

धीर-धर धर-धरयं^१ धर धरएहिं मरियं नमहं जीव हियं ॥ १ ॥

5

पवारस्स वि गणहरे दुद्धर-गुण धारणं धराहिव सारे ।

जम्भु प्पभवार्यं पणमहं सिरसा समत्त-मुत्तत्थं धरे ॥ २ ॥

दस्स नव-पुब्बी अइसेसिणी य अवसेस-नाणिणी य जत्तेण^२ ।

सव्वे वि सव्व-कालं तिगरण-मुद्धेणं नमहं जइ गुण प्पवरे^३ ॥ ३ ॥

एत्तो नेव्वाणमं^४ नेव्वाणं गमयतीति निव्वाणमं ।

10

पगयं पसत्थ-वयणं पहाणं वयणं च पययणं नमहं सया^५ ॥ ४ ॥

नमहं य अणुओगं धरं जुग-पहाणं पहाणं नाणीणं मयं^६ ।

सव्व-मुइ-सत्थ-मुसलं दस्सण-नाणोवओगं मग्गम्मि ठियं ॥ ५ ॥

जस्सं मुहं निज्झरामयं मय-वस-गन्धाहिवासिया इयं भमरा ।

नाणं मयरन्दं तिसिया रत्तिं^७ दिया यं मुणिवरा सेवन्ति सया ॥ ६ ॥

15

स-समयं पर-समयागमं लिवि गणिय-च्छन्द-सहं निम्माओ ।

दस्सं वि दिग्गसु जस्सं यं अणुओ गो^८ भमइ अणुवमो जस्स पडहो ॥ ७ ॥

नाणाणं ताणीणं य हेऊणं^९ यं पमाण-गणहराणं यं पुच्छा ।

अविसेसओ विसेसा विसेसियाऽऽयं स्या यं मिमं अणुवमं मइणा ॥ ८ ॥

जेणं यं छेयं सुयं त्वा आनत्ती-दाणं विरयणा जत्तेण ।

पुरिस्सं विसेसेणं^{१०} फुडा निज्झा जी यं दाणं कप्पं मिमं विही ॥ ९ ॥

20

पर-समयागमं निउणं सुसमिय-सु-समण-समाहिं मग्गेण गयं ।

जिणं भइयं सा समणं समासमणाणं^{११} निहाणमिव पक्कं ॥ १० ॥

तं नमिउं मयं महणं माणरिद्धं लोभ-वज्जियं जियं रोस्स ।

तेणं^{१२} यं जीयं विरइय-गाहाणं विवरणं भणिहामि जहत्थं ॥ ११ ॥

25

को वि सीसो विणीओ आवस्सय-दसकालिय-उत्तरज्झयणाऽऽयारं निसीह-सूयगडं दसा

कप्पं ववहार-भाइयं अणं पविट्ठं याहिरं चं सुत्तओ अत्थओ यं अहिजिऊणं शुक्कसुवगम्मं
अणुजाणावेऊणं धारस्तावत्तं कयं किइकम्मो पायवडिओ ठिओ कर-यल-जुयलं मत्थं ठरेउं
विज्जवेइ—‘भगव ! कप्पं ववहारं कप्पियाकप्पियं सुल्लकप्पं महाकप्पसुयं नितीहाइयं सुं छेदं सुत्तेसुं
अइ वित्थरेणं पच्छिउत्तं भणियं । पइ दिवस्सं चं तेणं असमत्थो विसोहिं काउं । मइ-वामोहो
यं मे भवइ^{१३} अन्नं^{१४} गन्धेसुं^{१५} । नाणाइयारेसुं^{१६} आवत्ती का, कम्मं वा कं दाणं दिज्जइ ति ।

30

1 B वरद । 2 B जत्तेण । 3 B पव० । 4 B निव्वा० । 5 B सदा । 6 B बहु-भय ।
7 B रति च । 8 B० ओगे । 9 B हेऊणं य । 10 B विसेसे य । 11 B० समणनि० ।
12 B तेणे । 13 B भवति । 14 B अन्नोन्न । 15 B० न्ये सु य । 16 A० णादियारे० ।

- पदमस्स य कज्जस्स दसविहमालोयणं निसामेत्ता । नक्खत्ते मे पीला छम्मासतवं कुण्ह सुके ॥
 एवं ता उग्घाप^१ अणुधाएताणि चैव कण्हम्मि । मास चउमास छ मासियाणि च्छेद^२ अओ चोच्छ ॥
 छिन्दन्तु तय भाणं गच्छन्तु तवस्स साहुणो भूलं । अच्चावडावगच्छे अधीइया^३ वावि विहरन्तु ॥
 छम्भागुल^४ पणए^५ दसभाए^६ ति भाग अट्टपन्नरसे । वीसाए तिभागूण छ-भागूण तु पणवीसे^७ ॥
 ५ मास चउमास छके अंगुल चउरो तहेव छकं तु । एए छेयविभागा णायव्वाऽहकमेण तु ॥
 विइयस्स य कज्जस्स तहिय चउवीसय निसामेत्ता । आउत्त नमोकारा हवन्तु एवं भणिज्जाहि^८ ॥
 एव नाऊण तहिं जहोवपसेण देइ पच्छित्त । आणाए एस भणिओ^९ ववहारो धीरपुरिसेहिं ॥
 एवं सो आयरिओ दव्वखेत्तकालभावसंघयणधिइ^{१०} वलाइयं च परिपुच्छिऊण सयं गमण, सीस
 वाऽगीयत्थ पेसेइ, अविज्जमाणे वा तस्सेव पेसवितस्स निगूढमेव अतिचारविसोहि पेसेइ ।
 १० [४] धारणाववहारो—संविग्गेण गीयत्थेणायरिण दव्वखेत्तकालभावपुरिस^{११} पडिसेव
 णासु^{१२} अवलोएऊण जम्मि ज अवराहे दिन्नं पच्छित्त त पासिऊण अन्नो वि तेसु चैव दव्वाइएसु
 तारिसावराहे तं चैव पच्छित्त देइ, एस धारणाववहारो । अहवा वेयावच्चगरस्स^{१३} गच्छोवग्ग
 हकारिणो फड्डगपइणो वा सविग्गस्स देसदरिसणसहायस्स वा बहुसो पडितप्पियस्स अवसेस
 सुयाणुओगस्स^{१४} उच्चियपायच्छित्तट्ठाणदाणधारण धारणाववहारो भन्नइ ।
 १५ [५] पचमो जीयववहारो—सो पुण दव्वखेत्तकालभावपुरिसपडिसेवणाणुवत्तिं सरीर-
 संघयणधीवलपरिहाणि वावेक्खिऊण तहा^{१५} पायच्छित्तदाण^{१६} जीय^{१७}, जो वा जम्मि गच्छे केणइ
 कारणेण सुयाइरित्तो पायच्छित्त विसेसो पवत्तिओ अन्नेहि य^{१८} वहुहिं अणुवत्तिओ नय
 पडिसिद्धो । भणियं च—

- वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो आसेविओ महाणेण । एसो उ जीयकप्पो पंचमओ होइ ववहारो ॥
 २० जीय ति वा करणिज्ज ति वा आयरणिज्ज ति वा एगट्ठ । जीवेइ^{१९} वा तिविहे वि काले
 तेण जीय^{२०} । सुत्ताओ पुण हीण सम अइरित्त वा जीयदाणमिति^{२१} । पंचसु वि पुण ववहारेसु
 विज्जमाणेसु आगमेण ववहार ववहरेज्जा, न सेसेहिं । एव सुएण, आणाए, धारणाए, जाव जीयव-
 वहारेण । पुव्विहेहिं ववहार ववहरेज्जा न सेसेहिं^{२२} ति । कि कारण ? आगमववहारी अइसइणो
 सक्किस्समाण विमुज्झमाणं अवट्ठियपरिणाम वा पच्चम्पमुवलभन्ति, तावइय च से दिन्ति^{२३}
 २५ जावइएण विमुज्झइ, सुत्तभणियाओ अहिय ऊण तम्मत्तं वा, न सुयमणुवत्तए । जे पुण सुयववहारी
 ते सुयमणुवत्तमाणा इगिआगार वत्त णेत्त-वयण विगाराइएहिं^{२४} भावमुवलक्खिऊण^{२५} तिकप्पुत्तो
 अइयार आलोयावेऊण, तं-जहा—सुओवएसेण पल्लिउच्चियमपल्लिउच्चिय वा आलोयणाकाले ज
 जहा आलोएज्जा त तहा सुओवएसेण ववहर-तीति । एस^{२६} सुयववहारो ।^{२७} सुयाभावे आणाए वव-
 हार ववहरेज्जा । आणाववहारो वि सुयववहाराणुसरिसो केवल^{२८} निगूढाइयारविसेसेण^{२९} विसे-
 ३० सिओ^{३०} । धारणाववहारो वि सुयववहाराणुसरिसो, केवल सुओवएसेण^{३१} उच्चियपयाणं वेयावच्च
 कराईणमणुगहत्थो^{३२} विसेसिओ । सुयववहारेगदेसो^{३३} धारणाववहारो ति । धारणाणन्तर जीय
 ववहारो । सव्वत्थ य जीयववहारोऽणुवत्तए । दव्वखेत्तकालभावपुरिसपडिसेवणाधिइसघयणा

१ B ताउग्घा० । २ B छेय । ३ B इत्ता । ४ B यगु० । ५ B णे । ६ A राते ।
 ७ A पणुवी० । ८ B णेज्जा । ९ णितो । १० A यणइ० । ११ A रिस । १२ A णाय ।
 १३ B करस्स । १४ B उचित्त । १५ B तहा तहा । १६ B पच्छित्त० । १७ A जीत । १८ B य'नास्ति । १९ B जीवति । २० A जीत । २१ A जीत० । २२ B सेसएहिं । २३ B देइ । २४ B विका० । २५ B ह्मखे० । २६ A सुत्त० । २७ A सुत्ता० । २८ A डावि
 या० । २९ A विसेसण । ३० B वित्तो । ३१ A णुच्चिय । ३२ A कराणुगहत्थ । ३३ B गणसो ।

यत्तिरूय^१ परूवेऊण पचविहवहारमज्जे जीयववहारेण पगयं । जेण सो सावेक्खो चिर
'चाणुवत्तिस्सतीति'^२ ।

२ 'सवरविणिज्जराओ' इच्छाई । एईसे गाहाए सम्बन्धो । सीसो भणइ—'सम्मदंसण
नाणचरणसवरविणिज्जरातवपयत्था पहाणा, ते सब्बे वि मोत्तु तवेगदेस पायच्छित्त वक्सा
णेउमुज्जा^३ किमत्थ तुब्बे त्ति?' । आयरिओ^४ भणइ—'पारपरिण चरणपयत्थस्स विसो- 5
हिकारण पायच्छित्त । चरणविसुद्धीए य कसिणकम्मपडलु-वेल्लणान्तर अग्गायाहेकति
यच्चतिय परमसमसुहलक्खणो मोत्तो सपाविज्जइ त्ति काउ पायच्छित्तमेव भणइ ।' सवरण
सवर ढक्कण पिहाण^५ ति एगट्ठा । विसेसेण निज्जरा विणिज्जरा । विणिज्जरा सोहणमिति एगट्ठा ।
सवरण नवस्स कम्मस्स अणायाण^६ । निज्जराए पुव्वोवचियसुहासुहकम्मपोगलपरिसाडो^७ ।
अहवा विसेसिय भणइ—मिच्छादसणाविरइकसायपमायजोगनिरोहो सवरो । कह^८ ? 10
मिच्छत्तावरोहेण सम्मतपडिवत्तीए मिच्छत्तनिमित्तासवनिमित्तकम्मणो^९ सवरण कय भवइ^{१०} ।
एवं विरइपडिवत्तीए अविरइपञ्चय कम्म पच्चन्नाय भवइ । तहा कसायविउज्जणेण तन्निमित्तयं
कम्मं वज्जिय होइ । तहा इन्दिय विगहा^{११} निहा मज्ज पमायासव निरोहदारेण तप्पच्चयस्स कम्मणो
निरोहो कथो भवइ । धावण वग्गण-डेवण लघण फोडणाइ-असुह चेट्ठा निवित्तीए कायजोगास-
वलद्धपवेसस्स कम्मणो निरोहो भवइ । तहा हिंस करुसा लिय पिसुण असम्भूय डम सद छलाइ^{१२} 15
वायानिरोहेण तप्पच्चय कम्म पच्चन्नाय होइ । तहा ईसा ऽमरिस भय सोग मिच्छाभिसंधाण^{१३}
राग-दोसाकुसल^{१४}-सकप्पाइनिरोहेण तन्निमित्त कम्म वज्जिय होइ । निज्जरा पुण गुत्ति समिइ सम
णधम्म भावणा मूलगुण-उत्तरगुण परीसहोवसग्गाहियासणयस्स भवइ । गुत्ती ति विहा मणाइ ।
समिइ पचविहा इरियाइ^{१५} । समणधम्मो दसविहो खमाइ । भावणा दुवालसविहा अणिच्चाइ ।
मूलगुणा पचविहा पाणाइवायाइ निनित्ती^{१६} । उत्तरगुणा पिंडविसुद्धिमाइया^{१७} । परीसहा धावीस 20
छुहाइया^{१८} । उवसग्गा सोलस । हासा पदोसा धीमसा पुढोवेमाया दिग्गा एए । हासा पदोसा
धीमसा कुत्तीलपडिसेवणा एए^{१९} माणुसा । भया पदोसा आहारहेऊ^{२०} अवचलेण सारक्खणया
एए तेरिच्छा । घट्टणया थभणया लेसणया पण्डणया एए आयसचेयणिया । सो य सवरो
दुविहो—देसे सब्बे य । निज्जरा वि दुविहा देसे सब्बे य । जोगनिरोहकाले सेलेसि पडिवन्नस्स
दुचरिमचरिमसमए सव्वसवरो सव्वनिज्जरा य । सेसकाले देससवरो देसनिज्जरा य । एव 25
'सवरविणिज्जराओ' उभयमग्गि 'मोक्खस्स पद्दो' मग्गो हेऊ मोक्खकारण मोक्खमग्गो^{२१} त्ति ।
'तासि' पुण सवरविणिज्जराण 'तवो पद्दो' हेऊ कारण ति । तस्स य 'तवस्स पद्दो' मग्ग
पच्छित्त^{२२}, जेण पच्छित्ते दुवालसविहो वि तवो अणुयत्तइ । तवस्स कारण पद्दो^{२३} पच्छित्त ।
तवो कारण सवरविणिज्जराण । सवरविणिज्जराओ मोक्खस्स कारणमिति । 'ज च नाणस्से त्ति
उत्तरगाहाए सह सवज्जए'^{२४} ।

30

३ 'सारो चरणमिच्छाई' गाहा । सामाइयाइयस्स विन्दुसारपज्जवसाणस्स नाणस्स 'सारो
चरण' । चरणस्स पुण निव्वाण सारो । निव्वाणस्स अणतरकारण चरण, कारणकारण नाण ।
चरणस्स कारण नाणमणतर । नाणाओ चरण, चरणाओ निव्वाण ति । नाणविसुद्धीए चरण-

- 1 A पडिसेवणावति । 2 A वाणु । 3 A वत्तस्सति । 4 B ०ज्जुया । 5 A ०रितो ।
6 B पिहण । 7 A ०दाण । 8 B वम्ममलपरिसाडो । 9 A ०वमणो । 10 B हवइ । 11
A विकहा । 12 B छलाइ । 13 B सधारण । 14 B ०कुल । 15 A इरियाइ । 16 A
०त्तीओ । 17 B पिंडविसुद्धिमादीया । 18 B छुहातीता । 19 A एते । 20 A हेउ । 21 B
०क्खहेउ । 22 A नात्ति । 23 B ०ज्जइ ।

विमुद्धी, चरणविमुद्धीय निव्याणफलायत्ती भवइ^१ । चरणविमुद्धी पुण पच्छित्ताहीणा । अओ निव्याणचरणऽरिथणा पच्छित्तं 'नेय' जाणियव्व अवस्स' भवइ^२ ।

४ 'त दस विह'मिद्याइ । तमिति अणन्तरगाहानिदिट्ठ पच्छित्तं सव्वनामसहेण सम ज्ञइ । 'त' पच्छित्तं 'दसविह' दसमेयं दसविकर्षं । त जहा—आलोयणारिह, पडिकमणारिह, 5 तदुभय-विवेगोसगारिहं, तवारिह, छेयारिह, मूलारिह, अणवट्टप्पारिह, पारचियारिह चेति ।

तत्तय य आलोयणारिहं—आ मज्जायाए वट्टइ । का सा मज्जाया ?

जह वालो जपतो कज्जमकज्ज च उज्जओ भणइ । त तह आलोपज्जा माया मय विप्पमुक्को उ ॥ एसा मज्जाया । आलोयण पगासीकरण समुदायत्थो । गुरुपच्चन्नीकरण मज्जायाए । ज पाव आलोइयमेत्तेण चेव सुज्जइ, एय आलोयणारिह । १ । पडिक्कमणारिह—ज मिच्छादुक्कडमेत्तेण 10 चेव सुज्जइ न आलोइज्जइ; जहा सहसा अणुवउत्तेण रोलसिघाणाइयं परिट्ठविय नय हिंसाइय दोसमावगो तत्तय मिच्छादुक्कड भणइ, एय पडिक्कमणारिह । २ । तदुभयारिह—जं पडिसेविय गुरुणो आलोइज्जइ, गुरुसदिट्ठो य पडिक्कमइ च्ति पच्छा मिच्छा^३ दुक्कड ति भणइ, एय तदुभयारिह । ३ । विवेगारिहं—त्रिगिचमाणो विहीए तमइयार सोहेइ जत्तय, एय विवेगारिह । ४ ।

विउसगारिह—ज कायचेट्टानिरोद्धोअणोगमेत्तेण चेव सुज्जइ, जहा दुस्सुमणाइय,^५ एय विउस 15 गारिह । ५ । तवारिह—जम्मि पडिसेविण निव्वीयाइओ छम्मासपज्जवसाणो तवो दिज्जइ, एयं तवारिह । ६ । छेयारिह—जम्मि य^६ पडिसेविण सट्ठसियपुव्वपरियायदेसावछेयण^७ कीरइ, नाणानि- हवाहिस्^८ दूतियंगोवगछेयणमिव सेससरीरावयवपरिपालणत्तय, तहेहानि सेसपरियायरक्खणत्तय, एयं छेयारिहं । ७ । मूलारिहं—जेण पडिसेविण पुणो महत्तयारोवण निरवसेसपरियायावणयणा- णन्तर कीरइ, एयं मूलारिह । ८ । अणवट्टप्पारिह—जम्मि पडिसेविण उवट्टावणा अजोगो, कच्चि

20 कालं न वणसु ठाविज्जइ, जाव पविंसिट्ठतवो न चिण्णो, पच्छा य चिण्णतवो तहोरोवरओ वणसु ठाविज्जइ, एय अणवट्टप्पारिह । ९ । पारचियारिह—अञ्जु गइ-पूयणेसु,^९ पार अञ्जइ तयार्इण जम्मि पडिसेविण लिङ्गखेत्तकालविसिट्ठाण, त पारचियारिहं । १० । एस सखेवओ पिण्डत्थो दम्मण्ह वि पयाण भणिओ । सट्ठाणे मट्ठाणे नित्थरेण वि भासियव्वो । एएहि चेव पएहिं विवरिण्हि जीयव्वहारो समण्ह । सपय जहक्कम निदिट्ठाण दसण्ह वि पयाण विवरणं^{१०} भणइ कमेण चेव ।

25 ५ तत्तय पढम पर्यं 'आलोयण च्ति । तस्स'^{११} सख^{१२} निरुवणत्तय गाहा 'करणिज्जा जे जोगा' इच्चाइ । 'करणिज्जा' नाम अवस्स कायव्वा । 'जे' इति अणिदिट्ठणिहेसो । 'जोगा' इति किरियाओ सुओवइट्ठाओ सजमहेउगाओ कम्मनिज्जरणत्तय । 'तेसु' अणन्तरनिदिट्ठेसु 'उउउ तस्स' पवत्तस्स । अहवा जोगा इति मण वद कायजोगा एएहिंतो किरिया अणण्णा^{१३} भवती^{१४} ति तस्सहचरियत्ताओ^{१५} ।

30 जोगो विरियं यामो उच्छाह परक्कमो तहा चेट्ठा । सत्ती मामत्तय ति^{१६} य जोगस्स हवन्ति पज्जाया ॥ कायजोगो कह कायव्वो ? कुम्मो इय^{१७} अहीणपहीणगुत्ते^{१८} सुप्पणिहियपाणिपाए । अहवा, उउट्ट पाय रीएज्जा, तिरिच्छ^{१९} वा कट्ठ^{२०} पाय रीएज्जा, साहट्ट पाय रीएज्जा । एव कायजोगो करणिज्जो^{२१} । वइजोगो वि एवं करणिज्जो—

जा यऽसच्चा ण वत्तव्वा सच्चा मोसा य जा मुसा । जा य बुद्धेहिं नाइण्णा न त भासेज्ज पन्नव ॥

1 B इयति । 2 B नास्ति । 3 B होइ । 4 A मिच्छासिद्धो । 5 B ०सिमणा० । 6 B नास्ति । 7 B छेदण । 8 B 'स'नास्ति । 9 B पूयणासु । 10 B विवर । 11 A तत्तय । 12 A सहय । 13 A अणत्ता । 14 A भवन्ती । 15 B चरित्तथो । 16 B चि । 17 B इव ली० । 18 A गत्तो । 19 A विनिरि० । 20 A नास्ति । 21 B० पीयो ।

भणजो गो वि एव करणिजो—अकुसलमणनिरोद्धो कुसलमणउदीरणा य । निरइयारस्सेव
सखेत्तेण मुहपोत्तियाइ-पडिलेहणपमज्जणाई^१ जा जा सजमसामायारीगया किरिया सा सव्वा
करणिजजोगसइयया होइ । अहोत्तभन्तराणुद्धेया । 'निरइयारस्स' अबुद्धभावस्स । 'छउम-
त्यस्से त्ति परोक्कपानिणो । सुओवपसाणुत्तारेण सेसकिरियाकलावाणुद्धाणपरायणस्स ।
'विसोही' कम्मवन्धनिवित्ती' निसह्यया वा । 'जइणो' जयमाणस्स अप्पमत्तस्स । 'आलोयणा 5
भणिया' जिणिन्दगणहरेहि' । सीसो भणइ- 'निरइयारो नियमा जई' चेव होइ तो किमत्थं
जइग्गहण ? ।' भणइ—'हेउ-हेउमग्गभावेण वक्कपाण फायव्व । निरइयारलक्कणाओ' चेव
हेउओ सो जयमाणो जइ त्ति लब्भइ, तेण दोणहवि गहण । अह वा जइ त्ति सामन्नामिदाण ।
तं निरइयारत्तणेण विसेसिजइ निरइयारो जइ त्ति । पुणो वि सीसो- 'ते' य जया' उवउत्तो
निरइयारो य' करेइ । करणिजा य ते । तो तत्थ का विसोही' आलोइए अणालोइए वा ?' 10
भणइ—'तत्थ जा चेट्टानिमित्ता सुहुमा आसवकिरिया, सुहुमपमायनिमित्ता'^{१०} वा अणुवल्किरिया
ताओ'^{११} सुजग्गित्ति आलोयणा भेत्तेण' । सो पुण गुरु-सदिट्ठो असदिट्ठो वा पुव्व वा आलोएज्जा,
फज्जसमत्तीए वा आलोएज्जा । अहवा पुट्ठिं पि पच्छा वि'^{१२} आलोएज्जा ।

६ 'आहाराइ गहणे' घाइ । अणन्तरगाहाए 'करणिजजोगनिइसमेत्त भणिय, सपय पुण
नामग्गाह करणिजा जोगा भण्णति'^{१३} । के ते करणिजा' जोगा ? । इमे—आहारो आईए जेसि 15
गहणाण ताणि 'आहाराइ गहणाणि' । एगवयणेण'^{१४} जिहेसो'^{१५} कओ । आइग्गहणेण सेज्जासथारयत्थ
पायपुट्ठणपडिग्गहण'^{१६} 'ओहिय-ओवग्गहिओ'^{१७} य'^{१८} सेसो'^{१९} उचही वेप्पइ । 'तह वहियाणिग्गमेसु
जेगेसु' गिलाणआयरियवालहु-उल्लसेहएयग्ग' असट्ठपाओगो 'सहगहणनिमित्त जिग्गमणे । गहण
तु गुरुमापुच्छिऊण—गुरणाणुद्धाओ, सुओवपसेण उवउत्तो, विहीए जिहिऊण, तओ जहाविही
गहियमालोएन्तो सुज्जो । सीसो भणइ- 'जइ गहणे अविसुद्धी, सुज्जी य आलोइए, एव गहणमेव 20
मा करेउ' । गुरु भणइ- 'जइ गहण न करेइ तओ आयरिओवज्जायाइ-कुलगणसघसाहम्मि
यदसणनाणचरित्तवसजमाईण ववच्छेओ—भगो एवइ । तेणावस्स गहण विहीए फायव्व' ।
अहवा एय सव्व आहाराइ-गहणेण गहिय । इमो पुणो पहियाणिग्गमोऽणेगो भणइ ।
गुरुमूलाओ सेज्जाओ वा कुलगणसघचेइयदुविहमेय' तइव्वविणासनिवारणाई'^{२२} । अहवा पीढ 23
फलसज्जासथारपाडिहारियगहियप्पणत्थ'^{२३} वा निग्गम करेज्जा । अहवा एयाइ निग्गमफा'^{२४}- 25
रणाइ । 'उच्चारविहारावणि' त्ति उच्चारभूमि-विहारभूमीओ सण्णा-सज्जायसन्नियाओ'^{२५} ।
चेइयवदणनिमित्त आसन्न दूर वा गच्छेज्जा । साहण पुण अपुव्ववहुस्सुय'^{२६} सविग्गाण वन्दण
ससयवोच्छेयत्थ वा गच्छेज्जा । आइसहेण सद्वासनायगओमन्नविहारीण वा सद्भावद्वाव
णत्थ साहम्मियाण वा सजमउच्छाहणिमित्त गच्छेज्जा ।

७ 'ज चन्न करणिज' सिच्चाइ । 'ज चर' ति पुट्ठगाहाभणिया-जो वहरित्त ति,^{२७} त सव्व च 30
सहेण समुच्चिजइ । त च रेत्तपडिलेहणयडिलसेहनिक्कमणायरियसलेहणाई'^{२८} हत्थसयाओ
परेण ज आयरिय, तमायरित्ता ससिइगुत्तिविबुद्धि'^{२९} निमित्त अरस्स आलोएयव्व । ज पुण

- 1 B •जणट्ठिं । 2 A निवत्तो । 3 A नात्ति । 4 A जइ । 5 A •इयारत्तणाओ ।
6 A जहा । 7 A व । 8 B वा अविसोही । 9 A नात्ति । 10 B जिमि । 11 B तातो ।
12 B व । 13 A •णेज्ज । 14 A भणत्ति । 15 A •ज्जो । 16 B •गणे जि । 17
A जिहेसो । 18 B •ग्गहाइ । 19 B •हियअरउग्गहि । 20 B नात्ति । 21 A सेत्ता ।
22 B सगम । 23 A •वाओगो । 24 A मेद । 25 B •णारी । 26 A पीढग । 27 A
•यिण्ण । 28 A •मण्णका । 29 A सज्जास । 30 A •सुय । 31 B वतिरिचए । 32
B •णारी । 33 A •सिमुद्धि ।

हृत्थसयम्भन्तरायरियं तत्थ किञ्चि आलोइज्जइ, किञ्चि नालोइज्जइ । जहा पासवणखेलसिंघाण, जल्ल^१ निविसणुट्ठाणवियम्भणाकुञ्चण^२ पसारणोसासणीसासचेट्ठाइ किञ्चि कज्जं नालोइज्जइ । पासवणं पुण पुच्चमापुच्छिऊण घोसिरइ । 'अवियडियम्मि' अणालोइयम्मि, असुद्धो साइयारो, आलोएन्तो पुण तं कज्जं^३ आयरियस्स सुद्धो निरइयारो त्ति भणियं होइ ।

५ ८ 'कारणविणिग्गय' मिच्छाइ । 'कारणविणिग्गयस्स' त्ति । दुविहो निग्गमो गच्छाओ^४—काणेण, अकारणेण य^५ । असिवओमरायदुट्ठगिलाणुत्तिमट्ठायरियपेसणाइ कारणो । चक्कधूम पडिमा-महिमा-जम्म^६—निक्कमण-नाण निव्वाण भूमि-सन्नायग-चइग-संयडिपेहाइ निक्कारणो । कारणविणिग्गयस्स । 'च' सहो आलोयणाइपय^७ समुच्चिणइ । निरइयारस्स गुत्तिसमिइवि सुद्धस्स कारणेण विणिग्गयस्स आलोयणमेत्ताओ चेव सुद्धी होइ । सा य आलोयणा—ओहओ विभागओ य । ओहालोयणा अद्धमासम्भन्तरायरियस्स हवइ । तं चागयमेत्तो चेव इरियावहिया पडिक्कन्तो^८ समुद्देसवेलाए आलोएइ । आलोइयमेत्ते चेव सुज्जइ निरइयारो । सा य ओहालोयणा इमा—

अप्पा मूलगुणेषुं विराहणा अप्प^९ उत्तरगुणेषु^{१०} । अप्पा पासत्थाइसु दाणग्गहसंपओगोहा ॥

एवं विहालोयणेण सुद्धो होइ । अन्नम्मि वेलाए विभागेण अद्धमासपरेणागयस्स । विभागा- १५ लोयणा निरइयारस्स वि । एवं 'सगणाओ' कारणनिग्गयस्स आलोइए सुद्धी, 'परगणागयस्स वि य' त्ति । सगणो एगसंभोइया, परगणो अन्नसंभोइया । ते संविग्गा^{११} वा असविग्गा वा । सविग्गाओ आगयस्स निरइयारस्स वि अवस्समेव विभागालोयणा । आलोयणाए^{१२} य सुद्धो । 'उवसपय' त्ति । सा य^{१३} उवसंपया^{१४} पचविहा । तं-जहा-सुओवसपया, सुहदुन्त्योवसपया, खेतोवसंपया, मग्गोवसपया, विणओवसपया य त्ति । पचविहाए वि तप्पट्ठमयाए उवसपज्जमाणेण २० निरइयारेणावि आलोयणा विभागेण दायच्चा । सो य आलोयणाए चेव सुद्धो । 'विहारे' त्ति एगसंभोइया^{१५} फट्ठगपई^{१६} गीयत्थायरिया एगाह पणग पक्क चउम्मास^{१७} सवच्छरिएसु जत्थ वा मिलन्ति तत्थ निरइयारो वि विहारालोयण देन्ति । अन्नोदस्स विहारे वि आलोयणाए सुज्जइ^{१८} । सवत्थ 'निरइयारस्से त्ति एय पय सम्मज्जइ । एवमेयं^{१९} आलोयणारिह भणियं ॥

९ इयानि पडिक्कमणारिहं भण्णइ । जेसु ठाणेसु रलियस्स मिच्छादुक्कडारोवणा होइ २५ तट्ठाणसरूव 'निरुवणत्थ'^{२०} गाहा भण्णइ । 'गुत्तिसमिइपमाय' इच्चाइ । गुत्ति त्ति तिद्धि गुत्तिओ भण वइ कायसन्नाओ । समिइओ इरिया भासा एसणा-आयाणनिकखेवण^{२१} उच्चारपासवणाइपरि-ट्टवण-नामाओ पच । एएसु अट्ठसु ठाणेसु पमाओ कओ होज्जा^{२२} । मणेण दुच्चिन्तियाइ^{२३} । घईए दुब्भासियाइ, काएण दुचेट्ठियाइ । इरियाए कहं कहेन्तो^{२४} गच्छेज्जा, भासाए दट्ठरगिहत्थ भासाइ, एसणाए मिक्का^{२५} गहणकाले अणुवउत्तो, न पमज्जइ आयाणनिकखेवेसु, अप्पडि- ३० लेहिय-यडिले उच्चारइ परिट्टवेज्जा^{२६} । 'गुरुणो' आसायण' त्ति । निणाति^{२७} सत्थमिति गुरु । तस्स आसायणा फया । का^{२८} अहिस्सेवो^{२९} परिभवो वा जच्चाइगुणहीणस्स । आयो^{३०} नाणाइतिय, तस्स साडणा अवणयणं विणासो आसायणा भण्णइ । आयरियाहिक्खेव द्वारेणाहिक्खे-

१ A निवस० । २ B ०गुचण । ३ A कय । ४ A गच्छायो । ५ B नास्ति । ६ A ज
मणणिकय० । ७ ०यणापय । ८ ०फतो जइसमु० । ९ A अप्पा । १० B ०णेषु । ११ A
०विग्गा अ० । १२ B आलोएइ य । १३ B नास्ति । १४ B उवस० । १५ B ०इया । १६ A
०पई य, B ०वती । १७ A ०मास । १८ B विषु० । १९ B ०मेत । २० A ०सरू० । २१
A ०णत्था । २२ A निक्कमण । २३ B होइ । २४ A ०याए । २५ B कहतो । २६ A
०क्कग० । २७ A उवउत्तो । २८ A रिद्धा० । २९ B ०इयासा० । ३० B णाइ स० । ३१ B
अपि० । ३२ A आओ ।

घन्तो आय अप्पणो साडेइ^१ तुसिणीय हुकार-जाइ क म्माइहिं । अहवा तिविहा आसायणा—
मणेण पओसाइ, वायाए अन्तरभासाइ, काएण जमलिय^२ पुरोगमण-सघट्टणाइ । 'विणय-
भंगे'^३ ति । विणओ अब्भट्टाणासणदाणञ्जलिपग्गहवन्दणाईओ । तस्स य^४ भगे । 'इच्छाईणम-
करणे' ति । इच्छा मिच्छा तहकारो आवस्सिया य निसीहिया आपुच्छणा य पडिपुच्छा छन्दणा य
निमन्तणा उवसपयाओ^५ य गिज्झन्ति । एयासिमकरणे । लहुसग वा मुसावायं वएजा । जहा— ६
पयला ओल्ले मयए पघक्काणे य गमणपरियाए । समुदेससखडीओ खुट्ठग^७ परिहारिय मुहीओ ॥
अवसगमणे दिसासु^८ एगकुले चैव एक्क-द्वे वा^९ । एए सव्वे वि पया लहुसमुसाभासणे होन्ति ॥
लहुसाऽदिण पुण सुहुम जत्थ जत्थ पणगाविची^{१०} । त जहा—तण-डगल^{११} छार-मल्लग-लेव
इत्तिरि-उग्गहण^{१२} चिट्ठणासु^{१३} लेव इत्तिरि उग्गहणद्वाणेसु सुत्ताएसेण मासलहु । तहावि इह लहुस
गादिण चैव भण्णइ । लहुसमुच्छा पुण ईसीसि^{१४} ममत्त जत्थ सुहुम, जहा—कागाइ साण-गोण १०
कप्पट्ठग^{१५} सारक्खण ममत्ताईसु दवे लहुसमुच्छा । खेत्ते ओवास^{१६} सधार-कुल-वसहि-गाम-नग
रज्जाईसु । काले पुण मासकप्पोवरि निवासाइ । भावेण^{१७} राग-दोसाइ । एत्थ जे मासलहु-
यट्टाणा ते सव्वे घेप्पन्ति^{१८} ।

१० 'अविहीइ-कास जंभिय' इयाइ । अविहीए हत्थमदाऊण कासइ मुहपोत्तिय^{१९} वा । एवं
जभाइय-छीईएसु वि । 'वाय'^{२०} ति पय कम्म-सहेण सम्बज्झइ । त दुविह-उइ उट्ठोपाई,^{२१} अहो १५
कुच्छिय सहो । उट्ठोए हत्थो दायव्वो मुहपोत्तिया वा^{२२} । कुच्छिय-सइ निग्गमे पुण^{२३} पुयावकट्ठण^{२४}—
लम्बणेण । एस विही, एयव्वइरित्तो^{२५} अविही । 'असकिलिट्टकम्म' पुण^{२६} छेयण भेयण-सघसण
पीलण अमिघाय सिचण-कायएराइ असुसिर सुसिराणन्तर परपरभेयभिन्न । 'कन्दप्पो' धाईओ
काइओ वा । 'हास' पसिद्धमेव । 'विगहा'^{२७} इत्थि भत्त-चोर-जणवयाइया । 'कसाया' कोहाई ।
'विसयाणुसगो' सइ-फरिस रस-रुव गन्धासेवणमिति । २०

११ 'खलियस्सय' इयाइ । 'खलियस्स' अइयारावन्नस्स । सोय अइयारो सहसकारकओ^{२८}
अणामोगकओ^{२९} य । 'व' सहो पडिक्कमणारोवण समुच्चिणइ । 'सघत्थ वि' ति सघपएसु । दसण-
नाणचरित्ततयसमिइमुत्तिन्दिवाइसु खलियस्स । 'हिंसमणावज्जओ'^{३०} ति अकरेन्तस्स जयणा
जुत्तस्स^{३१} । सहसकाराणाभोगलक्खण चैय—

पुवं अपासिऊण छूटे पाए^{३२} कुलिंगज पासे । न य तरइ नियत्तेउ जोग सहसाकरणमेय ॥ २५
अन्नपर पमाएण असपउत्तस्स णोवजुत्तस्स । इरियाइसु भूयत्तेसु वट्ठओ हो अणामोगो ॥
एव सहसकाराणाभोगेहिं^{३३} हिंसमणावज्जमाणो जयणोवउत्तो अइयारमावघो वि मिच्छादुक्क
परिणओ सुट्ठो ।

१२ 'आमोगेण वि' इयाइ । 'आमोगेणे' ति परिफुडुबुद्धीए वि । 'तणुएसु' थोवेसु, 'नेहा-
इसु' ति सम्बन्धो । नेहो कप्पट्ठग सन्नि-सन्नायगाइसु । भय इहलोग परलोग-आयाण-अकम्हा ३०
आजीव असिलोग मरण-सन्धिय । सोगो सच्चित्ताचित्तमीसदधान सजोगेण विओगेण य कओ
टोळा । 'वाउसत्त' सरीरसुस्सूसापरायणत्तं हत्थपायाइधोवणदारेण । 'आइ' सहेण कुसील

१ B साडेति । २ A जाम० । ३ B भगे । ४ B वा । ५ A ० तणोवस० । ६ A सं-
खयी छट्ठएय । ७ A ० सासु । ८ A एगदव्वे य । ९ B ० वत्ती । १० A ० डगल० । ११ A
उग्गहचि० । १२ B चिट्ठणाणे० । १३ B इत्तिरि । १४ B कप्पट्ठग० । १५ A ० वास । १६ A
भवे० । १७ B धिप्प० । १८ B सुहोति० । १९ B वायन्ति । २० B उट्ठोपाई । २१ B
उट्ठोए हत्थो मुहपोत्तिय वा विज्झइ । २२ नाति । २३ B पुयतावकट्ठण । २४ B एतव्वतिरित्तो ।
२५ A छेयणपीलणभेयणघसण । २६ B विक्का । २७ B सहस्स० । २८ B ० भोगओ । २९ A
हिंसमणाणा० । ३० A उत्तस्स । ३१ A एए । ३२ B ० सावकरणा० ।

पासत्यो-सन्न-ससत्ता धेप्पन्ति । 'कन्दप्पहासविगहा' पुध्वक्फाणि'या । 'आइ' सहेण कसा यविसयाणुसंगा गहिया । सधेसु वि पप्पसु तणुप्पसु 'नेयध' जाणियधं । 'पडिक्कमण' पाय च्छित्तं ति भणियं होइ । एयं' पडिक्कमणारिहं भणियं ॥ २ ॥

१३. इयाणि तदुभयारिह । 'संभमभय'-इच्छा । 'संभमो' हत्थी-उदग-अगणिमाइओ ।
 ५ 'भय' वस्सु मिलक्कसु घोहिय मालवाइ-सगासाओ । 'आउरो' दिगिंछा पिवासाईहिं । 'आव' चउघिहा-दधखेत्तकालभावावई । द्वावई दध दुल्लद । खेत्तावई वोच्छिन्नमडम्बाई । काला वई ओमाई । भावावई गुरुगिलाणाई । 'सहसाणाभोगा' पुधुत्ता । पप्पसु हिंसाइदोसमाव ज्ञओ वि जयन्तस्स 'अणप्पवसओ' सधेहिं' फारणेहिं, 'सधवयाइयार' करेज्जा । पलायमाणो पुढविजलजलणपवणाइवणस्सइदुरुहण वा करेज्जा । चि तिय-चउ पच्चिन्दिय धा विराहेज्जा ।
 १० मुसावायादिन्नादाणमेहुणपरिग्गहाराइभोयणअज्झाणकप्पलेवाडाइय' वा आवजेज्जा । एव उत्तर गुणेषु वि । एवमाइ अइयारावन्नस्सावि । 'तदुभय' आलोयणा गुरुणं । पच्छा गुरस्संदिहो मिच्छादुक्कडं ति भणमाणो सुद्धो । 'आसक्कि एव' ति कयमकयं वा जत्थ परिच्छेयं काउ न तरइ तमासकिय । तत्थ य सधपप्पसु वि तदुभयपायच्छित्तकारी सुज्झइ ।

- १४ 'दुधिन्तिय' इच्छा । 'दु' सहो कुच्छाभिहाणे । संजमनिराहणाजायं कुच्छियं चिन्तियं
 १५ दुधिन्तियं । एव 'दुग्गमासियं दुधिट्ठिय' । 'आइ' गहणेण दुप्पडिलेहिय दुपमज्जियगहणं । 'वहुसो' अणेगसो 'उवउत्तो वि न याणइ' ति सम्मज्झइ । उवओगरूवपरिणओ' वि साहु न संमरइ पुध्वकालकयमइयारट्ठाण । आलोयणाकाले 'देवसियाइ अइयार', आइग्गहणेण राइय पक्खिय-चाउम्मासिय संवच्छरियाइयारा धेप्पन्ति ।

- १५ 'सधेसु य' इच्छा । 'सध' गहणेण सधाववायट्ठाणा सूइया । पढमं उस्सगपयं
 २० यिइय अववायपय । अवराहेसु अइयारेसु 'दसणणाणचरणावराहेसु' । 'आउत्तस्से' ति कारणे जयणाए गीयत्थो आसेवओ आउत्तो भण्णइ । तस्सेवमसेसाववाय^{१०} कालाणुट्ठाणपरस्स आउत्तस्स 'तदुभय' पायच्छित्तं^{११} होइ । तहिं चेवाववायकाले 'सइसक्कारेण' ज कय, तं आइसइसंगहियाणाभोगेण य तदुभयमिति । एय च^{१२} तदुभयारिह ॥ ३ ॥

- १६ इयाणि विवेगारिहं भण्णइ । 'पिंडोवहिसेज्जा' इच्छा । 'पिंडो' सचाओ असण पाण खा-
 २५ इम साइम मेयमिन्नो । 'उवही' ओहिय-उवग्गहिय मेओ । 'सेज्जा' उवस्सओ । आइसहेण डगलग-छार मल्लग ओसहाणि धेप्पन्ति । 'फडजोगी' गीयत्थो भण्णइ । पिंडेसणा-वत्थ पापसणा^{१३} 'जेय-सुयाईणि'^{१४} सुत्तत्थओ अहीयाणि जेण सो गीयत्थो । तेणोघउत्तेण गहिय सुओवपसाणुसारीव ओगपरिणामपरिणयणं ति भणिय होइ । 'पच्छा नायमसुद्ध' । केण दोसेण असुद्ध^{१५} नाय भण्णइ । उग्गमउप्पायणेसणाहिं सकियमसकिय धा दोसवत्तेण 'सुद्धो' 'निरइयारो । विहाणेण' विहिणा-
 ३० सुओवइट्ठेण 'विगिंचमाणो' परिट्ठवेन्तो सुद्धो हवइ ।

- १७ 'कालट्ठाणाइच्छिय' इच्छा । 'कालाइच्छिय' पढमपोरिसीगहिय^{१६} चउत्थपोरिसिं जाव जं धरिज्झइ । अज्जोयणाइरेगाओ आणीय नीयं वा । असट्ठयाए सट्ठयाए य । विगहा किन्ना इन्दि-यमाईहिं सट्ठो, गिलाण सागारिय थडिल्ल-भयाइक्कमणेण य^{१७} असट्ठो । विहीए विगिञ्चन्तो सुद्धो । अणुगणसुरे अयमिण धा ज गहियमसणाइ असट्ठेण गिरिराहुमेहमहियात्थावरिप

1 A एव । 2 B असणि० । 3 A० मडगा० । 4 B० मायी । 5 B० हिसि । 6 B० गा
 लाइ । 7 B० णतो । 8 B० सियाइयारे । 9 A उयस० । 10 B० वाद । 11 B पच्छित्तं ।
 12 A एव च । 13 B० पाएसणा सेज्जायेय० । 14 A सुयाइय । 15 A० ण सुद्ध । 16 B
 पोस्ती० । 17 B नास्ति ।

सत्रियरि उगयवुद्धीप अणत्थमियवुद्धीप वा गहिय होज्जा, पच्छा य अणुगप^१ अत्थमिप वा^२ नाय तओ^३ विहीप विगिञ्जन्तो सुद्धो । 'कारणे' वा गहिय गिलाणायरियवाल^४ पाहुणयदुल्लहस- हस्सदाणाइ-कारणे नाणाविहे ज गहिय विहिभोयणे य कप जइ त उधरिय तओ विहीप अणा वायमसलोगाइयाप विगिञ्जन्तो । 'भत्ताइ' भत्तमाहणेण असण, थाइग्गहणेण पाण-आइम-साइ- माणि वि घेप्पन्ति । सो य^५ एव करेन्तो सुद्धो एवइ ति^६ विवेगारिह भणिय ॥ ४ ॥ 5

१८ इयाणि काउस्सगारिह भण्णइ—'गमणागमण'—इयाइ । उवस्सयाओ गुरुमूलाओ वा 'गमण, आगमण' याहिराओ आयरियसमीव । 'विहारो' सज्झायनिमित्त ज अन्नत्थगमण । एत्थ सघाहिं चैव इरियावहिया काउस्सग्गो पायच्छित्त कीरइ । 'सुयम्मि' उद्देससमुद्देसाणुन्ना- पट्टणपडिकमणसुयक्कपधगपरियट्ठणाइएसु सुए काउस्सग्गो कीरइ । 'सावज्जसुमिणे' पाणा- इवायाइ । आइसहेण अणज्जसुमिणे^७ वि । कम्हंति । 'च'सहेण दुधिमित्त दुस्सउण पडिहण 10 निमित्त अट्टुत्तासुस्सगकरण । 'नाया' चउध्विहा—समुद्दनाया, उज्जाणी, ओयाणी, तिरिच्छ गामिणी । आइमा समुद्दे । पच्छिह्मा तिणि नईए^८ । उज्जाणी पडिसोत्तगामिणी । ओयाणी पुण अणुसोयगामिणी । तिरिच्छगामिणी णहिं^९ छिन्दन्ती गच्छइ । 'णईसतारो'^{१०} चउध्विहो । सो पुण पाएहिं सघट्ट-लेउ-उयरिलेयेहिं ति विविदो होइ, वाहा-उडुवाईहिं य । सघत्थ 'पायच्छित्त' जयणोवउस्सत्त^{११} विहीप 'काउस्सग्गो' पायच्छित्त होइ । 15

१९ 'भत्ते पाणे' इयाइ । 'भत्तपाणाइ' पसिद्ध चैव । 'सयण' जत्थ सुप्पइ । 'आसण' जत्थ निविसिज्जइ । 'अरहन्तसेज्जा' चेइयघर । 'समणसेज्जा' पडिस्सओ । सघेसु एएसु^{१२} भत्ताइस- मणसेज्जापज्जघसाणेसु हत्थसयाओ परेण गमणे आगमणे वा कप पायच्छित्त^{१३} काउस्सग्गो । सो पणुवीसुस्सासो^{१४} कायघो । उच्चारिज्जइ ति 'उच्चारो' । पस्सवतीति 'पस्सवण'^{१५} । दोसु वि परिट्ठपिएसु हत्थसयन्नन्तरे परेण वा हत्थमेत्ते वि काउस्सग्गो पणुवीसुस्सासो कज्जइ । 20

२० 'हत्थ सय' इयाइ । अणन्तरगाहा-जुयलेण काउस्सग्ग पच्छित्तमुत्त, त पुण काउ स्सग्ग किं परिमाण करेन्ति^{१६} । अओ ऊसास परिमाण निरुवणत्वाओ तिणि गाहाओ भण्णन्ति । गाहाए पदमइ पडियसिद्ध । 'पाणवहाइसुमिणए' ति करणकारावणाणुमईहिं सुमिणे^{१७} पाणा इवाओ कहो ओज्जा । तत्थ ऊसाससयपरिमाण^{१८} तुल्ल । 'चउत्थ'मिति मेहुण^{१९} सुमिणयदसणे अट्टसयऊसासपरिमाण काउस्सग्ग^{२०} करेज्जा । 25

२१ 'वैसियराइय' इयाइ । जहासखेण ऊसासपरिमाणकहणमेय । दिवसावसाण पडिक मणे पच्छिमकाउस्सग्गातिए पदमे दो उज्जोया चिन्तिजन्ति । पच्छिमेसु दोसु पकेको । एवमेए चत्तारि उज्जोया । एतो य उज्जोयदण्डो पणुवीसुसासपरिमाणेण छिज्जइ । तओ पणुवीसा चउहि उज्जोएहिं गुणिया ऊसाससय भयति । रयणिपहाय पडिकमणे पुण पज्जास ऊसासा सयस्स अद्वेण होन्ति । तत्थ दोहि उज्जोएहिं पणुवीसा गुणिज्जइ । पक्कपडिकमणे वारस 30 उज्जोया । तेहिं पणुवीसा गुणिया होन्ति ऊसासाण तिन्नि य सयाओ । चाउम्मास पडिकमणे वीसाए उज्जोएहिं पणुवीसा गुणिज्जइ, पचसया होन्ति । वारिसिय पडिकमणे चत्तालीसाए उज्जोएहिं पणुवीसा गुणिया सहस्समुस्सासाण होइ । अन्ने अट्ट ऊसासा नमोकारे कज्जन्ति । तओ अट्टत्तर सहस्स होइ । सो य नमोकारो सवच्छरिए बहुओ कालो तिन्निघेण गओ ति चिन्तिज्जइ मगलत्थ पज्जन्ते । 35

1 B० गओ । 2 A० मिओ । 3 B ततो । 4 B 'वाल'नालि । 5 B च । 6 B नालि । 7-8 A० मिणो । 9 B टीए । 10 A नदी । 11 A नदि च० । 12 B जइणो० । 13 B एतेसु । 14 A पयच्छित्त । 15 A पुण० । 16 A पत्त० । 17 B करेउ ति । 18 A सुमिणोति । 19 A ऊसासयप० । 20 A निहुण० । 21 B उत्त० ।

२२. 'उद्देस' इच्छाद् । सुत्ते उद्देस-समुद्देस-अणुनासु सत्तावीस ऊसासा उस्सग्गो कीरद् । सुयक्खन्धन्नपरियट्ठणुत्तरकाले य सत्तावीसुस्सासपरिमाणुस्सग्गकरणं । पट्ठवणपडिकमणे अट्ठसासगपरिमाणुस्सग्गकरणं । आइस्सहेण दुब्भिमिच्चावसउणपडिधायनिमित्तं अट्ठसासमुस्सग्ग करेद् । एयं काउस्सग्गारिहं भणिय ॥ ५ ॥
- २३ 'उद्देसज्झयणे' इच्छाद् । उस्सग्गाभिहाणाणन्तर तवारिहं भण्णद् । तत्थ नाणायाय इयारो दुविहो—भोहओ, विभागओ य । तत्थ विभागेण उद्देसग-अज्झयण-सुयक्खन्ध अट्ठानं कमसो य परिवाडीय कमेण, पमाइस्स कालाइकमणाइसु त्ति सम्यज्जइ । पमाइगहण, काल विणय-वहुमाण-उवहाण-अनिण्हवण विवज्जया अइयारो होइ । वज्जणमेय-अत्थमेय-तदुभयमेया वा कया अइयारो होइ नाणस्स । एएसिं अट्ठण्हपयाणमन्नयरट्ठानाद्विओ नाणाइयारे, वट्ठइ ।
- २४ 'निध्दिगइय'—इच्छाद् । उद्देसगाइयारे निध्दिगइयं । अज्झयणाइयारे पुरिमहं । सुयक्खन्धाइयारे एगासणयं । अगाइयारे आयविल । अणागाढे एय । आगाढे पुण एएसु चेव ठाणेसु ।
- २५ 'सामन्नं पुण' इच्छाद् । सधम्मि चेव सुत्ते ओहेण अविसेसिए आयाम । अत्थे य अविसेसिए अन्नमत्तट्ठो । कमेण अहिज्जन्तो न ताव पायइ तं सुत्तं अत्थ वा परियाओ वा न पूरइ सो अपत्तो (१), अवरो अपत्तो अजोगो । तित्तिणिचचलचित्तं गाणगणियाइ णेगदोस-संजुत्तो (२), अन्नोवि अपत्तो वयसा सुएण वा (३) एएसिं सधेसिं चेव जो धायण देइ उद्देस समुद्देसपुच्चा वा करेइ तस्स रि यमण । 'च' सहेण जइ पत्तं न वाएइ सुएण, पत्त वा जोग न वाएइ, वत्तं वा वयसुएहिं । एएसिं च उद्देसणादि जो न करेइ वा तस्स अन्नमत्तट्ठो ।
- २६ 'कालाविसज्जण'—इच्छाद् । कालाविसज्जण कालस्स अपडिकमण । 'आइ'सहेण अणुओगस्स अविज्जण । 'मटलि यसुहा' मडलि भूमी सा तिविहा' सुत्ते अत्थे भोयणे ।
- २७ 'आगाढाणागाढम्मि' इच्छाद् । जोगो दुविहो-आगाढो अणागाढो य । आगाढे सध-भंगो देसभंगो य । अणागाढे वि सधभंगो देसभंगो य । सधभंगो नाम आयंविळ न करेइ, विगईओ सेवइ । देसभंगो नाम विगई भुज्जेऊण पच्छा काउस्सग्ग करेइ । सयमेव वा काउ-स्सग्ग काऊण भुज्जइ, विगई वा एगट्ठं नेण्हइ । अभणिओ वा

भणइ । आगाढसव्वभगे छट्ठ, देसभगे चउत्थ । अणागाढसव्वभंगे चउत्थ, देसभगे आय-
विल । एस नाणाइयारो भणिओ ।

इयानि दसणाइयारो भणइ—

२८ 'संकाइयासु देसे' इच्छाइ । सका आइ जेसि पयाणं ताइ इमाइ संकाइयाइ । तेसु
सकाइएसु अट्ठसु पप्पसु । काणि पुण ताणि ? इमाणि भन्नन्ति । [१] सका, [२] कखा, [३] ६
वित्तिगिञ्छा^१, [४] मूढदिट्ठी, [५] अणुववूहा, [६] अथिरीकरणं, [७] अवच्छल, [८] अप्प
भावणया^२ । ससयकारण सका-देसे य^३ सव्वे य । तत्थ देसम्मि जह—मुल्ले जीवत्ते किह
भनिया अभविया^४, अन्ने एवमाइ सकादेसे । सव्वे—पागय^५ भासयद्धत्ता मा होज्जाऽकुसल
परिकप्पिय । दिट्ठन्तो पेज्जकप्पट्ठो । एत्तो कखा दुविहा—देसे, सव्वे य थोषवा । देसे कुत्ति-
त्थियमयं कखइ । एत्थवि अहिंसा मोक्खो य दिट्ठो त्ति । सव्वे पुण कखइ सव्वे कुत्तिथिमए^६ । 10
दिट्ठो रायामग्घा भासावहिया पसत्थमपसत्था । वित्तिगिञ्छा^७ देसे सव्वे य । जहा भइमो^८
एरिसो परिकेसो अम्हाण केसलोयाइ फीरए होज्जा न^९ वा मोक्खो । विदुगुञ्छा वा-विद्वज्जाने
विद^{१०} साधव । ते दुगुञ्छइ मण्डलि मोय-जल्लाइएहिं । मूढदिट्ठी परत्तिथियपूयाओ^{११} अइसयम-
याणि वा सोऊण भवामोहो होज्जा । उववूहा दुविहा—पसत्था अप्पसत्था य । पसत्था साहसु
नाणदंसणतयसजमखमणवेयावघाइसु अम्भुज्जयस्स उच्छाहवहण उववूहण । अप्पसत्था 15
मिच्छत्ताइसु^{१२} । थिरीकरण पसत्थमप्पसत्थ च^{१३} । विसीयमाणस्स चरित्ताइसु थिरीकरणं
पसत्थ । असजमे थिरीकरण अप्पसत्थ । वच्छल्लमवि एवमेव दुविह—आयरिय गिलाण-पाहु-
ण-असहु^{१४} बाल बुहाईण^{१५} आहारोवहिमाइणा समाहिकरण पसत्थ । ओसन्नाइ^{१६} गिहत्थाण
अप्पसत्थ । पभावणा वि एवमेव^{१७} । तिथ्यर पवयण निघाण मगगभावणा पसत्था । मिच्छत्त
अण्णाणाईण^{१८} अप्पसत्था । एव अट्ठ वि विथरओ पक्खेऊण । तत्थ सका देसे सव्वे य । एव कखा 20
पि । एव वित्तिगिञ्छा^{१९} दुगुञ्छा वि । एव मइ[वा]मोहो वि । अप्पसत्थुववूहा देसे सव्वे य । एव
वच्छल पि देसे सव्वे य । अप्पसत्थप्पभावणा वि देसे सव्वे य । तत्थ चउसु वि सकाइएसु देसे
रमण । मिच्छोववूहणाइसु य देसे^{२०} रमण । च सव्वे थिरीकरण-वच्छल्ल-प्पभावणे मिच्छ
त्ताईण देसे रमण । एव ओहओ । विभागओ^{२१} पुण सकाइसु अट्ठसु वि देसे भिक्खुस्स
पुरिमइ । वसभस्स पक्कासण^{२२} । उवज्जायस्स आयविल । आयरियस्स अम्भत्तट्ठो । 25

२९ 'एवचिय' इच्छाइ । एव^{२३} जेवाणन्तइदिट्ठ पुरिसनिभागेण पच्छित्त पिह पिहं । जइणं
साहण^{२४} उववूहण न करेइ । आइसव्वेण^{२५} थिरीकरण वच्छल्ल पभावण वा पवयणजइ^{२६} माइयाणण
करेइ । भिक्खुस्स पुरिमइ । वसभस्स^{२७} पक्कासणय^{२८} । उवज्जायस्सायविल । गुरुस्स अभत्तट्ठो ।
एय पढमइवकलाण । पच्छल्ल पुण उवरिमगाहाए सम्मज्जइ^{२९} । सा य एस गाहा—

३० 'परिवाराइ' इच्छाइ । 'परिवारनिमित्त' ति सहायनिमित्त ति ज भणिय होइ । 'आइ'^{३०}
सव्वेण आहारोवहि निमित्त वा । तप्पसाएण आहारोवहि-सेज्जाओ वा लभिस्सन्ति त्ति काउ
पासत्थोसन्नकुसीलससत्ताहाछन्दणियाण^{३१} उवरि ममत्त करेइ । सावग-सप्पायगाण वा सव्वेसि

1 B विगिञ्छा । 2 A अण० । 3 B अप० । 4 B 'य' नास्ति । 5 B० विए । 6 B
पागइय । 7 B० तित्थय० । 8 B विगिञ्छा । 9 A इमो । 10 B य । 11 B विदव । 12 A
पूयाअ० । 13 A मिच्छाइसु । 14 B वा । 15 B० णण ससु असहु । 16 B० दीण । 17 A
०णइ । 18 A एमेव । 19 B० तसज्जा० । 20 B विगिञ्छा । 21 B० वूहा देसे । 22 A
विभागाओ । 23 B एणस० । 24 B एय । 25 A जइ साह । 26 B आदि० । 27 A
जति० । 28 B वसहस्य । 29 B एणस० । 30 B० जति । 31 B० च्छदनीइआण ।

वा परिपालण सम्भोग-संवास सुत्तत्थदाणाणि । जइ करेइ घच्छह तो भिक्खुणो णिब्बीय^१ ।
 घसभोवज्झायगुरुणं^२ पुरिमेगासणायामाइ जहासंरं । अह पुण इममालम्बण करेइ । 'साहमि
 ओ'त्ति एसो सजम वा करेसइ^३ । 'वा'सहेण कुलगणसंघणिलाणकजाइएसु पडितप्पिस्सत्ति^४ ।
 एवं विहाए बुद्धीए सव्वहि सुद्धो । एव दसणायारपच्छित्त भणियं ॥

५ इयाणि चरित्तायारपच्छित्तं भन्नइ—

३१ 'एगिन्दियाण' इच्चाइ । एगिन्दिया पुढवि आउ तेउ वाउ पत्तेयवणस्सई । एएसि
 पंचणह वि पिहु पिहु सघट्टणे निब्बीइय^५ । आउकायस्स सघट्टणे^६ घड गोलंकाय-वारगाइ दियस्स,
 पायट्थाइचालियस्स ईसिं परियावो, पुण गाढतरचालियस्स उद्वण । पिहु परितावणहणणा
 णाईसु । एएसि च परितावणा दुविहा अणागाढा आगाढा य । तत्थ अणागाढाए पुरिमह ।
 १० आगाढाए एकासणयं । उद्वणे^७ पुण आयाम पंचसु वि ।

३२ 'पुरिमाई' इच्चाइ । अणन्तवणस्सइ विय तिय-चउरिन्दियाण संघट्टण अणागाढ आ
 गाढ परिताव^८ उद्वणेसु पुरिमाइ-रमणन्तं^९ जहासंरं । पञ्चिन्दियसघट्टणे एकासणयं । अणा
 गाढ परितावणे आयाम । आगाढपरितावणे^{१०} रमणं । उद्वणे एककल्लाणग । पमायसहियस्स ।

३३ 'मोसाइसु' इच्चाइ । मुसावाय-अदत्त परिग्गहेसु मेहुणवज्जिएसु । दद्याइवत्तुभिन्नेसु
 १५ त्ति । मुसावाओ चउघिहो—दध्वेत्तकालभावेहिं । दध्वओ जहणमज्झिमकोसो । एव सेत्त
 कालभावेसु नि तिविहो । एव^{११} जहा मुसावाओ चउघिहो पुणो य एकेको तिविहो । तहाऽदत्त
 परिग्गहा वि । एत्थ य दद्याइमेयभिन्ने चउघिहो वि^{१२} मुसावाए जो जहन्मेओ तहिं सव्वय
 एकासणय, मज्झिमे सव्वहिं आयामं, उक्कोसे वि चउघिहो रमण । एव अदत्त परिग्गहेसु वि
 पच्छित्तं दायधं ।

३४ 'लेवाडय' इच्चाइ । लेवाडय परिवासे^{१३} अम्भत्तट्टो । सुक्कसन्निहिपसु वि—सुंठिहउइ
 २० घहेडगाइसु अम्भत्तट्टो । इयरा गिल्लसन्निही—गुलकक्कयधयतेह्माई तीए छट्टं । सेस निसिभत्ते
 अट्टमं । ओहसुत्ताओ^{१४} जमधं त सेस । किं चोहसुत्तं^{१५} पढमभगो । सेसा तिन्नि भगा सेसनिसि
 भत्तसहेण भवन्ति । एधमेयं मूलगुणाइयारे मेहुणवज्जिए पच्छित्तं भणियं । मेहुणाइयारस्स पुण
 मूलट्टाणे भणिहिई ।

३५ इयाणि उत्तरगुणाइयारपच्छित्तं भन्नइ । ते य उत्तरगुणा पिंडविसोहीयाईया । तत्थ पिं
 डविसोही तिसु ठाणेषु हवइ । उगमे उप्पायणाए एसणाए य । तहा सजोयणपमाणइंगाल,
 धूमकारणविभागेण य विसुद्धी भवइ^{१६} । एत्थ य उगमो सोलसमेओ । ते य इमे सोलस मेया
 आहाकम्माई^{१७} । एत्थ सोलससु दोसेसु जत्थ जत्थ सरिसं पच्छित्तं त तं दोस गाहाए सपिंडिय
 कहयइ । तहा उप्पायणाए वि सोलस । तत्थ जे सरिसपच्छित्ता ते समुच्चिणइ । एव एसणा-
 ३० दोसेसु वि दससु सरिसट्टाणां उवसंहइ । एगट्ठी किच्चा । एए सव्वे वि पिंडनिज्जुत्तिणुसारेण
 भाणियघा । इह पुण पच्छित्तमेव केवल विहिज्जइ ।

आहाकस्मे खवणं ।

उहेसियं दुविहं—ओहे विभागे य । परिमियभिक्खदाणरुवं ओहो सामन्नमेगपगार
 अविसेसियं तत्थ पुरिमहं । विभागे तिन्नि मेया उहेसो, कड, कम्म । एए^{१८} तिन्नि वि^{१९} पत्तेय

- १ B निब्बीइय । २ A घसभोज्झाय । ३ B करिस्सइ । ४ A. *तप्पस्सइ । ५ A. *विइय ।
 ६ A. आउकायसंघट्टण । ७ A. ओद्वणे । ८ B परियावण । ९ B खवण । १० B परियावे ।
 ११ B एव जरा । १२ A. 'वि' नास्ति । १३ A. *वासेइ । १४ B ओहसुत्ता० । १५ B होइ ।
 १६ B कम्माती । १७ A. एएसि । १८ A. *ण्हवि ।

चउहिं मेयहिं मिजन्ति' । त जहा—उदेसुदेसिय, उदेससमुदेसिय, उदेसापसिय, उदेस-
मापसिय । एणसु विमेणसु पुरिमह । कउदेसं, कउममुदेस, कडापस, कउसमापस । एणसु
वि चउसु विमेणसु एकासणय । तहा कमुदेस, कम्मसमुदेस, कम्मापस, कम्मसमापस ।
तत्थ पदमे आयविलं । सेसेसु तिसु मेणसु अभत्तट्ठो ।

पूरय दुविह—सुहुम वायर च' । सुहुम धूमाइ । वायर उवगरणे भत्तपाणे य । तत्थ उच 5
गरणपूरय पुरिमह । भत्तपाणपूरय एकासणय ।

मीसज्जायं तिविह—जायंतियमीसज्जाय ण्थ आयविलं । पासडमीसज्जाय साहुमी-
सज्जाय य समण ।

उयणा दुविहा—इत्तिरिया तत्थ निघीइयं । चिरटवियाए पुरिमह ।

पाहुडिया वि दुविहा—सुहुमाए निघीइयं । वायराए खमण । 10

पाओकरणं दुविह—पागडकरणे पुरिमह । पगासकरणे आयाम ।

कीयं दुविह—दवे भावे य । दवे दुविह—आयकीय, परकीय च । एत्थ दोसु वि आ-
याम । भावे वि आयकीय परकीय च । भावायकीए आयाम । भावपरकीए पुरिमह ।

पामिण दुविह—लोइय एत्थ आयाम, लोगुत्तरिए पुण पुरिमह ।

परियट्टिय दुविह—लोइए आयाम, लोगुत्तरिए पुण पुरिमह । 15

आहडं दुविह—सग्गामओ', परग्गामओ य । सग्गामाहडे पुरिमह । परग्गामाहडे सपघ
वाए चउत्थ । परग्गामाहडे निप्पवाए आयाम ।

उग्मिण दुविह—दहरउग्मिणे पुरिमह, पिहिओग्मिणकवाडे आयाम ।

मालोहड दुविह—जहसे पुरिमह, उणोसे आयाम ।

अच्छेजं तिविह—पहुअच्छेजं, सामिअच्छेज, तेण अच्छेज' । तिसु वि आयाम । 20

अणिसट्ट तिविह—साहारणाणिसट्टं, चोल्लणाणिसट्ट, जहाणिसट्टं । तिसु वि आयाम ।

अज्जोयरो तिविहो—जावतिय पासडियमीसो, साहुमीसो । एत्थ जावतिए पुरि-
मह, इयरेसु दोसु वि एकासणय । एच उग्गमदोसेसु पायच्छित्त भणिय ।

इयाणि उप्पायणाए' पायच्छित्त भणइ—धाई' पचविहा, सग्गत्य आयाम । दूई दुविहा—
सग्गाम परग्गामा, दोसु वि आयाम । निमित्त तिविह—तीए आयाम, वट्टमाणे' शणागए य 25
समण । आजीवे जाइहुलाइभिसे, सवत्थ आयाम । वणीमए¹⁰ वि सवत्थ आयाम ।

तिगिच्छा दुविहा—सुहुमाए पुरिमह, वायराए¹¹ आयाम । कोहे माणे आयाम, मायाए एका
सण,¹² लोमे समण । सथवो दुविहो—पुडिं सथवो, पच्छासथवो वा । वयण-सथवे पुरिमह,
सम्मन्धि सथवे आयाम । विज्जाए आयाम । मन्ते आयाम । चुण्णे आयाम । जोगे आयाम ।
मूलकामे मूल । 30

इयाणि एसणादोसेसु पच्छित्त भणइ—ते य इमे दस सकियमाईया¹³ । तत्थ सकिए
चउभंगो-सकियगाही सकियभोई¹⁴ । चरिमो णिस्सकिओ¹⁵ दोसविसुद्धो, वीओ¹⁶ वि विसुद्धो
चेव । पदमतइए¹⁷ सकियभोई । ज दोस सकइ तस्स चेव पच्छित्तमावज्जइ । सच्चित्तमक्खियं
तिविह—पुडवि-आउ-चणस्सइ । तत्थ पुडविससरफएमक्खियहत्थेण निव्विगइय¹⁸ । मीसकइमेण
पुरिमह । निम्मीसकइमे आयाम । मट्ठिया ओस-हरियाल हिंसुअय मणोसिला भजण लोण 35

1 A भिजइ । 2 B पडमए । 3 B 'च' नास्ति । 4 B 'माओ' । 5 B अच्छेज । 6
A साधारण अणिसट्ट । 7 A 'यणेए' । 8 B धाती । 9 A वट्टमा० । 10 B वणीमणे । 11
A पाय० । 12 B एनासणय । 13 B 'मावीया' । 14 B भोती । 15 A तीसं० । 16 A वि-
इओ विसु० । 17 A ततिए । 18 B तिन्वीयय ।

- शेख्य-धन्विय-सेडिय-सोरट्टिय मक्खिण फरमत्ते सधत्थ पुरिमहं । एयं पुढविमक्खिय । इयाणि
आउमक्खियं भन्नइ—ससिणिद्धे निध्दिगइयं । उवउहे पुरिमह । पुरकम्म पण्डुकम्मे आयाम ।
एयं आउमक्खियं भणियं । इयाणि घणस्सइमक्खिय भन्नइ—सो य वणस्सइ दुविहो—परितो, अण-
न्तो य । परिसे तिच्चि मेया—पिट्ठ, रोह^१, कुकुसा । उकुहुं चिंचाइ । एपहिं मक्खिणहिं तिहिं वि
५ पुरिमह । अणन्ते वि^२ एपहिं चेव तिच्चि मेया । एत्थ एक्कासणय^३ । एयं सच्चित्तमक्खिय भणिय ।
इयाणि अच्चित्तमक्खिय भन्नइ—तं दुविह—गरहिय-मज्जायमक्खिण आयाम । अगरहिय-ससत्त
मक्खिण आयाम^४ । एय मक्खियं भणियं । इयाणि णिक्खित्तं भन्नइ—एत्थ चउमगो सच्चि-
सच्चित्तं निक्खित्त । एत्थ तइए^५ पच्छित्तं । तं च सच्चित्त छक्काया—पुढवी-आऊ-तेऊ वाऊ
परित्तवणस्सइफाऊ तसाण च । सच्चित्तानमणन्तर-निक्खित्ते आयाम । एपसिं चेव सच्चित्तान
१० परपरनिक्खित्ते पुरिमह । एपसिं चेव मीसाणमणन्तर^६ निक्खित्ते पुरिमह । एपसिं चेव मीसाण
परपरनिक्खित्ते निधीय । अणन्तवणस्सइ-सच्चित्तानन्तरे खमणं । एयस्स चेव परपरेण^७ एक्का
सणय^८ । अणन्तवणस्सइ मीसाणन्तरणिक्खित्ते एक्कासणयं । एयस्स चेव परपरनिक्खित्ते
निधीयं । पिहिण चउमगो । तत्थ तइए^९ पच्छित्त । अच्चित्तेण गुरुणा पिहियस्स, सच्चित्तेण
१५ पुढवी आऊ-तेऊ-चाऊ परित्तवण तस सच्चित्तेहिं अणन्तर^{१०} पिहिण आयाम । एपहिं, चेव
परपरपिहिण पुरिमहं । एपहिं चेव मीसेहिं अणन्तर पिहिण पुरिमहं । एपहिं चेव परपरे
निधीय । अणन्तवण-सच्चित्तानन्तरपिहिण खमण । तेण चेव परपरपिहिण एक्कासणय । अणन्तव
णस्सइ मीसाणन्तरपिहिण एक्कासणय । एपण चेव परपरपिहिण निधीय । गुरु अच्चित्तपिहिण
खमणं । इयाणि साहरिय भन्नइ । एत्थ वि चउमगो । तत्थ पुढवि आऊ तेऊ वाऊ परित्तवणस्सइ
तससच्चित्तानन्तरसाहरणे आयाम । एपहिं परपरसाहरणे पुरिमह । एपहिं चेव मीसाण अणन्तर
२० साहरणे पुरिमहं । एपहिं चेव मीसाण परपरसाहरणे निध्दिइय^{११} । अणन्तवणस्सइ-सच्चित्तानन्तर-
साहरणे खमणं । एपहिं चेव^{१२} अणन्तवणस्सइ-परपरसाहरणे एक्कासणय । अणन्तवणस्सइ-मीसाण
न्तरसाहरणे एक्कासणय । एयस्स चेव मीसपरपरसाहरणे निध्दिइय । वीयसाहरिण निध्दिगइयं ।
अच्चित्ते अच्चित्तं साहरिण पुरिमहं । अह गुरुसाहरिण तो खमणं । इयाणि दायारो त्ति^{१३} भन्नइ—
याले बुहे मत्ते उम्मत्ते चेव गेजरिण अन्ये एपसु दिन्तेसु गहणे आयामं । पगलन्तकुट्टे खमण ।
२५ पाउयारुहे वि खमणं । हत्थे^{१४} दुइए नियलवद्धे य हत्थच्छिद्धे य पायच्छिद्धे य नपुसके^{१५} गुह्णिणी
घालवच्छाप भुज्जन्तीए विरोलन्तीए भज्जन्तीए कंडन्तीए पीसन्तीए पयासु सट्ठासु आयाम । पिंज
न्तीए^{१६} रुन्तीए कत्तन्तीए पमहमाणीए पुरिमह । छक्कायवग्गहत्था समणट्ठा णिक्खिविसु ते चेव^{१७} ।
गाहन्ती^{१८} घट्टन्ती^{१९} सघट्टन्ती आरमन्ती^{२०} । पयासु सट्ठाणे नी० पु० ए० आ० अम० कल्लणग ।
एय सट्ठाणं । ससत्तेण दवेण लिच्छहत्था य लिच्छमत्ता य आयाम, सेसेसु पुरिमह । ओयत्तन्तीए^{२१}
३० साहारण च वेन्तीए चोरियग वेन्तीए पाहुडिय^{२२} ठवेन्तीए सपघवायाए पर च उडिस्स आयाम ॥
इयाणि उम्मीसं भन्नइ—परित्तवणस्सइ सच्चित्तउम्मीसे आयाम । एपण चेव परिसेण
मीसेण उम्मीसे निध्दिइयं । अणन्तसच्चित्तउम्मीसे खमणं । एपण चेव अणन्तमीसे निध्दिइय ।
यीउम्मीसे^{२३} निध्दिइय । अह पुढवाईहिं तो जहा णिक्खित्ते । इयाणि अपरिणयं भन्नइ—तं दुविह-
द्धे भावे य । द्धे अपरिणय-पुढवि आऊ तेऊ-चाऊ परित्तवणस्सइ अपरिणय आयामं । अण

१ B नास्ति । २ A अणतेहिं । ३ B एकासणय । ४ A इद वान्य पतितम् । ५ A ततिए ।
६ A मीसाणन्तर० । ७ A परपरे । ८ B एकासणय । ९ A ततिए । १० A अणतरे० । ११
B निधीय । १२ A एतद्वाक्य नास्ति । १३ B दायगेति । १४ B हत्थ । १५ A नये ।
१६ B रुन्तीए । १७ A चेव । १८ A ०हिंती । १९ A नास्ति । २० A सघट्टमारभतीए । २१
A ओयत्ततीए । २२ ०डियग । २३ A पित० ।

स्त्वणस्सइ अपरिणय खमणं । एत्थ य चउभगो—द्वे अपरिणयं, भावे वि अपरिणय । भावा परिणय दोण्हं पि^१ भुञ्जमाणानं, एत्थ वि पुरिमइ । इयाणि लिच्छ भन्नइ—संसत्तेण हत्थेण वा मत्तेण वा^२ आयामं । इयाणि छुट्ठियं भन्नइ—पुढवि भाउ तेउ धाउ परित्तघणेसु आयाम । अण स्त्वणेषु खमण । एए एसणा दोसा ।

सजोयणा दुविहा—घाहिं भायणे, अन्तो घयणे । दोण्ह वि खमणं । परिमाणाहरित्ते^३ आयाम । सहगाले दमणं । धूसे आयाम । अकारणे भुञ्जइ^४ आयाम । कारणे अभुञ्जमाणस्स आयाम । घासेसणा दोसा एए ।

एयमि पच्छित्तपथाये—

३५ 'उहेसियचरिमतिप' इच्छाइ गाहा । } एयाओ दोवि गाहाओ जेसु जेसु ठाणेसु
३६ 'अइरं अणन्त' इच्छाइ गाहा । } अग्भत्तट्ठ तेसु तेसु ओयारिज्जन्ति । 10

३७ 'कम्ममुहेसिय' इच्छाइ गाहा । } एयाओ दोवि जेसु जेसु ठाणेसु आयाम तेसु तेसु
३८ 'अइरं परित्तं' इच्छाइ गाहा । } ओयारिज्जन्ति ।

३९ 'अज्जोयर' गाहा । एगासणयट्ठाणेसु ओयारिज्जइ ।

४० 'ओह विभागा' इच्छाइ गाहा । } एयाओ तिण्णि गाहाओ जेसु जेसु ठाणेसु पुरिमइ
४१ 'सगामाहड' इच्छाइ गाहा । } तेसु तेसु ओयारिज्जन्ति । 15
४२ 'पत्तेय' मिच्छाइ गाहा ।

४३ 'इत्तरठविय' इच्छाइ गाहा । एसा निव्विईय जेसु जेसु ठाणेसु तेसु तेसु ओयारिज्जइ ।

४४ 'सहसाणाभोगे' इच्छाइ । सहसाणाभोगा पुवुत्ता । तेसु सहसाणाभोगेसु वट्ठमा णस्स जेसु जेसु कारणेसु पडिकमणं भणिय तेसु तेसु चैव कारणेसु आमोएण जाणमाणो ज करेइ, अइयइसो पुणो पुणो अइप्पमाणेण वा करेइ, सच्चत्थ निव्विगइय ।

४५ 'धावणडेवण' इच्छाइ । धावण गइमेवो^५ । डेवण उल्लडण^६ । संघरिसेण गमण—20 को सिग्घगइ च्चि, जमलिओ वा गच्छइ । किड्ढा अट्ठावय-चउरंग जूयाइ । कुहावण^७ इन्दजाल पट्टेखेइइ । आइसहेण समास पहेलिया-कुहेडगा चेप्पति । उकुट्ठी^८ पुक्कारिय कलकलो । गीयं गीयमेव । छेलिय सेंटिय^९ । जीवरूय—मयूर तिसिर-सुग-सारसादिलविय सधेसेतेसु अग्भत्तट्ठो । आइसहेण अजीवरूये वि—अरहट्ट गड्डिया पाउया-सहेसु वि ।

४६ 'तिविहोवहिणो विधुय' इच्छाइ । तिविहोवहिणो—जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो । मुहपो 25 तिय पायकेसरिया गोच्छणो पत्तठवण च एस चउव्हिहो जहन्नो । मज्झिमो छव्हिहो—पडलार यत्ताण पत्तायधो चोलपट्ठो मत्तओ रयहरण च । उक्कोसो चउव्हिहो—पडिग्गहो, तिन्नि पच्छाया^{१०} । एए ओहियस्स थेरकप्पे^{११} चोइसमेया भणिया । इयाणि उवगइओ थेरकप्पो^{१२} तिविहो भन्नइ—जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो । पीढग निसिज्ज उडगा पमज्जणी घट्ठगा उगलगा पिप्पलग सूई नहरणी दत्त कण्ण-सोहणग दुग, एसो जहन्नो । वासताणाइओ मज्झिमगो । वासताणा पच 30 इमे—घालो सुत्तो सुगो^{१३} कुडसीसग छत्तप चैव ॥

तेहिं य दोन्निओ ओहोवहिम्मि^{१४} घाले य सोत्तिप चैव ।

सेसतियवासताणे पणयं तह चिलिमिलीण इमं ॥

1 A. दु. 2 A. हत्थे मत्ते वा. 3 A. 'भुञ्जइ' नास्ति. 4 B. गति. 5 B. उट्ठ. 6 A. उट्ठा. 7 A. उकुट्ठिय. 8 B. सेंटिय. 9 B. पच्छाया. 10 B. कप्पो. 11 B. कप्पे. 12 A. घाले सुत्ते सूई. 13 B. ओहोवहि. 14 B. जी. क. सु.

- वालमई^१ सुत्तमई वागमई तहय डंडकडगमई । संधारगदुगमहुसिरं हुसिरं पिय^२ डडपणम व ॥
 डंड विडंडग-लट्टि विलट्टी तह नालिया य पंचमिया । अवलेहणि मत्त तिगं पासवणुभारखेले य ॥
 चम्मतिथि^३ पडर तल्लिग अहवावि चम्मतिविहमिमं । कत्तीतलियावग्भा पट्टगदुग चेव होरमं ।
 संधारुत्तरपट्टो^४ अहवा सन्नाहपट्टपत्तथी । मज्झो अज्जाणं पुण अइरित्तो धारगो होइ ॥
- ५ अन्था संधारो वा बुविहो पंगिओ य इयरो वा । विइयपय^५ पोत्थपणगं फलग तह होइ उक्कोसो ॥
 एस अज्जाण साहणं चोग्गहिओ भणिओ । इयाणि अज्जाणं ओहिओ भणइ । जो धिब^६
 येरफप्पियाण ओहोवही चोइसविहो सो चेव अज्जाणं पि । नवर—
 अज्जाणं एस धिय चोलट्टाणमि^७ कमदगं नवरं । अणो य वेहलगो इमोवही होइ तासि पि ॥
 ओग्गहणन्तगपट्टो अट्टोदगचलणिया य वोधवा । अग्गिन्तरयाहि नियसणीय तह कंचुए चेव ॥
- १० उक्कच्छिय पेक्कच्छिय संघाडी चेव सधकरणी य । ओहोवहिमि एए अज्जाण पक्खीसाओ ॥
 एत्थ अज्जाणं जहओ जो चेव साहण ओहिओ चउघिहो । उक्कोसो अट्टविहो—चउरो ते
 चेव पुघुविट्ठा जे साहणं । अन्ने य इमे चउरो—अग्गिन्तरयाहि-नियसणीय सघाडी संधकरणी
 एसो उक्कोसओ उ अज्जाणं । तेरसविहो उ मज्झो इणमो उ समासओ होइ ॥
 पत्ता वधाईया चउरो ते चेव पुघनिदिट्ठा । मत्तो य कमदगं वा तह ओग्गहणन्तगं चेव ॥
- १५ पट्टो अट्टोदगविय चलणिय तह कंचुगे य उक्कच्छी । पेक्कच्छी तेरसमा अज्जाणं होइ णायवा ॥
 जहओवहिमि 'विद्युप' पडिप पुण लसे निधिईयं । मज्झिमे पुरिमहं । उक्कोसए पक्कासणय
 'विस्सरिया पेहिप'त्ति—पडिलेहिउ विस्सरिउ त्ति भणियं होइ । जहन्ने अप्पडिलेहिप निधिईयं
 मज्झिमे पुरिमह । उक्कोसे पक्कासणयं । 'विस्सारियानिवेइउ'त्ति निवेइउ^८ विस्सरिय ति
 आयरियाईणं तिविहो^९ वि । तो एव चेव पच्छित्त । अह पुण सघोवही विद्युप
 २० पुणरवि लओ । पडिलेहिउ वा विस्सरिओ । निवेइउं वा विस्सरिओ सघो चेव, तो आयमं
 ४७ 'हारिय घो'इयाइ । हारिय जहओवहिमि पक्कासणयं । मज्झिमे आयामं । उक्को
 चउरथ ॥४०ए वि एवं चेव पच्छित्त तिविह । उग्गमेउं न निवेइए । जानन्तो वि जहा न व
 परिगहिउ आयरियस्स अणिवेइओ उवही । तत्सानिवेइयस्स तिविह एय चेव पच्छित्त
 अदिन्नं वा आयरियाईहिं जहन्नाइ मेय उवहिं परिभुज्जइ एयं चेव तिविहं पच्छित्तं
 २५ दिन्नं वा उवहिं जहन्नाइ मेयं आयरियाईहिं अणणुत्ताओ अन्नेसिं देइ । एत्थ वि एव चे
 पच्छित्त तिविहं । अह पुण सघोवहिं हारेजा । सघोवहिं वा उदुबदे धोवेजा । सघोवहिं
 उग्गमेउ न निवेइइ । सघोवहिं वा अदिन्न परिभुज्जइ । सघोवहिमणापुच्छाय अणणुत्ता
 वा अन्नेसिं देइ । एव सघहारवणाइए^{१०} पप्पु जीएण छट्ट ।
- ४८ 'मुहणन्तय' इयाइ । मुहणन्तए फिडिप ओग्गहाओ निधिईय । रयहरणे अग्गभत्तट्टो
 ३० एव ताव अणट्टे । अह पुण नासियं हारवियं वा पमाएण मुहणन्तय तो से चउरथं । रयहरणे छट्टे
 ४९ 'कालट्टाणईए' इयाइ । विगहाइपमाएण^{११} कालाईय करिन्ति भत्ताइ निधिइय
 अह पुण परिभुज्जन्ते चउरथं । एवं अट्टाणाइक्कमे वि अपरिभुज्जन्तस्स निधिईय, परिभुज्जन्तस्स
 अग्गभत्तट्टो । पारिट्ठावणिय सघमेवाविहीए विगिञ्चित्तस्स भत्ताइ परिमहं ।
 ५० 'पाणस्सासवरणे' इयाइ । पाणाहारासवरणे । ५१
 ३५ कालभूमि । एगतर-अपडिलेहणाए वि^{१२} निधिईयं । चउविहाहारासं
 पोसियाइयं पक्कम्माणं ण गेणइइ, गहियं वा पक्कम्माणं मज्जइ

१ B पुल्ले 'मई' स्थाने सर्वत्र 'मती' पाठ । २ ३ B

५ B चेवो । ६ B चोलट्टाणमि । ७ A निवेइ

वणाइछ । ११ A पमाएण । १२ A 'वि' नास्ति ।

५१ 'एय चिय' इच्छाह । एय चिय पुरिमह । सामन्न अविसेसिय ति भणिय' होह । तवो वारसविहो । पडिमाओ वारस—मासिया, दोमासिया, तिमासिया, चाउमासिया, पञ्चमासिया, छम्मासिया, सत्तमासिया, पढम सत्तराह्निव्या, दोच्च-सत्तराह्निव्या, तइय-सत्तराह्निव्या, अहोराह्या, एगराह्या । अमिगगा वृक्षेत्तकालभावमेयमिन्ना । एएसि अगेण्णे भगे वा पुरिमह । गाहा पच्छस्स विभासा' इमा । पफिण्ण अम्मत्तट्टमायविलं वा । ज वा दिवस 5 पञ्चकालण । ताओ जहासत्तीए तवं न करेइ अहरित्त, तो खुहुगस्स निधीइय, येरगस्स पुरिमह, मिकसुस्स एक्कासणय, उवज्झायस्सायंथिलं, आयरियस्स अम्मत्तट्टो । चाउम्मासे खुहुगाह-आयरियावसाणाण पचण्ह वि जहासए पुरिमहेगासणायामचउत्थच्छट्टाह विज्जन्ति । सबच्छरिए एक्कासणायामचउत्थच्छट्टमाह विज्जन्ति जहासंए पचण्ह वि ।

५२ 'फिडिण' इच्छाह । फिडिओ निहापमाणं एगस्सुस्सगस्स निधिईयं । दोसु 10 पुरिमह । तिहि वि एगासणय । काउस्सग्गाणं चेव फिडिओ पच्छाहुन्तओ करेइ ताहे आयाम । सय वा उस्सारेइ एगाह काउस्सग्गे तो निधीइयपुरिमहेगासणाह जहासंख । सधे चेव सयमुस्सारेइ आयाम । भग्गे वा एगाहसुस्सग्गे अपुण्णे चेव अन्तराले तहा वि निधिईय पुरिमहेगासणाह । सधेसु भग्गेसु आयाम । एव वन्धणपसु वि एस चेव गमो' ।

५३ 'अफएसु' इच्छाह । अहवा उस्सग्गमेव न करेइ । एगाह ताहे पुरिमेगासणायामाह' । 15 सद्धावस्सय न करेइ चउत्थ । जहा काउस्सग्गे एव वन्धणाइएसु पि गाहा पच्छेण सह चउत्थ सम्यज्झइ । दिया अपडिलेहिए थडिले राओ' दोसिरइ, दिया वा सुवइ चउत्थ ।

५४ 'कोहे वहु' इच्छाह । सगिमुप्पन्न कोह पम्खाओ उवरिं चाउम्मासाओ वा उवरिं धरेइ तो चउत्थ । आसवो वियड तमाइयते' चउत्थ । कक्कोलण लवग पूगफल-जाइफल-त-बोलाइसु-सद्धत्थ चउत्थ । पुण्णगाहाओ अणुपट्टाविज्जइ । लसुणे अचित्ते पुरिमह । आइसहेण 20 पलइ घेप्पइ । तण्णगमयूरतिसिराइ यधमुयणे पुरिमह ।

५५ 'अज्जुसिर' इच्छाह । अज्जुसिरतण कुसाह तेसिं अकारणपरिमोगे निधिईय', सेसप-णएसु पुरिमह । सेसा पच पणगा—तणपणग, दूसपणग^३, पोत्थयपणग, चम्मपणग । एत्थ य दूस पणग बुविह तेण पंचपणगा । तत्थ सालीवीहीफोहवरालगआरत्तण' चेति तणपणग । दूसपणग बुविह-दुप्पडिलेहिय-दूसपणग अप्पडिलेहिय-दूसपणग च । कोयवि पावारग^{१०} पूरी दाडियाली 25 विराली, एय दुप्पडिलेहिय-दूसपणग । तूली आलिंगणी अगोवहाण^{११} गडोवहाण^{१२} मसूरगो य^{१३} एय अप्पडिलेहिय-दूसपणग । गडीपोत्थओ^{१४}, कच्छवीपोत्थओ, मुट्टीपोत्थओ, छिवाडी^{१५}, संपुडग, एय पोत्थयपणग । गो माहिस-अय पला मिय-चम्मपणग । एत्थ य तणपणए दुप्प डिलेहिय दूसपणए चम्मपणए य पुरिमह । अप्पडिलेहिय दूसपणए एक्कासणय । पोत्थयप णगगहणे आयाम । वेइन्दिवाइ तसवहे ज च आघज्जइ त च विज्जइ । विइय-सुत्तिकारमएण पो 30 त्थयपणगे वि पुरिमह ।

५६ 'ठघणमणापुच्छाए' इच्छाह । ढाणसहअद्दामहसन्निमाईणि ठघणकुलाणि । ताणि आय-रियमणापुच्छिय भत्ताह पविसिऊण नेणहइ जइ तो से एक्कासणय । तेसु य कुलेसु एगो चेव संघाडगो णिधिसइ सेसा न पविसन्ति । विरिय परक्कमो त निगूहन्तस्स एक्कासणय । जीय-ववहारे एय । सुयववहाराइसु अन्नहा । एक्कासणयं च माया' निप्फन्न । सेसमायाओ अन्न 35

1 A पुस्तके 'ति भणिय' पठित । 2 A विहासा । 3 A कमसो । 4 B० गासण आया० । 5 B 'राओ' नास्ति । 6 A तमापियते । 7 B पुस्तके 'अज्जुसिरतणेषु निब्बीय' एतावन्मानपाठ । 8 B पोत्थय पणग, दूसपणग । 9 B अरण्णतिण । 10 B कोयव पावार- । 11 A मडगोवहाण । 12 A गडोवहाणी । 13 B वा । 14 A पोत्थयो । 15 B छेवाडी । 16 A माय० ।

- पालमई^१ सुचमई^२ यागमई^३ तहय संभफहगमई^४ । संधारगहुगमहुसिरं^५ हुसिरं^६ मिय^७ ढंहुपणं^८ य ॥
 उंड विलंडग-लट्टि विलट्टी तह नालिया य पंचमिया । अचलेहणि मत्त तिग पासवणुधारखेले य ॥
 चम्मतिय^९ उत्तर पाउर तल्लिग अहवावि चम्मतिविहमिम । कसीतलियावग्गमा पट्टगहुगं^{१०} चेव होइम ।
 सथावत्तरपट्टो^{११} अहवा सथाहपट्टपट्टाथी । मज्झो अज्जाण पुण अहरित्तो धारगो होइ ॥
- ५ अन्त्या संधारो धा बुविहो एगगिओ य इयरो धा । यिइयपय^{१२} पोत्थपणं^{१३} कलग तह होइ उक्कोसो ।
 एस अज्जाण साहूणं^{१४} चोग्गहिओ भणिओ । इयाणि अज्जाण ओहिओ भन्नइ । जो धिय^{१५}
 येरफणियाण ओहोवही चोहसविहो सो चेव अज्जाणं पि । नउर—
 अज्जाणं एस धिय चोलट्टाणम्मि^{१६} कमढग नवरं । असो य वेहलगो इमोवही होइ तांसि पि ॥
 ओगाहणन्तगपट्टो^{१७} अट्टोरुगचलणिया य योधघा । अग्गिन्तरयाहि नियसणीय तह कंचुप चेव ॥
- १० उक्कच्छिय^{१८} पेकच्छिय^{१९} संघादी चेव संघकरणी य । ओहोवहिम्मि एय अज्जाण पन्नवीसाओ ॥
 एत्थ अज्जाण जह्मो जो चेव साहूण ओहिओ चउविहो । उक्कोसो अट्टविहो—चउरो ते
 चेव पुहुविट्ठा जे साहूणं । अग्गे य इमे चउरो—अग्गिन्तरयाहि नियसणीय सघादी सघकरणी
 एसो उक्कोसओ उ अज्जाणं । तेरसविहो उ मज्झो इणमो उ समासओ होइ ॥
 पत्ता वधाईया चउरो ते चेव पुन्ननिट्टिटा । मत्तो य कमढग धा तह ओगाहणन्तगं चेव ॥
- १५ पट्टो अट्टोरुविय^{२०} चलणिय तह कंचुगे य उक्कच्छी । पेकच्छी तेरसमा अज्जाणं होइ णायघा ॥
 जह्मोवहिम्मि 'विभुए' पडिप पुण लखे निधिईयं । मज्झिमे पुरिमहं । उक्कोसए एक्कासणय ।
 'विस्सरिया पेहिए'त्ति—पडिलेहिउं विस्सरिउं^{२१} त्ति भणिय होइ । जह्मे अप्पडिलेहिप निधिईयं ।
 मज्झिमे पुरिमहं । उक्कोसे एक्कासणय । 'विस्सारियानिवेयणे'त्ति निवेइउं^{२२} विस्सरिय ति
 आयरियाईण तिविहो^{२३} वि । तो एव चेव पच्छित्तं । अह पुण सघोवही विभुओ
- २० पुणरवि लखो । पडिलेहिउं वा विस्सरिओ । निवेइउं^{२४} वा विस्सरिओ सघो चेव, तो आयाम ।
 ४७ 'हारिय घो'इच्चाइ । हारिय जह्मोवहिम्मि एक्कासणय । मज्झिमे आयाम । उक्कोसे
 चउत्तं^{२५} लोपोए वि एवं चेव पच्छित्त तिविह । उग्गमेउ न निवेइए । जाणन्तो वि जहा न वट्टइ
 परिग्गहिउं आयरियस्स अणिवेइओ उवही । तस्सनिवेइयस्स तिनिहं एयं चेव पच्छित्तं ।
 अदिनं वा आयरियाईहिं जह्मोइ मेयं उवहिं परिभुज्जइ एय चेव तिविह पच्छित्त ।
- २५ दिन्नं वा उवहिं जह्मोइ मेयं आयरियाईहिं अणणुन्नाओ अन्नोसिं देइ । एत्थ वि एवं चेव
 पच्छित्तं तिविहं । अह पुण सघोवहिं हारेज्जा । सघोवहिं वा उदुवदे घोवेज्जा । सघोवहिं वा
 उग्गमेउ न निवेइए । सघोवहिं वा अदिन परिभुज्जइ । सघोवहिमणापुच्छाप अणणुन्नाओ
 वा अन्नोसिं देइ । एवं सघहारवणाइएसु^{२६} पएसु जीएण छट्टं ।
- ४८ 'सुहणन्तय' इच्चाइ । सुहणन्तए फिडिप ओग्गहाओ निधिईयं । रयहरणे अग्गत्तट्टो ।
- ३० एव ताव अणट्टे । अह पुण नासिय हारवियं धा पमाएण सुहणन्तयं तो से चउत्तं । रयहरणे छट्टं ।
- ४९ 'कालद्धाणाईय' इच्चाइ । विगहाइपमाएण^{२७} कालाईयं करिन्ति भत्ताइ निधिईयं,
 अह पुण परिभुज्जन्ते चउत्तं । एव अज्जाणाइक्कमे वि अपरिभुज्जन्तस्स निधिईयं, परिभुज्जन्तस्स
 अग्गत्तट्टो । पारिट्ठावणिय सघमेवाविहीए विगिञ्चिन्तस्स भत्ताइ पुरिमह ।
- ५० 'पाणस्सासंवरणे' इच्चाइ । पाणाहारासवरणे । भूमितिगं ति—उच्चार-पासवण-
- ३५ कालभूमि । एगतर-अपडिलेहणाए वि^{२८} निधिईयं । चउविहाहारासवरणे, अहवा नमोकार-
 पोरिसियाइयं पच्चक्खाणं ण गेणहइ, गहियं वा पच्चक्खाणं भज्जइ सवत्थ पुरिमहं ।

१ B पुलके 'मई' स्थाने सर्वत्र 'मती' पाठ । २ A. विय । ३ B ओतरि० । ४ A. पिइय ।
 ५ B चेवो० । ६ B चोलगट्टाणमि । ७ A निवेएउ । ८ A तिविहे । ९ A निवेउ । १० A
 वणाइसु । ११ A पमाएण । १२ A 'वि' नास्ति ।

६३ 'एय पुण सध'मिषाह । एय ति जट्टुद्धि । पुण सहो गिसेसणे । सध पायच्छित्त-
दाणं । पायण वाहुहेण । सामसमगिसेसिय । गिसेसेण निदिट्ठ विणिदिट्ठ । देयं निमाणेण ।
दघाह—आहसदेण—चेत्तकालभावपुरिसपडिसेवणाओ य । अविक्खितऊण गिसेसियं । ऊणा
हरित तस्स मया (?) वेज्ज ति ।

६४. 'दघं रोत्त'मिषाह । पडमं गाहसं कण्ठं । नाउम्मि त चिय—जाणिऊण दघाह 6
विभागम्मि त चेय परिमाणपरिच्छिन्नं वेज्जा । अहवा, नाउम्मिय चिय—इदमिति पच्चक्खी-
भावे । इदमेव जीयववहारमणिय वेज्जा । तम्मत्तं भणियसम । दघ्वेत्तकालभावपुरिसपडिसेव
णादीसु दीणेषु दीण वेज्जा । अहिपसु अटियं वेज्जा । सादारणेसु सादारणं वेज्जा ।

६५ 'आहाराइं वय'मिषाह । आहारो आईं जेसिं दघाण ताह दघाह आहाराइंणि । जम्मि
वेसे ताह बलियाह । जहा अणूवपसें सालिगुरो पलिओ । सहायेणं चेय सुलहो य । एयं 10
नाऊण ज जीयमणिय दाणं तस्सम्भयियमनि वेज्जा । जत्थ पुण चणफ निष्काव-कजियाह
लुक्खाहारो, दुल्लहो वा; तत्थ जीयदाणं दीणमवि वेज्जा ।

६६ 'लुक्ख'मिषाह । लुक्ख नाम नेहरहिय । येत वाय—पित्तल वा । सीयल पुण तिणिद्धं
भन्नह; अणूवयेत्त वा । निद्धलुक्खं सादारण भन्नह । इह य जीयदाणे निद्धरोत्ते अटिय वेज्जा ।
साधारणे जहा भणियं समं वेज्जा । लुक्खयेत्ते दीण वेज्जा । एव काले वि तिविहे 15
तिविह वेज्जा ।

६७ 'गिम्हसितिर'इषाह । गिम्हो लुक्खो कालो । साधारणो हेमन्तो । वासारत्तो निद्धो ।
गिम्हे तिविहो तयो—जहन्नो मज्झो उक्कोसो । जहन्नो चउत्थ, मज्झिमो छट्ठं, उक्कोसो अट्टम ।
हेमन्ते तिविहो—जहन्नमज्झिमुक्कोसो छट्ठमदसममेओ । वासारत्ते वि जहन्नमज्झिमुक्कोसो
अट्टमदसमवारसमेयमिन्नो । एस नवविहो ववहारो । एयं सुट्ठु जाणिऊण सुयववहारेण वा 20
नवविहविगप्पेण सुट्ठु जाणिऊण तिविह-काले तिविह विगप्पिय तव वेज्जा । सो य इमो—
अहागुरुआह । एत्थ य भूलिया नवमेया नवमेयपत्थारे दट्ठवा । विमज्जमाणा सत्तावीस ।
आवत्ति-दाणत्तवसा कालेण य निओपपघा । एस नवविहो ववहारो वव्विओ ति । सो य नव
विहो ववहारो इमो—

गुरुओ गुरुयतराओ^३ अहागुरु चेव होइ ववहारो ।

25

लहुओ लहुयतराओ^४ अहालहु होइ^५ ववहारो ॥

लहुसो लहुसतराओ अह लहुसो चेव होइ ववहारो ।

पपरिं पच्छित्त वोच्छामि अणाणुपुदीप—(सुत्ताणुसारेण) ॥

गुरुओ य होइ मासो गुरुयतराओ^{११} य होइ चउमासो ।

अह गुरुओ छम्मासो^{१२} गुरुपक्खे होइ पडिवत्ती ॥

30

तीसा य पचवीसा चीसा^{१३} विय होइ लहुयपक्खम्मि ।

पनरस^{१४} दस पचे य य लहुसय^{१५} पक्खम्मि पडिवत्ती ॥

गुरु च अट्टम पल्लु गुरुयतराओ^{१६} च होइ दसम तु ।

अह गुरुआ धारसमं गुरुपक्खे होइ पडिवत्ती ॥

1 B ०मित्त । 2
निद्ध । 7 A तिहे । 8
गुरुयतराओ । 12 A
लहुसप ० ।

३ अण्व । 4 B सुलओ । 5 B वात्त । 6 B
लहुगत ० । 10 B लहु चेव होइ । 11 B
'जीमा' पतितम् । 14 B पणरस । 15 B

मायाओ, 'ता य इमा—जहा—भहण भोचा विवधं विरसमाहरे आयरियसगासे । जसवी, जहा—
'पस महा तवस्ती निरस्ताहारो रसपरिधाग करेह'ति । एवमाइयासु मायासु यमण ।

५७. 'वप्पेण'इच्छाह । वप्पो घग्गण धावण-धेवणाइओ^१ । वप्पे वट्टमाणेण पञ्चिन्दियो वहिओ
होजा । संकिलिट्टकम्मं—अगाद्याण-परिमहण-सुत्तपोगल निग्घायणाइ^२, दीहत्ताण पडिबन्धोय ।

५ आहाकम्म-आणरुप्पाइयं वा बहु अइयारं करेजा । दीहगिलाणरुप्पस्स वा अवसाणे आहाक
म्मसन्निहिसेवणं वा कय होजा । एपसु कारणेसु पंचकल्लाणं पच्छित्त ।

५८ 'सघोवहि'इच्छाह । पाउसे जयणाए वि सघोवहि कप्पे कए पुरिमत्ताए वा चरिमाए
पमापणं । अप्पडिलेहिप चाउम्मासवरिसेसु य विसोदीप पउत्ताए निरइयारस्स वि पंचकल्ला
णं विज्जह । किं कारणं । जम्हा सुहुमाइयारे कए वि न याणइ न वा संभरइ । जहा पाउसहर

५ सघेरत्तापमाओगकालाग्गहणे सुत्तथपोरिसि-अकरणे अप्पडिलेहियमाई । एपण कारणेण
सघेसु वि विज्जह ति ।

५९ 'छेया'इच्छाह । जो छेयं न सहइह, किं वा छिज्जह न छिज्जह ति एवं भणइ । मिउणो ति-
जो छिज्जमाणे वि परियाए न संतप्पइ जहा 'मि परियाओ छिओ'ति । अहवा अंक्षेसि ओमराह
णिओ^३ जाओ ति परियायणधिओ जो दीहपरियाओ^४ सो परियाए छिन्ने^५ तहावि अन्नेहिंतो

५ अन्महियपरियाओ न ओमराहणिओ होइ । नवा वीहेइ परियायछेयस्स । एपसि जहुदिट्ठाण छेय
मावप्पाण वि तथो विज्जह । आइसहेण मूलाणवट्टपारचियपयावप्पाण वि । जीयववहारमपणं
णाहिइहणो य । गणाहिइयं आयरिओ तस्स छेयाइमावप्पस्सावि तवारिहं विज्जह । मा पुण सेह-
उसुठार्हण अपरिणामगाणं दीहणिज्जो भविस्सइ ति । चसहेण कुलगणसंघाहिवा धेप्पन्ति ।

६०. 'जं ज'मिच्छाह । इह जीयववहारे जं ज पच्छित्त न भणियं अवराहमुहिस्सिऊण

५ तस्सावि आवत्तिविसेसेण वाणसंखेय भणामि । आवत्ती पायच्छित्तट्ठाणसएत्ती । सा य
निस्सीहकप्पववहारामिहिया^६ । सुत्तओ अत्थओ य । आणा अणवत्थमिच्छित्तविराहणा सवि
त्थरा । तवसो य—सो य तथो पणगादी छम्मासपञ्चवसाणो अणेगावत्तिवाणविरयणा लक्खणो
तेसु सब्बेसु^७ गयेसु । इह पुण जीयववहारे संखेयेणं आवत्तीवाणं निरुविज्जह ।

६१ 'मिन्नो अविसिट्ठ'इच्छाह । मिन्न इति ससमयसप्पा, पंचवीरसं दिवसा भिन्नसहेण

५ धेप्पन्ति । सो य अविसिट्ठो एको चेव । अविसिट्ठगहणाओ य सघपणगाई मेया धेप्पन्ति । पणगं—
लहुग, गुरुगं च; वसगं—लहुगं, गुरुगं च;^८ पन्नरसगं—लहुग, गुरुगं च, वीसगं—लहुगं, गुरुगं च
पचवीसगं—लहुगं, गुरुगं च । एस भिन्नमासो बहुमेओ वि एको चेव धेप्पइ । एसो य सुयव-
वहारो जेसु जेसु अवराहेसु भणिओ तेसु चेव अवराहेसु^९ जीएण सघत्थ निव्विगई । मिन्नो
अविसिट्ठो द्विय एवं धक्खाणियं । इयाणि मासो ति । सो य लहुमासो गुरुमासो य । एत्थ य

५ लहुमासे पुरिमइ । गुरुमासे पक्कासणयं । चउरो य छह मासा सम्बज्जन्ति । तत्थ लहुचउमासे
आयाम । चउगुरुमासे चउत्थं । छहहुमासे छट्ठं । लहुगुमासे अट्ठम । एवं सुत्तनिदिट्ठावांसि
जहावराह जाणिऊण जीएण निधिरइयाइ अट्ठमभत्तन्त तथं वेज्जा ।

६२ 'इयसघावत्तीओ'इच्छाह । इय एवं एपण पगारेण । सघावत्तीओ ससतवट्ठाणाइं ।

जहकम्मं पायच्छित्तानुलोमेण । समए सिद्धते । जीएण वेज्जा । निधिरइयाइयं वाण जह जह

५ भणिय तहा तहा वेज्ज ति भणिय होइ ।

१ १ A. मायाओ । २ A. णादीओ । ३ A. निग्घाइयणाइ । ४ A. पडिपनो । ५ B. राहणितो ।
६ B. परियाओ । ७ A. विच्छिन्ने । ८ ०. णएण । ९ B. हारादि अभिहिया । १० B. 'सब्बेसु'
नास्ति । ११ A. पुस्तके द्वितीय वाक्यं नोपलभ्यते । १२ अत्र B. पुस्तके 'जेसु अवराहेसु भणि अवराहेसु'
एतादृशं खण्डित पाठ ।

छट्ठचउत्थायविल लहुपफखे होइ^१ पडिवत्ती ।
 पगासण पुरिमहुं निधीयं^२ लहुससुद्धो वा ॥
 ओहेण एस भणिओ^३, एत्तो वोच्छ पुणो विभरणेण— ।
 तिगनवसत्तावीसा एकासीतीय^४ भेपहिं ॥
 ५ नवविह ववहारैसो संखेवेणं तिहा मुण्येद्यो ।
 उक्कोसो मज्झो वा जहन्नगो चेव तिचिहो सो ॥
 उक्कोसो गुरुपफखो लहुपफखो मज्झिमो मुण्येद्यो ।
 लहुसगपफखो जहन्नो तिविगण्णो एस णायद्यो ॥
 गुरुपफखो उक्कोसो मज्झ^५ जहन्नो य एस^६ लहुगे वि ।
 १० एमेवय लहुसेवी पवेसो नवविहो होइ ॥
 गुरुपफखे छम्मासो पणमासो चेव होइ उक्कोसो ।
 मज्झो चउ त्ति मासो दुमासगुरुमासग^७ जहन्नो ॥
 लहुमासभिन्नमासा^८ वीसा विय तिविहमेव लहुपफखे^९ ।
 पन्नरस वसग पणग^{१०} लहुसुकोसाइ तिविहेसो ॥
 १५ आधत्ति तवो एसो नवमेओ वन्निओ समासेण ।
 अहुणाउ सत्तवीसो दाणतवो तस्सिमो होइ ॥
 गुरु लहु लहुसगपफखे पकेके नवविहो मुण्येद्यो ।
 उक्कोसुक्कोसो वा उक्कोसो मज्झिम जहन्नो ॥
 मज्झुक्कोसो मज्झिम मज्झो तह होइ मज्झिम जहन्नो ।
 २० इय णेया जहन्ने धी उक्कोसो मज्झिम मज्झिम जहन्नो ॥
 गुरुपफखे नव एए नव चेव य होन्ति लहुय पफखे वि ।
 नव चेव लहुसपफखे सत्तावीस हवन्तेए ॥
 बारसमवसमअट्ठम छप्पणमासेसु तिविह दाणेय ।
 चउत्तिमासे वस अट्ठ^{११} छट्ठ उक्कोसगा^{१२} तिविहा ॥
 २५ एमेसुक्कोसाई^{१३} दुमासगुरुमासिए तिहा दाणं ।
 अट्ठम छट्ठ चउत्थ नवविहमेय तु गुरुपफखे ॥
 वसमं अट्ठम छट्ठ लहुमासुक्कोसगाइ तिह दाण ।
 अट्ठम छट्ठ चउत्थ उक्कोसावेत्त^{१४} तिह भिन्न^{१५} ॥
 छट्ठ चउत्थायामं उक्कोसावेय^{१६} दाणवीसाए ।
 ३० लहुपफखम्मि नवविहो एसो वीओ^{१७} भवे नवगो ॥
 अट्ठम छट्ठ चउत्थ एसुक्कोसाइ^{१८} दाणपन्नरसा^{१९} ।
 छट्ठ चउत्थायाम वससू तिविहे य दाणभवे ॥
 समणायामेकासण तिविहुक्कोसाइ दाण^{२०} पणनेयं ।
 लहुसेस तइयनवगो^{२१} सत्तावीसेस वासासु ॥

१ B होति । २ A निधीइय । ३ B भणितो । ४ B एकासी इय । ५ A मज्झिम ।
 ६ A एय । ७ A मासिग । ८ B मासो । ९ A पुसके 'वीस लहुकोसमज्झिमजहन्ना' एतादशो द्वितीय
 पाद । १० A दसग । ११ A अट्ठम । १२ B 'सगदिहि' । १३ B 'सारी' । १४ A एय ।
 १५ A भिन्ने । १६ A एय । १७ B नितिओ । १८ B 'सादि' । १९ B 'रसे' । २० B
 'सादयाण' । २१ A ततिय ।

सिसिरे दसमाईण^१ चारणमेण सत्तवीसेण ।

ठायइ^२ पुरिमइम्मी अहोक्कन्तीय तह चेव ॥

अट्टममाई गिम्हे चारणमेण सत्तवीसेण ।

तह चेव य ढोक्कन्ती^३ ठायइ निघीयए^४ नयर ॥

एएहिं वाणेहिं आवत्तीओ सया सया नियमा ।

बोधवा सयाओ असट्टस्सेकेकहासणया ॥

जाव ठिय एकेक त पीहासेज्ज असहुणो ताव ।

वाउ सट्टाण^५ तव परट्टाण देज्ज पमेव ॥

एव ठाणे ठाणे हेट्टाउत्तो^६ कमेण हासतो ।

नेयधं जावठियं नियमा निघीइय^७ एक ॥

एस नवविहो ववहारो ।

६८ 'हट्टगिलाणा' इच्छा । भाव पडुच्चसममहियमूणं वा देज्जा । हट्टस्स नीरोगस्स बलिय-
सरीरस्स समहिय वा देज्जा । गिलाणस्स ऊण, नवा वि देज्जा । जावइय वा वि सकेइ तावइयं
वा वि से देज्जा । काल वा सहेज्जा, जाव पउणीहोइ । हट्टो सन्तो करेस्सइ त्ति ।

६९ 'पुरिसा गीयागीया' इच्छा । पुरिस पडुच्च सममहिय ऊणं वा देज्जा । पुरिसा केइ 15
गीयत्था, केइ अगीयत्था । धिइसंघयणसपन्नत्ताओ केइ सहा, तधिरहियत्ताओ केइ असहा ।
सडा मायाविणो, असडा उज्जुभूयप्पाणो । उस्सग्गे उस्सग्ग । अववाय अववाय । जहा भणियं
सहहन्ता आयरन्ता य परिणामगा भणन्ति, अपरिणामगा पुण जे उस्सग्गमेव सहहन्ति आय
रन्ति य, अववाय पुण न सहहन्ति नायरन्ति य । अइपरिणामगा जे अववायमेवायरन्ति तस्मि
चेव^८ सज्जन्ति, न उस्सग्गे । 20

७० 'तह धिइ' इच्छा । तहेत्ति आणन्तरिण । धिइ-संघयणे चउभगो । धिइय संघयणेण
य पढमो सपन्नो । इह य पढमपच्छिमा भगा दुवे सगहिया सुत्तेण, मज्झमिह्हा दुवे भाणियत्ता ।
अहवा वितियचुन्निकारा^९ भिप्पाएण चत्तारि वि सुत्तेणेव गहिया । कइ ?-धिइसपन्ना, ण संघयणेण
१ । संघयणेण वा सपन्ना, ण धिइय २ । उभयसपन्ना ३ । उभयदीणा य ४ । अहवा इमे पच
विगप्पा । आयतरे णामेगे नो परतरण १ । परतरण नामेगे, नो आयतरण २ । एगे आयतरण वि 25
परतरण वि ३ । एगे नो आयतरण नो परतरण ४ । एए^{१०} चत्तारि भंगा ठाणक्कमेण । तहा पचमो
अन्नतररगो नाम विगप्पो । आयतरगो नाम जो उपवासेहिं दढो । परतरगो नाम जो वेया
यच्चकरो गच्छोवग्गहकरो व त्ति । अन्नतररगो^{११} नाम जो एक्कं सकेइ काउ, तव वेयायच्च
वा । न पुण दो वि सकेइ ।

७१ 'कप्पट्टिया आईय'^{१२} जेहिं ते कप्पट्टियादओ । आईसहेण— 30
परिणया^{१३}, कडजोगी, तरमाण त्ति एए^{१४} चत्तारि घेप्पन्ति । ^{१५}एएहिं चेव पडियक्कभूया
जण्णे वि चत्तारि जणा घेप्पन्ति^{१६} । अकप्पट्टिया अपरिणया अकडजोगी अतरमाणगा । तत्थ
कप्पट्टिया जे आचेलुकुहेसियाइ दसविहं कणे ठिया । कयरे ते ?—इमे वक्खमाण—

आचेलुकुहेसिया सेज्जायररायपिंडकिइक्कमे ।

वयजेट्ट पडिक्कमणे मास पज्जोसवणकप्पे ॥

35

1 B 'मादीण । 2 B ठायति । 3 B चेव अहो० । 4 A निव्वीइए । 5 A 'हाणे ।
6 B हेट्टाउत्तो । 7 A 'व्वीइयग । 8 A तस्सिमेव । 9 B विइयचुन्निकारा० । 10 A एते ।
11 A पुस्तके 'अन्नतरगो' अपपाठ । 12 A अहवा । 13 A 'णता । 14 एते । 15 'एएहिं'
आरभ्य 'वेप्पति' यावत् पाठ A पस्तके पठित ।

जे पुण मज्झिमजिणसन्तगा महाविदेहगा य ते अरुप्पट्टिया । कप्पट्टिया दुविहा-सावेक्खा निरवेक्खा य^१ । सावेक्खा गच्छवासी, निरवेक्खा जिणकप्पियादयो । एवमरुप्पट्टिया वि सावेक्खा निरवेक्खा य । परिणया गीयत्था, अपरिणया अगीयत्था । कडजोगिणो वउत्थ छट्ठमाईहिं विविहतवोवहाणेहिं^२ जोगवियसरीरा । अकडजोगिणो अपरिकम्मवियसरीरा ५ तरमाणगा धिइसंघयण संपन्ना । अतरमाणगा एएहिं विउत्ता^३ ।

७२ 'जो जह' इच्छाह । एएसिं कप्पट्टियाइयणा सावेक्ख निरवेक्खमेयाणं जो जह सब्बे तवं काउ । बहुतरुणो नाम धिइसंघयणसंपन्नो^४ परिणयकडजोगी आयपरतरो^५ वा होजा तस्साहियं पि दिज्जइ । कओहिंतो अहिय ?—जीयववहारभणियाओ^६ । जो पुण हीणो धिइसं घयणाईहिं तस्स थोवतरयं पि^७ जीयभणियाओ देज्जा । जो पुण सघटीणो तस्स^८ सघं शो १० सेज्जा^९, न किंचि दिज्जइ ति जं भणियं होइ ।

७३ 'एत्थ पुण' इच्छाह । एत्थ एयम्मि जीयववहारे बहुतरया भिक्खुणो ति । तेय अकय करणा अजोगधिया जणभिया अगीयत्था । च सहेण अधिरां विय ति । जं तेण काणेण जीयववहारे अट्टमभत्तं अन्तो निघीइयमाईए । एयं मज्झं गहियं जन्तविटीए । एयस्सेव फुडी करणत्थं^{१०} जन्तविहाण भणामि । तिरियाए तेरसघरणकाउ हेट्टाहुसो य जाव नव घराई पुण्णा १५ ताव ठावेयधं । पच्छा एएसिं णवणहं हेट्टा जाई दाहिणेण अन्तेठियाणि दोभि घरयाइ ताई मोत्तुं अहो एगं घरयं वहाविज्जइ । ताहे तिरियायया^{११} एकारस घरया होन्ति । पुणो एएसिं एकारसण सघदाहिणा दुवे मोत्तुणं अहो एगं घर वहाविज्जइ । ताहे ते आयता णव घरा होन्ति । एव दुवे दुगं छट्ठतेण घरयाइ हेट्टिल्लदाहिणिल्लाई ता नेयधं, अहो एकेक घरयवहीए जाव एक्कमेव घर सघाऽहोजायं । एवमेयस्स घरजन्तयस्स सधुवरिं^{१२} तिरियायया^{१३} सेटी । तीसे सेटीए उर्वा २० सघाईए^{१४} निरवेक्खं ठावेज्जा । निरवेक्खस्स य^{१५} दाहिणेण विइय तइयघर^{१६} मज्झनिग्गयरेहो वरिं आयरिय कयकरणं अकयकरणं च ठावेज्जा । चउत्थपंचमघरयमज्झविणिग्गयरेहोवा कयकरणं उवज्जायं अकयकरणं च ठावेज्जा^{१७} । छट्ठसत्तमअट्टमनवमघरयमज्झविणिग्गयरेहो वरिं गीयभिक्खु^{१८} ठावेज्जा, थिर अथिर च । तत्थ जो सो थिरो सो कयकरणो अकयकरणं य । अथिरो वि कयकरणो अकयकरणो य । तओ^{१९} पुण दसमएक्कारसवारसतेरसघरयमज्झ २५ विणिग्गयरेहोवरिं अगीयभिक्खु ठावेज्जा, थिरमथिर च । थिर कयकरणं अकयकरणं च । अथिर कयकरणं अकयकरणं च ठावेज्जा । एवं ठावेऊण निरवेक्खाहेट्टिमघरणं सुअ ठावेयधं । जअ तहिं पारचिय पयं होइ । सो य निरवेक्खो सहावेण^{२०} चेव पारचिओ तम्हा तहिं सुअ ठावेयधं एयस्स दाहिणेण कयकरणाथरियहेट्टा पारचिय । एव^{२१} तहिं चेव अवराहे—जहिं कयकरणाथरियस्स पारचियं अकयकरणस्साथरियस्स तम्मि चेवावराहे अणवट्ठप्प । एत्थ चेवावराहे— ३० कयकरणोवज्जायस्स अणवट्ठुं (ट्ठप्प) । एत्थ चेवावराहे अकयकरणोवज्जायस्स मूलं । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्खु थिरकयकरणस्स मूलं । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्खु थिरअकयकरणस्स छेओ । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्खु-अथिरकयकरणस्स छेओ । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्खु अथिर अकयकरणस्स छग्गुरू । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्खु थिरकयकरणस्स छग्गुरू । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्खु थिरअकयकरणस्स छल्लइ । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्खु अथिर

१ A वा । २ A विहाणेहिं । ३ B णगा दोहि विजुया । ४ A पन्ना । ५ A आयतरतो । ६ B वातो । ७ A 'पि' नास्ति । ८ A सस्स । ९ A सोसेज्जा । १० B फुडीकरणत्थ । ११ B वायता । १२ B सधुवरिं । १३ B वायता । १४ B सच्चातीए । १५ A 'य' नास्ति । १६ A तनिय । १७ 'कय' आरभ्य 'ठावेज्जा' यावत् पद्धिं पतिता A आदर्शे । १८ B गीयभि० । १९ B ततो । २० A सहावेण । २१ B एव । २२ अत्र द्वित्रा पक्ष्य पतिता । A आदर्शे ।

कयकरणस्स छल्लह । एय चेवावराहे अगीयभिन्नु अथिर अकयकरणस्स चउगुरू । एय
 एयाए' पत्तिए पायच्छित्तट्ठाणरयणा एवं कायघा । सुन्न । पारञ्चियं । अणवट्ठप्प । अणवट्ठप्प ।
 मूल । मूल । छेय । छेय । छगुरू । छगुरू । छल्लहु । छल्लहु । अन्ते चउ गुरू । एयाए हेट्ठा सुण्णं । अणव
 ट्ठप्पो । मूल २ । छेदो २ । छगुरू २ । छल्लहु २ । चउ गुरू २ । अन्ते सव्वदाहिणे चउ लहु । एयाए
 हेट्ठा मूल २ । छेदो २ । छगुरू २ । छल्लहु २ । चउ गुरू चउ लहु २ । सव्वदाहिणे मासगुरू । 5
 एयाए हेट्ठा छेदो २ । छगुरू २ । छल्लहु २ । चउ गुरू २ । चउलहु २ । मासगुरू २ । सव्वदाहिणे
 मासलहु । एयाए हेट्ठा छगुरू २ । छल्लहु २ । चउ गुरू २ । चउलहु २ । मासगुरू २ । मासलहु
 २ । सव्वदाहिणे भिन्नमासो । एयाए हेट्ठा छल्लहु २ । चउ गुरू २ । चउलहु २ । मासगुरू २ । मास-
 लहु २ । भिन्नमासो २ । सव्वदाहिणे वीसा । एयाए हेट्ठा चउगुरू २ । चउ लहु २ । मासगुरू २ ।
 मासलहु २ । भिन्नमासो २ । वीसा २ । सव्वदाहिणे पन्नरस । एयाए चेव हेट्ठा चउलहु २ । 10
 मासगुरू २ । मासलहु २ । भिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । सव्वदाहिणे दस । एयाए
 हेट्ठा मासगुरू २ । मासलहु २ । भिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 पण । एयाए हेट्ठा मासलहु २ । भिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 च । एयाए हेट्ठा भिन्नमासो २ । वीसा २ । पण्णरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पण । एयाए
 हेट्ठा वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पणगं । एयाए हेट्ठा पन्नरस २ । दस २ । सव्वदा
 हिणे पण । एयाए हेट्ठा दस २ । सव्वदाहिणे पणगं । एयाए हेट्ठा पं व । एयासि च तिरिया
 याण घरयाण आईए ज पय जहि अवराहे ठाविय तहि चेवावराहे ताए पन्तीए पुरिसावेक्खाए
 वे पच्छित्तपया चारेयघा । एव विरईए पुरिसविभागेण पणगादी छम्मासावसाणे निघीयाइ
 अट्ठमभत्ततं पुघ भणियमेव ।

अहुणा पडिसेवणा भणइ—

20

७४ 'आउट्टिय' गाहा । आउट्टिया नाम जं उवेच्च पाणाइवाय करेइ । दप्पो नाम धावण
 वणवणाणादओ, कन्धप्पो वा दप्पो । पमाओ नाम ज राओ दिया वा अण्डिलेहन्तो' अपम
 यन्तो' य पाणाइवाथाइयमावज्जइ । कप्पपडिसेवणा नाम कारणे गीयत्थो कडजोगी उवउत्तो
 एयाए पडिसेवेज्जा । एसा पडिसेवणा । पडिसेवओ पडिसेवियघ च दोन्नि वि पडिसेवणाए
 इयाइ । तत्थ पडिसेवओ पुरिसो पडिसेवियघ पुण दघाइ । दघमाहाराइ । रित्त छिन्नमउ 25
 र वा । कालो ओम दुम्मिक्खाइ । भावे हट्ठ गिलाणाइ । एव एय पडिसेवियघ ।

७५ ['ज जीयदाण' गाहा ।] ज जीयववहारेण मय पच्छित्तं भणिय तमणन्तर सव्व एयं
 उण्हपडिसेवणाण आउट्टियाइयाण कयराए पडिसेवणाए पडिसेविण दिज्जइ । सन्देह सम्भवे
 भणइ—तइयाए पमायपडिसेवणाए सि । दघाइए पडिसेविण सेसपडिसेवणासु पुण कहं
 वद । एत्तो धिय ठाणन्तर वहेज्जा । एक । एत्तो सि जहामणिय पमायट्ठाण पायच्छित्तओ 30
 ट्ठाणसुदी कायघा । पमाए निघीयाइ अट्ठमभत्त त, दप्पेण पुण पुरिमाइ-दसमन्त होइ ।

७६ 'आउट्टिया' इच्चाइ । आउट्टि आसेवमाणस्स' एक्कासणाइ दुवालसन्त दिज्जइ । अहवा
 ट्ठाण । पाणाइवाय मूल । सट्ठाण जं जन्मि वा अवराहे सव्वगुहय तस्म दिज्जइ त चेव सट्ठाणं
 इ । कप्पपडिसेवणाए पडिसेविण पटिकमण, मिच्छादुकडमिति च भणिय होइ । अहवा
 इभय आलोयणमिच्छादुकड च । 35

७७ 'आलोयण' इच्चाइ । आलोयणकाले वि जया गुहइ पलिउज्जइ वा तया' सो
 किलिट्ठपरिणामो तस्स अट्टिय पुण्णं वा दिज्जइ । जो पुण आलोयणकाले सवेगमुयगओ नि'द
 गरहणाइया विमुज्जपरिणामो तस्स उणमवि देज्जा । जो पुण मज्झपरिणामो तस्स तम्म-
 नेन देज्जा ।

1 एयाए य पतीए । 2 B. लेहिलो । 3 B. भणितो । 4 A. आउट्टियाए सेव । 5 B. तदा ।

४ जी० क० बु०

जे पुण मज्झिमज्झिणसन्तगा महाविदेहगा य ते अकप्पट्टिया । कप्पट्टिया दुग्गिहा-सावेक्खा,
निरवेक्खा य^१ । सावेक्खा गच्छवासी, निरवेक्खा जिणकप्पियादयो । एवमकप्पट्टिया वि
सावेक्खा निरवेक्खा य । परिणया गीयत्था, अपरिणया अगीयत्था । कडजोगिणो चउत्थ
छट्ठमाईहिं विविहतवोवहाणेहिं^२ जोगवियसरीरा । अकडजोगिणो अपरिकम्मवियसरीरा ।
५ तरमाणगा धिस्सघयण संपन्ना । अतरमाणगा एएहिं चित्ता^३ ।

७२ 'जो जह' इत्याह । एएसिं कप्पट्टियाइयाण सावेक्ख-निरवेक्खमेयाण जो जह सक्के
तवं काउं । बहुतरगुणो नाम धिस्संघयणसंपन्नो^४ परिणयकडजोगी आयपरतरो^५ वा होजा ।
तस्साहिंयं पि दिज्जाइ । फओहिंतो अहिय ?—जीयववहारभणियाओ^६ । जो पुण हीणो धिस्स
घयणाईहिं तस्स थोवतरयं पि^७ जीयभणियाओ वेज्जा । जो पुण सघरीणो तस्स^८ सध शो
१० सेज्जा^९, न किचि दिज्जाइ त्ति जं भणियं होइ ।

७३ 'एत्थ पुण' इत्याह । एत्थ एयम्मि जीयववहारे बहुतरया भिक्खुणो त्ति । तेय अकय
करणा अजोगविया अणभिया अगीयत्था । च सहेण अथिरा विय त्ति । जं तेण कारणेण
जीयववहारे अट्टमभत्तं अन्तो निघीइयमाईए । एयं मज्झं गहिंयं जन्तविहीए । एयस्सेव फुडी
करणत्थ^{१०} जन्तविहाणं भणामि । तिरियाए तेरसघरणकाउ हेट्ठाहुत्तो य जाव नव घराइ पुण्णा
१५ ताव ठावेयध । पच्छा एएसिं णवणहं हेट्ठा जाइ दाहिणेण अन्तेडियाणि दोभि घरयाइ ताइ मोत्तुण
अहो एगं घरयं वहाविज्जाइ । ताहे तिरियायया^{११} एकारस घरया होन्ति । पुणो एएसिं एकारसण
सघदाहिणा दुवे मोत्तुणं अहो एगं घर वहाविज्जाइ । ताहे ते आयता णव घरा होन्ति । एव दुवे दुवे
छट्ठन्तेणं घरयाइ हेट्ठिल्लदाहिणिल्लाई ता नेयध, अहो एफेक घरयवहीए जाव एकमेव घर
सघाऽहोजायं । एवमेयस्स घरजन्तयस्स सधुवरिं^{१२} तिरियायया^{१३} सेढी । तीसे सेढीए उवी
२० सघाईए^{१४} निरवेक्खं ठावेज्जा । निरवेक्खस्स य^{१५} दाहिणेण विइय तइयघर^{१६} मज्झनिगयरेहो
वरिं आयरियं कयकरणं अकयकरण च ठावेज्जा । चउत्थपंचमघरयमज्झविणिग्गयरेहोवी
कयकरणं उवज्जायं अकयकरणं च ठावेज्जा^{१७} । छट्ठसत्तमअट्टमनवमघरयमज्झविणिग्गयरेहो
वरिं गीयभिक्षुं^{१८} ठावेज्जा, थिर अथिर च । तत्थ जो सो थिरो सो कयकरणो अकयकरण
य । अथिरो वि कयकरणो अकयकरणो य । तजो^{१९} पुण दसमएयत्तारसवारसत्तेरसघरयमज्झ
२५ विणिग्गयरेहोवरिं अगीयभिक्षु ठावेज्जा, थिरमथिर च । थिर कयकरणं अकयकरण च । अथि
र कयकरणं अकयकरणं च ठावेज्जा । एवं ठावेऊण निरवेक्खहेट्ठिमघरण सुन्नं ठावेयध । जम्ह
तहिं पारचिय पय होइ । सो य निरवेक्खो सहावेण^{२०} चेव पारचिओ तम्हा तहिं सुन्नं ठावेयध
एयस्स दाहिणेण कयकरणायरियहेट्ठा पारचिय । एव^{२१} तहिं चेव अवराहे—जहिं कयकरणायरि
यस्स पारचियं अकयकरणस्सायरियस्स तम्मि चेवावराहे अणवट्ठण । एत्थ चेवावराहे—
३० कयकरणोवज्जायस्स अणवट्ठ(ट्ठण) । एत्थ चेवावराहे अकयकरणोवज्जायस्स मूल । एत्थ चे^{२२}
वावराहे गीयभिक्षु थिरकयकरणस्स मूलं । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्षु थिरअकयकरणस्स
छेओ । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्षु-अथिरकयकरणस्स छेओ । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्षु
अथिर अकयकरणस्स छगुरु । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्षु थिरकयकरणस्स छगुरु । एत्थ
चेवावराहे अगीयभिक्षु थिरअकयकरणस्स छल्लह । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्षु अथिर

१ A वा । २ A विहाणेहिं । ३ B णगा दोहि विज्जया । ४ A पन्ना । ५ A आयतररो ।
६ B णातो । ७ A 'पि' तात्ति । ८ A सत्ता । ९ A सोवेज्जा । १० B फुडीकरणत्थ ।
११ B णायता । १२ B सधुवरिं । १३ B णायता । १४ B सब्वातीए । १५ A 'य'
नास्ति । १६ A त्तिय । १७ 'कय' धारभ्य 'ठावेज्जा' यावत् पठि पतिता A आदर्श । १८ B गीयभि ।
१९ B ततो । २० A सहावेण । २१ B एव । २२ अत्र द्वित्रा पक्षय पतिता A आपन्नं ।

कथकरणस्त छलह । एत चेजाराहे अगीयमिक्खु अधिर अकयकरणस्त चउगुरु । एवं
 एयाए पन्तिए पायिउत्तट्टणरयणा एव कायघा । सुन्न । पारत्थिय । अणवट्टप्प । अणवट्टप्प ।
 मूमा मूल । छेय । छेय । छगुरु । छगुरु । छलहु । छलहु । अन्ते चउ गुरु । एयाए हेट्टा सुण । अणव
 ट्टा । मू २ । छेयो २ । छगुरु २ । छलहु २ । चउ गुरु २ । अन्ते सव्वदाहिणे चउ लहु । एयाए
 हेट्टा मूल २ । छेयो २ । छगुरु २ । छलहु २ । चउ गुरु चउ लहु २ । सव्वदाहिणे मासगुरु । 5
 पत्ता हेट्टा छेयो २ । छगुरु २ । छलहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । सव्वदाहिणे
 मासलहु । एयाए हेट्टा छगुरु २ । छलहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । मासलहु
 २ । सव्वदाहिणे मित्रमासो । एयाए हेट्टा छलहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । मास-
 लहु २ । मित्रमासो २ । सव्वदाहिणे वीसा । एयाए हेट्टा चउगुरु २ । चउ लहु २ । मासगुरु २ ।
 मासलहु २ । मित्रमासो २ । वीसा २ । सव्वदाहिणे पन्नरस । एयाए चेव हेट्टा चउलहु २ । 10
 मासगुरु २ । मासलहु २ । मित्रमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । सव्वदाहिणे दस । एयाए
 हेट्टा मासगुरु २ । मासलहु २ । मित्रमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 पणम । एयाए हेट्टा मासलहु २ । मित्रमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 पव । पत्ता हेट्टा मित्रमासो २ । वीसा २ । पणनरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पणम । एयाए
 हेट्टा वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पणम । एयाए हेट्टा पन्नरस २ । दस २ । सव्वदा 15
 हिण पणम । एयाए हेट्टा दस २ । सव्वदाहिणे पणम । एयाए हेट्टा पव । एयासि च तिरिया
 एयाए घापाण आरुए ज पय जहि अवराहे ठाविय तहि चेमावराहे ताए पन्तीए पुरिसावेम्माए
 सव्वे पच्छिउत्तया चारेयघा । एव विरुए पुरिसविमानेण पणगाटी उम्मासावसाणे निधीयाइ
 अट्टमभत्त पुण भणियमेव ।

अहुणा पडिसेवणा भन्नइ—

20

७३ 'आउट्टिया' गाहा । आउट्टिया नाम ज उवेच्च पाणाइवायं करेइ । दप्पो नाम धावण-
 देवपण्णासो, कन्दप्पो वा दप्पो । पमाओ नाम ज राओ दिया वा अण्डिलेहन्तो' अपम
 अयन्तो' य पाणाइवायाइयमारजइ । कणपडिसेवणा नाम कारणे गीयरथो कडजोगी उचउत्तो
 कणपडिसेवजा । एसा पडिसेवणा । पडिसेवओ पडिसेवियव च दोन्नि वि पडिसेवणाए
 यएरा । रूप पडिसेवओ पुरिसो पडिसेरियधं पुण दद्याइ । दधमाहाराइ । खित्त उन्नमडं 25
 वयर पा । कालो ओम दुमिन्नाइ । भावे हट्ट गिलाणाइ । एवं एय पडिसेवियव ।

७४ 'उ जीपदान' गाहा ।] ज जीयववहारेण मए पच्छित्त भणिय तमणन्तर सव्व एय
 कणपडिसेवणा आउट्टियाइयाण कयराए पडिसेवणाए पडिसेरिय दिजइ ? । सन्देह सम्भवे
 नि भन्न—तयाए पमावणपडिसेवणा ति । दद्याइ पडिसेविण सेसपडिसेवणासु पुण कह
 पत्ता । एत्तो थिए उणन्तर घडेजा । एक । एत्तो ति जहाभणिय पमाय द्वाण पायच्छित्ताओ 30
 एत्ताहुई बायवा । एमाए निधीयाइ अट्टमभत्तन्त, दप्पेण पुण पुरिमाइ-दसमन्त होइ ।

७५ 'आउट्टिया' इयाइ । आउट्टि आसेयमाणस्त' पक्षासणाइ दुवालसन्त दिजइ । अहवा
 पत्ता । पात्ताय मूल । सट्टाण ज जम्मि या अजराहे सव्वगुह्य तस्स दिजइ त चेव सट्टाणं
 होइ । अजराहेमाए पडिसेरिय पडिक्कमण, मिच्छादुक्कडमिति च भणिय होइ । अहवा
 एत्ताहुई बायवा । एमाए निधीयाइ अट्टमभत्तन्त, दप्पेण पुण पुरिमाइ-दसमन्त होइ । 35

७६ 'माटोपण' इयाइ । जाटोपणकाले नि जया गृहइ पलिउच्चइ वा तया' सो
 एत्ताहुई बायवा । एमाए निधीयाइ अट्टमभत्तन्त, दप्पेण पुण पुरिमाइ-दसमन्त होइ । अहवा
 एत्ताहुई बायवा । एमाए निधीयाइ अट्टमभत्तन्त, दप्पेण पुण पुरिमाइ-दसमन्त होइ । अहवा
 एत्ताहुई बायवा । एमाए निधीयाइ अट्टमभत्तन्त, दप्पेण पुण पुरिमाइ-दसमन्त होइ । अहवा

1 एत्ताहुई बायवा । 2 B. ३२. ३ B. भवितो । 4 A. आउट्टियाए देव. 5 B. तदा ।

७८ 'इति दध्वाइ' इच्छाइ । इति एयं दध्वायेतकालभावेसु चउसु वि बहुगुणेसु, ^१ गुरसेव
पहाणसेवा भण्णइ । एयसु बहुतर देजा । 'हीणतरे हीणतर' ति । दध्वायेतकालभावा जहा जह
हीणा तहा तहा हीणतर पच्छिम देजा । सध्वाहीणस्स शोसो वा कज्जइ ।

७९ 'शोसिज्जइ' इच्छाइ । शोसिज्जइ त्ति मुच्चइ । सुवहुगमवि जाव अन्नं तवं वहइ ताव ज
५ अन्नमावज्जइ तो तं शोसिज्जइ । जहा ^२ छम्मासपट्टविण पञ्चहिं तिवसेहिं गपहिं अन्नमावज्ज
गो होज्जा । पढमं वहन्तस्स पच्छिम से शोसिज्जइ । वेयावच्चकरस्स वा थोवतर दिज्जइ
जावइय वहन्तो वेयावच्चं काउं सक्केइ तावइयं से दिज्जइ । एयं तवारिह भणियं ॥

अहुणा छेयारिहं भणइ—

८० 'तवगघिय' इच्छाइ । तवगघियो छम्मासयमओ । अन्नो वा जो विगिट्ठत्तवकरण'
१० समत्थो—कि मम तवेण किज्जइ' त्ति । तवथसमत्थो पुण गिलाणो असह्वालवुहो' वा । त
वा जो न सहइ । 'पुणो पुणो वा तवेण दिज्जमाणेण वि ण दम्मइ । अइपरिणामगो अइपसर्ग
वा । पुणो पुणो सेवेइ', सुवहुं वा । एयसु जहुद्धिद्वेसु तवारिहावचीए वि छेओ चेव दिज्जइ त्ति
पुणपरियायस्स देसच्छेओ कज्जइ ।

८१ 'सुवहुत्तर' इच्छाइ । सुवहुगा उत्तरगुणा पिण्डविसोहिमाईया । ते जो भंसेइ विणा
१५ सेइ, पुणो पुणो छेयावचीओ करेइ । जो य पासत्थो । आइसहेण ओसण्ण कुलील-ससत्तनीओ
वा । जईण साहूण सविग्गाणं । पडितप्पइ वेयावच्चं करेइ । बहुसो य अणेगसो । उत्तरगाहाप
अत्थपरिसमत्ती होही ^{१०} ।

८२ 'उक्कोस' सिच्छाइ । उक्कोसा तव भूमी । आइजिणिन्दित्तिये संवच्छर । मज्झिमजिणाणं
अट्टमासा । वीरवरस्स छम्मासा । एय उक्कोस तवभूमी समईओ । जो तस्स छेओ सावसेस च
२० से चरणं, तस्स छेओ पणगाईओ ^{११} । आइसहेण दस पन्नरस वीसाई जाव छम्मासा । जावं वा
धरइ परियाओ । छेयारिह भणियं ॥

अहुणा मूलारिहं भणइ—

८३ 'आउट्टिया' इच्छाइ । आउट्टियाए पञ्चिन्दिय वहेज्जा । मेहुणं दप्पेण सेवेज्जा । सेसा
मुसावाय-अदिच्चादाण परिग्गहा ते उक्कोसेण ^{१२} पडिसेवेइ । आउट्टियाए पुणो पुणो य त्ति ।
२५ एय जहुद्धिद्वेसु मूलं ।

८४. 'तवगघिय' इच्छाइ । तवगघियो । आइसहेण तवअसमत्थो । तव असह्वन्तो तवेण
य जो न दम्मइ । मूलगुणे बहुविहे बहुसो य दूसेइ भणइ वा । एव उत्तरगुणे वि पस वइयरो ।
दसणं वा वमइ । दसणे वन्ते नियमा चरित्तं वन्तं । चरित्तमिं दसणे भयणा । दंसणे वा
चरित्तं वा वन्ते चियत्तकिञ्चो । किञ्चाइ दंसणाईणि । तप्परिच्चाएण चियत्तकिञ्चो । सेहय त्ति
३० सेहो जो अमिणवो सिक्ख गाहिज्जइ । अणुवट्टविओ ^{१३} । एयसिं जहुद्धिद्वेसु मूलं ।

८५ 'अचन्तोसन्न' सिच्छाइ । अचन्तोसन्नो नाम ओसन्न पण्वाविओ । सविग्गेहिं वा पद्मा-
वियमेत्तो चेव ओसन्नयाए विहरिओ जो, सो अचन्तोसन्नो । परलिंग दुग—घरत्थलिंगं, अन्न-
तिरिथयलिंग च । त जो आउट्टियाए दप्पेण वा करेइ । मूलकम्म—इत्थीगन्मादाणसाडणं जो
करेइ । मिक्खुस्मिं य विहियतवे । विहिओ तवो जस्स सो विहियतवो । छेयमूले वि अइक्कमिउ ।
३५ अणवट्टव वा पारजियतव वा । अइयारसेवणाए पत्ते एयसिं जहुद्धिद्वेसु मूलं सव्वेसिं पि ।

१ B पुस्तके 'चउ' 'गेसु' एतद्वाक्य नास्ति । २-३ 'जहा' आरभ्य 'शोसिज्जइ' यावत् पाठ A पुस्तके
पठित । ४ B एव । ५ B करणस्स । ६ A कज्जइ । ७ A गिलाणअसह्वालवुहो । ८-९ 'पुणो'
आरभ्य 'सेवेइ' पर्यन्त पाठ A आदर्शे पठित । १० B होइ । ११ B पणगादीतो । १२ B
उक्कोसेण । १३ B अणुवट्टविओ ।

८६ 'छिण्ण' इच्छाद् । छिज्जमाणे छिज्जमाणे जया परियाओ निरवसेसो छिन्नो, तदा से मूल । अणवट्टप्पतयावसाणे पारश्चियतवावसाणे^१ य मूल दिज्जद् । मूलावत्तीओ वा—पुणो पुणो आवज्जमाणस्त मूल । एव जहुद्धिक्कारणेसु सद्यत्तमूल । मूलारिह भणिय ॥

अहुणा अणवट्टप्पारिह^२ भणद्—

८७ 'उक्कोस' मिच्छाद् । तदो (ओ) अणवट्टप्पा पन्नत्ता, त जहा—साहम्मियाणं तेण करे ५ माणो १ । अन्नधम्मियाणं तेण करेमाणो २ । हत्थादाण दलयमाणो ३ । उक्कोस सच्चित्ताइय । तेणेद्—पुणो पुणो तेणेद् । अईय पउट्टचित्तो सक्किट्टचित्तो त्ति कोहलो दोद् । पउट्टचित्तो तेणेद् । सा य तेणिया दुविहा—साहम्मियतेणिया, परधम्मियतेणिया य । दधओ खेत्तओ कालओ भावओ य । सच्चित्तअचित्तमीसया दधे । अन्नसंजओगहियखेत्ते अणुघ्नविण अवत्थाण खेत्ते । काले जहिं करेद् । भावओ रत्तदुट्ठो । अन्नधम्मिया दुविहा—लिंगपविट्ठा, गिहत्था १० य । तिविह तेणमेतेसि आहारो उवही सच्चित्तं चाऽवहरद् त्ति । हत्थादालो गहिओ, सो य त्ति विहो—अत्थादाणो, हत्थालम्बो, हत्थातालो । तत्थ अत्थादाणो नेमिस्सिओसन्नागारिया^३ भणप डिभग्गवणियपेसणरुयगसउणी । वीद्ओ^४ उवणओ नउलगमेगो^५ घयगुलमतो वसतणकट्ठा घाहिं अन्नो य सउणिगणिमिस्स । हत्थालम्बो असिक्खपुररोहउवसमणत्थमभिचारगाइ^६ करेद् । हत्थातालो जट्ठिमुट्ठिलउडोपलपहाराइहिं मरणमयणिरवेक्को अप्पणो परस्स य पहरद् । सपक्खे १५ च सहेण परपक्खे य । घोरपरिणामो निरणुक्कोसो त्ति ।

८८ 'अभिसेओ' इच्छाद् । अभिसेओ उवज्झाओ । जेसु जेसु अवराहेसु पारश्चियमावज्जद् । यहुसो अणेगसो । आवन्नो वि अणवट्टप्पो कीरद् । किं कारण । जेण अणवट्टप्पपारश्चियमावन्नस्सावि मूलमेव दिज्जद् मिक्खुणो । जेण तस्स पर मूलद्वान भवति^७ । तहा उवज्झायस्सावि पर अणवट्टप्पपय, अणवट्टप्पावत्तीओ य । जया यहुसो आवज्जद् तथा य अणवट्टप्प दिज्जद् । २०

८९ 'कीरद्' इच्छाद् । वप्पसु लिगेसु वा^८ जम्हा न ठाविज्जद् तम्हा अणवट्टप्पो । सो य अणवट्टप्पो चउघिहो—लिंगओ, खेत्तओ, कालओ, तवओ^९ । लिंग दुविह—दधे भावे य । दधलिंगं रओहरणाइ^{१०} । भावलिंग महधयाद् । पत्थ चउमगो । अणन्तरगाहासम्बद्धा इमा गाहा—

९० 'अप्पडिविरय' इच्छाद् । सपक्खपरपक्खपउट्ठो तेणगाइदोसेहि । अप्पडिविरओ सपक्ख परपक्ख^{११} पहरणुज्जओ । निरवेक्को अणुवसन्तवेरो जो । सो दधभावलिगेहिं दोहिं वि २५ अणवट्टप्पो । हत्थालम्बो, अत्थादाणो^{१२}, ओसण्णाइया य तहोसाणुवसन्ता न भावलिंगारिहा । दधलिंगमत्थि तेसि, भावलिंगेणाऽणवट्टप्पा । खेत्तओ अणवट्टप्पो जो जम्मि खेत्ते दोसमावन्नो सो तम्मि खेत्ते अणवट्टप्पो । जहा अत्थादाणिओ^{१३} तम्मि खेव खेत्ते वेसे वा न उवट्ठाविज्जद् । किं कारण पुवम्भासा लोगो पुच्छेज्जा^{१४} । सो वा त इह्गिगारवमसमत्थो धारेउं । तेण अन्नत्थ उवट्ठाविज्जद् । उत्तिमट्टपडिवन्नस्स वा तत्थेव भावलिंग दिज्जद् । ३०

९१ 'जत्तिय' मिच्छाद् । कालतो^{१५} अणवट्टप्पो जो जेत्तिय काल अणुवरतदोसो^{१६} सो तत्तियं काल अणवट्टप्पो । तव-अणवट्टप्पो दुविहो—आसायणा-अणवट्टप्पो, पडिसेवणा-अणवट्टप्पो य । तत्थासायणामिमेसि करेज्जा । तित्थयर पवथण सुय आयरिय गणहराण महिहियाणं । जहा सव्वोवायकुसलेहिं अद्दकक्खडवेसणा कया । जानन्ता य किं घरवासे वसन्ति, भोगे य भुज्जन्ति । तहा इत्थीत्तियं । सघमहिक्खिपवद्^{१७} पडिणीयताए वा वट्ठद् । अहवा भणद् अन्ने वा सघा अत्थि ३५

- १ पतितमेतद्वाक्य A आदर्श । २ A अणवट्टप्पारिह । ३ B तिमिस्सिदोसण्णगायरिया । ४ B वीद्ओ । ५ A नउलगमेगो । ६ A चारुगाइ । ७ B इवद् । ८ B लिगे वा । ९ A भावओ । १० B रयहर । ११ B पडिपक्ख । १२ B हत्थादा । १३ B दाणितो । १४ B पुच्छिज्जा । १५ B नीलओ । १६ A अणवरयदोसो । १७ A 'पडिणी' आरभ्य 'खिवद्' पर्यन्त पाठो नोपलभ्यते A आदर्श ।

७८ 'इति दध्नाइ' इच्छाह । इति एव दध्नेत्तकालभावेसु चउसु वि बहुगुणेषु,^१ गुरुसेवा पहाणसेवा भण्णइ । एएसु बहुतर देजा । 'हीणतरे हीणतर' ति । दध्नेत्तकालभावा जहा जहा हीणा तहा तहा हीणतर पच्छित्तं देजा । सघरीणस्स झोसो वा कज्जइ ।

७९ 'झोसिज्जइ' इच्छाह । झोसिज्जइ ति मुच्चइ । सुवहुगमवि जाव अन्नं तव वहइ ताव जइ ५ अन्नमावज्जइ तो त झोसिज्जइ । जहा^२ छम्मासपट्टविण पञ्चहिं दिवसेहि गणहिं अन्नमावन्न गो होजा । पदमग वहन्तस्स पच्छिम से झोसिज्जइ^३ । वेयावच्चकरस्स वा थोवतर दिज्जइ । जावइय वहन्तो वेयावच्च काउ सक्के तावइयं से दिज्जइ । एय^४ तवारिह भणियं ॥

अहुणा छेयारिहं भन्नइ—

८० 'तवगघिय' इच्छाह । तवगघियो छम्मासरमओ । अन्नो वा जो विगिट्ठ-तवकरण- 10 समत्थो—किं मम तवेण किज्जइ^५ ति । तवअसमत्थो पुण गिलाणो असह वालवुहो^६ वा । तवं वा जो न सदहइ । 'पुणो पुणो वा तवेण दिज्जमाणेण वि ण दम्मइ । अइपरिणामगो अइपमंगी वा । पुणो पुणो सेवेइ^७, सुवहुं वा । एएसु जहुदिट्ठेसु तवारिहावत्तीए वि छेओ चेव दिज्जइ ति । पुणपरियायस्स देसच्छेओ कज्जइ ।

८१ 'सुवहुत्तर' इच्छाह । सुवहुगा उत्तरगुणा पिण्डविसोहिमाईया । ते जो भसेइ विणा 15 सेइ, पुणो पुणो छेयावत्तीओ करेइ । जो य पासत्थो । आइसहेण ओसण कुसील-ससत्तनीओ वा । जईण साहण सविग्गाणं । पडितप्पइ वेयावच्च करेइ । बहुसो य अणेगसो । उत्तरगाहाए अत्यपरिसमत्ती होही^८ ।

८२ 'उक्कोस' सिद्धाह । उक्कोसा तव भूमी । आइजिणिन्दित्थे संवच्छरं । मज्झिमजिणाणं 20 अट्टमासा । वीरवरस्स छम्मासा । एय उक्कोस तवभूमिं समईओ । जो तस्स छेओ सावसेस च २० से चरण, तस्स छेओ पणगाईओ^९ । आइसहेण दस पन्नरस वीसाई जाव छम्मासा । जाव वा धरइ परियाओ । छेयारिह भणिय ॥

अहुणा मूलारिह भन्नइ—

८३ 'आउट्टिया' इच्छाह । आउट्टियाए पञ्चिन्दिय वहेजा । मेहुण दप्पेण सेवेजा । सेसा 25 मुसावाय अदिन्नादाण परिगहा ते उक्कोसेण^{१०} पडिसेवेइ । आउट्टियाए पुणो पुणो य ति । एव जहुदिट्ठेणेषु मूलं ।

८४. 'तवगघिय' इच्छाह । तवगघियो । आइसहेण तवअसमत्थो । तव असहहन्तो तवेण 30 य जो न दम्मइ । मूलगुणे बहुविहे बहुसो य दूसेइ भअइ वा । एव उत्तरगुणे वि एस वइयरो । दसण वा धमइ । दंसणे वन्ते नियमा चरित्त वन्त । चरित्तमि दंसणे भयणा । दंसणे वा चरित्ते वा वन्ते चियत्तकिञ्चो । किञ्चाइ दंसणाईणि । तप्परिच्चाएण चियत्तकिञ्चो । सेहिय ति 30 सेहो जो अमिणवो सिक्ख गाहिज्जइ । अणुवट्ठविओ^{११} । एएसि जहुदिट्ठाण मूल ।

८५ 'अचन्तोसन्न' सिद्धाह । अचन्तोसन्नो नाम ओसन्न पन्नाविओ । संविग्गेहिं वा पद्दा- 35 वियमेत्तो चेव ओसन्नयाए विहरिओ जो, सो अचन्तोसन्नो । परलिंगं दुग—धरत्थलिंगं, अन्न- तित्थियलिंगं च । त जो आउट्टियाए दप्पेण वा करेइ । मूलकम्म—इत्थीगम्भादाणसाउण जो करेइ । भिक्खुम्मिय विहियतवे । विहिओ तवो जस्स सो विहियतवो । छेयमूले वि अइकमिउ । 35 अणवट्ठव वा पारञ्चियतव वा । अइयारसेवणाए पत्ते एएसि जहुदिट्ठाण मूल सव्वेसि पि ।

1 B पुल्ले 'चउ' णेसु' एतद्वान्य नास्ति । 2-3 'जहा' आरभ्य 'झोसिज्जइ' यावत् पाठ A. पुल्ले पठित । 4 B एव । 5 B करणस्स० । 6 A कज्जइ । 7 A गिलाणअसहुवालवुहा । 8-9 'पुणो' आरभ्य 'सेवेइ' पर्यन्त पाठ A. आदेश पठित । 10 B होइ । 11 B पणगादीतो । 12 B उक्कोसेण । 13 B अणुवट्ठविओ ।

८६ 'छेपण' इच्छा। छिजमाणे छिजमाणे जया परियाओ निरवसेसो छिओ, तदा से मूल। अणवट्टप्पतवावसाणे पारश्चियतवावसाणे' य मूल दिज्जइ। मूलावत्तीओ वा—पुणो पुणो आवजमाणस्स मूल। एवं जहुद्धिहकारणेषु सद्यत्तमूल। मूलारिह भणिय ॥

अहुणा अणवट्टप्पारिह' भणइ—

८७ 'उकोस'मिच्छा। तदो (ओ) अणवट्टप्पा पन्नत्ता; त जहा—साहम्मियाण तेण करे 5 माणो १। अन्नधम्मियाण तेण करमाणो २। हत्थादाण दलयमाणो ३। उकोस सच्चित्ताइय। तेणेइ—पुणो पुणो तेणेइ। अईव पउट्टचिओ सक्किट्टचिओ चि कोदलो होइ। पउट्टचिओ तेणेइ। सा य तेणिया दुविहा—साहम्मियतेणिया, परधम्मियतेणिया य। दधओ खेत्तओ कालओ भावओ य। सचित्त-अचित्त-मीसया दधे। अन्नसजजोगहियरोत्ते अणुपुणविण अव द्याण सेत्ते। काले जहिं करेइ। भावओ रत्तउट्टो। अन्नधम्मिया दुविहा—लिंगपविट्ठा, गिहत्था 10 य। तिप्पिह तेणमेतोसि आहारो उवही सचित्त वाऽवहरइ चि। हत्थादालो गहिओ, सो य ति विहो—अत्थादाणो, हत्थालम्भो, हत्थातालो। तत्थ अत्थादाणो नेमित्तिओसन्नागारिया' भग्वण-डिम्मगवणियपेसणरुयगसउणी। धीइओ' उवणओ नउलगमेगो' धयगुलमतो वसतणकट्ठा-वाहिं अओ य सउणिगणिमित्त। हत्थालम्भो असिचपुररोहउवसमणत्थमभिचारगाइ' करेइ। हत्थातालो जट्टिमुट्टिलउडोपलपहाराईहिं मरणमयणिरवेक्को अप्पणो परस्स य पहरइ। सपक्खे 15 च सइण परपक्खे य। घोरपरिणामो निरणुकोसो चि।

८८ 'अभिसेओ' इच्छा। अभिसेओ उवज्झाओ। जेसु जेसु अवराहेसु पारश्चियमावज्झइ। यहुसो अणेगसो। आवओ वि अणवट्टप्पो कीरइ। किं कारण। जेण अणवट्टप्पपारश्चियमावन्न स्सति मूलमेव दिज्जइ मिक्खुणो। जेण तस्स पर मूलट्ठाण भवति'। तहा उवज्झायास्सावि पर अणवट्टप्पपयं, अणवट्टप्पावत्तीओ य। जया बहुसो आवज्झइ तथा य अणवट्टप्प दिज्जइ। 20

८९ 'कीरइ' इच्छा। वपसु लिंगेसु वा' जम्हा न ठाविज्जइ तम्हा अणवट्टप्पो। सो य अण वट्टप्पो चउडिहो—लिंगओ, खेत्तओ, कालओ, तयओ'। लिंग दुविह—दधे भावे य। दधलिंगं रओहरणाइ' 10। भावलिंग महधयाइ। पत्थ चउमगो। अणन्तरगाहासम्बद्धा इमा गाहा—

९०. 'अप्पडिविरय' इच्छा। सपक्खपरपक्खपट्टुट्टो तेणगाइदोसेहिं। अप्पडिविरओ सपक्ख परपक्ख'पहरणुओ। निरवेक्को अणुवसन्तवेरो जो। सो दधभावलिङ्गेहि दोहिं वि 25 अणवट्टपो। हत्थालम्भो, अत्थादाणो 12, ओसण्णाइया य तहोसाणुवसन्ता न भावलिंगारिहा। दधलिंगमत्थ तेहिं, भावलिंगेणाऽणवट्टप्पा। खेत्तओ अणवट्टप्पो जो जम्मि खेत्ते दोसमावओ सो तम्मि खेत्ते अणवट्टप्पो। जहा अत्थादाणिओ 13 तम्मि चेव खेत्ते देसे वा न उवट्ठाविज्जइ। कि कारण पुवन्भासा लोपो पुच्छेज्जा 14। सो वा त इह्मिगारवमसमत्थो धारेउ। तेण अन्नत्थ उवट्ठाविज्जइ। उत्तिमट्टपडिवज्जस्स वा तत्थेव भावलिंग दिज्जइ। 30

९१ 'जत्तिय'मिच्छा। कालतो' अणवट्टप्पो जो जेतिय काल अणुवरत्तदोसो 15 सो त-त्तिय कालं अणवट्टप्पो। तव-अणवट्टप्पो दुविहो—आसायणा-अणवट्टप्पो, पडिसेवणा-अणवट्टप्पो य। तत्थासायणामिमेहिं करेज्जा। तिथय्यर पवयण सुय आयरिय गणहराण महिहियाण। जहा सव्वोवायकुसलेहिं अइक्कल्लइदेसणा कया। जाणन्ता य किं घरवासे वसन्ति, भोगे य भुज्जन्ति। तहा इत्थीतिथं। सधमहिक्खिपवइ 16 पडिणीयताप वा वट्टइ। अहवा भणइ अने वा सधा अत्थि 35

- 1 पतिवसेतद्वान्य A आदर्श। 2 A अणवट्टप्पारिह। 3 B निमित्तिदोसण्णागारिया। 4 B बीइरो। 5 A नउलगमेगो। 6 A नारुगाइ। 7 B हवइ। 8 B लिंगे वा। 9 A भावओ। 10 B रवहर०। 11 B पडिपक्ख। 12 B हत्थादा०। 13 B ०दाणितो। 14 B पुच्छिज्जा। 15 B कीरओ। 16 A अणवरयदोसो। 17 A 'पडिणी०' आरम्भ ० 'खिवइ' पर्यन्त पाठो गोपलम्भते A आदर्शे।

सियालसुणगाणं विगाण ति । एव सुयं अहिक्रियवद्—पायय ति । थाणे थाणे वा काया, पुणो पुणो वा वयाणि, पमाय अप्पमाया वा । मोक्खपदेसणाए जोइस जोणिपाहुड गणितेण वा किं पओयणं । तहा आयरियं जच्चाईहि अहिक्रियवद् । तहा गणहर महिद्वियं । महिद्वियगहणेण मूलगणहरा गहिया । जो वा जम्मि जुगे पहाणो तमहिक्रियवद् । इहिरससायगक्या, सुहसाया, 5 परोवपसु^१ जुया मसा इव, गिटिवच्छलगा न जईणं ति^२ एवमाईहि आसाएन्तो^३ अणवट्टप्पं पावेइ । एस आसायणा अणवट्टप्पो । पडिसेवणा-अणवट्टप्पो इमेहि कारणेहिं—साहम्मिय-अन्न-धम्मिय तेणियाए हत्यादालणादीहि य आचज्जइ । तत्थ आसायणा-त्तवअणवट्टप्पो जहन्नेण छम्मासा, उक्कोसेण संवच्छर । पडिसेवणा अणवट्टप्पो जहन्नेण वारसमासा उक्कोसेण वारस सवच्छराणि, इमाए गाहाए भिन्नइ—

10 ९२ 'वास वारस' इच्चाइ । सो य जइ इमेहिं गुणेहिं जुत्तो तो अणवट्टप्पतवं पडिवज्जइ । सघयणत्रिरियआगमसुत्तत्थविहीए जो समग्गो उ ।

तवसी निग्गहजुत्तो पवयणसारे अहियत्थो ॥

तिलतुसत्तिभागमेत्तो वि जस्स असुहो^४ ण विजई भावो ।

निज्जूट्ठारिहो सो सेसे निज्जूहणा णत्थि ॥

15 एय गुणसपउत्तो पावइ अणवट्टमुत्तमगुणोहो ।

एय गुण विप्पहणे तारिसगम्मी भवे मूल ॥

एय ता उस्सग्गेण । अववाएण^५ पुण कुलगणसंघकजाइं तेणाधीणाइं^६ सिंहणाइय^७ कज्जं वा पसाहियन्ति, तो थोव योवतर वा से देज्जा^८ । सघोवा से सघ^९ मेव मुञ्जेज्जा^{१०} । तस्स पुण अणवट्टप्पतव पडिवज्जमाणस्स को विही^{११} किं वा तवं करेइ त्ति । एत्थ गाहा ।—

20 ९३ 'वन्दइ' इच्चाइ । गणनिकखेवमिच्चिरिय काउ परगण पडिवज्जइ । पसत्थद्वयसे-त्त काल भावेसु । पसत्थद्वे, उच्छु-चणसड पडमसर-चेइयघराइसु खेत्ते, काले सुहदिवसे, भावओ सञ्ज्ञागय रविगयाइय मोचुं आलोयण पउज्जइ । काउस्सग्गो कीरइ निखसग्गनिमित्त सेसाण^{१२} भयजणणमिच्च च । गच्छेण सहवासो एगखेत्ते, एगउवस्सए, एगपासे, अपरिमोए अच्छइ । सेहमाइए वि वन्दइ । ते पुण त ण चन्दन्ति । परिहारतयो गिम्ह सिसिर वासासु जह-
25 न्नमज्झिमुक्कोसो । गिम्हे चउत्थ छट्ठट्ठमाइ । सिसिरे छट्ठ ट्ठम-दसमाइ । वासासु अट्ठम-दसम वार-सन्ताइ । पारणए अलेवकड । सखेवओ अणवट्टप्पारिह भणिय ॥

अहुणा पारश्चियारिहं भन्नइ—

९४ 'तित्थगर' इच्चाइ । तित्थगराई जहा अणवट्टप्पे तहा इहं पि भाणियघो । गणहरो तित्थगराणन्तरसीसो, सो महिद्वियगहणेण गहियो जो । जहिं जुगप्पहाणो । आयो लाभो संपत्ती 30 य एगट्ठा । तस्स साडणा आसायणा । जहा जहा अभिनिवेसेण हीलेई तहा तहा आयस्स साडण करिन्तो पारश्चिय पावइ ।

९५ 'जो य सल्लिगे' इच्चाइ । तओ पारश्चिया पक्कत्ता त-जहा—दुट्ठे पारश्चिय, मूढे पारश्चिय, अन्नमन्न करेमाणे पारश्चिय । दुट्ठो दुविहो-कसायदुट्ठो, विसयदुट्ठो य । सपक्ख-परपक्खे चउमगो । सपक्खो समण समणी । परपक्खो गिहत्था । तत्थ कसायदुट्ठे उदाहरण^{१३}—सासवनाले 35 मुहणन्तए य सिहिरिणि उलुगच्छिओ त्ति । विसयदुट्ठे वि चउमगो । तत्थ दुविह दुट्ठो वि पडम-विईयभगे वट्टमाणो लिंगओ पारज्जी । तईए अइसई देज्जा । अणइसई न देइ लिंग । रायवहओ

1 B ०वदेसु । 2 A तु । 3 B एवमातीहि आसादिंतो । 4 A मित्ति । 5 A अघुओ । 6 A ० याए पुण । 7 B तेणहीणइ । 8 A मिंगणा ० । 9 A दिजेज्जा । 10 A सघो-वा सव्य ० । 11 A मुजेज्जा । 12 'सेसा . मित्त च' एतद्वाक्य A आदर्श नास्ति । 13 A उयाह ० ।

जहा उदाइमारओ अन्नो वा । राइणो वा अग्गमहिंसि पडिसेवेइ । अग्गमहिसिग्गहणेण अन्नावि जा इटा । च सहेण जुवराय सेणावइमाईण वा अग्गमहिंसीओ । बहुसो पुणो पुणो य, लोग-पगासो य जो स पारञ्चिय पावइ । इयरासु महिलासु पुण किंन पारञ्चिओ ? भन्नइ—बहु अवाया रायग्गमहिंसीए । कुल-गण-सद्य आयरिय पत्थारनिधिसयाईया दोसा जओ पद्वन्ति चि' । इयरम-हिलासु पुण वयमंगदोसो, पगस्स य अवाओ होजा तेण मूल ।

९६ 'थीणद्धि' इच्छाह । थीणद्धी दरिस्सणावरण-कम्ममेओ निहा पणगस्स । अइसंकिलिद्ध-परिणामा थीणद्धी । पटुट्टपुष्पाभिलसिओवरि सुत्तो वाधारण केसववलद्ध च जायए । उदाहरणाइ—

पोगलमोयगदन्ते फदसगवडसालभजणे चेव ।

पयमाई उदाहरणा । अन्नोन्नासेवण—अन्नोन्नाहिट्टाणासेवणन्ति भणियं होइ । तत्थ पार-10 ञ्चिय । बहुसो पुणो पुणो य तेसु पारञ्चियाचराहेसु पगरिसेण सज्जए पसज्जए जो ।

९७ 'सो कीरइ' [इच्छाह] । सो य पारञ्चिओ चउच्चिहो—लिंगओ, खेत्तओ, कालओ, तवओ' । तथ दध भावलिंगे चउमंगो । थीणद्धिमहादोसो । अन्नोन्नासेवणा पसत्तो । रायवहओ अग्गमहिंसीपडिसेवणाइएसु अवरहेसु उभयलिंगेणावि पारञ्चि ।

९८-९९ 'वसहि' इच्छाह । 'जत्थुपन्नो' इच्छाह । खेत्तपारञ्चिओ जो जम्मि खेत्ते दूसिओ 15 अच्छमाणो वा दोस पावेजा । वसहीए एव निवेसण पाडग-साही निओग-पुर देस रज्जाओ य जत्थ जत्थ दोसमावन्नो आवजिस्सइ वा ताओ ताओ' खेत्तपारञ्चिओ कीरइ ।

१०० 'जत्तियमेत्त' मिच्छाह । जो जावईय काल अणुवसन्तदोसो, दूसइ वा जावईय काल सो कालपारञ्चिओ । तवसा पारञ्चिओ दुविहो—आसायणापारञ्चिओ, पडिसेवणापारञ्चिओ य । आसायणापारञ्चिओ तित्थगराइ टाणेसु । विभासा पुष्टमणिया । पडिसेवणापारञ्चिओ तिविहो—20 दुट्ठे पारञ्चिय, पमत्ते पारञ्चिय, अन्नमन्न करेमाणे पारञ्चिय । दुट्ठो दुविहो—कसायविसपहि पुष्टमणिओ । पमत्तो पञ्चविहो—'कसाय-विगहा-वियड-इन्दिय-निह-प्पमाय' इति । एए भाणियघा वित्थरओ' । अन्नमन्न करेमाणो पुष्टमणिओ । आसायणापारञ्चिओ जहन्नेण छम्मासा, उक्कोसेण स्वच्छर । पडिसेवणा पारञ्चिओ जहन्नेण बारसमासे उक्कोसेण बारसवासा । सघयणाइया गुणा जहा अणवट्टप्पे; तवो वि तह चेव ।

१०१ 'एगागी' इच्छाह । जिणकप्पियपडिरुविओ खेत्तवाहिं ठाह अदजोयणवाहिरओ । जओ विहरइ आयरिओ तओ तओ सो वि विहरइ । खेत्तओ वाहिरओ ठियस्स आयरिओ पइदिवस अवलोयण करइ । सुत्तत्थपोरिंसीओ दोन्नि वि दाउ गच्छइ तस्स समीव । अहवा अत्थपोरिंसि अदाउ गच्छइ । अहवा दोन्निवि अदाऊण गच्छइ । अहवा दुव्वलो, असमत्थो तहर गतु, कुलाइकजेहिं वा वाचडो, ताहे गीयत्थ सीसमन्न वा पेसेइ । भत्तपाण चायरियस्स 30 आयरियपेसवियस्स वा जत्थ गओ अन्तराले वा से उवणेन्ति । पारञ्चिओ वि भत्तपाणाईय पडिलेहणुपत्तणाइ वा अगिलाणो सयमेव करइ । अह गिलाणो तो आयरिओ अन्नो वा से भत्ताइ आहारइ उघत्तणाइय पि से कुणइ । सुत्तत्थेसु आयरिओ अन्नो वा से पडिपुच्छग देइ । पयमेय संखेवपारञ्चियारिह भणियं ।

१०२ 'अणवट्टप्प' इच्छाह । तवअणवट्टप्पो तवपारञ्चिओ य भद्दवाहुसामिम्मि चरिमचउइत्त-35 पुष्टघरे दो वि चोच्छिन्ना । लिंग खेत्त कालाणवट्टप्प पारञ्चिया ताव अणुसज्जिज्जन्ति जाव तित्थ ।

सियालसुणगाणं विगाणं ति । एवं सुयं अहिक्खिवइ—पाययं ति । थाणे थाणे वा काया, पुणो पुणो वा वयाणि, पमाय अप्पमाया वा । मोक्खदेसणाए जोइस जोणिपाहुइ गणित्तेण वा किं पओयणं । तहा आयरिय जब्बाईहि अहिक्खिवइ । तहा गणहर महिहिय । महिहियगहणेण मूलगणहरा गहिया । जो वा जम्मि जुगे पहाणो तमहिक्खिवइ । इहिरससायगकाया, सुहसाया, 5 परोवप्सु^१ज्जुया मखा इव, गिहिवच्छलगा न जईणं ति^२ एवमाईहि आसाएन्तो^३ अणवट्ठप्प पावेइ । एस आसायणा अणवट्ठप्पो । पडिसेवणा-अणवट्ठप्पो इमेहिं कारणेहिं—साहम्मिय-अन्न-धम्मिय-तेणियाए हत्थादालणादीहि य आवज्जइ । तत्थ आसायणा-तवअणवट्ठप्पो जहन्नेण छम्मासा, उक्कोसेण सवच्छर । पडिसेवणा अणवट्ठप्पो जहन्नेण वारसमासा उक्कोसेण वारस सवच्छराणि, इमाए गाहाए भिन्नइ^४—

- 10 ९२ 'वासं वारस' इच्छाइ । सो य जइ इमेहिं गुणेहि जुत्तो तो अणवट्ठप्पतव पडिवज्जइ । सघयणत्रिरियआगमसुत्तत्थविटीए जो समग्गो उ । तवसी निग्गहजुत्तो पवयणसारे अहिगयत्थो ॥ तिलतुसतिभागमेत्तो वि जस्स असुटो^५ ण विज्जई भावो । निज्जहणारिहो सो सेसे निज्जहणा णत्थि ॥

- 15 एय गुणसपउत्तो पावइ अणवट्ठमुत्तमगुणोहो । एय गुण विप्पहणे तारिसगम्मी भवे मूल ॥

एयं ता उस्सग्गेण । अववाएण^६ पुण कुलगणस^७कज्जाई तेणाधीणाई^८ सिंहाणाय^९कज्जं वा पसाहियन्ति, तो थोव थोवतर वा से देज्जा^{१०} । सघोवा से सत्थ^{११}मेव मुञ्जेज्जा^{१२} । तस्स पुण अणवट्ठप्पतव पडिवज्जमाणस्स को विटी ? किं वा तव करेइ ति । एत्थ गाहा ।—

- 20 ९३ 'वन्दइ' इच्छाइ । गणनिकखेवमिसित्तिरिय काउ परगण पडिवज्जइ । पसत्थदध्वे-त्त काल भावेसु । पसत्थदध्वे, उच्चु वणसड पउमसर-चेइयघराइसु खेत्ते, काले सुहदिवसे, भावओ सज्झागय रविगयाइय मोत्तुं आलोयण पउज्जइ । काउस्सग्गो कीरइ निरुवसगगानिमित्तं सेसाण^{१३} भयजणणमिमित्तं च । गच्छेण सहवासो एगखेत्ते, एगउवस्सए, एगपासे, अपरिभोए अच्छइ । सेहमाइए वि वन्दइ । ते पुण तण वन्दन्ति । परिहारतवो गिम्ह सिसिर वासासु जह- 25 न्नमज्झिमुक्कोसो । गिम्हे चउत्थ-छट्ठट्ठमाइ । सिसिरे छट्ठ ट्ठम-दसमाइ । वासासु अट्ठम-दसम-वार-सन्ताइ । पारणए अलेवरुड । सखेवओ अणवट्ठप्पारिह भणिय ॥

अट्ठणा पारञ्चियारिह भन्नइ—

९४. 'तित्थगर' इच्छाइ । तित्थगराई जहा अणवट्ठप्पे तहा इहं पि भाणियघो । गणहरो तित्थगराणन्तरसीसो, सो महिहियगहणेण गहिओ जो । जहिं जुगप्पहाणो । आयो लामो सपत्ती 30 य एगट्ठा । तस्स साडणा आसायणा । जहा जहा अभिनिवेसेण हीलेई तहा तहा आयस्स साडण करिन्तो पारञ्चिय पावइ ।

- ९५ 'जो य सल्लिगे' इच्छाइ । तओ पारञ्चिया पन्नत्ता त-जहा—दुट्ठे पारञ्चिय, मूढे पार-ञ्चिय, अन्नमन्नं करेमाणे पारञ्चिय । दुट्ठो दुविट्ठो-कसायदुट्ठो, विसयदुट्ठो य । सपक्ख-परपक्खे चउभग्गो । सपक्खो समण समणी । परपक्खो गिहत्था । तत्थ कसायदुट्ठे उदाहरण^{१४}—सासवनाले 35 सुहणन्तए य सिहिरिणि उलुगच्छिओ ति । विसयदुट्ठे वि चउभग्गो । तत्थ दुविह दुट्ठो वि पढम विईयभगे वट्ठमाणो लिगओ पारञ्ची । तईए अइसई देज्जा । अणइसई न देइ लिग । रायवहओ

1 B ववेदु० । 2 A तु । 3 B एवमासीहिं आसादितो । 4 A भिन्नति । 5 A अट्ठभो । 6 A वाए पुण । 7 B तेणरीणाइ । 8 A सिंहाणा० । 9 A दिजेज्जा । 10 A सघो-वा सव्व० । 11 A मुञ्जेज्जा । 12 'सेसा ..मिता च' एतद्वाक्य A आदर्शे नास्ति । 13 A उयाह० ।

श्रीचन्द्रसूरिसंरचिता जीतकल्पवृहच्चूर्णविषमपदव्याख्या

नत्वा धीमन्महावीरं स्वपरोपकृतिहेतवे ।

जीतकल्पवृहच्चूर्णव्याख्या काचित् प्रकाश्यते ॥

अत्रादौ शास्त्रारम्भे विप्रोपशमनायेष्टदेवता गणधर स्थविर प्रवचनानां यथाक्रम वर्णनाय रूपकचतुष्टयमाह—

१ 'सिद्धये'त्यादि । सिद्धा निष्पन्ना अर्था प्रयोजनानि यस्य ज्ञानावाप्तौ सत्यां स सिद्धार्थः, समाप्तकर्तव्य इत्यर्थः । सिद्ध प्रसिद्ध शासन संघो यस्य स तथा । सिद्धा अनादिप्रवाहृतया नित्या प्रसिद्धा अर्था जीवादयो यत्र श्रुते तत् सिद्धार्थं तच्छ्रुतं यस्य । तत् पदत्रयस्य कर्मधारयः । सिद्धार्थस्य राशे सुत चापसम् । कम्^२—वीरेभ्योऽति-
कान्तेभ्यो वर श्रेष्ठ, उपसर्गादिग्रहणप्रत्ययलत्वाद्बीरवरस्तम् । वरा श्रेष्ठा वरा ईप्सितार्थलाभरूपास्तान् ददाति
यस्तम् । वरा देवादयो यतयश्च तेभ्यो वरका प्रधाना शक्रादयो गणधराश्च तैर्महित पूजितम् । नमत प्रणमत हे
जना ! जीवेभ्यो हितो मोक्षमार्गप्रदर्शकत्वेन स तथा, तम् ॥

२ एकादशापि गणधरान् दुर्धरगुणधारकान्, धराधिपो मेरुस्तद्वत्सारा अचलत्वात्, तान् चस्य गम्यमान-
त्वात् जम्बुप्रभवदीक्ष समस्तसूत्रधारान् सूरिन् प्रणमत ॥

३ दशद्वेधरान् नवपूर्वधराश्च, अतिशयिन अवधिमन पर्यायज्ञानिन, अवशेषज्ञानिनश्च मतिश्रुतज्ञानिन,
यत्नेन सर्वानपि यतिगुणप्रवरान्, सर्वकाल निरकरणशुद्धेन भावेन नमत ॥

४ इतः स्थविरनमस्कारादुत्थं प्रवचनं नमत । निर्वाणान्मिलयेतदेव व्याख्यानयति । निर्वाणस्याङ्ग कारणं
जीवानां तद्भूतत्वात्—तत्प्रापकत्वादित्यर्थः । निर्वाणं मोक्षं गमयति अ प्रापयति जन्तून् निर्वाणमिति प्राप्ते—अनु-
स्वारोऽलाक्षणिको निर्वाणमिति । प्रवचनमित्यस्यार्थमाह—प्रकर्षेण गत स्थित जीवादिवस्तुवाचकतयेति प्रगतम्,
आगामिकलजननसमर्थं यत्तत् । प्रशस्त वर्णादिगुणोपेतं कष्टप्राप्य च यत्तत् । प्रधान—तथा च दधिद्वन्द्वं
प्रशस्ता उच्यते न तु प्रधानानि, प्रधानं पटादिरपि भवति न तु प्रशस्त इति व्यवहियते, इत्यनयोर्विशेषः । तत्
प्रशस्तानि सत्स्रोत्तारीणि वचनानि यत्र तत्प्रशस्तवचनम् । प्रधानानि द्व्यङ्गि वचनानि यत्र तत्प्रधानवचनम् ।
इत्यनयोपेतं प्रवचनं नमत ॥

५ अथुना जीतकल्पसूत्रकर्तृजिनभद्रगणोर्वेणनाय श्लोकपदक्रमय कुलकमाह—नमहेत्यादि—त जिन-
भद्रममाश्रमणं च नमतेति योगः । शेषाणि तद्विशेषणानि । युगप्रधानमिति—तत्काळीना आगमार्थवेदिन
पुरुषा युगमभिप्रेत तेषु प्रधानस्तम् । प्रधानज्ञानिना बहुमतम् । सर्वश्रुतिशास्त्राणि शब्दशास्त्रप्रभृतीनि तेषु कुशलं
तद्देहिनाम् । दर्शनज्ञानयोर्योऽसावुपयोगमार्गस्त्वत्र स्थित तत्परम् ॥

६ जस्तेत्यादि—यस्य पादपत्र भ्रमरा इव मुनिवरा यतयो राज्ञी च दिवा च सेवन्ते सदा नित्यं तं नम-
सेति योगः । अनन्यसाधारणविशेषणसामर्थ्यादनुक्तमपि विशेष्यं लभ्यते । कीदृशा भ्रमरा ?—मकरन्दं किञ्चल्क-
स्त्वत्र एपितास्तत्पिपासवः । यतयः कीदृशा ?—ज्ञानमेवाज्ञानज्ञादिभेदभिन्न मकरन्दस्तत्पिपासास्तद्गृहीतुमिच्छवः । पुनः
कीदृशा भ्रमरा ?—अमृतमयवशगन्धाभिवासिता—अमृतं जलं तेन निर्दूतममृतमयं पद्मम्, तस्य वशोऽधीनो यो
गन्धस्तेनाभिषामस्त्येन वासिता आहूता शब्दिता इति यावत् । वाष्टशब्दे—इत्यस्य स्त्र(१)रूपम् । यतयः
कीदृशा ?—मुखमेव निर्वरोऽप्रां प्रसवस्थानम्, तन्नामृतमिव यन्मतं जिनागमस्तस्य वशोऽधीनो यो गन्धः
परिमलं गाहात्म्यरूपस्तेनाभिवासिता—तदाकृष्टमानसा इत्यर्थः ॥

७ समयशब्द आधारायोजनं, तत् स्वाचार-पराचारयोः प्रतिपादको य आगम शास्त्रनिबद्धश्च ।
लिपयथाष्टादशभेदाः । गणित पाठोगणितादि । छन्दासि च पिङ्गलादीनि । शब्दशास्त्रम् [व्याकरण] । तैर्निर्मितो
नितो यश्च पटशो दशाक्षरि दिक्षुयुगविषयेऽनुपमो यस्य भ्राम्यति तं नमत ॥

१०३ 'इतिपस' इच्छाद् । इतिकरणो परिसमत्तिवयणो । एस इति अणन्तरुद्धो जीय कप्पो जीयववहारो कप्पो । वण्णणा परवणं च एगट्ठा । समासओ संखेवओ । सोहणं विहिय जेसिं नाणाइय ते सुविहिया साह । तेसिमणुकपानिमित्त । कहिओ अक्खाओ । देओ दायव्वो अय पुण । कहिं ? पत्ते । किंविसिट्ठे ? संविग्गवज्जमीरु, परिणामगकडजोगी, आयरियवन्नवादी, संगहसीलो, ५ अपरितन्तवहुसुयमेहावी, एवमाइगुणसंपन्ने पत्ते । पुण सद्धोऽवधारणे । पत्ते चेव दायव्वो, नापत्ते । सुट्ठु परिच्छिया गुणा जस्स । एए चेव सविग्गाई भणिया गुणा । आइमज्जावसाणेसु तावच्छेय निवसेसु य जञ्चसुवन्नमिव अविगारि ज, तं सुपरिच्छियगुणं, तम्मि सुपरिच्छिय गुणे सुत्तत्थयओ देओयमिति ।

10

इति जेण जीयदाणं साहूणऽइयारपंकपरिसुद्धिकर ।
गाहाहिं फुडं रइयं महुरपयत्थाहिं पावणं परमहियं ॥
जिणभइखमासमणं निच्छियसुत्तत्थदायगामलचरण ।
तमहं वदे पयओ परमं परमोवगारकारिणमहग्घं ॥

॥ जीतकल्पचूर्णिः समाप्ता । सिद्धसेनकृतिरेषा ॥

८. तथा, येनानुपममतिनाऽऽवश्यं ज्ञानानां मत्वादीनां विशेषा विशेषिता कथिता अविशेषतः सामत्येन । ज्ञानिनां च विशेषा, प्रमाणानां विशेषा विशेषितास्तथा गणधराणां च पृच्छा येन विशेषितास्त नमत ॥

९. येन छेदसूत्रस्था प्रायश्चित्तानामापत्तिर्यां सविधिर्निर्युद्ध । आचार्योपाध्यायादिक पुरुषविशेषमात्रिख स्फुट प्रकट । केन कृत्वा दानस्य विरचना तया यत्नलेन । क जीतेन दान तस्य कल्पस्तत्र । अन्ये तु येन छेद-श्रुतार्थान्, कथभूतान्-आपत्तिदानयोर्विरचनं यत्र, तस्मात् जीतदानकल्पनिषययोर्विधि पुरुषविशेषमात्रिख स्फुटो यत्नेन निर्युद्ध उद्धृतस्त नमतेति, व्याचक्षते ॥

१०-११ भूयोपि परसमयवेदित्व विशेषतस्तस्याह—परेत्यादि—सुसमिता ये सुश्रमणास्तेषां य समाधिमार्गं प्रतिदिनाचरणीयमनुष्ठान तेन क्षमाप्रधाना ये श्रमणास्तेषां निधानमिवैकम्, अनेनानेकशुक्तिप्यसप्तसमन्वितत्वं तस्याह । त नत्वा । मदमयनम् । मानारिहति मानारिहस्तम् । शेष सुगमम् । स्कन्धक छन्द सर्वरूपकेयु, आर्या-मीतिरिखपरनामकम् ।

पृ० प० (पृ०=पृष्ठम्, प०=पङ्क्ति)

१-26 कोवीत्यादि—आचारचूलात्वातिशयस्याचारपदात् परत उपादानम् ।

॥-27 धवहारमाद्वयन्ति—आदिग्रहणाद् भगवत्यादिपरिग्रह ।

॥-31. [नाणाहयारेसु]—नाचातिचारेषु का आपत्ति । 'आवृत्ती पायच्छित्तगणसम्पत्ति' प्रायश्चित्तयो-ग्यता इत्यर्थे । कस्मिन्वृत्ति—कस्यामापत्तौ अपरिमूढ सन् ।

२-2 कम्पियाद्वपिहन्ति—पिण्डैषणा-वक्षैषणादिकल्पा येनार्थतः सूत्रतश्चाभ्यस्ता स कल्पादिगुणोपेत उच्यते । [अपत्तापत्ति]—अपात्रमयोग्य, अप्राप्त श्रुतेन वयसा च । येन नाधीत श्रुत सोऽप्राप्तश्रुत । [अवच]—अव्यक्तो वयसा षोडशवर्षाणि यावत्, तदूर्ध्वं व्यक्त पञ्चद्वर्षेभ्यः । [तिन्तिणिय]—तिन्तिणिको क्षिणिक्षिणिस (ख) भाव । [चलचित्त]—सम्यक्त्वादियु योऽस्थिर स चलचित्त । तथा चायोग्य उक्तो यथा—

तिन्तिणिण् चलचित्ते गाणगणिण् य दुश्चलचरिते । आयरिय पारिभासी वामाद्ये य पिसुणे य ॥

॥-6 [कयपवयण]—प्रोच्यन्ते तेनेति प्रवचनम् । वक्तीति प्रवक्षतीति वा प्रवचनम्—। प्रतिष्ठावचन वा प्रवचनम् । प्रवचने योगानन्यत्वाद् सङ्गस्य सर्वपक्षेष्वपि सद् एव प्रवचनशब्दोच्य । यत—प्रवचन श्रुतमुच्यते । तच्च भावश्रुतमुपयोगरूपम् । श्रुतोपयोगश्च न निराश्रय इति प्रवचनाश्रयत्वारसद् प्रवचनमधिधीयते । अत एवाह जेण त सुयमित्यादि तद्-सङ्क्षेपयोगात् ।

॥-14. वत्तणुवत्तेत्यादि—वृत्त पात्रबन्धप्रस्थिदानादिक । एकदा नवो जात । ततोऽनुवृत्त, एकपुरुष यावत् । तत प्रवृत्त पुरुषप्रवाहेण । अत एव बहुश आसेवितो महाजनेन । भाग्यकृता उक्तम्—

वत्तो नाम एवकस्सि अणुवत्तो जो पुणो बिइयवारे । तइयवारपवत्तो, परिगद्दीओ महाणेणति ॥ १ ॥

॥-18 सोहणन्ति—शोधकम् । मद्यार्ह—धिग्जातय । कथ्यइ च्ति—द्विजातिवधे ।

॥-21 [पलास-खारोदगाह]—पलासक्षारं च उदकं च । आदिग्रहणादरिष्टवादिग्रह, तद् यथा वस्त्रमल शोधमति ।

॥-25 विलेसणं च सइस्संभवे—यथा विद्यावान् धनवान् गोमानय वर इत्यादिषु प्रशस्तातिप्रचुराऽनन्यसाधारणविद्याधर्मागवादिवस्तुसङ्ग्राहेन यथाविशेष्य विशिष्यते विद्याधिमिस्तादा तत्तत्र सम्भवि विशेषण क्षेयम् । व्यभिचारे नीलोत्पलमित्यत्र नीलविशेषण रक्तोत्पलादेरपि सम्भवाद् द्रव्यव्यवच्छेदाय नीलपदम् । एवमिहापि शेषागमादिव्यवहारसम्भवात्तदवच्छेदाय जीतपदम् ।

॥-29 [केचल-मण ओहिणाणीति]—केवल मण ओहिणाणीत्यत्र अक्षधर्द्धिधा—भवप्रत्यय, क्षामो-पशमिकथ । तत्राथो देवकारकाणाम् । तत्राय विशेष —

उप्पन्नमत्तेण उ खल्ल भवपचईओ हि जत्तिओ विसओ । सव्व त ओभासरे न स सुद्धी नव य हाणी हि ॥ १ ॥

गुणपचईओ ओही गम्भजतिरिमणुयसपमोत्तण । कम्माण खओवसमे तद्वरणिजाण उप्पजे ॥ २ ॥

सहयातायुक्कर्मभन्तिर्गन्तुं शुभ वा न शेषाणां क्षायोपशान्तिरावधिसम्भवो युगलधर्मिणाणाम् । अवधिर्न तिम्रव्यविषय । अत्र यदा केनलो प्राप्यते तदा तदग्रतो दीयते । तद्भावे मा पयायहातिन समीपे । तस्मात्प भावे रावधिहानिर्न इत्यादि यथाकन वाच्यम् ।

२-३० अवसेस-पुत्रीति—अवशेषवृत्ति—अष्ट-सप्ताद्येक-तदर्थान्त यावत् ।

२-३१ निशीथ-कल्प-व्यवहार-दशाश्रुतरुक्मन्ध पञ्चकल्प प्रयुक्त शेष श्रुत सर्वमपि श्रुतव्यवहार । तदुक्तम्—‘आयारपकप्पाई सेसं सव्व सुय विमिद्धि’ मिति । चतुर्दशादिपूर्वाणां श्रुतत्वाविशेषेऽप्यतीन्द्रियायेंधु विशिष्टज्ञानहेतुत्वेन सातिशयत्वात् फेनलादिवदागमत्वेनैव तानि व्यपदिशति । अत आगम्यन्ते परिच्छिद्यन्ते अतीन्द्रिया पदार्था अनेनेत्यागम उच्यते ।

२-३२ तथा आह्वयत आदिदयत इत्याह्वा । तद्रूपव्यवहारस्तु केनापि शिष्येण निजातिचारालोक्येन आलोचनाचार्यं सगिहितोऽप्राप्त, दूरे त्वसौ तिष्ठति । तत केनचित्कारणेन स्वयं तावत्तत्र गन्तुं न शक्नोति । अगीतार्यस्तु कश्चित्प्र गता विद्यते । तस्य हस्ते आगमभाषया गूढानि अपराधपदाणि लिखित्वा यदा शिष्य प्रस्थापयति, ग्रहरपि तथैव गूढपदोद्दिष्टे प्रायश्चित्त लिखित्वा प्रेषयति तदासौ आह्वालक्षणस्तृतीयो व्यवहार । तदनु(द)क्त ‘देसन्तरद्विबाण गूढपदालोचणा आणा ।’ गूढपदानि च दर्शयिष्यन्ति चूर्णिकृत । जह्वा—पठमस्त य कञ्जस्तेत्यादिना ॥ आसेवि-यसत्थत्थ ति—अभ्यस्तशाल्मार्यौ ।

२-३३ दूरदेशान्तरनिवासिनौ । महधारणा-शुसल ति—सन्दिग्धवस्तुनयनसमर्थम् ।

२-३४ गूढार्थैवाच्यै । दर्पासेवनापदमेकम्, अपरं च कल्पासेवनरूपम् । तत कल्पासेवनद्वितीयपदा-पेक्षया दपासेवनलक्षण प्रथम पदम् । तत्रापि दपासेवने दशपदानि दर्पाकल्पनिरालम्बनादीनि । तेषु मध्ये प्रथमपदेन दपलक्षणेन पङ्क्तानि च जीति । तत प्रथमपङ्क्तं प्रत्यङ्गलक्षणम् । अभ्यन्तरतन्मध्यवर्तित तत्र पठितमित्यर्थ । तत्रापि च प्राणातिपातादीनि पदं स्यानाति । तेषु मध्ये प्रथम स्थान प्राणातिपातरूपम्, आपन्नमित्येव गूढपदेन प्राणाति-पातातिचारं निदिष्टवान् । प्रथमपङ्क्ते द्वितीयादिस्थानेष्वतिदिशामाह—

२-३५ पदमेत्यादि । सेसेसु वि ति—द्वितीयादिषु मृपावादादिषु स्थानेषु इत्य वाच्यम् । द्वितीय पङ्क्तं कायपङ्क्तलक्षणम् । तत्र प्रथमं च स्थान पृथिवीकायविषयम्, शेषाणि च पदानि अष्कायादीनि । तेषु तृतीय पङ्क्तं अकल्पगृहभाजनादि शोभावर्जनपर्यन्तलक्षणम् । तत्र पिण्ड-उपाश्रय वज्र पात्ररूप चतुष्टय यदनेपणीय तदकल्प्यम् । करोटककशापात्राद्यादिकं च गृहभाजनम् । आसदकमचिकादि पल्पङ्करूपम् । भिक्षा गतेन सयतेन गृहे नोपवेष्टव्यमित्येव नियथावर्जनमुच्यते । आनवजन प्रथमम् । शोभावज्जा पठमिति । स्वस्थाने न्यक्षेण व्याख्यास्यते गाथेयम् । तत्र प्रथमस्थानमकल्पलक्षणम् ।

२-३६ सेसेसु वि पयस्तु ति—शेषाणि पदानि गृहभाजनादीनि तेषु । इदानीमतिदेशामाह—प्रथमपद दर्पलक्षणममुञ्चता तत्रैव यानि अकल्पनिरालम्बनादीनि द्वितीयस्तृतीयादीनि पदानि नि शङ्कपर्यन्ताति तेषु वाच्यम् । यथा पठमस्त य कञ्जस्ता विद्वेषण पण्ण सेविय ज च । शेष पूर्ववत् । तत तद्वेषण पण्ण सेवियं ज चेत्तादि । यावद् दसमेण पण्ण सेविय ज च ति । इत्येव प्रथमपङ्क्ताधिल्य चारणीयम् । भूयोऽपि द्वितीयपङ्क्ताधिल्य तृतीयपङ्क्तं चाभिलेखमेव चारणीयं यावद्दशमपदमिति । अत एवाह—

३-५ पुढविकायाइसु ति । अपिशब्दोऽत्र दृश्यस्तत पृथिवीकायादिष्वपीति दृश्यम् । द्वितीय च कार्यं कल्पासेवनरूपम् । तत्र चतुर्विंशति पदानि भवन्ति । तेषु मध्ये प्रथम पद दशानलक्षणं तदर्थमासेवितमित्यर्थ ॥ प्रथमादिपदव्याख्यामाह—पठम ठाणमित्यादि—दण्य-कल्पासेवनेऽधिष्ठित्य प्रथम स्थानं दर्पं, दर्पकल्पासेवना-भयणेन एतत्साम्यत्वादायुद्धेरेतदशोरेवान्तमात्र । प्रमादस्य दर्प एवेति न तयो वृक्षकं प्रायश्चित्तीरूपणम् ।

३-९ परिगमो जेव ति—च शब्दादानीमोजनग्रह । इत्येव प्रथमपङ्क्तविषय ।

३-१० प्रथमकप्पाईसु वि ति—नवसु पदेषु ।

३-११. द्वितीय कार्यं करप, कल्पासेवनामाधित ।

३-१२ तत्र ज्ञानादीनि त्रयोविंशति पदानि तेषु मध्ये एकस्मिन् पदे, एवमष्टादशसु चतुर्विंशत्या गुणितेषु कल्पासेवनायामेतावन्तो भेदा—४३२ । उभयासेवनायोगेदमूलने ६१२ गायाना भवन्ति ।

३-१४ दुविहा पडिसेवणा-दप्पिया कप्पियेत्थादि—उप्पाईणि दसपयाणि चक्काणेइ—

३-१७ तत्थ दप्पो—धावणडेवणाई—इत्यादि । अमीपामयमर्थ—भाणत्ति ति नि कारणेण खडयप्पयाण धावण । डेवण मत्तवरं डईकडण । आदिदात्तात् मत्तन्त वाहुसुद्धकरण, लुसुडिभमाठण ॥ १ ॥

अकप्पो नाम पुटवाइकायाण अपरिणयाण गहण करेइ । अहवा उदउळ ससगिद्ध ससरक्काइएहि हत्थमत्तेहि गिण्हइ । ज वा अगीयत्थेण आहारोवहि उप्पाइय त परिभुजतत्ता अकप्पो । पक्कादिप्रायश्चित्तशुद्धिमोग्यमपवाद सेवनविधिं त्यक्त्वा शुरुतरदोपसेवा वा अकप्पो ॥ २ ॥

निरालम्बो ज्ञानायालम्बन विना ताणारणि अवलन्निव अकप्पिय पडिसेवइ सालम्बा, नाणाइ अवलम्बनं त्यक्त्वा अकारणेण पडिसेवइ ज सा निरालम्बा ॥ ३ ॥

३-१८ चियत्तत्ति—त्यक्तं कृत्य करणीयं येन स त्यक्तकृत्य, त्यक्तचारित्र । अयमर्थ—जं अववायेण निसेविय गिलाणाइकारणे असयरे वा, पुणो ते चेव दट्टममत्तो वि होउ (उ) पिसेवतो चियत्तक्किओ भवइ ॥ ४ ॥

अप्पसत्थे त्ति—वर्तमानार्थं प्राप्नुकमोच्यपि ज पडिसेवइ सा अप्रशस्तपडिसेवणा, किं पुण अविसुद्ध आहाकम्माइ ॥ ५ ॥

३-१९ वीसत्थे त्ति—अकिंच पाणादनायाइ सेवतो लोय-लोउत्तरनिवद्ध सपक्क परपक्कमाउ अलजितो वीसत्थो । सपक्को सावगाइ, परपक्को मिथ्यादृष्टय ॥ ६ ॥

अपरिच्छिय त्ति—आयव्ययमपरीत्य य प्रवर्ततेऽपवादे । आयो छाभो, व्ययो लच्छस्य प्रणाश, एमा अपरिच्छियपडिसेवणा ॥ ७ ॥

३-२० अकटजोगि त्ति । जोगमकाऊण त्ति—गलानादौ कार्ये गृहेषु वारत्रयपर्यटनमकृत्वा सेवते । यद्वा संधाराइसु तिणि वारा एमणीय अनिसिउ जया तद्वयावाराए नि त लभइ तथा चउत्त्यपरिवाडीए अणेसणीय भेत्तव्व । एव तिगुण व्यापारमक्ष(ऊ)त्तैव जा वियवाराए चेव अणेसणीय गिण्हइ सोऽकटजोगी ॥ ८ ॥

निरणुतावि त्ति—जो साहू अववाएणावि पुडनाईण सचट्टण परियाणण उदवण वा काउ पच्छा ताणुत्तपइ—‘हा दुहु कय’ सो अणुतावी होइ—अपच्छायावीत्यर्थ । जो दप्पेण पडिसेवेन्तो नाणुत्तप्येतस्य विशेष ॥ ९ ॥

३-२१ गिस्संको त्ति—निरपेक्ष । अकार्यं कुर्वन् कस्याप्याचार्यादेः नास्ते, नेहलोकस्यापि विभेति ॥ १० ॥

३-२३ दसणाईणि चउवीसपयाणि, एएसि इम वक्काण—दसण त्ति—दसणपभावगानि सत्थाणि सिद्धि विणिच्छय-सम्मत्थादि गिण्हन्तोऽसथरमाणो ज अकप्पिय पडिसेवइ जयणाए तत्थ, सो सुद्धोऽप्रायश्चित्तइत्यर्थ ॥

नाण त्ति—ताणनिमित्तं मुक्तं अथ वा गेण्हमाणो तत्थ वि असयरे अकप्पिय पडिसेवतो सुद्धो ॥

चरित्ते त्ति—जत्थं वक्षेते एसणदोसो, ताओ चेत्ताओ चारिणार्थिना निर्यत्तव्वम् । तओ निग्गच्छमाणो ज अकप्पिय सेवइ तत्थ सुद्धो ॥

तव त्ति—तव काहामि ति धयाइ नेहइतिविधेज, कए वा निगिठतवे पारणे लायातरणाई पियेज्जा । लाया नाम वीहिया भुजिया भटे ताण तदुल्लेख पेया कनइ त लायानरण भनइ त, विगिठतवपारणए अहवा आहाकम्म पि धेज्जा । मा अनेण दोसीणाइणा रोगो हवेज्जा । पारणगे आमलगसर्करादयो वा दीयन्ते । जयणाए सुद्धो । अतोऽप्रे सजमेति पद दश्यते चूर्णिपुस्तकेषु परं तदशुद्धम् । तस्य स्थाने पक्वयण त्ति पद पठनीयम् । निशीये एतदीय-भाव्ये च इत्यमेव पठितत्वात्, चारित्रपदैव संयमाधस्योक्तत्वाच्च । अत पक्वयण ति व्याख्यायते—पक्वयणद्वाराए किंचि पडिसेवतो सुद्धो । जहा नेई सयाइ भणेना ‘मम निसयाओ नीह [र]’ । एत्थ पक्वयणद्वारा सेवतो सुद्धो । जइ विहज्जणगारो । तेण रुसिएण लक्खजोयणपमान रूप विगुहट्ठिव रवणो चलणेणालोडिओ ति ॥

समिय त्ति—हरिय न सोहेइत्तामि ति चत्थुनिमित्तं वैधोपदेशादोपधानं ऊर्यात् । हरियासमिहनिमित्तं ।

सोऊण त्ति—श्रुत्वा, प्रतिसेवनां आलोचना च श्रुत्वा, फनविधिं च श्रुत्वा मूलोत्तरगुणविषयम् । आगम ज्ञात्वा, पुरुषजात च आचार्यादि द्वारा । तदीय पर्याय व्रतव्योविषयम्, यत्न च शरीरसामर्थ्यम्, क्षेत्र च कर्तृसाधारणादिरूप ज्ञात्वा । यन्मादागतस्तत्रैव गत । अनुमेयार्थं प्रकटयति अवधारणेभित्त्यादिना ।

३-३१ सो तउ त्ति—स तत्क गूढपदालोचनार्थक । सो० गाहा । स आलोचना दाता स्वयं गन्तुं समर्थ स्वशिष्य प्रेषयति, तदभावे आगतशिष्यस्यैव कथयतीति तात्पर्यम् ।

३-३२ अणुमञ्जिय त्ति—निरूप्य विशेष्येत्थं । त त्ति—गूढपदालोचितमतिचारम् । तस्य गुरो । पच्छित्त त्ति—संप्रोदानरूपं ददाति, गूढपदैरेषा कथयति । तान्येव दर्शयति पदमस्स येत्थानि—

३-३३ प्रथमस्येति दर्पासेवनारूपस्य । [वसनिहमालोयण त्ति—] दशविधालोचना दर्प-अकल्यादि दशपदात्मिका, ता विमृश्य, गूढपदौ प्रायजित पाठयति । नक्खत्तेमे पील त्ति—अस्याध-भे भवता पीडा विराधना, नक्षत्रे कोऽर्थ-चन्द्रादित्यग्रहनक्षत्रतारक्रमेदत्त पञ्चविधज्योतिषिकमध्ये नक्षत्रभेदधनुर्ध्यानी । अतस्तेन चतुर्थव्रतगोचरा पीडा सूच्यते—इत्येके ध्याचक्षते । अत्रव—गणपतभेगे मूल भणति, अने हत्थ निदिंसति, अने मूलोत्तरगुणविराहण त्ति । तस्य चउत्थ (उत्थत b) इत्ययमविराहणाद्वारे हत्थ ति हत्थकम्म कय । हत्थेण अदिन्न वा गहिय । यद्वा व्रतपङ्कादय सप्ताविंशतिसंख्या अनगारगुणा मूलोत्तरगुणरूपा नक्षत्रशब्देनात्राभिप्रेता, नक्षत्राणामप्येतत्संख्याव्यवहारात् । तथा च अनगारगुणानां प्रत्येक पटत्रते—‘सत्तावीमाए अनगारगुणेहिं ति’ । तत्र—

वयल्लूमिदियाण च निग्गहो भायकरणसत्त च । रामया विरागया नि य मणसाईण तिरोहो य ॥

कायाण छक्कजोगम्मि पुत्तया वेयणादियासणया । तद् भारणतियादियासणा एए अनगारगुणा ॥

इह व्रतपङ्क मूलगुणा । कायपङ्क चेति द्वादश शेषा (१) । तत्र मूलगुणे चतुर्थव्रतविषये पदमे छके चउत्थ भवेद्वानमिति गाथापाठो द्रष्टव्य । उत्तरगुणविराधनामात्रित्य सुके मासे तव कुणह त्ति भणित, चउमाच छमाच च तत्र कुणह सुक्क इत्यप्यत्रतो भणितम् । परं शुक्रमासादिदानपक्षे उत्तरगुणानां प्रत्येक द्रष्टव्यम् । कृष्णमासादि दानपक्षे मूलगुणविराधनामात्रित्येति । नवरं उग्याओ सुक्कमासो सद्धसत्तावीस दिवसनिष्पत्तो । अणुग्याओ पडिपुणो तीसअहोरत्तनिष्पत्तो ॥

४-२ एय ता उग्याए[इ]त्यादि—तत्र सद्धातो भागपातस्तेन निश्चित उद्धातिम लब्धिवर्ध । एतन्निषेधा दनुद्धातिम शुर्विल्लथ । तत्र प्रथम पञ्चक, दशक, पञ्चदशक, विंशतिम, पञ्चविंशतिम, इत्येतत्सर्वं भिन्नमासशब्द वाच्य क्षेत्रम् । मासलघु, मासगुरु, चउलघु, चउगुरु, छलहु, छगुरु । अन्यच्च द्विमासगुरु, त्रिमासगुरु, चउमासगुरु, पञ्चमासगुरु, छमासगुरु—एते सम्पूर्णं निजगिजपरिमाणा कृष्णमासशब्दावाच्या, अनुद्धाताश्चोच्यन्ते । तत्र लघुगुरुदानेऽयं क्रम —

अदेण च्छिन्नसेस पुण्वद्धेण तु सजुय काउ । देजाहि लहुयदाण, गुरुदाण तत्तिय चेव ॥

यथा—मासस्यार्द्धच्छिन्नस्य शेषदिन १५ । एतन् मासापेक्षया पूर्वस्य पञ्चविंशतिकस्यार्द्धे सार्धद्वादशकेन संयुत इत मासार्द्धे सार्धसप्तविंशतिमभवति । इत्येव दिनसंख्यानिष्पन्न शुक्रमास, उत्तरगुणविराधनामात्रित्य वाच्य । शुक्रवत्तु मास प्राचीनप्रक्रियया कृत । एतावान् ११० भवति । शुक्रपञ्चासिक तप १६५ ।

अणुग्याए ताणि त्ति—तानि मासिकादीनि पञ्चासांस्तानि तेषां अणुग्याए त्ति सम्पूर्णानि कृष्णशब्द-वाच्यादीनि द्रष्टव्यानि । तत्र गुरुमासिक गुरुद्विमासत्रिमासचतुर्मासिक पञ्चमासिक षण्मासिकम् ।

गु० मा० ३०	गु० द्विमा० ६०	गु० त्रि० ००	गु० चा० ०००	गु० प० ००००	गु० ष० ०००००
ल० मा० २७॥	ल० ,, ४५	ल० ,, ७५	ल० ,, १०५	ल० ,, १३५	ल० ,, १६५

अन्यच्चोच्यते किञ्चित्—अष्टमादृणा तवेण ज बुज्झइ त तवगुरुय, निव्वीयादृणा छट्ठेण बुज्झमाण तवलहुय, कालओ ज गिम्हे बुज्झइ त काललहुय । अन्यच्च—

ज तु निरंतरदाण जस्स व तस्स व तवस्स त गुरुय । ज पुण सतरदाण गहय पि हु त लहु होइ ॥
तपकाले आसन्न व गुरु पि होइ लहु लहु गुरुओ । काले गिम्हो गुरु अट्ठादित्तवो लहु सेसो ॥

इह तीर्थं उक्त्यतोऽपि यन्मायान्तमेवातिचारशुद्ध्यर्थं तपो भवति । अत उक्तं—मास चउमास छमासियाणि । इत ऊर्ध्वं च यन्मासिके गान्धुज्जो छेदमूलानवस्थाप्यपाराधिकाणि तत्तत्कालपेक्षया सूरिभिर्दीयन्ते । अतर्धूर्णि कदाशाव्यवहारे कृते गूढपदैरेव तां वस्तुक्राम इदमाह—छेअ अओ वोछ ति । अओ च्ति—यन्मासीए तपस ऊर्ध्वं छेदादिप्रायश्चित्त गूढपदैराव्यवहारत्वाद्दृश्ये । अन्यनाप्युक्तम्—

‘उत्सर्गणे विमुज्जइ अदयारो कोइ, कोइ उ तवेण । तेण उ अगुज्जमाणे छेयविसेसा विसोहिंति ति’ ॥ तत्र—

४-३ छिंद तु तय भाणं ति० गाहा । अस्यायमर्थ—तय तु तक्क, भाण ति पूर्वव्रतपर्यायरूप भाजनम्, छिन्दन्तु अपनयन्तु उत्सारयन्तु । पर्यायच्छेद तु अतिचारानाधित्त ‘छन्भागगुलपणए’ इत्यादिना वक्ष्यति । पूर्वपर्यायच्छेदनाशुज्जमाणे साधवो व्रतस्य पर्यायस्य मूल व्रजन्तु । अष्टमप्रायश्चित्तभाजो भवन्तु । तस्याप्ययोग्यतायां ‘अव्यावढावगच्छे’—व्रजेयुरव्यावृता, अव्यापारा संतिष्ठन्तु, अनवस्थाप्यार्हा भवन्तु । तेनाप्यशुद्धौ तदयोग्यतायां ‘अचिइया वावि’ विहरन्तु । अद्वितीया एकाकिन सत्तो वक्ष्यमाणपाराधिकप्रायश्चित्तासेविनो भवन्तु । प्रागुपात्त छेद दर्शयति—

४-४ छन्भागगुलेलादिना । छेदो हि पक्षकदशकादिरूपतया तत्तदतिचारपेक्षया तपोभूमिमपकात्तस्य यावत्पर्यायधरण तावद्भवति । यदाह—

‘उक्कोस तक्कभूमिं समइवो सावसेस चरणो य । छेय पणगाइय पावइ जा परइ परियाओ ॥’

गाथाद्वयस्यार्थं कथ्यते—छन्भागगुलपणगेत्ति—सो आलोयणायरिओ, तस्स सीसस्स एयाए सप्पा- गूढ छेयपायच्छिन्न देह । त जहा—मास इमास तिमास चउमास पचमास छम्मासाण पत्तेय पत्तेय अगुलववएसं करेइ । तहा कए य जस्स मासमेत्तो परियाओ तस्स, पचगे ति पासु दिवसेसु छिंदियव्वेसु, अगुल ति मासस्स छन्भागो छिंदियव्वो ति भणिय होइ । दसभाणए ति भाग च्ति—तस्सेव य अगुलसन्नियस्स मासस्स दससु दिनेसु छिंदियव्वेसु अगुलस्स तिभागो छिंदियव्वो ति भणइ । मासपच्चायस्स दसदिवसा छिंदियव्व च्ति भणिय होइ । अद्ध पन्नरस्से ति—तस्सेवागुलसन्नियस्स मासस्स पन्नरस्से ति पन्नरसमु दिवसेसु छिंदियव्वेसु अद्धमगुलस्स छिंदियव्व ति निहिसइ । पन्नरस दिवसाणि छिंदियव्व्याणि ति सम्भावो । चीसाए तिभागूण ति—तस्सेव मासस्स चीसाए दिवसाण छिंदियव्व्वाए तमेवगुल ति भागूण ति तइयमाणेण ऊण छिंदियव्व ति भणइ । मासस्स दोमि भागा अवरा य ति भणिय होइ । छन्भागूण तु पणवीसे च्ति—तस्सेव मासस्स पचवीसाए दिवसाण छिंदियव्व्वाए छन्भागूण ति तमेवागुल छन्भागोण ऊण छिंदियव्व ति भणइ । मासस्स पचवीस दिवसा छिंदियव्व ति । मासे छिंदियव्वे अगुल छिंदियव्व ति भणइ ॥ १ ॥ बिहि मासेहि छिंदियव्वेहि अगुलदुग छिंदियव्व ति भणइ ॥ २ ॥ ति मासे छिंदियव्वे अगुलतिग छिंदियव्व ति भणइ ॥ ३ ॥ चउमासे छिंदियव्वे चउरो अगुलाइ छिंदियव्व्वाइ भणइ ॥ ४ ॥ पचहिं मासेहिं छिंदियव्वेहिं अगुलपचग छिंदियव्व ति सन्दिदइ ॥ ५ ॥ छम्मासपरियाए छिन्दियव्वे छअगुलाइ ववइदइ ॥ ६ ॥

४-५ एए छेयविभाग च्ति—एए ति पुव्वनिदिट्ठा, छेय ति छेय सत्तमपायच्छिन्न तस्स विभागा विसेसा नायव्या—जानियव्वा । अहक्कमेण तु ति जे जहा निदिट्ठा ।

आश्रयवहारे दण्ठिकीमासेवामभिधायाधुना कल्पिकीमाह—

४-६ विइअस्स कज्जस्सेलादिना । द्वितीयस्य कल्पासेवनारूपस्य ज्ञानदर्शनादिचतुर्विंशतिपदरूपस्य तत्रो- चरामासेवना श्रुत्वा शिष्येण कथ्यमाना सूरिर्व्रते—आउत्तनमोक्कार च्ति । आयुक्ता सयमोद्यमविधासिन पक्षपर- मेष्टिसारणपरा भवन्तु सूरयोऽप्रायश्चित्तिन इति साव । नवरं—कारणपडिसेवा वि हु सावच्चा निच्छये अकरणिज्जा, किं सर्वेषा नेलाह—बहुसो विद्याइत्ता । कर्तव्यमिति शेष । अधारणिज्जेसु—अत्यागादकारणेष्वित्यर्थः । “जइ वि य सप्त- शुभाया—सावयप्रतिषेवेति प्रक्रम—तइवि य दोसो न वज्जेण दिट्ठो । दडधम्मया हु एव नामिकसन्तिसेव निदय्या ॥”

४-८ एव सो इत्यादि । द्रव्यादिक श्रुत्वा परिभाष्य वेति शेष । परिपृच्छय स्वकीयगण स्वयमात्मगमन विधत्ते, बोधिदाता सूरि गीतार्थशिष्य या प्रेषयति । अनिज्जमाणे च च्ति निजगमन स्वशिष्याभावे । तस्सेव च्ति आलोचनातिचारव्यकप्रतिपत्तिशिष्यस्यैव इत्ये गूढपदैरुक्तैः (३१) लिखित्वा वा विज्ञोधि प्रेषयति ।

४-१० धारणाव्यवहारस्तु—

सोऽरुणं चि—श्रुत्वा, प्रतिसेवना आलोचना च श्रुत्वा, क्रमविधिं च श्रुत्वा मूलोत्तरगुणविषयम् । आगमं ज्ञात्वा, पुरुषजातं च आचार्यादि ज्ञात्वा । तदीयं पथीयं व्रतवयोविषयम्, बलं च क्षरीरसामर्थ्यम्, क्षेत्रं च कर्मसंसाधारणादिरूपं ज्ञात्वा । यस्मादागतस्तत्रैव गत । अमुमेवार्थं प्रकटयति अवबारेऽन्मिलादिना ।

३-३१. सो तउ चि—स तर्क गूढपदालोचनावश्यक । सो० गाढा । स आलोचना दाता स्वयं गन्तुं समर्थं स्वशिष्यं प्रेषयति, तदभावे आगतशिष्यस्यैव कथयतीति तात्पर्यम् ।

३-३२ अणुमज्जिय चि—निरूप्य विशेष्येत्यर्थः । त त्ति—गूढपदालोचितमतिचारम् । तस्य गुरोः पच्छिच्छं त्ति—तपोदानरूपं ददाति, गूढपदैरेषा कथयति । तान्येव दर्शयति पठमस्स येत्यादिना—

३-३३ प्रथमस्येति दर्पोसेवनारूपस्य । [दसविहमालोयणं त्ति—दशविधालोचना दर्प-अकल्पादि दशपदात्मिका, ता विमृश्य, गूढपदो प्रायश्चित्तं पाठयति । नम्रउत्तमे पीलं चि—अस्यार्थं—भे भवता पीडा विराधना, नक्षत्रे कोऽर्थं—चन्द्रादिलग्रहनक्षत्रात्तरकमेदत पञ्चविधज्योतिष्यक्रमेण नक्षत्रभेदश्चतुर्विधः । अतस्तेन चतुर्थव्रतगोचरा पीडा सूच्यते—इत्येके व्याचक्षते । अत्रैव—नम्रउत्तमेगे मूलं भणति, अत्रे ह्यथ निदिशति, अत्रे मूलोत्तरगुणविराट्पठं चि । तस्य चउत्थ (०त्थत b) द्वययविराट्पठान्द्वारे ह्यथ ति ह्यथकम्म कथं । ह्यथेण अदिन वा गहिय । यद्वा व्रतपट्टादयः सप्ताविंशतिसंख्या अनगारगुणा मूलोत्तरगुणरूपा नक्षत्राभेदेनात्राभिप्रेता, नक्षत्राणामप्येतत्संख्याव्यवहारात् । तथा च अनगारगुणानां प्रत्येकं पठ्यते—‘सप्तावीसाए अनगारगुणेहिं ति’ । तत्र—

ययच्छमिदिश्याणं च निगहो भावकरणसच च । समया विरागया वि य मणसाईण निरोहो य ॥

कायाणं छक्कजोगम्मि जुत्तया वेयणादियासणया । तह मारणतियाहियासणा एए अनगारगुणा ॥

इह व्रतपट्टं मूलगुणा । कायपट्टं चेति द्वादश शेषा (१) । तत्र मूलगुणे चतुर्थव्रतविषये पठमे छक्के चउत्थ भवेद्वाणमिति गायापाठो द्रष्टव्यः । उत्तरगुणविराधनामाधिल्यं सुक्के मासे तव कुणहं चि भणितं, चउत्थमास छमास च तत्र कुणहं सुक्क इत्यप्यप्रतो भणितम् । परं शुक्रमासादिदानपक्षे उत्तरगुणानां प्रत्येकं द्वादशमासादि दानपक्षे मूलगुणविराधनामाधिल्येति । नवर उग्घाओ सुक्कमासो सद्धसप्तावीस दिवसनिष्पन्नो । अणुग्घाओ पडिपुणो तीसअहोरेत्तनिष्पन्नो ॥

४-२ एव ता उग्घाए[इ]त्यादि—तत्र उद्घातो भागपातस्तेन निर्जसं उद्घातिमं लब्धित्वं । एतन्निषेधादनुद्घातिमं शुभित्वं । तत्र प्रथमं पञ्चकं, दशकं, पञ्चदशकं, विंशतिमं, पञ्चविंशतिमं, इत्येतत्सर्वं भिन्नमासशब्दवाच्यं शेषम् । मासलघु, मासगुरु, चउलघु, चउगुरु, छलघु, छगुरु । अन्यच्च द्विमासगुरु, त्रिमासगुरु, चउमासगुरु, पञ्चमासगुरु, छमासगुरु—एते सम्पूर्णं निजनिजपरिमाणा कृष्णमासशब्दवाच्या, अनुद्घाताश्लोच्यन्ते । तत्र लघुगुरुदानेऽयं क्रमः—

अदेणं चिन्नसेस पुण्णदेणं तु सजुय काउ । देज्जाहिं लहुयदाणं, गुरुदाणं तत्तियं चेव ॥

यथा—मासस्यादेच्छिन्नस्य शेषदिनं १५ । एतन् मासापेक्षया पूर्वस्य पञ्चविंशतिकस्यादेः सार्धद्वादशकेन सयुतं कृतं मासादेः साधसप्तविंशतिर्भवति । इत्येव दिनसंख्यानिष्पन्नं शुक्रमास, उत्तरगुणविराधनामाधिल्यं वाच्यं । शुक्रचतुर्मासं प्राचीनप्रक्रियया कृतं । एतावान् ११० भवति । शुक्रपञ्चमासिकं तत्र १६५ ।

अणुग्घाए ताणि चि—तानि मासिकादीनि पञ्चमास्तानि तवासि अणुग्घाए चि सम्पूर्णानि कृष्णशब्दवाच्यादीनि द्रष्टव्यानि । तत्र गुरुमासिकं गुरुद्विमासत्रिमासचतुर्मासिकं पञ्चमासिकं पञ्चमासिकम् ।

गु० मा० ३०	गु० द्विमा० ६०	गु० त्रि० ९०	गु० चा० १२०	गु० प० १५०	गु० ष० १८०
ल० मा० २५॥	ल० ,, ४५	ल० ,, ७५	ल० ,, १०५	ल० ,, १३५	ल० ,, १६५

अन्यबोच्यते क्रियितं—अष्टमाहणा तयेण ज बुज्झइ त तवगुरुय, निव्वीयाइणा छट्ठेण बुज्झमाणं तवलहुय, फालो ज गिम्हे बुज्झइ त काललहुय । अन्यच्च—

ज गु निरंतरदाणं जस्स व तस्स व तास्स त गुरुय । ज पुण सतरदाणं गदय पि हुं त लहुं होइ ॥

तवकाळे आसन्नं व गुरुं पि होइ लहुं लहुं गुरुओ । काळो गिम्हो गुरु अट्ठाइतो लहुं सेसो ॥

सोऽण त्ति—श्रुत्वा, प्रतिसेवनां आलोचनां च श्रुत्वा, क्रमविधिं च श्रुत्वा मूलोत्तरगुणविषयम् । आगमं ज्ञात्वा, पुरुषजातं च आचार्यादिं ज्ञात्वा । तदीयं पर्यायं व्रतवचोविषयम्, यत्तु च धारीरसामर्थ्यम्, क्षेत्रं च कर्कशं साधारणदिरूपं ज्ञात्वा । यस्मादागतस्तत्रैव गत । अमुमेवार्थं प्रकटयति शवधारेडमिलारिना ।

३-३१. सो तउ त्ति—स तत्कं गूढपदालोचनाकथक । सो० गाहा । स आलोचना दाता स्वयं गन्तुम समर्थं स्वशिष्यं प्रेषयति, तदभावे आगतशिष्यस्यैव कथयतीति तात्पर्यम् ।

३-३२ अणुमज्जिय त्ति—निरूप्य विशोष्येत्यर्थः । त त्ति—गूढपदालोचितमनिवारम् । तस्य गुणे पच्छिन्नं त्ति—तपोदानरूपं ददाति, गूढपदैरेषां कथयति । तान्येव दर्शयति पढमस्स येलादिना—

३-३३ प्रथमसेनि दपासेवनारूपस्य । [दसविहमालोयण त्ति] दशविधालोचना दर्प-अकल्पादि दशपदात्मिका, ता विमृश्य, गूढपदौ प्रायश्चित्तं पाठयति । नम्पत्तेमे पील त्ति—अस्याध-ये भवता पीड विराधना, नक्षत्रे कोऽर्थं—चन्द्रादित्यमृदक्षनतारकभेदतः पञ्चविधज्योतिष्यक्रमेण नक्षत्रभेदधनुर्धनस्थानी । अतस्तेन चतुर्थव्रतगोचरा पीडा सूच्यते—इत्येके व्याचक्षते । अत्रैव—नक्षत्रात्मने गूलं भणति, अत्रे ह्यर्थं निदिशति, नक्षत्रं मूलोत्तरगुणविराहणं त्ति । तस्य चउत्थ (अर्थात् b) इत्ययं विराहणादयारे ह्यर्थं त्ति ह्यर्थकम् कथं । इत्येव अदिन वा गहिय । यद्वा व्रतपट्टादयः सप्ताविंशतिसंख्या अनगारगुणा मूलोत्तरगुणरूपा नक्षत्रशब्देनात्राभिप्रेता नक्षत्राणामप्येतत्संख्याव्यवहारात् । तथा च अनगारगुणानां प्रत्येकं—‘सत्तावीसाए अनगारगुणेहिं त्ति’ । तत्र—यद्यच्छक्तिमिदियाणं च निगमहो भावकरणस्य च । समया विरागया वि य मणसाइणं निरोहो य ॥

कायाणं छक्कजोगमिं जुत्तया वेयणाहियासणया । तद्द मारणतियाहियासणा एए अनगारगुणा ॥
इह व्रतपट्टं मूलगुणा । कायपट्टं चेति द्वादश शेषा (?) । ता मूलगुणे चतुर्थव्रतविषये पढमे छक्के चउत्थ भवेद्वानमिति गाथापाठो द्रष्टव्यः । उत्तरगुणविराधनामाश्रित्य सुक्के मासे तव कुणहं त्ति भणितं, चउत्थमासं छमासं च तत्र कुणहं सुकं इत्यप्यत्रोक्तं भणितम् । परं शुक्रमासादिदानपक्षे उत्तरगुणानां प्रत्येकं द्रष्टव्यम् । कृष्णमासादिदानपक्षे मूलगुणविराधनामाश्रित्येति । नक्षत्रं उगमाओ सुक्कमासो सद्धसत्तावीस दिवसनिष्पन्नो । अणुगमाओ पडिपुणं तीसअहोरत्तनिष्पन्नो ॥

४-२ एवं ता उग्वाए[इ]त्वादि—ता सद्धातो भागपातस्तेन निर्धृतं उद्धातिमं लब्धित्वं । एतन्निषेधादनुद्धातिमं शुचित्वं । तत्र प्रथमं पञ्चकं, दशकं, पञ्चदशकं, विंशतिमं, पञ्चविंशतिमं, इत्येतत्सर्वं भिन्नमासशब्दवाच्यं हेतुम् । मासलघु, मासगुरु, चउत्थ, चउगुरु, छलहु, छगुरु । अन्यथा द्विमासगुरु, त्रिमासगुरु, चउमासगुरु, पञ्चमासगुरु, छमासगुरु—एते सम्पूर्णं निजनिजपरिमाणा कृष्णमासशब्दवाच्या, अनुद्धाताशोच्यन्ते । तल्लघुगुरुदानेऽयं क्रमः—

अद्धेण च्छिन्नसेसं पुण्वद्धेण तु सज्जय काउ । देज्जाहिं लहुयदाणं, गुरुदाणं तत्तियं चैव ॥

यथा—मासस्याहच्छिन्नस्य शेषदिन १५ । एतन् मासापेक्षया पूर्वस्य पञ्चविंशतिकस्याहं सार्धद्वादशकेन संयुतं कृतं मासाहं सार्धसप्तविंशतिर्भवति । इत्येव दिासख्यानिष्पन्नं शुक्रमासः, उत्तरगुणविराधनामाश्रित्य वाच्यः । शुक्रपक्षं मासं प्राचीनप्रक्रियया कृतं । एतावान् ११० भवति । शुक्रपण्मासिकं तत्र १६५ ।

अणुघाए ताणि त्ति—तानि मासिकादीनि पण्मासान्तानि तत्रास्ति अणुघाए त्ति सम्पूर्णानि कृष्णशब्दवाच्यादीनि द्रष्टव्यानि । तत्र गुरुमासिकं गुरुद्विमासत्रिमासचतुर्मासिकं पञ्चमासिकं पण्मासिकम् ।

गु० मा० ३०	गु० द्विमा० ६०	गु० त्रि० ००	गु० चा० ०००	गु० प० ००००	गु० ष० ०००००
ल० मा० २७॥	ल० ,, ४५	ल० ,, ७५	ल० ,, १०५	ल० ,, १३५	ल० ,, १६५

अन्यशोच्यते निमित्त—अष्टमादिना तत्रेण ज बुज्जइ त तवगुरुय, निव्वीयाइणा छट्ठेण बुज्जमाणं तवल्लुङ्गं कालो ज गिम्हे बुज्जइ त कालल्लुङ्गं । अन्यथा—

ज तु निरंतरदाणं जस्स व तस्स व तवस्स त गुरुय । ज पुण सतरदाणं गदय पि हु त लहु होइ ॥

तवकाले आसन्नं व गुरुं वि होइ लहुं लहुं गुरुलो । कालो गिम्हो गुरु अट्ठाहत्तवो लहुं सेसो ॥

इह तीर्थं उत्कृष्टतोऽपि वनमासान्तमेवाचारशुभ्यं तपो भवति । जगत्पुत्र-मानव-पुत्र-पुत्राणि ।
इत कर्षं च वनमासिकेनान्यशुद्धौ छेदमूलनवमासपराधिकारि तत्तत्कारणं देयं सुखमिदं देयं । वनचूर्णि-
कदाशाव्यवहारे कृते गूढपदैरेव तानि वस्तुकाम इदमाह-छेदज अग्नौ घोड नि । अज्ञो चि-वन्महद-
तपम कर्षं छेदशिश्रयश्चित्त गूढपदैराव्यवहारत्वाद्भस्मे । वनप्राप्तुक्तम्-

‘वत्समेव विमुक्तस्य अद्वयारो कोटि, कोटि उ तवेण । सेन उ अमुचनानो ऐवविसेन विसे रूदिमि’ ॥ १७-

४-३ छिद्रं तु तयं भाणं ति० गाहा । अन्त्यादमर्ष-उप नु तकर, नार्तं ति पूर्वप्रत्यय-उत्तरं
भाजनम्, छिन्दन्तु अपनयन्तु उत्सारन्तु । पर्यायच्छेदं तु अत्रिचारागाधित ‘छम्न-गुण-पद’ इत्यादि वदन्ति ।
पूर्वपर्यायच्छेदेनागुप्तसामे सावधो व्रतस पर्यायस मूल प्रजन्तु । अष्टमप्रायश्चित्तमात्रे भवन्तु । तन्मन्त्रोपदेश-
‘शब्दावलापकच्छे’-ब्रजेयुष्याग्रा, अघ्यापारा सतिष्ठन्तु, जनवत्स्यान्वाहा भवन्तु । तेनान्य-उत्तरं तन्मन्त्रोपदेश-
‘अग्निहत्या वापि’ विहरन्तु । अद्वितीया एकाकिन सन्तो वक्ष्यमाणानाधिकारपदविना छेदितो भवन्तु । प्रत्युक्तं
छेद दर्शयति-

४-४ छन्मागुलेलादिना । छेदो हि पञ्चकदम्बद्वयैरुत्तरया तत्तद्विगतपैश्या तपेभूनिमाकादन्त
यावत्पर्यायधरण तावद्भवति । यदाह-

‘उक्तोस तपभूमिं समईको सवसेच वरणो य । छेयं पन्नाईय पवड जा पार पतिवाभो ॥’

गाथाद्वयस्यापि कथ्यते-छन्मागुलपणनेति-सो भाद्येयानपरेणे, तस्य दीप्तस्य एवम् सन्त-
गू छेयपायटितस देह । त जहा-मास दुमास विमास चउन्मास पन्मास छम्मासां पणेष पणेष अगुलपण्ड
करेह । तहा कए य जसस मासमेतो परियाको तसस, पवणे ति पचसु दिवसेषु छिद्रियवेषु, अगुल नि माग्म
छम्मागो छिद्रियवो ति भणिय होइ । दसमाप ति भाग ति-तस्त्वेव च अगुलपण्डस मादरउ दग्गु निनेसु
छिद्रियवेषु अगुलस निभागो छिद्रियवो ति भणइ । मासपञ्चासस दशदिवसा छिद्रियव नि मर्ष होइ ।
अस्य पञ्चरसेति-तस्त्वेवागुलमभियस मासस पन्तरसे नि पन्तरसु दिवसेषु छिद्रियवेषु अदन्मगुलस छिद्रिय
ति निर्दिहइ । पन्तरस दिवसाणि छिद्रियव्याणि नि सम्भावा । द्वासाप तिभागूण नि-तस्त्वेव मासस पञ्च
दिवसाणि छिद्रियव्याण तमेवगुल ति-भागूण ति तद्वयमागेण का छिद्रियव ति मर्ष । मासस पणेष भाग क्वरा
य ति भणिय होइ । छन्मागुल तु पणवीसे ति-तस्त्वेव मासस पचवीसाप दिवसा छिद्रियव्याण छम्मागुल
ति तमेवगुल छम्मागेण कण छिद्रियव ति भणइ । मासस पचवीस दिवसा छिद्रियव ति । मासे छिद्रियवेषु अगुल
छिद्रियव ति गाह ॥ १ ॥ विहि मासेहि छिद्रियवेषुहि अगुलपण्ड छिद्रियव ति मर्ष ॥ २ ॥ ति मन्त्र छिद्रियवेषु
अगुलपण्ड छिद्रियव ति भणइ ॥ ३ ॥ चउमासे छिद्रियवेषु चउरो अगुलपण्ड छिद्रियव ति मर्ष ॥ ४ ॥ पचवी मासेहि
छिद्रियवेषुहि अगुलपचग छिद्रियव ति सन्दिहइ ॥ ५ ॥ छम्मासपरियाए छिद्रियवेषु अगुलपण्ड पचवीस ॥ ६ ॥

४-५ एए छेयविभाग ति-एए ति पुनर्निर्दिष्टा, छेय ति छेय सप्तमनापनिर्दिष्टं तस्य विभागा विषेष्टा
नामध्या-जाणियवा । अहकमेण तु ति जे जहा निर्दिष्टा ।

आकाव्यवहारे दार्पिकीमासेवामनिधायाधुना कल्पिकीमाह-

४-६ विद्वजस्तस्य वज्रस्तेलादिना । द्वितीयस्य कर्माभेनानारूपस्य ज्ञानदर्शनादिवनुविगतिपदस्य तद्वि-
चरणमेवना धुता विप्रेण कथ्यमाना सूरिब्रूते-आउत्तममोकार ति । आधुता सप्तमोदयविधायित पञ्चप-
मेतिस्तरापण भवतु सूर्योऽप्रायश्चित्तो इति भाव । तवर-कारणपट्टिषेवा ति द्वु सावन्ना निच्छेदे अद्वरिज्वा,
कि सव्या नेलाह-बहुसो विगाइता । इत्येवमेति शेष । अधारणिनेषु-अत्यागादकारणविषय । ‘अह वि य सम-
प्राया-अवयवप्रतिपेयति प्रथम-तद्वि य दोसो न वचने दिष्टो । दृष्टान्मयाह एव नानिगमनिष्ठेव निर्दयया ॥’

४-८ एव सो इत्यादि । इत्यादिह ज्ञात्वा परिभाष्य चेति शेष । परिच्छेदप पदार्थगण स्वयमात्मगमन
विषये, बोधिलता सूरि गीताधीन्य व. प्रेषयति । अपिजमाणे च चि निजगमन-व्यापिध्यानावे । तस्त्वेव चि
भाजोचनतिवाराकथकप्रेयतितान्मन्त्रेव इत्ये गूढपदैरेव (२१) छेदित्वा वा विशोधि श्रेयसि ।

४-१० भाणाव्यवहारस्तु-

‘भीयत्येण दिण्ण सुद्धि अवधारिकण तह चेव । दितस्स धारणा मा उट्ठियए य धरणहवा जा ॥’ सुग्गा ।

४-13 बहुसो पडितप्पियस्स त्ति—ओकश कृतकार्यस्य । अवसेस त्ति—किञ्चित्तेपाकर्णितगमस्य ।
अयमर्थ—यैसावृत्त्यकरणादिना गच्छोपकारी रथित्ताधुरथाप्यशेषच्छेदशुतयोग्यो न भवति ततस्सस्मात्प्रद कृत्वा
यदा गुरुकृतान्वये कानिचित्प्र प्रायश्चित्तपदानि कथयति तदा तस्य तेषां पदानां धरण धारणा अभिधीयते ।

४-15 जीतव्यवहारस्तु येनपराधेषु पूर्वमहर्षयो बहुना तप प्रकारेण शुद्धि कृतवन्तस्तेष्वपराधेषु साम्प्रत
द्रव्यक्षेत्रकालमावान् विचिन्त्य सहनगाथीना च हानिमासाद्य समुचितेन केनचित्तप प्रकारेण या गीतार्थां शुद्धिं
निर्दिशन्ति तत्समयपरिभाषया जीतमित्युच्यते । अथवा यद्यत्र गच्छे सृजतिरिक्त कारणत प्रायश्चित्तं वर्तितमथैव
बहुभिरनुवर्तित तत्तत्र रुद्ध जीतमुच्यते ।

४-19 वत्तणु० गाहा ।—

वत्तो नाम एकस्मि अणुवत्तो जो पुणो विइयवारे । तइयवारे पवत्तो सुपरिग्गहिओ महाणेण ॥
बहुसो बहुस्सुएहि जो वत्तो न य निवारिओ होइ । वत्तणुवत्तपमाण जीएण कय हवइ एय ॥
तथा च—सो जह काईएण अपडिक्कत्तस्म निव्वियगइय तु । सुहणत्तकिडियपाणग असवरे एवमाईहु ॥
एग दिण च वज्जे घट्टणतावेण गाढगाढे य । णिव्विगइमाईय जा धायामतमोहवणे ॥
विगलिदणत्तघट्टणपरियावणगाढगाढउद्वणे । पुरिमइहाइ वमेण उ नेयव्व जाय खमण तु ॥
पचिदि घट्टतावेण अणगाढगाढ तहेय उद्वणे । एगासणमायाभ नमण तह पचकट्टाण ॥
एमाईओ एगो नायव्वो होइ जीयववहारो । अणउज्जविसोहीकरो सुविग्गणगारविन्नो त्ति ॥

४-25 आगमव्यवहार(रा) १ श्रुतमनुवर्तगन्ति । जे पुणोत्यादि—

‘आकारैरिङ्गितैर्गत्या चेष्टया भाषितेन च । नेत्रवक्त्रविकारैश्च गृह्यतेऽन्तर्गत मन ॥’ इत्यन्यापि पठ्यते ।
नवरम्—इङ्गित निपुणमतिगम्य प्रवृत्तिनिवृत्तिसूचकमीपद्भूतिर कम्पादि । आकार स्थूलधीसवेद्य प्रस्थादिभाव
सूचको दिगवलोकनादि ।

४-26 वत्ति त्ति—वचनम् । [जेत्त]—नेत्र लोचनम् । चयण त्ति—वचनम् । एतदीयविकारादिभि ।
तिफखुत्तो त्ति निरुत्तो वेलात्रय सवादायम् । पल्लिउचिय समाय, अपल्लिउचिय अमाय ।

४-28 सुयाभावे त्ति—श्रुतवत्तनिधाताभावे ।

४-29 सुयववहाराणुसरित्तो त्ति—यत् श्रुतवत्तप्रायश्चित्तमेवानापि शीयते ।

४-31 विसेसिउ त्ति—आज्ञाव्यवहार श्रुतोपदेशोचितप्रदानम् ।

४-32 सव्यत्थय त्ति—त्रिषु कालेषु, जीतस्य चिरानुवर्तन यावत्तीर्थं तावत् ।

५-4 तवेगदेस त्ति—द्वादशभेदस्य तपस प्रायश्चित्त तदेकदेश एव ।

५-5 पारपरिण—परस्परया । उव्वेळुणाप्प—परमसमस्तुद्धि०—सम्यक्सुखलक्षण ।

५-9 अनादान अप्रहण नूतनकर्मण ।

५-10 अहव त्ति—यद्वा सवरनिर्जरे एते सप्रभेदे कथ्येते—विशिष्ट लक्षणमेतयोर्गोप्यत इति भाव । सिन्ध्या
स्वान्निरिकृपायप्रमादयोगानां निरोध [सवर] ।

५-11 अवरोधेन अपगमेन ।

५-13 इन्द्रियाणि पच, तेषां विषया द्रव्यरूपरसस्पर्शगन्धारस्यास्तेषु दृष्टानिष्ठेषु रागद्वेषाकरणम् । विकृषा
स्वीकृषाश्चतस्र । निद्रा पचविधा । मय विकटम् । प्रमादोऽज्ञानसंशयादिक । योगा मत्र प्रवृत्तय ।

५-14 धावादिक् प्राग् व्याख्यातम् । स्फोटो याहायास्फोटो पटादिभेदन वा ।

५-15 असम्भूय त्ति—अतद्भूतोद्भावनम्—अगुष्ठवैमानादिर्जीव, तवकम्जले देवदत्त इत्यादिक ।

५-16 ईसामरित्त त्ति—परसम्पदामसहनमाख्या, अमर्षं क्रोध, एते मनोव्यापारा ।

५-20 [उत्तरगुण]—

पिंडस्म जा विसोही, समिइओ भावणा तवो दुविहो । पडिना असिग्गहा पि य, उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥

५-20 [परीसह]—

उहा पिपासा रीउन्ह, दसाचेत्तारइयिउ । चरिया पिधीदिया सिज्जा, अओसउहजायणा ॥

अलाभयोगतणकासा, मलसकार परीतहा । पन्नातान समत्त इद बावीस परीतहा ॥

५-21 [उवसग्ग-] उपसग्ग १६-

दिवा ४ माणुमगा चे ४, वियाहिया तिरिच्छा य ४ । जायस नेयणीया य ४ उवसग्गा चउविहा ॥

तन [पुडोनेमाया] पृथग् विमाता हास्येन प्रारब्धा प्रद्वेपेण निष्ठागता इति ।

५-22 कुसीलपडिसेवणं चि-चतुर्थवतलोपनम् । विपयानिध्वज्जिणा कयादिना । [घट्टणया] घट्टा रजसवत् स्वस्य । [धंभणया] स्तम्भनता पादावगतस्य । [लसणया] श्लेषनताऽज्ञाना वातादिना । [पनडणया] प्रपतन भूमी देहस्य ।

*चरणसोहणत्थ चेति-चकारात् हानदर्शनशुद्ध्यर्थं च प्रायश्चित्तं शेषम्, नवस्यापि मोक्षकारणत्वात् । चरणशुद्धिधारित्रिभेदता ।

६-13 निर्गिचमाणो विहीयदं चि-यद् द्रव्यमधिकमकल्प्य वा गृहीत तद्विगिधयन् स्वजन् विधिना तमतिचारं शोधयति ।

६-20 जाव० तवो चिणो चि-ततो मद्वाप्रतेषु नावस्थाप्यते नाधिनियते इत्यनवस्थाप्य ।

६-21 पारं तीरं तपसा अपराधस्य अश्रुति गच्छति ततो वीक्ष्यते य स पाराधी, स एव पाराधिकस्त्वस्य यदनुष्ठा-
नम् । तच्च पाराधिक लिङ्गेन कालतपोभिर्विहङ्करणम् । लिङ्गादेर्हि पारंविशो रहित क्रियते इत्यर्थः ॥ दस पायच्छित्त
पयाणि । तस्य साहचो पुलाम-वडस-कुसील-नियठा-णिणाय-नेया पच । एएरिं जजस्स भवति तमियाणि भग्नइ-

आलोयण पडिक्कमणे नीसविवेगे तहा विउत्तग्गे । ततो तवे य च्छट्टे पच्छित्तपुलाके छप्पेए ॥

वडस-पडिसेवणा पायच्छित्ता भवति स० नेवि । येराण भवे कप्पे जिणरूपे अट्टहा होइ ॥

आलोयणा विवेगो वा नियउत्तस उ दुवे भवे । विवेगो य तिणायस्स एमेया पडिवत्तिथो ॥

समायिक साध्याधीना च पद्धानां यद्यस्य तत्कथ्यते-

सामासजयाण पच्छित्ता छेयमूलरहियट्ट । येराण जिणाण पुण तवमत छविह होइ ॥

छेओवट्टावणिण पायच्छित्ता हवति सव्ने नि । येराण जिणाण पुण मूल त अट्टहा होइ ॥

परिहारविमुद्धोए मूल ता अट्ट हुति पच्छित्ता । येराण जिणाण पुण छविहमेय वि य तवत ॥

आलोयणा विवेगो य तइय तु न विज्जइ । सुहमम्मि उपरागे अहन्ताए तहेव य ॥

अथच-

जा सजमया जीवेसु ताव मूला य उत्तरगुणा य । इतिरियच्छेयसजमनियठवडसा य पडिसेवी ॥

जा तित्थ ताव एए नेया । कृत प्रसङ्गेन । प्रकृतमुच्यते-तान 'करणिज्जा जे जोगा' गाथाया (गाथा ५)

योगा प्रयुपेक्षणादिका कियारुपा ।

६-31 आलीण-आ ईपल्लीन । बहुतरं छीन पलीन । भाष्ये तु-"आलीणा नाणाइसु पडलीणा,
कोदाइया पलय जेहि गया ते पलीणा उ" इत्युक्तम् ।

६-32 पादमुकुल अघपयन्-रीयेत-गच्छेत् । तिरिच्छ त्ति नियकृत्वा कीटिकायाकूले देशे ।
साहट्टु-सहस्र सकोच्य अश्रेतनफणादिता ।

६-34 जा य सधेत्यादि-पदाधतत्त्वमङ्गीकृत्य या भाषा सत्या, परमवचक्या सावयत्वेन, अमुनस्थिता
पक्षीति वीक्षिकभाषावत् ॥ १ ॥ तथा सत्यामृषा न यकव्या । यथाम्भिन्नगरे दश दारवा जाता इत्यादि तद्व्यूनाधि-
कभावे, व्यवहारतोऽस्या सत्यमृषात्वात् ॥ २ ॥ या च मृषा, यथा-कोषाभिभूतो जनक पुत्रमाह-न त्व मम पुत्र ।
मानाध्यातोऽल्पधनोऽपि पृष्ठ आह-महाधनोऽइमितीति ॥ ३ ॥ या च बुधैर्नादिभिरनावीणा असत्यामृषा आम-
न्त्रणि-प्रज्ञापनादिलक्षणा अविविधैक सरादिप्रकारेण । न ता भावेत् प्रतावान्-उद्दिमान्-साधुरिति गाथाय ॥ ४ ॥

७-1 एव-वक्ष्यमाणन्यायेन शिक्ष्यो भगतीति शेष ।

७-9 तेय चि-तान् योगात् ।

७-10 का अविसोही—किं तु विशुद्धिरेव तत्र विद्यते ।

७-11. सुहुमपमाय—यद्योक्तविधिहासोऽल्क्ष्यो य गुरुसदिष्टो यथा आलोचयति ।

७-12 पुत्रं व त्ति—कार्यकरणकालात् ।

७-14 गहणे त्ति—प्राकृतत्वात् ग्रहणातीति दृश्यम् ।

७-16 सेज्ज त्ति—यसति । पायपुच्छं—रजोहरण उपवेशनरूप च ।

७-17 ओहिय इति—‘ओषेण जस्स गहण भोगो पुण कारणा स ओहोही’ । ओषोपधि स । ‘जस्स य दुग पि नियमा कारणाओ सो उवग्गहिओ ॥’

७-18 गहणं तु त्ति—गहण कथनमित्यर्थ ।

७-21. कुलगणे त्ति—कुल नागे द्वादि, गण कोटिकादि ।

७-23 वहियाणिग्गामो त्ति—किमपेक्ष्य वहिरित्याह ।—गुरुमूलाओ त्ति । किमर्थं यातीत्याह—कुलेत्यादि ।

७-24 चेइय दुविहमेयतद्द्वेत्थादि—चैत्य पञ्चधा—साधमिक्कचैत्य, यथा वा रक्कसाध्वादीनां प्रतिकृतिरूपम् १ । मङ्गलचैत्य गृहद्वारदेशादिनिवृद्धितप्रतिमारूपम् २ । शाश्वतचैत्य नदीश्वरादिव्यवस्थितम् ३ । भक्तिचैत्य भक्त्या क्रियमाण जिनायतनम्, तथ द्विधा—साधुनिश्रया क्रियमाण तिथाकृतम् ४ । तदनिश्रया तु विधीय मामनिश्राकृतम् ५ । तस्य सामान्येन जिनायतनारयचैत्यस्य द्रव्य हिरण्यसुवर्णादिरूपम्, तस्य विनाशो जायमाने, तथा तद्द्रव्यविनाशेन तस्य चैत्यस्य द्रव्य उपकारक दारुपरेष्टकादिवस्तु तस्य विनाशेन सम्पद्यमाने द्विविधभेदे, त(१) त नलमोत्पादितभेदतो द्विप्रकारभेदे—मूलोत्तरभेदाद्वा द्विविधभेदे । तत्र मूल स्वम्भकुम्भकादि, उत्तर तु छादनादि । स्वपक्षपरपक्षजनितविनाशाद्वैविध्याद्विविधभेदे । इह चैत्यतद्द्रव्यविनाशमुपेक्षमाण साधुरनन्तसासारिको भवतीत्युक्तम् । द्रम्मादिद्रव्य काष्ठादिदल चैत्यादिना द्विविधभेद यत्तद्द्रव्य चैत्यद्रव्य तस्य विनाशस्य निवारणदीनि कर्तुं निर्गतो भवतीति चूर्ण्यक्षरार्थः ।

७-25 पाडिहारिय—याचितकम् । अप्पणत्थं—समर्पणाय ।

७-28 सन्नायग त्ति—स्वजना ।

८-1 पासघण त्ति—मूत्र भूमी व्युत्सष्ट घोषिरइ ति मानके ।

८-6 असिक्क व्यन्तरादिकृतोपद्रवम् । ओम त्ति दुर्भिक्षम् । राजदुष्ट प्रत्यनीकपति । ग्लानो मन्द । उत्तमार्थं पर्यन्तक्रियाराधनविषय ।

८-7 चक्कथूम त्ति—रूपमजिनपदस्थाने बाहुबलिविनिर्मितं तक्षशिलानगर्गं रत्नमयधर्मचक्रं तद्दर्शनाय प्रजति । स्तूपो मधुरायाम् । प्रतिमा जीवन्तस्त्रागिसम्बन्धिनी पुरिकायाम् । यत्र सौरिकपुरादौ अर्हते जन्म, निष्क्रमणभुव उज्जयतादि द्रष्टुम्, ज्ञान तत्रैवोत्पन्नम् । निर्वाणभूमि दर्शनार्थं च प्रयाति । [घइग] त्रजिक-गोदुलम् । सङ्गहिप्रेक्षा विवाहादिप्रेक्षणम्, आदिशब्दात् शोभनाहार शोभनोपधिर्धनं लभ्यते । रम्यदेशदर्शनार्थं च प्रजतीति गृह्यते ।

८-13 अप्पा० गाहा । अल्पशब्दोऽभाववाची सर्वपदेषु । तेन मूलगुणविषया विराधना अल्पा न स चित् । पार्श्वस्थाऽऽसन्नारिषु दाने ग्रहणे च न काचित् । सम्प्रयोग सम्पर्कः । स पार्श्वस्थादिभि राह न आसीत् । ओह त्ति—इयमोपत सङ्गोपत आलोचना ।

८-14 अन्नम्मि वेलाए त्ति—अर्धमासाभ्यन्तरेऽपि, अन्यस्मिन् सातिचारे, मनुदेशवेलायां अन्यस्या वेलाया विभागतो विशेषत आलोचनीयम् ।

८-16 संविग्नं चित्—सविम्रा प्रियदृढधर्माण ।

८-18 धृतप्रहणाया न्याचार्यमुपसम्पद्यमानस्य धृतोपसम्पत् । सुम्प वा दुःख वा सम सोढव्यमिति सुरादु खो-
पसम्पत् । यथा क्षेत्रे वसत मागे प्रजतथ मम भवरीया तिष्ठेति सा तथाविधोपसम्पत् । विनयकरणार्थमुपसम्पद्यते
यन गच्छातरे सा तथेति । तदुक्त भाष्यकृता—

सवसपय पचविह सुयमुहदुक्ते य चेत्तमग्ने य । विणयोवसंपया धि य पचविहा होइ नायव्वा ॥

८-20 विभागेण—विशेषेण ।

८-25 तट्टाणं चित्—तेषां मिथ्यादुष्टाकरणस्थानानां स्वरूपनिरूपणाय ।

८-32 अहिष्णुत्वो चित्—किं भवात् जानाति, जाल्यामुद्धटादि वा । तथा च वक्ति—

बहोरो अकुलीणो त्ति य दुम्मेहो दमगमदयुद्धि त्ति । अवि अप्पलाभयु(ल)द्धी सिस्सो परिभवइ आयसिय ॥

९-1 जाइक्कम्मईहिं त्ति—अहो सन्तापिता वयमनेन रे बालिकेनेति ।

९-2 जमलियं चित्—समधेयं गच्छति । पुरोऽप्रत स्थितो मज्जति । गुरु प्रतीत्याभ्युत्थानकरणादिको
यो विनय कायिकस्त्वस्य भजोऽरुणम् ।

९-4 इच्छा० गाहा । उरसपया० गाहा—ध्यात्या—इच्छया बलभियोगमन्त्रेण करण इच्छाकार—
इच्छाक्रिया । तथा चेच्छाकारेण ममेदं कुरु । इच्छाक्रियया च बलभियोगपूर्विकयेति भावः ॥ १ ॥ तथा मिथ्या—
वित्तावृत्तमिति पर्यायः । मिथ्याकरणं मिथ्याकारं मिथ्याक्रियेत्यर्थः । तथा च समययोगवित्ताचारणे विदितजिनवच-
नसारा साधवस्तत्क्रियाया वेतथ्यप्रदर्शनाय मिथ्याकारं कुर्वते मिथ्याक्रियेमिति हृदयम् ॥ २ ॥ तथाकरणं तथाकारं,
स च सूत्रप्रप्रगोचरो यथा भवतिरुक्तं तथेदमित्येव रूपः ॥ ३ ॥ अवश्यकर्तव्यैर्योगैर्निष्पन्ना आवशि(श्य)की वसते विग-
च्छद्विर्था क्रियन्ते ॥ ४ ॥ निषेधेन निरुत्ता नैविधिकी, वसतो प्रविशद्विर्था विधीयते ॥ ५ ॥ आपृच्छनमापृच्छा, सा
विहाभूमिगमनादिषु प्रयोजनेषु गुरो काया ॥ ६ ॥ तथा प्रतिपृच्छा, सा च प्रामिपुक्केनापि कार्यकरणकाले कार्या,
निषिद्धेन वा प्रयोजनतः कर्तुं कामेति ॥ ७ ॥ तथा छद्दना च, प्राग्गृहीतेनाशनादिना कार्या, भवन्तो गृह्णन्तु
॥ ८ ॥ तथा निमज्जणा, अपृष्टोतेनाशनादिना अहं भवदर्थमशनाद्यानयामीत्येवभूता ॥ ९ ॥ तथा चामिहितम्—

आपृच्छणा उ कम्मे, पुव्वनिषिद्धेन होइ पडिपुच्छा । पुव्वगहिण्णं छण्ण-निमतणा होइ अपगहिण्ण ॥

९-5 [उरसपयाओ]—शादर्शनचारित्रार्थमुपसम्पद्य विधेया ॥ १० ॥ इत्यादि शब्देन गृह्यते । लहु-
सा—सूक्ष्मम्, तत्स्वरूपं गाथाद्वयेन दर्शयति—पयलेखादिना । व्याख्या—पयलं चित्—दिवा कोइ साहू पय
लतोऽग्नेण साहुणा भनइ—‘किं दिवा पयलायति?’ तेन भणिय—‘न पयलायि’ । एवमवलवन्तस्स मासलहुयोगो
लहु मुसावाओ । एव जत्थ जत्थ मासलहु तत्थ तत्थ सुहमो य मुसावाओ ॥ १ ॥ ओहे त्ति—ओह, वास । कोइ
साहू वासे पडमाणे अमयरपओयणे पडि(ट्टि)ओ । अणेण साहुणा भनइ—‘अज्जो किं पचसि? वासते । पडि(ट्टि)य
साहुणा तओ भनइ—‘वासते हं न गच्छे ।’ एव भणिकण वासते चेव पडि(ट्टि)ओ । तेण साहुणा भणिय—‘नणु
साहुणा तओ भनइ—‘वासते हं न गच्छे ।’ एव भणिकण वासते चेव पडि(ट्टि)ओ । तेण साहुणा भणिय—‘नणु
अनियं ?’ इयरो पचाह—‘न । कथं ? उचयते—‘नणु वासविंदो एए । वास पालिय तस्स एए विंदो धियुगा ।
वृष्टिरिह आदित्वेवत्तु (?) सा नेय ॥ २ ॥ मरयं चित्—कोइ साहू जाय सपडिया—‘कहिं वे मुज्जन्ति?’
भनइ—‘निग्गह, मरया द्विजा मुज्जते, अन्हे वि तत्थ गच्छामो ।’ ते साहू जाय सपडिया—‘कहिं वे मुज्जन्ति?’
मिस्सट्टेन न दृष्टा । तेण भनइ—‘नणु सव्वगेहेषु—आत्मीयगृहेष्विति ॥ ३ ॥ पचक्कसाणे चित्—कोइ साहू
केणइ साहुणा उदग्गभोगणमण्डलियेलाकाले भणिको—‘एहि मुप्रपु’ । तेण भणिय—‘भुजइ दुम्मे, पचक्कसाय
ममेति ।’ एव भणिकण म[ड]कीए तक्कसाणे चेव भुजिओ । तेण साहुणा मुतो—‘अज्जो तुम भणसि मग
पचक्कसाय?’ । सो भनइ—‘कहं न, नणु पाणाइसायाइया अपरिहं सा मए पचक्कसाया ।’ अपय प्रला-
ख्यातमिति भावः ॥ ४ ॥ गमणे चित्—केणइ साहुणा चेइयवदणाइपओमणे वयमाणेण अत्तो साहू भणिको
—‘वचसि?’ । सो भनइ—‘गाहं यथो, वयं तुम ।’ सो साहू पयाओ । इयरो वि तस्स मग्गओ तक्कसादेव
पयाओ । तओ साहुणा पुच्छिओ—‘कहं न यथासि त्ति भणिकण वचसि?’ सो भनइ—‘सिद्धन्तं न जानसि’ ।

कह १ । उच्यते—‘नणु गम्मइ गम्ममाण, न अगम्ममाण । जम्मि समएऽह तुमे पुट्ठो, तम्मि समए गच्छो ॥ ५ ॥ परियाए त्ति—कोइ साहू केणइ साहुणा वदिउ कामेण पुच्छिओ—‘कइ वरिसाणि याओ?’ सो एव पुच्छिओ भणइ—‘एयस्स साहुस्स गज्जय य दसवरिसाणि परियाओ ।’ छलवाइ प्रवीणि । सो पुच्छतगसाहू भणइ—‘मम नववरिसाणि परियाओ ।’ एयस्स य चे पचगा दसओ, पादपतन कुह ॥ ६ ॥ समुद्देस त्ति—कोइ साहू कारणनिग्गओ रवि परिवेसपरिवियंत दहूण ते साहू अत्यमाणे तुरिय भणइ—‘भोजनवेला वर्तते, उट्ठेह ।’ साहू गहियभायणा उट्ठिया भिक्षाटनाय । पु ‘कथ समुद्देस?’ छलवादी प्राह—‘नणु एस गमणमग्गम्मि । आदिचे गहण राहुणा क्रियमाण दर्शयति संखडे त्ति—कोइ साहू पढमालिय पाणगाइ विणिग्गओ पचायाओ भणइ—‘इह अज्ज निवेसे पवरा णीओ ।’ ते य साहवो भिक्षाटने गन्तुकामा इच्छति [अत्र क्रियान् पाठ स्पण्डितः प्रति-
सुद्धं त्ति—] ‘कोइ साहू उवस्सयसमीवे मय सुणहीं दहूण सुद्धं भणइ—‘छलक । तव माता ताइ सो सुद्धो पक्कणो । त रयत दहूण साहू भणइ—‘मा रय, जियइ ति’ । एव भणिए सुद्धो अत्रे भणति—‘कि तुम भणासि जह्म मया?’ । सो मुसावायसाहू भणइ—‘एसा साणी जा मया, सा तुज भवति’ । ‘कह माया भवइ?’ अतीयकाले भविषु । जओ भगवथो भणइ—‘एगमेगस्स ण जीवस्स स माइत्ताए भज्जपुत्तघूयत्ताए भूयपुव्वा । तेण साणी [माया] भवति ॥ ९ ॥ परिहारिय त्ति—कोइ साहू उ ओसताइ दहू आगतण भणइ—‘मए दिडा परिहारिया’ । सो छलेण कहइ, इयरे साहवो जाणति—‘ज हारतवावता अणेण दिट्ठा उज्जतविहारिण ।’ तदनु तद्दर्शनाय गमनादौ कृते यावद् दृष्टा पार्श्वस्था । तद-
वादी उत्तरयति—‘न वेतेऽपि परिहारिका अभधादिपरिहरणात् । परिहरन्तीति परिहारिका इति कृत्वा’ ।
मुहीओ त्ति—एगो साहू बिहा(या b)रभूमि गओ—‘उज्जाणदेसे इत्थी घोडमुही दिट्ठ’ति साहूण करेइ । व-
ली इत्यर्थ । जनगमने घोडिकां कथयति ॥ ११ ॥ अवसगमणं त्ति—कोइ साहू केणइ साहुणा पुच्छिओ-
गच्छति भिक्षारियरियाए?’ सो भणइ—‘अवस्स गच्छामि ।’ तेण साहुणा पमिहियभायणोत्तरणेण भणइ-
वचामो’ । सो पचाह—‘अवस्सगतवे न ताव गच्छामि’ । ‘किं न जासि?’ पुच्छिओ भणइ—‘वेज्ज न ता-
परलोगगमणवेला भोक्कणगमणवेला वा न ताव जायइ । तो न ताव गच्छामि । परं अस्स परलोग मो-
गमिप्पामीलय ॥ १२ ॥ दिस त्ति—एगो साहू एणेण साहुणा पुच्छिओ—‘अज्जो कयरं दिस भिक्षार-
गमिस्ससि ।’ सो भणइ—‘पुव्व ।’ सो पुच्छतगसाहू अरगाहेक्कण गओ अवरदिस । इयरो नि पुव्वदिसग-
अवर गओ । ‘अज्जो ! तुमे भणिय “अह पुव्व गमिस्सामि ।” कीस अवरदिसमागओ?’ एव पुट्ठो भणइ—
अव[र]गामस्स इमा पुव्वा किं न भवइ?’ भणइ चेव ॥ १३ ॥ एगकुले त्ति—कुल एइ भिक्षाणिमि-
साहुणा भणइ—‘अज्जो ! एहि वयामो भिक्षाए’ । सो भणइ—‘अहमेगकुल गच्छ, एगकुले एव मया अदि-
वचह तुच्चे’ । गमा साहवो । सो विय पच्छा बहुकुलाय पविसइ । तेहिं साहूहि भणिओ—‘अज्ज ! तुमे भणिय-
कुले पविस्सिअ ।’ बहुकुलपवेसे पुट्ठो भणइ—‘कह एगसरीरेण दोति कुले पविस्सिअ । एग चेव कुल पविसे-
एगदव्वे त्ति—साहुणा एणेण एगो साहू भणइ—‘वयामो भिक्षाए ।’ सो भणइ—‘वचह तुच्चे ।
मया द्रव्य प्रहीतव्य’ । तओ धोयणदोचवगाइ बहुदव्वे गिण्हवो तेसिं (हिं) साहूहि दिट्ठो भणिओ य—‘अज्जे-
भणिय—एग दव्व पेच्छ, कइ अणेगाणि गिण्हसि?’ । अत्थो—‘घम्मरियकायाइणि दव्वणि छ तेसिं घम्म-
मज्जे गहणलत्तणो पुगलत्थिकाओ एगो चेव । अत्रेसिं गहणलत्तण नत्थि । तम्हा अह एग दव्व गि-
सहुगहणेऽपि सति समखान्मपि द्रव्यमेकमेव ॥ १५ ॥

९-४ लहुसादिण पुणेत्यादि—सूत्रावत् उपलादिग्रहणविषयम् ।

९-९ इत्तिरिय—अलकाम वृक्षादिच्छायावप्रहादौ विधमनाय ।

९-१० लहुसमुच्छा द्रव्यक्षेत्रकालभावभेदाच्चतुर्थी तां क्रमेणाह—लहुसमुच्छा इत्यादि । कागा-
णे त्ति शम्पातरथदादौ काकादिशत नियारयति, यदीयदकल्पक लघुपुत्रादि रक्षति ॥ १ ॥

९-११ सेसे ओवास त्ति—अवकाश प्रतिक्रमणादिस्थानप्रवेश ।

९-12 रागदोसाइ मातनव्येपि ॥ पृथ ति—कावादी । ठाणा—आपतिस्या, चेप्पन्ति—प्रतिक-
मणाहम्ये ।

९-17 अस्फिलिट्टकम्म ति—गुछादौ शरीरक्रियायाम् । छेदनं दुष्टादस्य । पीलनं रुधिरादिवर्मण ।
भेदा पक्षादिगडस्य । संघर्षणं दह्यदे । अभिपातसेचा लघुवादिप्रहारस्योष्णत्वादिति । कायगाराइ प्रसूत्यादिषु ।
अमुत्तिरे पुतादि, सुत्तिरे उदरादि । अणत्तरं अव्यवहितम् । परम्परं वध्नादिना व्यवहितमज्ञम्, इत्यादिक
असंछिद्यम् । कदपं—वाचिको तर्मादिभाषणम्, कायिकश्च धावनादिक ।

९-22. सव्वपदाणि—दशणाङ्गि २४ ।

९-25 छुट्टे—उत्क्षिप्ते । पमादो अज्ञानादिवसो । अस्सपउत्तस्स—अस्युक्तस्य पञ्चविधप्रमाद-
दितस्य । णोवजुत्तस्स—विस्मृतिरहितस्यस्य ।

९-30 सन्नि ति—सन्तानं सन्ना—देवगुरुधर्मपरिज्ञानं, तस्यस्यास्ति स सन्नी श्रावक । सन्नायगा—सन्ना-
तका स्वजना मातापित्रादिका । भयं—सप्तप्रकारं प्रसिद्धं । सोगो—गणितानां द्रव्याणां सयोगेन शोक ।
अज्ञानां वियोगेन ।

९-32 वाउत्तस्स—बहुशतं वदमलचारित्र्यम् ।

यत्तस्य सयत्त वत्तुरमेगद्धं तमिह जस्स चारित्तं । अइयारपकभावा सो वत्तसो होइ नायव्वो ॥

१०-4 सभमो—सधमं सक्षोभं । भयं—दस्युविषयं । दस्यवधीरा । मिलस्सु—म्लेच्छा । घो-
हिय ति—वन्दिता । मालवा—उत्तयनीतस्करा । आवुर—नीहितं । दिग्गिछा—बुधुक्षा तृष्णादिभि ।

१०-6 [योच्छिन्नमडवाइ]—योच्छिन्ना जस्स सव्वसासु वि दिसासु नत्थि कोइ अन्नो गामो नगरे वा
त, पार्श्वप्रागादिरहितं मडम्बं । तथा च—मडम्बं सव्वओ च्छिन्नमिति पठ्यते ।

१०-8 अणप्पवत्सओ—हस्तादिपरवशस्य । कारणेहि—सधमादिभि प्रदर्शितै । पवणाय विराधये
दिति शेषः ।

१०-10 मृपावादं कूटसाक्षित्वेन । मैथुनं अतिक्रमादिना । रात्रिभोजनं दियगदियाम्भेदतः । दीर्घमागं
मज्जता धूमिध्वेलादिरूपोऽध्वानकल्पः । लेग्गडइय ति—क्षीरानादि उत्सर्गतो न मालम् तदप्यध्वयेत ।

१०-15 दुच्चित्तिय—उत्कर्षार्थकवत् वनदवदानचिन्तनादि । दुभाभितं अभ्युत्थोद्भावनानादि । दुधेष्टित
धावनादि ।

१०-25 उवहि ति—ओहेण जस्स गहणं, भोगो पुण कारणा स ओहोही ।

वत्स दुग्गं पि नियमा, कारणओ सो उवग्गहिओ ॥

१०-29 अशङ्कितं निर्णोतं दोषयदेवेदमिति, दोषवत्त्वेन । जिहिण ति—अणावायमसलोए इत्यादिकया ।

१०-31 [फालाइच्छिय]—प्रथमप्रहरणहीतं तृतीयप्रहरात् यावद् ग्रियते अशनपानादि तत्कालाति
क्रातम् । [अद्धाणाइच्छिय]—यद्भव्यूतद्वयात्परेणानीतं नीतं वा परिगृह्यते तदध्वानातिक्रान्तम् ।

१०-32 इदियमाइहि ति—इन्द्रियमाया—इन्द्रजालादिभि । चक्षुरादि—इन्द्रियाणां विक्रिया आसाहम्
तिष्व । गिलाणेत्यादि—ग्लानादिष्वानृतत्वेन । सागारिका वा परिष्ठाप्यस्थाने सन्ति । स्थण्डिलस्य वाऽभावः ।
भोरादि भयं वा तत्रैवशनादि परिष्ठाप्यातिक्रमेऽपि विधिना परिष्ठापयन् उद्ध । दुर्लभद्रव्यप्राप्ती सदसत्त्वं लाभो
वा ज्ञातः ।

११-7 गमण—अन्त्यं हृत्सयवार्हि ।

११-9 पट्टवण ति—अनुयोगप्रारम्भादिविषया । पडिक्कमणं न्ति अनुयोगस्य । परियट्टणां गुणनम् ।

११-10 अणवज्जसुमिणं दुस्सम् । दुर्निमित्तं अपभुत्तिगोचरम् । दुशक्कनादे प्रतिघाताधर्मम् । अष्टोच्छ्वा
सोत्सर्गकृतिरिति युक्तम् । तत्र वक्ष्यमाणगाथोकादिशब्दसूचितोऽयमर्थः ।

११-12 उज्जाणी—परकुण्ड । गईसतारो—नयुत्तरणम् ।

११-14 सघट्ट—१ सघट्ट २ लेन ३ उपरिल्लैस्तिरूपो नदीसन्तारस्त्वनं जर्द्धां सघट्ट ११ । नाभिं
यावत् लेपः । २ । परेण लेवुरि—नाभेरपरि । ३ । बाहु उडुपुण्णकादिधत्तुं । ४ ।

११—१६. सयणासणाण जायणत्थ गओ । ते य दाया परे अत्थि । वाउलो वा । तमो इरिय पडिक्कमि
किंचि काल इण्णाय करेइ ।

११—२० हृद्यमेत्ते वि ति—रेल्लए जत्ते इति शेष ।

११—२८ छिज्जइ त्ति—विभज्यते । पडिक्कमण च अनुयोगस्य ज्ञेयम् ।

१२—१ आदिशब्दात् कालप्रतिश्रमणे चेति च ब्राह्मम्, कालादिविपर्ययात् । हानाचारातिचारो भ
व्यज्जनादिभेदाद्वाकृतात् ।

१२—५ हीलयति—वा यो गुरुम् ।

१२—१२ ओरसो त्ति—आन्तर ।

१२—१५ वज्जयति—व्यज्यते । सन्न त्ति—सङ्गाभिधानम् ।

१२—१६ अप्राभिहाणेण वा भणइ त्ति—यथा 'धम्मो मगल'मित्यादिपरिच्छाणेन 'पुत्त कण्ण
दयासवरविज्जारा' इत्यादि नामान्तरेण । अर्थभेदस्त्वेव व्यञ्जनार्थेन विकल्प्यते, यथा आचारसूत्रे आबन्लव्यय
'आवती के आवन्ती लोगसि विप्पराममन्ती ति—अन्योऽर्थं कल्प्यते—'आयन्ति होइ दैसो तत्थ उ अरइ
केया । सा पठिया हेट्ठे ऊ त लोगो विप्परामसइ ।' यत्र सूत्रार्थो ह्यपि विनश्येत् स तदुभयातिचार । यथा
धम्मो मगलमुक्त्यो अहिंसा पध्वयमत्थए । देवावि तस्स नहसति जस्स धम्मो सया मसी ॥

अहागण्डेउ रंधति वट्ठेउ रद्धकारिओ । रण्णो भत्तति णो जत्थ गद्धो जत्थ दीसइ ॥

अन सूत्र अर्थः ह्यपि विनश्येत् । उभयविनाशे चरणनाशस्तदभावे मोक्षाभावस्तदभावादीक्षानैरर्थन्यम् ।

१२—१९ अणागाढे सुए—दसैकालिनादिके उद्देशकस्यातिचारेऽद्यात्तातिपाठे निर्धि० । आगाढे उक्त
चनभगवत्सादिके श्रुते उद्देशनादिस्थानेषु पुरिमाधादि क्षमणान्तम् । अर्थेऽप्येवम् ।

१२—२२ ओहेण—आगाढाणागाढादिभेदतोऽविशेषे ।

१२—२३ क्रमेण अहिज्जंतो त्ति—क्रमश्चाय—

ति वरिसपरियागस्स उ आचारपकप्पनाममज्जयण । चउवरिसस्स तम्म सूयगड नाम अग ति ॥ १ ॥

दसकप्पव्वहारा सउत्तरपणगदिन्थियस्सेव । ठाण समवाओ विय अगेए अट्ठवासस्स ॥ २ ॥

दसवासस्स वियाहा एकारस यासयस्स इमे उ । रुद्धियविमाणमाइ अज्जयणा पच नायच्चा ॥ ३ ॥

वारसवासस्स तद्वा अणुववायाइ पच अज्जयणा । तेरसवासस्स तद्वा उट्ठाणसुयाइया चउरो ॥ ४ ॥

एण्णवीसगस्स ओ दिट्ठोवाओ हुवालसममग । सपुनवीसवरिसो अणुवाइ सव्वसुत्तस्स ॥ ५ ॥

ज केवलिणा भणिय केवलनाणेण तत्तओ नाउ । तस्मन्नद्वा विद्धाने आणाभगो महापावो ॥ ६ ॥

१२—२४ [अपत्तो]—तत्सूनमर्थं वा विषक्षितशास्त्रसत्क क्रमेणाधीयानो न प्राप्नोति, पठनविषये प्र
पर्यायो वा यस्य न पूयते सोऽप्राप्त । अन्यथायोग्यो य सो अपत्तो त्ति—अप्राप्त । स च तन्निष्णिकादि
तित्तिणिओ स्तोकोक्तेऽपि यत्किञ्चनभाषो । चलचित्त—अस्थिरचित्त । गणाद्वणान्तरे सकमणशीलो वाऽप्य
अन्यथाव्यक्त—अपानम् । अव्यक्ता च वयसाऽतिलघु । वयथ प्राणिना कालकृता क्षारीरावस्था । श्रुतेन
तश्चुतोऽव्यक्त । एतेषा सर्वेषामप्राप्तदीना वाचना—श्रुतपाठनम् ।

१२—२६ जइ पत्त प्राप्त । सुएण श्रुति क्रमेण । पत्त वा पात्र—योग्यम् ।

१२—३० निसेज्ज ति—आचार्ययोग्याम् । च शब्दात् वन्दनकायोत्सर्गो अनुयोगप्रारम्भे उक्त
आयविलम् ।

१२—३४ विगई भुजेऊण त्ति—जोगसमतीए तां भुक्त्वा पश्चात्कायोत्सर्गं विधत्ते । एण्डु ति ।
विकृतिमाचाम्बप्रयोग्य च दृष्टाति ।

१३—५ सकादयोऽष्टा ८ ।

१३—११ [मइमो]—भजाम सेवयाम कुमे इत्यर्थ ।

१३—१३ मडलि त्ति—तस्यां सर्वे सख्यमोज[जि]न । मोय त्ति—योग । जह्जु त्ति—सर्वे मलय
पूजा राजादिभि क्रियमाणा ऊतीर्थनाम् । अतिशयाद्वा मन्त्रादिका, मतानि वा तदागमान् श्रुत्वा ।

१३-१६ मिच्छताइतु—मिच्छादिचरणादीनाम् । उपवृत्ता—उपवृत्ता अप्रसङ्गा ।

१३-१९ एव शब्दादीन् प्रकृत्य प्रायथित सिन्तम्—मिच्छताइतुं ति । स्थिरीचरणादीनामादिशब्दाद्दृष्टवान् ।

१३-२३ च द्वाधेन देशे समनमिति योगः ।

१३-२४ ओहोत्ति—पुराणपेशया । अहस्तु चिति सिन्तावविषयेषु च सर्वतोऽद्यापि देशस्यापि निमुद्रमवस्थायावाचार्थं चतुर्था मयासंख्य पुरिमद्वारि तयोपरिष्ठम् । तच्च देशे मिच्छतुस्तेत्यारिता दक्षितम् । सिन्तावविषयेषु च सर्वतोऽद्यापि मूलमिति वक्ष्यति ।

१३-२६ प्रसङ्गेष्वप्युहणादिषु मत्तारविषयेषु इदमाह—एवं चिय इत्यादि । यतिविषयाणां उपवृत्तादीनामविधाने । अणन्तद्विष्टुति—पुरिमाई गमनतमिरेतत् ।

१३-३१ तत्पत्ताएण ति—पार्थस्यादिप्रसादतन्मदवशात् । पार्थस्यादीनां परिपालनादिकं वाच्छस्यं कुर्वतां निमुद्रप्रवृत्तीनां ययोपरिष्ठ प्रायथितम् ।

१४-६. ननु वृत्तिव्यापीनां चतुर्णां भवतु रोपटनं अफ्काय प्रणि कथं संप्रदादि संभवति, द्रवरूपत्वेन स्पर्शोऽपि मरण समवादित्याह—आउफाएत्यादि ।

१४-७ इति मगारु । घटादिस्वस्व चाक्षेपा वादादिना सपट । परितो गो माडतरपालना । उद्भवणं च यद्विना परितोपन । हनन दण्डादिना । पातेन चरणादिपालनादिना च उद्भवण अफ्कायस्य ।

१४-९ अणागाढा अभिर्भत्तम् । एषेन्द्रियसपटय—तदहजातमूषिकागिरोलिकादिसर्वेतिरयो हृदय ।

१४-१३ पमाय०—प्रमादतोऽवद्रावणे । एककहाणग । नि० । पु० । ए० । शा० । उ० । इत्येककल्याणकादिविषयः ।

१४-१५ तत्र मृपापादो धर्मास्तिकायादिसर्वद्रव्यविषयः । अदत्तादानं ग्रहणधारणीयवस्तुविषयम् । परिग्रहस्तु सचित्ताचित्तमिश्रसर्वद्रव्यविषयः । क्षेत्रतो लोकादिकविषयौ मृपापादपरिमर्तौ । अदत्तादानं च प्रामाण्याधायम् । कालतथ दिवारात्री या । भावतो रागतो देशतो या । त्रितयमपि अपन्यादिवस्तुविषय मृपावादाद्यपि जघन्यायुच्यते ।

१४-२० देवाद्यपरिवासे पात्रतुल्यकपात्राद्य-पक्षरश्चित्तपयुषितत्वे अभ्यन्तरो । मुज्यादौ च ।

१४-२२ पदमभगो चिति—दिवा गृहीत दिवा भुक् परं रात्र्युपितं द्रव्यमिच्छायां भक्त । १। दिवा गृहीत रजन्या भुक्मिति द्वितीयः । २। रजन्या गृहीत दिवा भुक्मिति तृतीयः । ३। रजन्या गृहीत तस्मादेव भुक्मिति चतुर्थः । ४। द्वित्रिचतुर्थेऽवधमम् ।

१४-३३ ओहुदेसिय जमपणोहाए रद्ध तम्मज्जाओ भिक्खाओ कइ विकप्पइ, दानार्थं य एष्यति तस्मै दत्ते १ । उद्देसकडे कम्मे एक्के चउत्तिहो मेओ—जावतियमुद्देस, पासंडीण भवे समुद्देस, समणाण आएस, निगमणां समाएसमिति चत्वारो भेदा । तत्राये जाव इह उक्कोइएयस्सइ पासंडीण दायव्वं न सिहत्थाण २ । निम-यसाक्यादिभेदत पञ्चाध भ्रमणात्तेषाम् ३ । निगमणां साहुणमेव नड्भेति ४ । तस्य सखडिमुत्तुब्बरिय चउन्दमुद्दिइ ज तमुद्दिह । वजणमीसाइकड करंवादिक । तमनिगतविवाह पुण कम्म गुल विगारेऊण मोयए पयिज्जा—इति कर्माहेशिक ।

१५-७. यावदर्थिकमिप्रपासडमिथ्रा साधुमित्र] भेदतन्निपा मिथ्रम् । यत्र खगृहयोगजलकणादीनां मध्ये अधिकतरजलजन्मादीन् मिथ्रितान् कृत्वा यदशनादि प्रथमतोऽभिज्जालनाद्ग्रहणदानादिप्रस्ताव एव राहुमारभते । यावदर्थिकार्थं तन्निपा ।

१५-९ संपादगस्त एगो भिक्खुमागी । वीओ दिमुवओग देइ । तइए निहे निप्फेदिया । इतरहविय । ततो परेण सर्वमेव चिरद्विय ।

१५-१० सुहुमा—कण्ठगस्त भत न देह, भणइ साहुस्स अहाए उट्ठिया गुज्ज वि दाह ति । वायरा—कण्ठिए विवाह काउफाओ रहमईइ साहुसनामम जाणिऊण ओसकण करेया ।

१५-११ आहारसेज्जाइय साहुणो भुजिस्सठि, रंछिउ असो सव्वमेवाहारं वहिं नीणेइ साहुअहाए । एय पागडकरण । रवणप्पईवजोईवायायणकुड्डेइएहिं उज्जीयकरण साहुअहाए [एयं पमा-] सकरण ।

१५-16 आह्व त्ति—सगमाहादे निष्पञ्चवायाए । ४। आह्व चिय आइमणाइ च, तिधरंतरमाइम ।

१५-18 दर्हरक जतुमण्यादिरूप । पिहित च छगणादिना ओलित ।

१५-19 माल सीकरुपासादोपरितलदिकमभिप्रेतम् । तस्मादाहृत करप्राज्ञ यदनादि दान्त्री ददाति तन्मा लपहतम् । नवरं त्रिधा एतजघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदतः । जघन्योत्कृष्टयोरन्तरे मध्यमो गम्यत एवेति नोक्तम् । पाण्डु(र्ण्यु)पाटनमानस्तोकक्रियाश्रुतीतत्वाजघन्य लघु । मद्यकायधो दत्त्वा यद्वाति शिक्षकादेस्तन्मध्यम माला पहतम् । यदा च उच्चतरशिक्षकादिर्लघुकादिप्रहणाय मूढकनिश्चेण्याद्युद्गल वा अधो दत्त्वा तस्मात् ददाति तदोत्कृष्ट भवति । अत्राप्यायामम् ।

१५-20 अच्छेजं त्ति—प्रमुग्हादिनायक, अन्येषा दरिद्रकौटुम्बिकाणां बलाद्वातुमनीप्सितामपि यदेव ददाति तत्प्रभुआच्छेद्यम् । स्वामी ग्रामादिनायक, स यदा साधून् दृष्ट्वा कलहेनेतरथा वा कौटुम्बिकेभ्योऽशनाद्युदात्य ददाति तदा स्वाम्याच्छेद्यम् । सेनाधौरास्ते सार्धकेभ्यो बलादाच्छेद्य यत्पाथेयादि साधुभ्यो दयुस्तत् सेनविपयाच्छेद्यम् ।

१५-21 अणिसट्टं त्ति—बहुभि साधारण बहुजनसाहिक यदशनादि सख्य्यादौ स्वाम्यमनुज्ञात यदेव ददाति तत्साधारणानिष्टम् । चोन्नतो भोजनम् । यथा किञ्च कश्चित्कौटुम्बिको भक्षाहारकहस्तेन गृहात् सेने हालिकानां भोजनाय चोन्नत प्रस्थापयति । तत्र कौटुम्बिकेन साधूनां दानाय मुक्तकलितचोन्नतमध्यात् यदि हालिक इति त्साधवे ददाति तदा चोन्नतानिष्टम् । तथा जट्टस्य हस्तिन सम्मन्धि पिण्डरूप वस्तु राजा गजेन वानजुहात त्वादिनिष्ट जज्ञानिष्टम् ।

१५-22 यावदर्थिका समस्तार्थिन । पापण्डिकाधरकादयः । साधवश्च निर्ग्रन्था । अत्र गृहिण स्वार्थमत्रि ज्ञाननायाद्रहणदानान्ते आरभो कृते सति पश्चात्स्वार्थकल्पित तन्दुलमध्ये कर्पटिकार्थं तन्दुलादीनां माणक सकल्पित प्रक्षिप्य राप्नोति यदा, तदध्यवपूरक । स च त्रिधा—स्वगृहयावदर्थिकमित्र, स्वगृहपापण्डमित्र, स्वगृहसाधुमित्र इति । इह आहाकम्म उदेत्सियचरिमत्तिय, भत्तपाणपूदय, पासडसाहुमीस, वायरपाहुडिया हुविहा, अग्गोयर चरिमदुग एए छउगम दोसा अविसोही कोडी, विसोहिकोडीए अवयवेणाविच्छिन्न सव्वमभोज विष्टादि(ति?) ह्येणेव भक्त । विसोहिकोडीए पुण सयरणे परिट्टवेइ । अलमे अनत्त असयरतो वा तम्मत्तगेव परिट्टवेइ । जइमि य अवयवा तहा विमुद्धो ।

१५-24 धाई पचहा-रौरधाई भज्जन-मठण क्रीलावण-अकधाई चाल्पालिका स्त्री धात्रीत्वकरणमिति तत्त्वम् । एव यथासंभवमन्यत्रापि । दूती परस्परसन्दिष्टार्थकशिका स्त्री—दूतीत्वकरणमित्यर्थः । तत्कथयन्ति—स्वप्राप्ते परप्राप्ते वा । स्वनिवासप्राप्तस्यैव सत्केऽन्यस्मिन् पाटकादौ, परप्राप्ते वा सदेशक नीत्वाय पिण्ड लभते स दूतीपिण्डः ।

१५-25 अतीतार्थसूचक भित्त जातिकुलगणकमैशिल्यानां कथनादिना आजीवनम् ।

१५-26 वनीपक्क विट्ठा समणा तिहि माहण किण्वि सुणगाइ भत्तान अप्पाण तम्भत्त दसइ जो सो पणीवमो त्ति । उउ(१)वर्णयति पिण्डार्थमात्मानं दायकाभिमतेषु ध्रमणारिषु समक्त दर्शयतीति भक्तवशाद्दनीपक्क । यद्वा यन्नां लघ्वार्थरूपां पाति पाल्यतीति वनीप, स एव वनीपक्क ।

१५-27 चित्तिता रोगप्रतीकार । तत्र नाह वेयो, अप्पणो वा अमुणो वाही अमुमदब्बेण फिट्ठेत्ति, एसा सुहुमतिगिच्छा । वायरा वाय सिम सन्निवाय ससुत्थाण रोगाण ओसहमाइय साहइ । सयमे[व]से किरिय करेइ । चाहिवायारे किरिय वा से साहेइ ॥—क्रोधादय प्रतीता ।

१५-28 वयण-स्तथवो—सुखं गुणयुद् काल्प पच्छा मगइ । पच्छासंथवो—नाम दिभे पच्छा सयय करेइ 'अमुमत्र २ यूय द्वा' इत्यादि च ।

१५-29 सम्मन्धि-संथवो—नामकयोजनम् । मायापियाइओ पुव्वसवन्धि सयवो, सासूगसुराओ पच्छागम्भन्धि-संथवो । पिन्ना ससाहणा । असाहणो मतो । इत्थी पुरिस विसेसो वा । सुण्णो अज्जाइओ । पामपळे पाइओ जोगो । गर्गोदापपरिसाओ मूढकम्म ।

१५-३१ शक्ति सभाविताधाट्मादिदोष भक्षादि । चतुरूपो भक्षधतुर्भक्ष-प्रहणे भोजने शक्ति । भक्षा-
देप्रहणकारे भोजनकाले च यदि पुनरमुकदोषवदिदमिति शङ्कावान् । १। प्रहणे शक्ति १ भोजने । २। भोजने
शक्ति ० प्रहणे । ३। न प्रहणे न भोजने शक्ति । ४। इति । एतेषां समो यथा-गृहस्थेन प्रचुरा भिक्षा भिक्षान-
रेभ्य स्वस्य वा वीर्यामान दद्या चिन्तयति किं स्वगृहोपस्करतया साधुभिक्षाचरादिनिमित्तराद्धतया वा चेत्तसि शक्ति ।
ततो लज्जा सशोभादिना एनमर्थं गृहिण प्रशमितुमशक्नुवन् शक्ति ० गृह्णाति, शक्तिस्तथैव भुङ्के । १। द्वितीयस्तथैव
चेत्तसि शक्ति तथैव गृहस्थ प्रशयितुमशक्नुवन् गृहीत्या खोपाश्रये समागतस्ततो भोजनसमये त दोलायमानचेत्तसि
दद्या अपरसाधुस्तद्विशानि सङ्कीकृतमाही तदभिप्राय ज्ञात्वा यदति यथा-साधोस्तद्वदे प्रकरण लाहण वा समा-
यातमिति-तद्वच श्रुत्वा शुद्धमेतदिति निश्चित्य विगतशङ्कापरिणामस्तद्वदे इति द्वितीय । गुरो पुरत स्वभिक्षा-
वृत्त्यभिक्षामालोचयत साधून् श्रुत्वा सज्जातशङ्कितयति यथा-यत्स्वरूपा यही मया भिक्षा लब्धा अमुकगृहे,
अन्यैरपि सत्र तत्स्वरूपैव यही लब्धा । ततो मा कदाचिदियमशुद्धा भविष्यतीति । तथा चासी शक्तिचित्तत्वा
भुङ्के इति तृतीय । चतुर्थस्तु भव प्रतीत्य सुगम एव । अत्र द्वितीयभगोऽपि प्रहणपेक्षयैव सदोष । परमार्थतस्तु
शक्तिप्रहणदोषस्य निवर्तितत्वाच्छुद्ध एव । तृतीयो बहुतरमदोष । उभयत्रापि भोजनशक्तिरत्वेनाशुद्धत्वात् ।
अतः प्रथमतृतीयावाधित्य यत्प्रायश्चित्त निरूपयति । य कथन दोषमाधाकमादिक शङ्कते, समावयति अमुकदोषमिति
तत्सत्क प्राप्नोति । सन्नक्षितमारूपितम् । निक्षिप्त न्यस्तम् । पिहित स्थगितम् । सहतमन्यत्र क्षिप्तम् । दायक ति
दायकदोषदुष्टम् । उन्मिथ पुष्पादिमिलितम् । अपरिणत अप्राप्तकीभूतादि । क्षिप्त दुग्धादिपरिणतम् । छर्दित
परिशाठितम् । एते दश शक्तिदाय एषणादोषा ।

१५-३३ अधुना प्रक्षितावीनाह-सच्चित्तेत्यादि । पृथिव्यव्वनस्पतिभि सचित्तैः प्रक्षितयोगात् । करमान
देयमपि सचित्तम् । अचित्तयोगादचित्तम् । तेन पृथिव्यादिभि सचित्तैः प्रक्षित पृथिव्यायप्रक्षितमित्यादीनि तत्त्वम् ।

१५-३४ हृत्येण ति । मते वि एव चेय । निर्मिप्रकृद्म अपरिणत सचेतनम् ।

१६-२ सत्तिणिङ्-तत्र त्रिगुणीयपक्ष्यमाणखरण्टनजलम् । हस्तादिउदकाद् जलतीमित तदेव ।

१६-६ गरहियमज्जायमक्खियत्ति-मासवशाशोणितसुरामूत्रोच्चारदिभि शिष्टजनस्याभक्ष्यापेयै साक्षा
न्प्रक्षित सत् । एतैर्प्रक्षिताभ्या करमानाभ्या वीर्यामान सत् यतीनामकट्य उज्जाहादि दोषात् । ससक्तिमद्भव्यैर्द्र-
व्यादिभिल्लेपकृन्मन्वादिभिश्च हस्तमात्राभ्या प्रक्षिताभ्या देय यदेतैर्दायमान प्रक्षित तदकल्प्ययेकेन्द्रियादिवध-
दोषात् । मात्रादिलभप्रक्षिकाकीटिकापतज्जादिसत्त्ववधदोषाचेति । गर्हितेऽगृहिते च प्रक्षिते आयामम् ।

१६-७ निक्षिप्तधतुर्भक्ष-सचित्त पृथिव्यादि सचित्ते पृथिव्यादो निक्षिप्त यस्तम् १ सचित्त अचित्ते २
अचित्त सचित्ते ३ अचित्त अचित्ते ४ निक्षिप्तम् । अत्र प्रथमद्वितीयभक्षयोऽप्रहणप्रायोग्यद्रव्याभावान् प्रायश्चित्त
चित्ता । चरमस्तु शुद्ध एव । अतस्तृतीयप्रायश्चित्त निरूपयति-एवेत्यादिना-पृथ्वीकायो मृत्तिकावृणोपवृषिका
वणिक्कादिह । अफ्फायो जलवन्ध्यायहिमकरकादि । तेजस्कायो मुमुंराक्षरादि । वायुगुंशावातादिरूपो दृतिस्थश्च ।
प्रलेकयनस्पतिकायो धान्यम्रीटिकाहरिताम्रादिकलरूप । अनत साधारण सूरणगजरादिकन्दरूप । नसा
कीटिकामरकोटकण्ठादिरूपा । एते च सर्वेऽपि पृथिव्यादय सचित्ता मिधाधाना प्राक्षा । तत पृथिव्यादिषु
ब्रह्मान्तेषु निक्षिप्त देय वस्तु यदचेतनम् । अनन्तरमव्यवधानम् । परम्परै स्थगिकादिना सव्यवधानम् । सा-तरं
पृथिव्युपरि स्थगनिकादो कृत्वा देय मुक्तम् ।

१६-१२ अणन्तवणस्सइत्ति-उज्जाहिरूपो । वीर्यानिक्षिप्त इति प्रलेकवीजेषु अणतकायगीजेषु च
अनन्तरपरम्परनिक्षिप्ते देये नि० ।

१६-१३ पिहित चउभगोत्ति-यथा-सचित्त सचित्तेण १ सचित्त अचित्तेण २ अचित्त [सचित्तेण ३
अचित्त] अचित्तेण ४ पिहित । अप्राप्यनन्तरपिहितपरम्परपिहितता वाच्या । तथा चतुर्भङ्गे-अनापि गुरुलहु-
पदाभ्यां चतुर्भङ्ग स्यात्, यथा-गुरुक गुरुकेण, लघुक लघुकेन, लघुक गुरुकेन, लघुक लघुकेन पिहितम् । गुरुक
भारिक महदैयभाजनम् । गुरुणा भारिकेण प्रदेडकादिना पिहितम्, गुरुक लघुकेनाल्पभारेण छगनकादिना,
लघुक देयभाजन गुरुकेण प्रदेडकादिना, लघुक लघुकेन छगनकादिना पिहित ।

१६—१३ सचित्तेण पुढवीत्यादिना सुतीयभद्रस्य अचित्त सचित्तेण पिहितमित्यस्य व्याख्या कृष्णकादिकं सचित्तमुदावष्टब्धमन्तरपिहितम् । तत्र भाग्यविका गभंच्छक्तिः । अवष्टब्ध मण्डकादिपरम्परपिहितम् । एवमप्यादिशेषैरपि भावना कार्या । अस्मद्विरचितपिण्डविशुद्धित्वौ दर्शितत्वात् ।

१६—१४ संहृतम्—येन मात्रकेण दात्री दास्यति साधोरज्ञादिक—तत्र पृथिव्यादिकं तुपादिकं वा यत्तदग्रत्र सचित्ते अचित्ते वा क्षिप्त्वा तेन रिचीकृतम् । यदि साधोर्ददाति तत्सहस्रमज्ञानाद्युच्यते । अत्र भाग्यवत् सचित्ते सचित्तं—सचित्ते पृथिव्यादी, सचित्तं पृथिव्यादि संहृतम् । अचित्तं तुपादि संहृतम् । अचित्ते सचित्तं अचित्तं ४ संहृतम् । अत्राप्यनन्तरपरम्परता वाच्या । परित्वनस्पति पत्रशाकादि । पृथिव्यादिषु त्रसा सचित्तस्थानेषु सहरणे तात्पर्यं कृते मात्रकान्तेन गृहीतेऽज्ञानादी आ० । एकस्मादग्रत्र संहृत्य भूयोऽपि सत्त अयोग्य संहृत्य तेन ददत परम्परसहरणम् ।

१६—२२ धीयसाहरिष तिलादिगोचरे ।

१६—२३ दायग(यारो)त्ति—मतो मदिरापानोत्थमदविकल । उन्मत्तो महासङ्ग्रामादिनयादर्शना प्रहृष्टीतश्च ।

१६—२७. पमद्दमाणी पृथिव्यादीन् । सेसेसु त्ति भक्षेण ।

१६—२९ ओयत्तन्तीए—द्रव्येण द्रव्यान्तरं गृह्णत्या ।

१६—३० पर च उद्दिस्स त्ति—परकीयमिदमित्युक्त्वा ददाति । यद्वा यत्र दात्री परेण निर्भर्त्सते ।

१६—३१ उन्मीसं ति—मिश्रणसोभयाभितरत्वात्, उत्पन्नरयेन मिश्रित दाढिमण्डिकादिना, पुण्या वा सह यन्मिलित तदुन्मिश्र भण्यते । ते द्वे अपि वस्तुनी यत्रोन्मिश्र्य ददाति साधवे तदज्ञानादुन्मिश्रम् । परित्वनस्पतिपत्रपुष्पाकादिना सचित्तेन उन्मिश्रे आ० ।

१६—३१ अपरिणत अप्रासूकीभूतादि । तत्र द्रव्यभावमेवात् द्विधा । पुनर्भावापरिणत दातृगृहीतृयोगात् धा वा । तत्र परिणतद्रव्ये सचेतने दायकेन साधोर्दीयमाने द्रव्यापरिणतम्, दातृविषयभावापरिणतं तु द्रव्यं त्रीर्द्विस्त्राभिर्नोर्मध्यात् यत्राशने साधारणे एकेन क्षीयमाने द्वितीयस्य यत्र भावो अपरिणतो अभवन्शीलस्य तुभावापरिणतम् ।

१७—१ द्रव्यभावपदाभ्या चतुर्भङ्गोऽत्र अनिष्टद्रव्यभावापरिणतयोश्चासमक्षकृतो विशेष । गृहीतृविषयभावापरिणतं तु यत्र द्वयो साध्योर्भिर्द्वार्ष गतयोरेकस्य मनसि तदशुद्ध परिणतम्, अन्यस्य तदेव शुद्ध मनसि परिणतं तदपि भावापरिणतम् ।

१७—२ [ससत्त]—ससत्तेन दध्यादिना क्रमात्रकखरण्टकेनाशनादिप्रहणे क्षिप्तदोषा ।

१७—३. पृथिव्यादिषु क्षीयमाने छर्दिते परिशुद्धितम् ।

१७—५ सयोजना—चाहिं भायणे त्ति । रसहेतुद्रव्यं निश्चायने शाल्यादिकूर् क्षीरं वा प्राप्तत्वात् । तद्विरेव पृथक् भाजनेषु गृह्णातीति । वसतेर्बहिर्द्रव्यसंयोजनाया चेतसा क्रियमाणायाम् बाह्या द्रव्यसंयोजनं वसतावागतेन रसहेतोर्द्रव्यसंयोजना अभ्यन्तरा । संयोजना त्रिधा—पात्रकविषया, कवलविषया, मुखविषया । यथेन सह युज्यते तत्तेन सह भक्षयतीति भाव इत्यन्तर्वेदनाश्रया । 'वत्तोसकवलमाण रागदोसाहिं धूमदग्धात् वेयावच्चाद्रया कारणमवहिंसि अद्वारो ।' कारण वेदनाविद्यारूपादिघो(१)ऽनिर्वहति । भोजनाभावे आ० ।

१७—९ सुनगाया ३५-३६ एतद्याद्या-कर्मोद्देशिकचरिमन्त्रिके । पापिष्ठ भ्रमणनिर्घ्राह्ये पापिष्ठिकर्मणि कम्मे । आधाकम्मे । पापण्डमिश्रे खसाधुमिश्रे च । बादरप्राश्रुतिका विवाहुस्सकृण ओसकृणरुवा । सप्रलपायपरम्परा भाग्यवत् । यन्मात्रविराधना । लोभमिण्ड । अद्दर अणत त्ति—तिरोऽन्तर्धाने, न तिरमतिरं अन्तर्धाने निरन्तरमित्यर्थ । अय भावार्थ —अणन्तकाये पूयलियाई निविस्सत साहरिय मीसिय वा । अणतकायेण वा पिहित्वा आधिप्रहणादनन्तापरिमितेऽनन्तछर्दिते च क्षमणम् । अनन्तकायाव्यवहितनिक्षिप्तपिहितसंहृतोन्मिश्राऽपरिणतछर्दितेषु क्षमणम् । रसहेतुसंयोजना रागान्वितभोजने च, वर्तमानभविष्यभिमिते च क्षमणम् ॥ जावतिकाद्यकर्मोद्देशि एनेद । मिश्रप्रथमभेद । धानीत्वम् । दृतीत्वम् । अतीतनिमित्तम् । आजीवनापिण्ड । वनीपकत्वम् । बादरविच्छिन्न

करणम् । शोधमानपिण्डे । सम्यन्धसस्तवकरणम् । विषामप्रयोगचूर्णपिण्डा । प्रकाशकरण द्विविधम् । द्रव्यकातम्, श्वामभावक्रीतम् । लौकिकप्रामिष्यपरावर्तने । नि प्रत्यपायपरप्रामाभ्याहृतम् । पिहितोद्विभ्ररुपायोद्विभ्रे । उद्विष्टमाला-पहतम् । सर्वमाच्छेद्यम् । सर्वमालिख्यम् । पुर कर्म । पश्चात्कर्म । गर्हिते द्रव्यमक्षितम् । प्रत्येकव्यवहितनिक्षिप्तपिहितसहोत्तिगन्धाऽपरिणतछर्दिताणि । प्रमाणोद्भूतम् । सधूममकरणभोजने चेति । अत्रेद (अये० b) सूत्रपदम्—कारणविवक्षिण्ति—कारणविवज्जो नाम अकारणे भुङ्क्ते, कारणे न समुहितइ । एतेषु आचाम्ल वीयते ।

१७-13 अज्जोयर [गाथा ३९] अथ्यवपरकान्यभेदद्वयम् । कडे त्ति कृतौदेशिकभेदचतुष्टयम् । भक्त-पानपूतिकम् । मायापिण्ड । अनन्तकायव्यवहितनिक्षिप्तपिहितादीनि । मिथान-तकायाम्यवहितनिक्षिप्तानि चैलेषु एकभक्तम् । तथा ओषौदेशिकमुद्विष्टभेदचतुष्टयम् । उपकरणपूतिकम् । चिरस्थापित प्रकटकरणम् । लोकोत्तर[र] परावर्तिकम् । लोकोत्तरअप्रामिष्य च । मसमाइ परभावक्रीतम् । नि प्रत्यपायसप्रत्यपायसप्रामाभ्याहृतम् । दर्दो-द्रिभम् । जघन्यमालापहतम् । उद्विष्टे पदमे त्ति—यावदर्थिकाथ्यपूरक सूक्ष्मचिनिच्छागुणसस्तवकरणम् । तिगमक्खिय त्ति—मिधकदभेन लणसेटिकादिना च पृथिवीमक्षितम् । आउ उद्विष्ट । उद्विष्टोदे परितो—एय तिगमन्त्रिय । दायगो वहए त्ति—किंविहायकदुष्टम् । यत उक्तम्—

घाळे मूढे मत्ते उम्मत्ते वेविए य जरिए य । एए विसेसवज्जा एएसिं दायगो वहय ॥

१७-15 पत्तेय० [गाथा ४२] पत्तेयवणस्सइकाए सचित्तरपरंपरद्विए । तेण चेव पिहीए साहरिए मीसे परपरिक्खियत्ते अणतरिक्खियत्ते—प्रत्येकपरम्परनिक्षिप्तादीनि मिथान-तरतिक्षिप्तसहतादीनि च । सर्वेषु पुरिमाभेम् । संकाए त्ति—ज दोसं आसक्इ तस्सेव दोसस्स ज पायच्छित्त त भावज्जइ ।

१७-16 इत्तरठविए० [गाथा ४३] करमानस्थ इत्तरस्थापितम् । सूक्ष्मप्राप्तिका सद्धिमधसरजस्कप्रक्षितम् । पृथ्वीअपूतनस्पतिप्रक्षितम् । पृथिव्यादिषु मिश्रेषु परम्परनिक्षिप्ते नि० । वनस्पतिमिश्रे परम्परनिक्षिप्ते नि० । प्रत्येकबीज्यनन्तकायबीजेषु वानन्तपरम्परनिक्षिप्ते । एवमेतेषु स्थापितेऽपि देये नि० । अविगई—निर्विकृतिरूपम् । उवियगाईसु त्ति—आदिग्रहणाग्निधरपरम्परपिहिते नि० । एव सहतेऽपि । परितवणस्सइओमीसे नि० । बीउमीसे नि० ।

१७-19 अतिपपमाणे व त्ति—तेधेवातृप्यमानस्सदेवातिमान पुण्तया डुवेंन ।

१७-20. सघरिसेण—होइया ।

१७-21 जमलिओ—जमलतया स्थित ।

१७-22 वट्ठा गोलया । समास त्ति समस्या ।

१७-24 अरइहादिसरक आजीवे र्त्तेऽपि क्रियमाणे रामण ।

[गाथा ४६] अन्यकोच्यते—जिणकप्पिया घेरकप्पिया य डुविहा साहुणो । ओहीय—ओवग्गहीय—भेया

डुहा उवही । तत्थ—

ओहेण जस्स गहण भोगो पुण कारणा स ओहोही (ओपोपथि) । जस्स य डुगपि नियमा कारणओ सो उवग्गहिओ ॥

—जिणकप्पिया उपध्यपेक्षया । अपट्ठिपोपधय —

त्रिय त्ति चउक्क पणग नय दस एकारसेव वारसग । एए अट्ठ विअप्पा उवहिमि उ हांनि जिणकप्पे ॥

रयहरण मुहपोत्ती डुविहो कपेक्कजुत तिविहो उ । रयहरण मुहपोत्ती दुक्कप्प एसो चउक्क ओ ॥

तिन्नेव य पच्छागा रयहरण चेव होइ मुहपोत्ती । पाणिपडिगहियाण एसो उवहीओ पचविहो ॥

पत्तगधारीण पुण तवाइमेया हवति नायज्जा । पुण्युत्तोवहिजोगा जिणाण जा वारसुओसो ॥

पत्त पत्तायपो पायडुवण च पायकेसरिया । पडहाइ रयत्ताण च गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥

निन्नेव य पच्छागा रयहरण चेव होइ मुहपोत्ती । एसो उ डुवालसविहो उवही जिणकप्पियाण तु ॥

एए चेव डुवालस मत्तय अइरेगबोलपडो य । एसो उ चउइसविहो उवही पुण घेरकप्पमि ॥

उक्कोसो अट्ठविहो मण्डिमओ होइ घेरसविहो य । जहमो चउविहो विय अज्जाण एस तिविहुवही ॥

कप्पतिय पडिगहणो अग्गिभर बाहिर नियसणीया । संघादी राधकणी उक्कोसो एए अट्ठविहो ॥

मध्यमस्त्रयोदशविधः—

पक्षावधो पडला रयहरण मत्तकमड रयताण । उग्गहपटोरुचलणिया ओक्कच्छि कचु वेकच्छी ॥

गोच्छगपत्तद्वण मुहणतगकेसरि जहणो । जघन्योपप्रहिकः स्थविराणा एसो ।

तस्य पीठग ति काष्ठच्छगणमय पीठ निसेज्ज पाउछण । दडगा-पमज्जणी दहापुछणी । पत्राघर्षणोपला । वर्षावृष्टिषु प्राणाय रक्षणाय । बाल ति कमल । सूत्रमयम् । सूई—तालपत्रसूत्रादिभूषणम् । कुडसीसग पलासपत्रमय खुम्पकम् । पत्रक वशमयम् । सेसतिग बालसौत्रिकादन्यत् । घासत्ताणे नि वर्षाकालोपयोगिसस्तारो अद्युसिरो काष्ठफलकादि । झुसिरस्तृणादिमय । डडेत्यादि—तस्य

लट्टी आयपमाणा, विलट्टी चउरंगुलेण परिहीणा । दण्डो बाहुपमाणो, विदण्डओ कनखमेतो उ ॥ सिरसो चवरी चउरहुलदीहा नालिया । अवलेहणी बटादिकाष्ठमयी पादलेहणी—‘बडउवरे पिलक्क अलाममि चिचिणीया ।’ चर्मनिकम् । अत्थुर ति भूमावास्तोर्गते अभ्यादिभये प्रलयादिविकरणाय च । पाउ पड[पदि]कादिभये यत् प्राप्तिर्यते । तल्लिगा उपातह । यद्वा कृत्ति तल्लिगा यन्ना (यन्ना b) यद्वा विहारे च णस्य शरीरेण सह वन्धनार्थं पट्ट । पल्लहत्थी योगपट्ट । मध्यम औपप्रहिक । वारगो ति—सप्तातारिणे गणितित्त, नित्य जनमध्य एव तासा वाचात् । उल्लुट्टोपप्रहिकस्तूच्यते—

अफखा० गाहा [१८-५]—सधारको द्विविध—एकाङ्गस्तिनिसकाष्ठपरूप, तदितर कस्मिं मय । उत्सर्गपदापेक्षया द्वितीयपदमपवादसूत्रोक्तद्वीपप्रहिक कथ्यते । पुस्तकपञ्चक—‘गही, कच्छवी, मुडी, लफलए तद्वा छिवादीय ति’—एतत्स्वयममे कथयिष्यते । फलग ति पट्टिका, समवसरणफलक वा । निजोदरमान तत् प्रतिचयतिनीनाम्, अन्यथा एरुभाजनभोजने युक्तकवलोत्पादने एकया अन्यस्या अपीतिचमव ।

१८—९. ओगाहणतगं—तौ सदशम् । पट्टलद्वन्द्वनम् ।

१८—११ साहण ओहिओ ति—मुहपोत्तीयपायकेसरियाहो चउरो ते चेव ति । पडिगहो दनत्रयम् । अन्ने य ति—अर्धमतार नियसणी १, बाहिनि २, सघारी ३, राघकरणी ४, पक्षावधो, रयताण, रयहरण च ४, जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदत प्रायुक्तत्रिविधोपधिमध्याजघन्यविच्युतलब्धत्वे नि० । म विच्युतलब्धत्वे पु० । उल्लुट्टस्य विच्युतलब्धत्वे ए० । जघन्याप्रत्युपेक्षितत्वे नि० । एव मध्यमाप्रत्यु० उल्लुट्टाप्रत्यु० ए० । न पडिलेहियो ति—निवेदयितुं मुहभ्यो विस्मृतत्वे जघन्यस्य नि० । मज्झिमे उल्लुट्टस्य ए० । प्रकारत्रयेण सर्वस्वोपधे सपन्नत्वे आ० ।

१८—२१ हारिय० [गाहा ४७]—हारितत्वे जघन्यस्य ए० । मध्यमस्य हारितत्वे आ० । व हारितत्वे समणम् । जघन्यधौतत्वे ए० । मध्यधौतत्वे आ० । उल्लुट्टस्य धौतत्वे उ० । उपधेर्जघन्यादिभेदस्य कर्तुं न निवेदयते तत्रापि ए० । आ० । च० । आचार्यैरदत्त परिमुक्ते । त्रिविधमुपधि आचार्यानुज्ञा विनाप्य पदाति । ए० । आ० । च० । सधंसि छद्द तु ति—जघन्यादिभेदतत्त्रिविधस्य हारणे .. .. न द्वेजि मलप्रक्षालनादौ पठ स्यात् ।

१८—३० मुहणतय० [गाहा ४८] एवं तावेत्यादि । तिविहोवहिणो विमु(धु)वेत्यादि [गाहा ४९] रजोहरणमुसवज्जिका विहाय अन्योपधौ द्रष्टव्यम् । अन्नप्रति अन्नया उक्त (१) । तत्र मुहपोत्तियाए प विहाय ए य विध्वय । एव रयहरणे वि । यदि पुनर्द्वितीयमपि पतितमय च न लब्ध तत्राह—अह पुणेत्या मपर नासियं परचकादिसम्पादने । हारियं आलस्याधिग प्रमादेन ।

१८—३१ काल० [गाहा ४९]

पारिद्वायणियं अविटीप ति—३३ स्थन्दिवायशुद्धया ।

१८—३४ विकालवेलयां पानकाहारस्याप्रत्याप्त्यात्वे भोजनोद्धृतसंगतधर्तुर्निधाहारस्यापि प्रजाह्वय युक्तम् । तदकरणे—अत एव साधवज्जिविधाहारं स्वाध्यायकरणसमये तृतीयोदय्या समये प्रत्याह्वयं विकालवेलयां च पाकाहारमिति ।

१९—१ पर्यं चिय० [गाहा ५१] द्वादशपिघतयो यथा—

धनधान्यगुनीदरिता, द्यौ संक्षेपेण रसलाग । कायहेताः संकीनवेति भास्य तपः प्रोक्तम् ॥

प्रायश्चित्तप्राप्ते विद्यावृत्तिनिरासोत्पत्तेः । साध्याय इति यत्र यद्व्यवहारमात्रम् अत्रापि ।
 माताई यत्र सा यस्या विद्वत्पुत्रस्य पत्न्येति । अहं रं रं पत्न्येति, विद्वत्पुत्रस्य पत्न्येति ।
 इह प्रतिमाविषयेऽप्यनेन विपरीतप्रकारात् । सा प्रायश्चित्तं नेषम् । एतेन एतेन विद्वत्पुत्रस्य पत्न्येति ।
 द्रव्यावधिप्रदेशे च बीजानि कारमायवित्तवत्त्वं हेतुम् । मासिके पुत्रादिभिर्भाषणो हतम् । पुत्राः पुत्राः स्वभिर
 मिषु उवाच्येन धार्यादेदत पञ्चपात्ताः अत्रि च विज्ञाताः पञ्चमेव ।

१९-10 फिदिप० [गाथा ५२] निराप्रमादवशात् प्रथमं तद् प्रतिक्रममे फिदिमो निमित्तम् ।
 सय या उस्सारेह पुत्रा अवातिवे कावोत्ता सचमामेव पारयति । अर्धे वा विन्दनीयतायाः पारयति ।

१९-15 अकर० [गाथा ५३] एष चक्रणादसु वि ति—एकस्मिन्निर्वा अक्षरतो वदोऽप्यवकर्म
 ति० । पु० । ए० । चक्रावने भाषाम् । रातो पोसिरह ति िमिरेहोत्तां कुरते ।

१९-17 कोहे० [गाथा ५४] समि ति—एवम्, एवम् । तत्रगाह ति तन्मे वाचक, अदि-
 धात्वात् नमुनादिपद ।

१९-22 अज्युतिर० [गाथा ५५] इ प्रमुनेक्षितं बहुषा सम्प्रणायकोऽहम् । अज्युनेक्षितं चर्मा
 चक्रुणादिति विहितम् । कोयति—स्वपरित पट. पुत्रोद्वाति यदुच्यते । पावारणो मुद्रकम्पः एतन्निष्ठः ।
 पूती-पत्न्येति हस्त्यावरणम् । दृग्गानिर्णीतपोति । पुत्र सृष्टी पती, कोपती मायह । विराटी मयभो जीवति
 भगद । गदोवहाणी गन्माहुरिका । पुत्रकपचके गरी पुत्रकस्वरूपम्—

- वाहजुदसेहि गदापोतो उ मुगो दीहो । १ ।
- कच्छवि अवे तपुभो, मज्जे पिहो मुगेय्यो । २ ।
- चउरगुलदीहो वा, पश्या मुद्विपुपगो अहवा ।
- चउरगुलदीहो धिय, चउरगो होइ भिमेभो । ३ ।
- तपुपमुखियरूवो होइ धिमाटी य पोयणा नाम ।
- धीहो वाहस्वो (हो) वा जो पिहो होइ अण्णाहुतो ।
- त मुजियसममसार छिमाडि पोतो मगजीह । ४ ।
- संपुदगो दुगमाई फल्मा । ५ ।

अपरमपि—चर्मपत्रक यया—तलिगा गृह्णत यस्मै (यदे) कोसग कस्ती य धीपतु ।
 तलिगा—उग्रमत्त, यस्मै—यत्र, कोसगो—देहोपायं चर्म, हति प्रत्यक्करणाय ।

१९-32 उग्रज० [गाथा ५६] सप्ती—अविरत भाद । बीजोयाराविचारे निजवीर्यगृहम् ।

१९-35 सुयवयहापासु अजद ति—मायानिष्पन्न तदेव रीयते इति विदोषः । सातगद्वयं देवमिति
 भाव । अजमापाजो ति—“उहमिती महाभोगो, एष साह निदिधो । स्वपाग करेइ ति, अत्रतेहि
 वादए ॥” इत्यात्मनि व्यापयति ।

२०-3 दपेण० [गाथा ५७] बलान-उज्ज्वलम् । मृदयम्पयाय धावाम् । चक्रावरणं फलम् ।
 मल्लवह्नास्फोटन च दप । त कुरतो कदाचित्पेन्द्रियस्य [अ]ग्रेषण—विषयं दृष्टं म्यात् ।

२०-4 अज्ञादान-मेहन तस्य परिमदनेन शुक्रपुत्रलघिर्वातन-निष्कारण इत्येतत्संनिष्टकर्मोच्यते । चादि-
 प्रहाणिहस्य जेहादिनां प्रक्षणादि करोति । दीर्घोपनि यस्वेवम् ।

आधाकर्मे, अण्णकल्पादिक वा शुक्रकन्दलीफलादिभरणत । दीर्घमन्त्रेन वा यता यदाधाकर्मेत्यादि-
 कारणात् । सपिथिसेवन वाचरितम् । तत्रैवैष प्रयक्त्वाणकमिति वक्ष्यमाणगयान्तोष श्रेयं योज्यम् ।

२०-7 पुरिमत्ता०—मिषापात्र तत्काले न प्रलिखयति । चरिमभागोनायां धीर्यां प्रथमायां पादौनप्रहरे
 इत्यर्थः । यद्वा चरिमपौड्यामुपोषित कश्चिद् । ततोऽनौ तस्यां पात्रं न पडिलेहेद् । तत्र कल्याणक प्रायश्चित्तं
 क्षेयम् । चागुमासे सावसरिके च शुद्धौ पयकल्याणक क्षेयम् । यस्मात्सुखमतिचरणं कृतान् न जानाति न च स्मरति ।
 कथमिच्छाद्-जहा पाउसे इत्यादि ।

मध्यमखयोदशविध—

पत्तावधो पटला रयहरण मत्तकमठ रयताण । उगहपटोरचलनिया ओकच्छि कनु वेकच्छी ॥

गोच्छगपत्तट्टणय मुहणतगकेसि जहसो । जघन्योपग्रहिक । स्थविराणां एसो ।

तस्य पीढग ति काष्ठच्छगणमथ पीठं निसेज पाउछण । दडगा-पमज्जणी दंडांउणी । घट्टणा पात्रघर्षणोपला । वर्षाष्टिमु प्राणाय रक्षणाय । चाल त्ति कम्बल । सूत्रमयम् । सूई—ताल्पत्रसूयादिस्वप्न । कुउसीसग पलासपत्रमय गुम्फकम् । पत्रक वशमयम् । सेसतिग बालसौत्रिकादन्यत् । वासत्ताणे त्ति—वर्षाकालोपयोगिसंस्कारो अङ्गुसिरो काष्ठफलमादि । सुत्तिरत्तुणादिमय । डंडेत्यादि—तस्य

लट्टी आयपमाणा, चिलट्टी चतरंगुलेण परिहीणा । दण्डो बाहुपमाणो, विदण्डओ वन्धमेत्तो उ ॥ तिरसो उपरि चतरंगुलदीहा नालिया । अचलेहणी घटारिवाष्टमयी पादलेहणी—‘वटउबरे पिलनबू तस्य अलाममि चिचिणीया ।’ चर्मत्रिकम् । अत्युर त्ति भूमावास्तीर्यते अग्न्यादिभये प्रलयादिविकरणाय च । पाउर त्ति पद[पदि]शरिभये यत् प्रापियते । तल्लिगा उपानह । यद्वा कृत्ति तल्लिगा यद्वा (यद्वा b) यद्वा विहारे उपकर पस्य शरीरेण सह बन्धनार्थं पट । पट्टहत्थी योगपट । मध्यम औपग्रहिक । वारगो त्ति—चसागारिके उद गनिमित्त, नित्य जामय्य एव तासो वासात् । उत्कृष्टीपग्रहिकस्तूच्यते—

अपख्ता० गाहा [१८-५]—संवारको द्विविध—एकात्तलिनिसकाष्ठपट्टरूप, तदितर कश्चिदादि मय । उत्सर्गपदापेक्षया द्वितीयपदमपवादसूचोत्कृष्टीपग्रहिक कथ्यते । पुस्तकपत्रकं—‘गद्दी, कच्छवी, मुट्टी, सुउ कफल एव तद्वा छिवाडीय त्ति’—एतत्स्वयमग्रे कथयिष्यते । फलग त्ति पट्टिका, समवसरणफलक वा । कमठग निजोदरमान तत् प्रतिस्वयतिनीनाम्, अन्यथा एरुभाजनभोजने शुक्रकवलोत्पादने एकया अन्यस्या अग्रीतिर्संभवः स्यात् ।

१८-७ ओगहणतगं—तौ सदृशम् । पट्टसद्वन्धनम् ।

१८-११ साहण ओहिओ त्ति—मुहपोत्तीयपायकेसरियाहओ चउरो ते चेव त्ति । पडिगहो प्रच्छा दनत्रयम् । अन्ने य त्ति—अग्निमतर नियसणी १, वाहिणि २, सघाडी ३, राघकरणी ४, पत्तावधो, पटला, रयत्ताण, रयहरण च ४, जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदत प्रागुक्तत्रिविधोपधिमेष्याजघन्यविच्युतलब्धत्वे नि० । मध्यमस्य विच्युतलब्धत्वे पु० । उत्कृष्टस्य विच्युतलब्धत्वे ए० । जघन्याप्रत्युपेक्षितत्वे नि० । एव मध्यमाप्रत्यु० पु० । उत्कृष्टाप्रत्यु० ए० । न पडिलेहिओ त्ति—निवेदयितु शुद्धभ्यो विस्मृतत्वे जघन्यस्य नि० । मज्झिमे पु० । उत्कृष्टस्य ए० । प्रकारत्रयेण सवस्वोपधे संपन्नत्वे आ० ।

१८-२१. हारिय० [गाहा ४७]—हारितत्वे जघन्यस्य ए० । मध्यमस्य हारितत्वे आ० । उत्कृष्टस्य हारितत्वे रामणम् । जघन्यधौतत्वे ए० । मध्यधौतत्वे आ० । उत्कृष्टस्य धौतत्वे उ० । उपधेर्जघन्यादिभेदसोत्तम कर्तुं न निवेदयते तत्रापि ए० । आ० । च० । आचार्यैरदत्त परिसुद्धे । त्रिविधमुपधि आचार्याउज्ञो विनाप्यन्वसौ यदाति । ए० । आ० । च० । सधमि छट्टं तु त्ति—जघन्यादिभेदतत्रिविधस्य हारणे .. त्र द्वेऽपि काले पञ्चप्रक्षालनादौ पठ स्यात् ।

१८-३० मुहणंतय० [गाहा ४८] पर्यं तावेत्यादि । निविहोवहिणो त्रिगु(बु)वेलायि [गाहा ४९] रजोहरणसुरावज्जिका विद्याय अन्योपधौ द्रष्टव्यम् । अन्नप्रति अन्नया उक्त (१) । तत्र मुहपोत्तियाए पडियाए लद्धाए य निम्बिय । एव रयहरणे वि । यदि पुनर्द्वितीयमपि पतितमथ च न लब्ध तत्राह—अह पुणेत्यादि । नवरं नास्ति परचक्रादिसम्पातेन । हारियं आलस्यादिना प्रमादेन ।

१८-३१ काल० [गाहा ४९]

परिद्वारावणियं अविहीय त्ति—३३ स्थन्दिलायशुद्धया ।

१८-३४ विकालवेलायां पानकाहारस्याप्रत्याप्यान्तवे भोजनोर्द्ध्वमुत्सर्गतथतुर्विधाहारस्यापि प्रत्याह्वानतश्च युक्तम् । तदकरणे—अत एव साधवत्रिविधाहारं स्वाध्यायकरणसमये तृतीयपौर्णम्या समये प्रत्याह्वयति । विकालवेलायां च पानकाहारमिति ।

१९-१ पर्यं चिय० [गाहा ५१] द्वादशविधतपो यथा—

अभयानमूरीदरिता, वृत्ते चक्रोपण रसलाग । कायलेशः संलीनतेति बाध सपः प्रोक्तम् ॥

प्रायश्चित्तस्थाने वैयावृत्यविनयावधोत्सग । स्वाध्याय इति तप पदप्रकारमाभ्यन्तरं भवति ॥

मासाइ सत्ता ता पदमा बिहत्तइयसत्तराइणि । अह राइ एगराई, भिम्बू पडिमाण वारसग ॥

इह प्रतिमादिविषयेऽश्रद्धाने विपरीतप्ररूपणाया वा प्रायश्चित्तं श्रेयम् । एतेन तपोतिचारप्रायश्चित्तस्य च द्रव्याद्यभिग्रहेषु च वीर्यातिचारप्रायश्चित्तस्यूनं श्रेयम् । पाक्षिके पुरुषादिविभागतो ज्ञातव्यम् । पुरुषा क्षुद्रक स्थविर्भिक्षु उपाध्याय आचार्यभेदत पञ्चधास्तान् प्रति पूर्णिकृता दशिनमेव ।

१९-१० फिडिण् [गाहा ५२] निद्राप्रमादवशतो गुरुभि सह प्रतिक्रमणे फिडिओत्ति न मिलित । सय वा उस्सारेइ गुरुणा अपारिते कायोत्सर्गे स्वयमात्मैव पारयति । अपूर्णे वा चिन्तनीयतया तराले पारयति ।

१९-१५ अकण् [गाहा ५३] एव घट्टणाइएणु पि त्ति—एकद्विनिर्वा अदानतो वन्दनेषु यथाक्रमेण ॥ पु० । ए० । सर्वाकरणे आयाम । राओ वोसिरइ ति निसिस्सोत्सर्गं कुरुते ।

१९-१७ कोहे [गाहा ५४] सणि त्ति—सकृत्, एकदा । तन्नगाइ त्ति तनको वत्सक, आदि-शब्दात् मयूरादिग्रह ।

१९-२२ अज्जुसिरं [गाहा ५५] इ प्रत्युपेक्षित चक्षुषा सम्यगनवलोकनम् । अप्रत्युपेक्षित सर्वथा चक्षुषाऽनिरीक्षितम् । कोयवि—रूपपरित पट पुरओट्टीति यदुच्यते । पाचारगो घृहकम्बल परियच्छिर्वा । पूरी—पल्लवी हस्तास्तरणम् । दहगालिधौतपोति । दुसर सूनी पटी, दोयडी यावत् । विराली नवओ जीणोति भग्न । गडोवहाणी गल्लमसूरिका । पुस्तकपत्रके गडी पुस्तकस्वरूपम्—

वाट्ठपुइत्तेहिं गडीपोत्थो उ तुल्लगो वीहो । १ ।
कच्छवि अते तणुओ, मज्जे पिहुलो सुणेयव्वो । २ ।
चउरंगुलदीहो वा, वट्ठागी मुट्ठिपुत्तयो अहवा ।
चउरंगुलदीहो चिय, चउरंसो होइ विवेओ । ३ ।
तणुपत्तूसियव्वो होइ छिवाडी य पोत्तया नाम ।
वीहो वाहुत्तो (लो) वा जो पिहुलो होइ अप्पवाहुओ ।
त मुणियसमयसारा छिवाडि पोत्थी भणतीह । ४ ।
सपुडगो दुगमाई फलगा । ५ ।

अपरमपि—चर्मपत्रक यथा—तल्लिगा खल्लग वट्ठमे (वट्ठे) कोसग कत्ती य वीयतु ।

तल्लिगा—उपानव, वस्त्र—वस्त्र, कोसगो—लेहोपारं चर्म, कृति प्रलम्बकरणाय ।

१९-३२ ठवणं [गाहा ५६] सक्की—अविरत धाद । वीयावारात्तिचारो निजवीर्यगूहनम् ।

१९-३५ सुयचवहाराइएणु अन्नइ त्ति—मायानिष्पन्न तदेव वीर्यते इति विशेष । आसणद्वय देयमिति भाव । अन्नमायाओ त्ति—“लहवित्ती महाभोगो, एस साहू जिइदिओ । रसचाग करेइ ति, अंतपवेहिं वाडए ॥” इत्यात्मनि व्यापयति ।

२०-३ दप्पेणं [गाहा ५७] वल्लन—उल्लनम् । खडयप्पयाण धावणम् । खड्गावरंढाईण फणणम् । मल्लवट्ठाहास्कोटन च दप । त कुर्वतो कदाचित्तयेन्द्रियस्य व्युत्परोपण—विघात इत स्यात् ।

२०-४ अन्नादान—मेहन तस्य परिमर्दनेन शुक्रपुद्गलनिर्घातन—निष्काशन इत्येतत्सङ्ग्रहकर्मोच्यते । आदि-ग्रहणाद्विज्ञस्य ज्ञेयादि[ता] म्रक्षणादि करोति । दीर्घाध्वनि यत्सेवनम् ।

आधाकर्म, अध्यानकल्पादिक वा शुष्ककदलीफलादिधरणत । दीर्घवर्लानेन वा सता यदाधाकर्मरसादि-कारणत । सच्चिद्विसेवन वाचरितम् । तत्रैतेषु पञ्चकल्याणकमिति वक्ष्यमाणगाथान्तोक्तं श्रेयं योज्यम् ।

२०-७ पुरिमत्तां—भिक्षापात्र तत्काले न प्रतिलेखयति । चरिममापोनाया पौरुष्या प्रथमायां पादौनप्रहरे इत्ययं । यद्वा चरिमपौरुष्यामुपोषितं कथितम् । ततोऽसौ तस्मां पात्र न पडिलेहेइ । तत्र कल्याणक प्रायश्चित्तं श्रेयम् । वातुर्मासे सांवत्सरिके च पुद्गौ पञ्चकल्याणकं श्रेयम् । यस्मात्सूक्ष्मातिचारान् कृतान् न जानाति न च स्मरति । कथमित्याह—जहा पाउसे इत्यादि ।

२०—12 छेयाइ० [गाहा ५९] किं वा छिज्जइ त्ति—भो भो जना निरीक्षत निरीक्षत । छिद्यते न छिद्यते चेति भवति अथद्धानपर । मिउणो त्ति—युद्धोर्निरभिमानस्य । अभिमानाभाव दर्शयति—जो इत्यादिना । छेदाऽथद्धानपरस्य सृद्धे, पर्यायगर्वितस्य च इत्येतेषाम् ।

२०—18 दुमुण्ठा—उल्लुण्ठा खिन्ना । इह शिष्या अनेकविधा भवन्ति—परिणामगा, अपरिणामगा, अहपरिणामगा । तस्य उत्सर्गे उत्सर्ग, अववाए अववाय, जहा भणिय सद्दहता आयरंता य परिणामगा भण्यन्ति । अपरिणामगा पुण जे उत्सर्गमेव सद्दहति आयरति य, अववाय पुण न सद्दहति नायरंति य । अहपरिणामगा जे अववायमेवा यरंति, तस्मिं चैव सञ्चति न उत्सर्गे । अतो अपरिणामकानां उत्सर्गदृष्टीया मा निन्द्यो भविष्यति । चराब्दसूचित कुलगणसङ्घाधिपानामपि छेद्यापन्नानां जीवेन तप एव दीयते न छेदादयः ।

२०—19 जं जं० [गाहा ६०] अत्थपय त्ति—अर्थं सूत्रव्याख्यान भाष्यचूर्णनिर्गुणस्यादिकम् । आह्वामहादिदोषत प्रायश्चित्तापत्ति सविस्तरा तपस उक्ता ।

२१—5 दध्द सिचं० [गाहा ६४]

आहाराई दध्द येत्त लम्माइ काल गिम्हाई । हट्टाई भाव ती पुरिस गोयाइ जाणिता ॥

आउट्टि—पमाय—दध्द—वप्पहवा चउव्विहा पटिसेयणा नायव्वा । साहारणेपु द्रव्यादिषु साधारण भणिय सम देज्जा ।

२१—13 लुक्खं० [गाहा ६६] वायं ति—वातलम् । अनुपक्षेत्र सजलक्षेत्रम् । एवं कालेवि तिविद्धे त्ति—वर्षाहेमन्तग्रीष्मरूप काल सामान्येन क्षिप्ररूक्षध भवति । तत्र क्षिप्र—शीत, रूक्ष—उष्णः । अथ क्षिप्रोऽप्युत्कृष्टमध्यमजघन्यमेदात्रिधा, रूक्षोऽपि च त्रिधा । तत्र उत्कृष्टक्षिप्रोऽतिशीत, मध्यमक्षिप्रो तातिशीत, जघन्यशीत स्तोक्शीत । जघन्यरूक्ष किंचिदुष्ण, [मध्यमरूक्षो नात्युष्ण,] उत्कृष्टरूक्षोऽत्युष्ण । एव च—गिम्हासु चउत्थ देज्जा छट्ट च हिमागमे । वासासु अट्टम देज्जा तवो एस जहन्तो ॥ गिम्हासु छट्ट देज्जा अट्टम च हिमागमे । वासासु दसम देज्जा एस मज्झिमवो तवो ॥ गिम्हासु अट्टम देज्जा दसम च हिमागमे । वासासु डुवालसम एस उक्कोसवो तवो ॥

एस नवविहो ववहारो ।

२१—21 सो य इमो त्ति सुयववहारो । आपत्ति प्रायश्चित्तयोग्यता त्रिपया । तपसा द्वादसादिना, कालेन वर्षादिना । अह्मागुरू—गुरुतम इत्यर्थः । अह्मालह—लघुतम ।

२१—28 अह्माणुपुवीए—इत्यस्य व्याख्येयम्—सुत्ताणुसारेणेति ।

२१—29 चउमासगहणेण लहु चउमासो वि दट्टवो । 30 छम्मासो—छम्मासग्रहणात् लघुपण्मासोऽपि होय । प्रतिपत्ति आपत्ति । 31 तीसा य त्ति—स्थूलतया उक्तम्, अन्यथा सावसप्तविंशतिवैकृतमुचिता । 33 प्रागुद्दिष्टानि शुद्धकादीनि व्याचष्टे गुरुग चेत्तादिना ।

२२—2 एतदक्षात् मिथ्यादुष्कृतेन शुद्ध्यति । अत एवोक्तम्—सुद्धोय त्ति ।

२२—4 सामान्य एव श्रुतव्यवहार उक्तो विस्तराणाधुना ग्राह—तिगन्तवेत्तादिना ।

२२—9 गुरुपक्को उक्कोसो त्ति—यथा गुरुपदादिवाच्यं गुरुः [गुरुतो गुरुतम । एव(स)लहुणे वि—उत्कृष्टादिभेदत्रयम्—उक्कोस—उक्कोसे, उक्कोस—मज्झिमो, उक्कोस—जहन्तो [ति] उट्टे भेदत्रयम् । मध्यमेऽपि भेद त्रयम्—उक्कोसो, मज्झिम जहणो ति । जहन्तोक्कोसे, जहन् मज्झ, पट्ट जहन् इति जघन्ये भेदत्रयम् ।

२२—25 एमेवोक्कोसाइ त्ति—लघुतरमध्यमपञ्चविंशती तवविधवापत्तिदानपञ्चमष्टरविशेताया अट्टम-छट्ट चउत्थ-उक्कोसा देय तिह गिन । मध्यमे उट्टट्टम्, मध्यममध्यमम्, मध्यमजघन्यमिति योज्यम् । तृतीय नयस्त्वस्य सरस्वतमष्टरविशेषितपञ्चदशा गोचरपट्टो अट्टम छट्ट-चउत्थ-योज्यम् । लघुतरमध्यमदशके अष्टमष्टर-निवेशिते । २ । आ० । यथा लघुसजघन्यपञ्चदशके नवष्टरे । उ० १, आ० १, ए० । रसगणायामेकासणे ति 33 गायोक्तं योज्यम् । सप्तविंशतिभेदेषु वर्षासु दानमुक्तम् ।

२३—1. अधुना शीतकालाधित दामाह—सितिर इत्यादिना । दसम उववासचतुष्टयम् । आदौ धृत्वा ।

२३-२ अत्रोक्ततीय तद् चेयस्ति—तत्पार्थस्यागमप्रविभागरूपस्य एकदेशस्य वा एकादिपदात्मकस्य—अप-
रमणमवस्थाम् । शेषस्य पुष्पादिपदसङ्घातरूपस्यैकदेशस्योर्ध्वं गमा यस्यां रचयार्था सा सम्यपरिमापयार्थापका-
न्तिहच्यते । यथा तिरिहरे जपन्यत पञ्चम्, मध्यमतोऽष्टमम्, उत्तरष्टतो दशमम् । २ । ३ । ४ । एषां मध्यादेक-
देश पञ्चलक्षणोऽष्टममपि अवतिष्ठते । अष्टम-दशमे ऊर्ध्वं यथाशु यच्छत । तृतीयं तु अत्रेता[ह्वा]द्यं
मील्यते । ततश्च जपन्यतोऽष्टमम्, मध्यमस्तु दशमम्, उत्तरष्टतु द्वादशं तपो वर्षासु कुर्वति ।

२३-३ अष्टममाह गिम्हे इत्यादि—अष्टम उपवासप्रयमादौ पत्वा निर्वीय पर्यन्ते यथा—उपुस पञ्चकस्तके
पञ्चमश्चे । सयासय स्ति—सद्योया सदा शेषा आपत्तय । असहोरेक्यहासस्यावकार्यं यावत् स्थितमेकैकम् ।
८० । १०० । १०० । नि० ।

२३-४ परद्वान् देज्ज स्ति—आधाकमायासेवाप्राप्तम् । इह नवविषमुतव्यवहारे वर्षा—शिशिर—मीणारूप-
कालतया सप्तविंशतिभेदेषु आपत्तिदानं दर्शितम् । अर्धापक्रातिरपि तथा याच्यते ।

२३-१४ फालं वा सहेज्ज स्ति—प्रतीक्षेत ।

२३-१६ अणरीयमिदीहो अग्गीयत्यो । इतरो गीतार्थं ।

२३-२१ धिइ धृतिधेतरोऽप्यष्टम । संहता वज्रमनाराचादि । धीइ संघयणेन य सपथो पद्मो, न
धिइ १ संघयणेन य अल, मध्यवर्ति द्वयम्—धृया न संहानेन, नहसो(१ धृया)सहानेन सम्पन्न इति
द्वयमतौ याच्यम् ।

२३-२५ विकल्पपथमपि व्याचष्टे आयतरगो इत्यादिना—जो ज तथोक्तम् आहवेदं तमित्यहं स
आयतरग । ह्योऽपि वैयावृत्ये तप एव करोति १ वैयावृत्यम् इत्यायतरग । परतरगपत्यपि सक्त परं न करोति,
किन्तु वैयावृत्यमेव विधत् । पथमभनव्याख्यामाह—अन्तरतरग(२७)इत्यादिना ।

२३-३० कल्पस्थितादय सर्वेऽष्टौ ८ । कल्पोऽवस्थितसमाचार । तत्र स्थितास्तपरिपालनोद्यता ।

२३-३३ कयरे ते दशभेदा—इमे वक्त्रमाणा—(१)अविद्यमान चेल वज्र यस्यासावचेलकस्त्वभाव
आचेलनयम् । सचेलत्वेऽप्यचेलव्यपदेश । हस्यते च विवक्षितवज्रभावे सचेलत्वेऽप्यचेलव्यवहार । यदाह—

‘जल(इ)जलमवगाहो बहुचेलो वि तिरिवेदियरुडिणे । भद्रं नरो अचेलो तद् मुणो संतचेलमि ॥
तद् योवज्रमुच्छ्रियचेलेहिं नि भन्नए अचेलो ति । जहं तर सालिय लहु देयो ति नमिग यामो ति ॥’

(२)उत्सेने साधुसकलेन निवृत्तमौद्देशिक आधाकर्म । (३) ४) सत्यया वसत्या तरति ससारसागरमिति
शय्यातर । स च राजा वृषधक्त्वार्तिस्त्रयो पिण्ड समुदानमिति शय्यातरराजपिण्ड । (५) इतिकर्म वन्दनम् ।
(६) तथा प्रतानि महाप्रतानि । (७) ज्येष्ठो रक्षाधिक । (८) प्रतिक्रमण आवश्यककरणम् । (९) मास मास-
कल्प । (१०) परि—सर्वथा वसनमेकप्रनिवास स निरुक्तविधिना पर्युपगम् । इति दशविध कल्पो भेद । तस्मि
ठिया पक्षपट्टिया—दशविधकले स्थिता इत्यर्थः । अत्र च प्रथमचरमजिनसाधवो दशस्यपि स्थिता एव । द्वाविंश-
तिमध्यमजिनसाधवो विदेहजाध दशकमध्यात् शय्यातरपिण्डचातुर्वीमपुरुषज्येष्ठवन्दनकरणाद्यचतुर्षु स्थिता,
पदसु चास्थिता । यथा आचेलनयौद्देशिकप्रतिक्रमणराजपिण्डमासपर्युपणाकले च वर्षाकालसमाचारा मध्यमजिना
२२ विदेहजाधास्थिता, सततसेवनीयतया । दशानां मध्यात् कानिचित् स्थानानि कदाचिदेव पालयन्तीत्य-
नियतव्यवस्थाम्भा[वा]ने, अतो मध्यमजिनसाधवो महाविदेहजाधाकल्पस्थिता । यतोऽनवस्थितसमाचारोऽकल्पो-
ऽस्मिधीयते ।

२४-४ जोगवियसरीर स्ति—परिकर्मितदेहा ।

२४-११ बहुतरया भिक्खुणो स्ति—बहव बहुभेदा इति भावः । अत्र आचार्यवृत्तकरणदि पुरुष-
विभागोऽन्युतव्यवहारतो जीतकल्पयन्त्र विदेह्यम् । ‘एय मज्झ गहिय’ति अनया गाथया यन्त्रक्रमवर्ति पञ्चम-
पक्षितपोवृत्तीतपञ्चमपक्षावेवास्या गाथाया अर्थो निपततीत्यर्थः ।

२४-१४ तिरियायण—तिर्यग्शीर्षाणि त्रयोदशगृहाणि कृत्वा अहो एग घरय च—वामपार्श्वे एक पक्षिणि
त्यर्थः । अहो एकेकघरयवृत्तीए वामपार्श्वे सन्वाइए निरवेक जिनकल्पिक विनलेव । द्वितीयपक्षेऽपि

आचार्यं कृतकरण । तृतीयपक्षेपरि आचार्योऽकृतकरण । चतुर्थ्या उपाध्याय कृतकरण । पञ्चम्या उपाध्यायोऽकृतकरण [पञ्चा गीतार्थस्थिरकृतकरण] मिथु । सप्तम्या गीतार्थस्थिराकृतकरणमिथु । अष्टम्या गीताथो स्थिरकृतकरणमिथु [नवम्या गीतार्थस्थिराकृतकरणमिथु । दशम्या अगीतार्थस्थिरकृतकरणमिथु । एकादश्या अगीतार्थस्थिराकृतकरणमिथु । द्वादश्या अगीतार्थस्थिरकृतकरणमिथु] त्रयोदश्या अगीतार्थस्थिराकृतकरणमिथु । एव स्थापितदाह्णिद्वयपशुवीसह सख भिन्नमास निम्नीयसन्निधाओ, वामपाश्वर्ति अष्टमभक्त तस्य छगुह सन्निज जीतदाण नेय । पचमपतीए ।

२५—११. तर्हि चेव अवराहे त्ति कोऽर्थ ? तदेवापराधमाश्रित्येत्थं । पुरषा —आचार्योपाध्यायद्वय मभिधुल्लभभेदत पञ्चविधास्तानाश्रित्येति भाव ।

२५—२५ खित्तं छिन्नमडवं तं—अष्टाद्वयजोयणभ्यन्तरे जत्य वसिम अथ गरिय त छिन्नमडम् । सर्वतोऽसासप्तसन्निवेशान्तरं मडममित्यन्ये । ओमं परिपूर्णं यत्र भक्तादि न लभ्यते । दुर्मिक्षं यत्र सर्वथा न लभ्यते ।

२५—२७ तमणंतरं तं निवृत्तवर्ति ।

२५—३६ आलोचनाकाळे जया गृह्णति—सर्वथैव न प्रकाशयति । पल्लिउंचइ च त्ति—अर्थकथित करोति ।

२६—१ बहुगुणेषु त्ति—समर्थेषु । गुरुसेवा—अशुभ प्रति प्रधानसेवा ।

२६—८ छेदाहं प्रोच्यते—तवगच्छिड० गाहा । [८०]

२६—११ अहपरिणामगो—अपवादवृत्ति ।

२६—१२ उत्तर्यां तपोभूमिं समईओ त्ति—अधिकतपोदानयोग्यो जात । सवि (साव०) शेष च यस्य चरण तस्यातिचारद्विषितमृतपर्यायस्य च्छेद क्रियते ।

२६—२३ आकुट्टिरुपेयकरणम्, तथा पथेन्द्रियवध कृत । दर्पण मैथुनसेवन च । सतीवादमस्या नाशयामीति शुद्धया स्त्रीसेवनायाम् । मृपावादे कूटसाक्षित्वादिदानत । अदत्ते विधानायपहरति । सचित्ताचित्तगोचरं परिगृह्य च गृह्णाति ।

२६—२७ मूलगुणान् द्विनादिभेदेन बहुविधानं बहुशो अनेकश शोधयति । सर्वशकादीन् करोति । इति दर्शनवचक ।

२६—३२ गृहस्थलिंग—कच्छासन्धन तल्लकटशिरसि विधानादि कौतुकेन कुरुते । अन्यतीर्थिका —शाक्यतापसा-दयस्तेषां लिङ्ग तद्विषयकरण नटादिवेषकरणत । स्त्रीणां गर्भसाधानं शाटनं च औपचादिकरणतो मूलकरण तोऽस्मी (?) ।

२६—३४ विहितयत्ते त्ति—विहित दत्त गुरुणा तपो यस्य सविहिततपास्त्वर्ध्वं छेदमूलानवस्थाप्य पाराधिकाणि प्राप्तस्यापि भिक्षोर्मूलमेवेत्यर्थ । तथा आचार्योपाध्याययो पाराधिकाप्राप्तव्यनवस्थाप्यमेव भवति । यदुक्त भाष्ये—

‘इत्ययं जह नवदसमे आवन्नस्सावि भिक्षुणो मूल । दिक्कं तहामिसेगे परं पय होइ नवम तु ॥’

२७—५ अनवस्थाप्याख्य । अनवस्थाप्ये उक्कोसं० गाहा । [८७]

आसेवितातिचारसनविशेष । सन्न अनाचरिततपोविशेषस्तद्गोपपरतोऽपि महाव्रतेषु नावस्थाप्यते नाधिक्रियत इत्यनवस्थाप्य । तदतिचारजातं तच्छुद्धिरपि वा अनवस्थाप्यमुच्यते । नवम प्रायश्चित्तम् । तत्र सैन्यकरणे किं सूत्रेऽनवस्थाप्यमुक्तम् ? उक्तमेवेत्यादि ।

ततोत्यादि—गाथापूर्वार्द्धेन साधर्मिकसैन्ये प्रायश्चित्तमुक्तम् । तत्र सूत्रपदस्यायमर्थ —साधर्मिका साध-वस्त्वेषां सत्कस्योत्कटोपधे शिष्यादेवा । बहुशो वा प्रद्विष्टचित्तो वा । तेन त्ति—स्त्रेय-चौर्यं कुर्वन् अनवस्थाप्य ।

अन्यधार्मिका —शान्तादयो गृहस्था वा । तेषां सत्कस्योपध्यादे स्त्रेय कुर्वन् । अयमर्थोऽन्यधार्मिकयो लिङ्गिगृहस्थरूपयो सत्क स्त्रेयमाहारापेधिशिष्यादिगोचरं त्रिधातत्कर्वन् । अयोत्तरार्धेन—हृत्थायालो गहिओ-स च त्रिधा—अत्यायाण दलमाणे, हृत्थालय दलमाणे, हृत्थालाल दलमाणे त्ति । क्रमेण व्याख्या—

अतथायाणं—अर्थादानं द्रव्योपादानकरणं अद्यान्निमित्तं तद्दत्तप्रदान इत्यर्थ । अत्र कथानकमात्रम्—

उजोतिं वस्त्रम दो वगिया पुच्छिऊन जागरिय । पवहारं वयदरंती ताहे सो चेति साहेद ॥ १ ॥
 तस्म य भगिनीपुतो भोगमिलासोभो मुचए लिंग । तो अनुकथा भणई—किं कादिसि त विणत्थेण ॥ २ ॥
 ता वय ते वगिए, मणाहि—भरथ पयच्छद मज्जम । तेण य गतु भगिया तो तेरिं येद अह एको ॥ ३ ॥
 फतो अथो अम्ह किं सउणी रूपए इह हगई । योभो चगेरि भरेनि निगउ उल्लयाण तु ॥ ४ ॥
 गिण्हिणु जावदएहिं मज्जतो गहिय सेा जावटो । विइयमि हायणमी किं गिण्हामो ति चे विंति ॥ ५ ॥
 भगिओ सउणी इतो तणकट्ट बत्थरूपवप्पासे । गेहगुलपममाई अन्तो तयरस्स द्वावेहि ॥ ६ ॥
 विइउ य तेहिं भगिओ सम्मदाणेण गिह तणकट्ट । नगरमहि ठावापय गहिण्णुवरि च वासासु ॥ ७ ॥
 छइएसु गेहेसु पठिसे दग्गु तओ उ स नगरं । तणकट्टाण पुजो अइव महग्गो उ सो जाओ ॥ ८ ॥
 दग्गुमियरस्स सव्व ताहे सो गतु भणइ आयरिय । उच्छाहिओ अहोइ किं तु न नाय इम चुत्थे ॥ ९ ॥
 किं सउणी य निमित्त हग ति अम्ह ति भणइ नेमिची । होइ फयानि तहमय रुठ नाउ तओ खामे ॥ १० ॥
 चूर्णां भव्वग ति भागिनेय । प्रतिभमो व्रतपालनात् । चणोडगो च्छपडय रुवई भरिय भवलाण भेत्तूण उव-
 ण्ठिओ । तदु पुनगुडादिपयस पत्तना तमंथे सद्गुहोपदेश दत्तान् । द्वितीयस्य रूपकदातुर्वसतृणकाश्यादीनां संप्रह
 पत्तानात् पट्टिहातुपट्टिहात् । पत्तनान्तर्दग्गपणयस सम्मुग प्रवीति किं शउणीका निमित्त हदते । एवविधारोपा
 दानकारिण पुरुषस्याभ्युत्थितस्य व्रतग्रहणाय तत्र क्षेत्रे प्रायश्चित्त दातुं न यत्पते ।

२७—14 हृत्थालमोत्ति—हृत्थाल इव हृत्थालवत् ददत् । अश्विपुररोहा(धा)दौ तत्प्रसामनार्थमभिचार
 कमप्रविधादि प्रयुगा इत्यर्थ । हृत्थालालोत्ति—हस्तेन आताडन हस्तात्तास्त दलमाणे ददत् । यष्टिमुष्टिल
 गुडादिभिर्मरणादिनिरपेक्ष आत्मन परस्य वा प्रहरमिति भाव । तत्र

आयरियस्स विणासे गच्छे अहवावि कुलणे संपे । पचैदियवोरमण पि वाउ तिथारण पुच्चा ॥
 एव सु कर्त्तेण अब्बोच्छित्ती कया च तिथमि । जयवि सरीरावाओ तहवि य आराहओ सो उ ॥
 अन्यसु सामर्थ्ये सति आगाटेऽपि प्रयोजने न प्रयुक्ते य स विराधक ।

२७—21 कीच्छ० गाहा [८९] सो य आचार्योदि । एत्थ चउभगोत्ति—द्वल्लिण भावल्लिणपदद्वये
 भग्नचतुष्टय यथा—द्वल्लिणेन रजोहरणादिना अणवद्वयो महाव्रतादिना भावल्लिजेन च । १ । द्वल्लिणेणाऽण०, न
 भावल्लिजेनेति श्रुत्वा । २ । भावल्लिजेन अनवद्वयो न द्वल्लिणेन । ३ । भावल्लिणेन अणवद्वयो, अर्धमवि भगोऽय । ४ ।

२७—24 सपस्वपरपक्षे प्रदुष्टसैन्यादिदोषे सौम्यद्वय सूचितम् । १ । स्वपक्षपरपक्षपातनोयतो निरपेक्षतया
 अनेन हस्ताताले गृहीत । हृत्थालो अस्यादाणो य इत्यनेन तृतीयभग्नमाह । द्वितीयचतुर्थभग्नौ असमविनौ ।

२७—28 जहा अत्थादाणिओत्ति—योऽयमुत्थादयति निमित्ता स । उत्तमद्वेत्यादि । तत्थेयत्ति—
 स्वस्थाने । ओसमाइ अन्नयरस्स स्वस्थानस्यागे सति भावल्लिज क्षीयते ।

२७—35 संपाधिक्षेपो जालादिना सैय ।

२८—4 सुहसायत्ति गुणस्वाप ।

२८—2 न जईण ति—वच्छल इति योग्यम् ।

२८—7 आशातनया तपोऽनवस्थाप्य क्रियता कालेन स्यादिसाह—जहन्नेनेत्यादि । एतावत्कालादर्थ
 असौ व्रतेषु स्थाप्यते ।

२८—12 तवस्सी यत्ति—तपोऽन्वित ।

२८—14 निज्जुणारिहोत्ति—गच्छात्पृथक्करणार्हं स । स्ये सव्वो वि ति पदम् ।

२८—17 आशातना—प्रतिसेवानवस्थाप्यो द्विप्रकारोऽपि मूलाह उक्त उत्तर्यत । अववाएण कुलादि—कार्य-
 कारी । तदधीनानि कार्याणि । उत्तम कार्यं बहुजनसाध्यं शतनादित्कार्यमुच्यते । तदप्रसाधित येन भवति ।

सचासो से कप्पइत्ति—[मूलसूत्रस्य वाक्यमिदं]—एकत्र निवसन् गच्छनमध्ये तस्य कल्पते ।
 नालपणसंभाषणादीनि । अयमत्र भावार्थ—गाथोक्तवदनादिक्रियाकरणसंभाषणादिक्रियापरिहारेण च एकत्र सव-
 सनमात्रं मुक्त्वा तपस अनवस्थाप्यलक्षणस्य विधिना प्रतिपत्ति स्वीकारोऽनवस्थाप्यतप प्रतिपत्ति ।

२८-20 तत्प्रतिपत्तौ विधिमाह—पसत्यद्वेष्ट्यादिना—परिहारतव पडिवज्जतो दव्वाइ अपसत्ये वञ्चित्ता पसत्येषु दव्वाइषु काउत्सगो कीरइ । तत्थ दव्वओ षडमाइखीरक्खले । खेतओ इत्थुसालिक्खेनकुसुमितवनएड प्रदक्षिणावर्तजलपद्मसरथैल्लजिनमहादिपु । कालओ पुव्वसूरे पसत्याइदिणेषु य । भावओ चदत्तारावलेसु । तन्नापि सध्यागतदिदिनवर्ज आलोचना प्रयुक्ते । यत्त उक्कम्—

‘सज्जागय रविगय विट्ठेरं सगगह निळविं च । राहुहय गहमिं च वज्जए सत्तनक्खत्ते ॥’

अत्र लोकश्रीटीकाकारव्याख्या—सूर्ययुक्तादनन्तरनक्षत्र समग्रणम् । सूर्यास्तगमनकाले यत्तद्वत्तुदय उपयाति तद्विलम्बितम् । राहुणा सुप्तेनाकान्त पुच्छेन वा तद्राहुहृतम् । अन्ये त्वाहु—यस्मिन् नक्षत्रे ग्रहणमा सीतयावद् रविणा न युक्त तावत्तद्राहुहृतमिति । ग्रहभिन्न यन्मध्ये ग्रहो विभिन्न निर्गच्छति । केचिच्छकटमेदमेव ग्रहमेद इत्युदाहरन्ति । अन्ये त्वत्रैव द्रुवते—यथा—

‘जम्भि रविनक्खत्ते ततो सज्जागय तु चउदसम् । विट्ठेरं तु विड्ज होइ चउत्थ विलविं च ॥’

अन्यरत्तावाह—‘सर्वविरुद्धे दिवसे यथेको भवत्यमृतयोगस्तु । हिमवदिनकरकिरणे सर्वे दोषा प्रलीयन्ते ॥’

कालत प्रतिपत्तिश्चास्य तपसो जह्नेण मासो उक्कोसेण छम्मासा । तमि परिहारतव पडिवज्जतो आयरिओ भणइ—अणवट्ठप्पतवस्स निरुवसग्गनिमित्तं ठामि काउत्सग । ‘अन्नत्थूससीएण’मित्यादि कायोस्सर्गदण्डको वाच्यो जाव वोसरामि । ‘लोगस्सुज्जोयरं’ अणुपेहिता, ‘तमो अरहत्ताण’ति पारित्ता, ‘लोगस्सुज्जोयरं’ कटित्ता आयरिओ मणाइ—

‘एस तव पडिवज्जइ न किंचि आलवइ, मा य आलवइ । अन्नस्स(ट्ठ)यितगस्स उ वाघाओ भे न कायव्वो ॥’

अस्यार्थ — एष अणुविशुद्धिकारओ परिहारतव पडिवज्जइ । एष तुज्जे न किंचि आलवइ । तुज्जे वि एयं मा आलवइ । एष तुज्जे सुतत्तेसु सरीरवद्धमाणी वा न पुच्छइ । तुज्जे वि एय मा पुच्छइ । एय च आत्मार्थचिन्तकस्य ध्यानपरिहारक्रियाव्याघातो न कर्तव्य । वन्दन दुरुते भवताम्, न चासौ भवद्विषयः । खेलकाइयसनामत्तेण या न सो देइ । तस्सतिओ वा न घेप्पइ । उवगरण परोप्परं न पडिलेहति । सघाडगा परोप्परं न भवति । भत्तपाण परोप्परं न करेति । एगमडलीए न भुजति । यवान्यत् किंचित्करणीय तत्तेन सार्धं न कुर्वन्ति । गीयत्या परिहारिया तस्स गच्छतस्स सव्वत्थ अणुगच्छति । पारणकदिने अत्तेवकड पारेइ । सयमाणीय निड्ढिअणेण वा । इत्थन घस्याप(न्य)विधिक्त्ता ॥

२८-27 अधुना पाराश्रिकमभिधीयते—तत्र पार तीरं तपसोऽपराधस्याघति गच्छति । ततो वीक्ष्यते य स एव पाराश्रिकस्तस्य यदनुष्ठानं तत्र पाराश्रिकमिति । दशम प्रायश्चित्तम् । लिङ्गक्षेत्रकालतपोभिर्बहिं करणमिति भावः । तत्र पाराश्रिकेत्यादि—इह सूत्रे प्रतिषेधः पाराश्रिक एव त्रिविध उक्तः । तदुक्तम्—

‘पडिसेवणा पारंची ति विहो सो होइ आणुपुव्वीए । दुट्ठे य १, पमत्ते य २, नायव्वे अतमणे य ३ ॥’

तत्र दुष्टो दोषान्—कपायतो विपयतश्च । पुनरैकौ द्विधा—स्वपक्षपरपक्षमेदात् । उक्तं च—

‘दुविहो य होइ दुट्ठो—कसायदुट्ठो य विसयदुट्ठो य । दुविहो कसायदुट्ठो सपक्खपरपम्भ-चउभगो ॥’

स्वपक्षकपायदुष्ट परपक्षकपायदुष्ट । १ । स्वपक्ष०, न परपक्ष० । २ । न स्वपक्षदुष्ट, परपक्षदुष्ट । ३ । न स्वप०, न परपक्षदुष्ट । ४ । चतुर्थं शून्य ।

कोइ करेत्तो कसायदुट्ठो । तत्थ सपक्षे कपायदुष्टस्स इमे सासवनालाहं चत्तारि उदाहरणा ।

२८-34 तत्थ सासवनालेत्ति—सा[स]वा मज्जिया । एगेण साहुणा भिक्खवाएण सासवनालेत्तेत्थ सुसयत्त लद्ध । तत्थ से अरं गिद्धी । तेण तं गुरुणो उवणीय । तत्र गुरुणा सव्व सुत्त । इयस्स कोवो जाओ, भडिय च । गुरुणा सो खामिओ तहा गोवसत्तो । भणाइ य-भजामि ते दत्ता । गुरुणा चित्थिय—मा एस म असमाहीए भारिस्सइत्ति गणे अन्नआयरिय ठयित्ता अन्न गण गतु अणसण पडिवज्ज । पुच्छइ ते साहू कत्थ मे गुरवो । पुच्छति कटिं गओ गुरु । न कटिं साहू । सो अन्नओ सोधा गओ जत्थ गुरवो । तेहिं कहिय—अन्न नेव कालगओ परिडं विओ य । ताहे पुच्छइ-तत्थ से सरीरय गुरुणो । पुव्वकडिओ भजतो मणाइ—सासवनाल साइति ति । एय करेत्तो दिट्ठो ॥ १ ॥

मुहणंतपयस्ति—एणेण साहुणा लद्ध मुहणतग । आणिय त गुरुणा गहिय । इत्थं वि सम्ब पुव्वखाणगसरिष । नवरं त मुहणतग पच्चप्पिणतस्स न गहिय जीवते गओ राओ । साहुपिरइ उभित्ता, गेण्हस्सि भणतो, गाढ गळे गिण्हइ । समुदेण गुरुणा वि सो गहिओ । दोवि मया ॥ २ ॥

सिहरिणि त्ति—एणेण साहुणा उज्जोसा मज्झिया सिहरिणी लद्धा । गुरुणो आलोइया निमतिया । गुरुणा सम्ब आवीया । से साहु पत्थरं उगिरित्ता आगओ । अनेहिं नारिओ । तहायि अणुवसतो । गुरुणा सगणे चैव भत्त पक्कसाण, नो अन्न गच्छ गओ ॥ ३ ॥

उल्लुयच्छिओ त्ति—एणो साहु अत्थ गए सूरिए सीवतो गुरुणा भणिओ—पेच्छति उल्लुगच्छी । सो रुद्धो भणइ—एव भणतस्स दोवि अच्छीणि ते उद्धरामि । एत्थं वि गुरुणा यामिओ । नोवसतो भणइ—ते अच्छीणि उद्धरामि । तथो सो रओइणाओ अयोमय किलय कट्टिऊण दोवि अच्छीणि उद्धरित्तु खोवेइ ॥ ४ ॥

एए चउरो वि लिंगपारवी । विसयदुट्ठे वि चउमगो त्ति—यथा सलिंगी सलिंगवापवीं सेवते । १ । सलिंगी गिहिलिगीछी । २ । सलिंगी अन्नलिंगे परिमाजिका । ३ । असलिंगी अन्नलिंगे । ४ । श्रुत्योऽय । परपक्षकपाय दुष्टस्तु राजवधक उदायिनृपमारुभवत् । सपक्षविषयदुष्टस्तु साध्वीकामुक । स च—

पावाण पावयरो दिट्ठिम्भासो वि सो न कप्पइ हु । जो जिणसुइ समणिं वमिऊण तमेव धरिसेइ ॥
परपक्षविषयदुष्टस्तु—राज्यगमहिष्यधिगन्ता, अमात्ययुवराजसेनापल्यायप्रमहिषीसेवकश्च । दुष्टे पारंक्षिप त्ति व्याप्यातम् ।

सम्प्रति मूढे पारक्षिप त्ति व्याख्यायते [गाथा ९६]—स्त्वानर्द्धिनिद्राप्रमादवान् प्रमत्त मूढोऽपि च एवात्र व्याख्येयः—पथमनिद्रापरो य अतिसल्लिष्टपरिणामात् स्त्वानर्द्धिनिद्रोपगतो दिनदृष्टमर्थमुत्थाय प्रसाधयति । वाचारप त्ति—व्यापारयति । तदुदये च केसवार्धनलसदृशी शक्तिर्भवति प्रथमसहननिन । चूर्णिच्छादप्यमे पारंक्षिकविधौ पमत्तपारक्षिप इति पाठ दर्शयिष्यति ।

२९-७ योगलेत्यादि—योगल-मस १ मोदगा-लङ्कया २ दत्ता-हृथिदत्ता ३ फरुसगो-कुम्भकारो ४ वडसाला-ढाली ५ एते धीणद्वीए उदाहरणा ।

तत्थ योगले जहा—एगमि गामे एणो कुट्टवी । पक्काणि य तेत्थियाणि य तिमण्णेतु य अणेगसो मसप्पगारा भक्खेइ । सो य तहारूणाण थेराण अतिए धम्म सोऊण पव्वइओ । विहरइ गामाइसु । तेण य एगत्थगामे मसत्थि-एहिं महिओ विगिंचमाणो दिट्ठो । तस्स मसे अभिलासो जाओ । सो तेण अभिलासेण अव्योच्छिन्नेण सुत्तो । एव अव-वच्छिन्नेण विचारभूमिं गओ । चरिमा सुत्तपोहसी कया । पाउसीयावस्सया कया । तदभिलासो चैव सुत्तो । सुत्तस्से प धीणद्वी जाया । सो उट्ठिओ गओ महिसमडल । अन्न हतु भन्तिस्स सेस आगदु उवस्सयस्तोवरि ठविय । पच्चते गुरुण आलोएइ—एरिसो सुविणो दिट्ठो । साहुहिं दिसावलोय करितेहिं दिट्ठ कुणिम । जहा एस धीणद्वी । धीणद्विस्स लिंगपारंक्षिय पायच्छित्त । त से दिज्ज ॥ १ ॥

मोयगे त्ति—एणो साहु भिक्ख हिंडतो मोयगभत्त पासइ । सुचिरं उविक्षिस्स न लद्ध । गओ जाव तद्-उपवसिओ सुत्तो । उप्पभा धीणद्वी । राओ त गिह गदु भत्तण त कवाड मोयगे भक्खयति । सेसे पडिगहे धेत्तुमगओ । वियदण । चरिमाए भायणाणि पडिलेहतेण दिट्ठा । एयस्स लिंगपारंक्षिय ॥ २ ॥

दत्ते त्ति—एणो साहु गोपुरनिग्गओ हत्थिणा पन्निस्सत्तो कहवि पलाओ । रुसिओ चैव पसुत्तो । उडिप्पा धीणद्वी । उट्ठिव गओ, पुरकवाडे भत्तण गओ वावाइओ । दत्तमुसले गहेऊणमुवागओ । उवस्सययाहिं ठवित्ता पुणरवि पासुत्तो । पभाए उट्ठिओ सुविण आलोएइ । साहुण गयदत्तदरिसण नाय । तहेव विसज्जिओ ॥ ३ ॥

फरुसग त्ति—एगमि महत्ते गच्छे कुम्भकारो पव्वइओ । तस्स राओ सुत्तस्स धीणद्वी उडिप्पा । सो य मही-यच्छेयम्भासा समीवत्त्याण साहुण शिराणि छिदिवमारओ । ताणि सिग्गणि कलेवराणि य एगते पडइ । सेसा ओस रीया । पुणरवि पासुत्तो । सुविणमालोयण । पभाए साहुसभारण नाय । विम च से लिंगपारंक्षिय ॥ ४ ॥

२८-20 तत्प्रतिपत्ता विधिमाह—पसत्पद्येत्यादिना—परिहारतव पडिवज्जतो दच्चद् अपसत्पद्ये वज्जिता पसत्पद्ये दुव्वाइसु काउत्सगो कीरइ । तत्थ दच्चओ वज्जमाइवीरवक्खे । खेतओ इत्थुत्तात्तिक्केनइसुमित्तवाइउ प्रदक्षिणावत्तेजलपन्नसरथैत्थजिनगृहादिपु । कालओ पुणसूरे पसत्थाइरिणेषु य । भावओ चदत्ताएउलेसु । तत्तापि सन्धागतत्तादिदिनवर्ज आलोचना प्रयुक्ते । यत् उक्तम्—

‘सन्धागय रविगय विट्ठेरे राग्गह विलिं च । राहुहय गहभिन्न च वज्जए सत्तनपसत्ते ॥’

अत्र लोकश्रीटीकाकारव्याख्या—सूर्ययुक्तादान्तरनक्षत्र समहणम् । सूर्यास्तगमनकाले यवक्षेत्रमुदयमुपयाति तद्विलम्बितम् । राहुणा मुखेनाकान्तं पुच्छेन वा तद्राहुहृतम् । अन्ये त्वाहु —यसि १ नक्षत्रे प्रहणमासीत्तयावद् रविणा न युक्तं तावत्तद्राहुहृतमिति । प्रहभिन्न यन्मध्ये प्रहो विभिय निर्गच्छति । केचिच्छब्दमेदमेव प्रहमेद इत्युदाहरन्ति । अन्ये त्वनैव ब्रुवते—यथा—

‘जन्मि रविनक्खत्ते ततो सन्धागय तु चउदसम् । विट्ठेरे तु निज्ज होइ चउत्थ निळिं च ॥’

अन्यस्तवाह—‘सर्वेविरुद्धे दिवसे यद्येको भवत्ययुतयोगस्तु । हिमवद्दिाकरकिरणे सर्वे दोषा प्रलीयते ॥’

कालत प्रतिपत्तिध्यास तपसो जह्मणे मासो उक्कोसेण छम्मासा । तमि परिहारतव पडिवज्जतो आयरिओ भणइ—अणवट्ठप्पतवस्स निरुवसगगनिमित्तं ठामि काउत्सगम् । ‘अधत्थूससीएण’मित्यादि कायोत्सर्गद्वन्द्वो वाच्यो जाव धोसिरामि । ‘लोगस्सुज्जोयरे’ अणुपेहिता, ‘तमो भरहताण’ति पारिता, ‘लोगस्सुज्जोयरे’ वट्ठिता आयरिओ मणाइ—

‘एस तय पडिवज्जइ न किंचि आलवइ, मा य आलवट् । अन्नस्स(ट्ठ)यित्तमस्स उ वाधाओ मे न कायज्जो ॥’

अस्यार्थ —एस अप्विमुद्धिकारओ परिहारतव पडिवज्जइ । एस तुच्चे न किंचि आलवइ । तुच्चे वि एयं मा आलवइ । एस तुच्चे सुत्तप्येसु सरीरवद्धमाणीं वा न पुच्छइ । तुच्चे वि एय मा पुच्छइ । एन च आत्मार्यवन्त कस्य ध्यानपरिहारकियाव्याघातो न कर्तव्य । वन्दन कुरुते भवताम्, न चासौ भवद्विषन्व । खेलनाइयसप्तामत्तण वा न सो देइ । तस्सतिओ वा न घेप्पइ । उवगरण परोप्परं न पडिलेहति । सवाडगा परोप्परं न भवति । भत्ताण परोप्परं न करेति । एगमडलीए न भुजति । यच्चान्यत् किंचित्करणीय तत्तेन सार्वं न ध्वंस्ति । गीयरथा परिहारिया तस्स गच्छतस्स सन्वत्थ अणुगच्छति । पारणकदिने अलेवकड पारेइ । सयमाणीय निदिट्ठअनेण वा । इत्थन वस्थाप(प्य)विधिरुक्ता ॥

२८-27 अधुना पाराश्रिकमभिधीयते—तत्र पार तीरे तपसोऽपराधस्याघति गच्छति । ततो वीक्ष्यते य स एव पाराश्रिकस्तस्य यदनुष्ठानं तच्च पाराश्रिकमिति । दशम प्रायश्चित्तम् । लिङ्गक्षेत्रकालतपोभिर्विहि करणमिति भाव । तत्र पाराश्रिकेत्यादि—इह सूत्रे प्रतिषेधकपाराश्रिक एव निविध उक्त । तदुक्तम्—

‘पडिसेवणा पारंओ तिबिहो सो होइ आणुपुव्वीए । दुट्ठे य १, पमत्ते य २, नायव्वे अतमत्ते य ३ ॥’

तत्र दुट्ठो दोषवान्—कपायतो विपयतथ । पुनरेवेसो द्विधा—स्वपक्षपरपक्षभेदात् । उक्तं च—

‘दुविहो य होइ दुट्ठो—कसायदुट्ठो य विसयदुट्ठो य । दुविहो कसायदुट्ठो सपन्नपक्षपरपक्ष-चउभगो ॥’

स्वपक्षकपायदुट्ठ, परपक्षकपायदुट्ठ । १ । स्वपक्षक०, न परपक्षक० । २ । न स्वपक्षदुट्ठ, परपक्षदुट्ठ । ३ । न स्वप०, न परपक्षदुट्ठ । ४ । चतुर्थं शून्य ।

कोह करेत्तो कसायदुट्ठो । तत्थ सपक्षे कपायदुट्ठस्स इमे सासवनालाई चत्तारि उदाहरणा ।

२८-34 तत्थ सासवनालेत्ति—सा[स]वा भजिया । एगेण साहुणा भिक्खागएण सासवनालसेत्तय सुसत्तल्लह । तत्थ से अईव गिद्धी । तेण तं गुरुणो उवणीय । तच्च गुरुणा सव्व भुत्त । इयरस्स कोवो जाओ, भड्ठिय च । गुरुणा सो खामिओ तद्धा नोवसतो । भणाइ य-भजामि ते दत्ता । गुरुणा चित्तिय—मा एस म अस्समाटीए मारिस्सइ ति गणे अन्न आयरिय ठवित्ता अन्न गण गत्तु अणसण पडिवज्ज । पुच्छइ ते साहू कत्थ मे गुरवो । पुच्छति कर्हि गओ गुरु । न कर्हिंति साहवो । सो अन्नओ सोष्ठा गओ जत्थ गुरवो । तेहिं कथिय—अज्ज जेव कालगओ परिट्ठ विओ य । ताहे पुच्छइ-कत्थ से सरीरय गुरुणो । पुव्वकहिओ भजतो भणाइ-सासवनाल खाइसि ति । एय करेत्तो दिट्ठो ॥ १ ॥

मुहणतपयति—एणेण साहुणा लद्ध मुहणतप । आणिय त गुरुणा गहिय । इत्थ वि सम्भ पुब्बसाणगस-
रिसं । नवरं त मुहणतप पक्खिणतस्स न गहिय जीवते गजो राओ । साहुविरह उभित्ता, गेण्हसि भणतो, गाढ
गळे गिण्हइ । समूहेण गुरुणा वि सो गहिओ । दोवि मया ॥ २ ॥

सिहरिणि त्ति—एणेण साहुणा उक्कोसा मज्झिया सिहरिणी लद्धा । गुरुणो आलोइया निमतिया । गुरुणा
सय्य आवीया । से साहु पत्थरं उगिरित्ता आगओ । अमेहिं वारिओ । तहावि अणुवसतो । गुरुणा सगणे चेव भत्त
पक्खिण, नो अन्न गच्छ गओ ॥ ३ ॥

उलुयच्छिओ त्ति—एणो साहू अत्थ गए सूरिए सीवतो गुरुणा भणिओ—वेच्छति उल्लगच्छी । सो रुठो
मणइ—एव भणतस्स दोवि अच्छीणि ते उद्धरामि । एत्थ वि गुरुणा खामिओ । नोवसतो मणइ—ते अच्छीणि उद्धरामि ।
तओ सो रओहरणाओ अयोमय किलय कट्टिऊण दोवि अच्छीणि उद्धरित्तु बोवेइ ॥ ४ ॥

एए चउरो वि लिंगपारंची । विसयदुट्ठे वि चउमगो त्ति—यया सलिंगी सलिंगसाध्वी सेवते । १ । सलिंगी
गिहिलिगीही । २ । सलिंगी अन्नलिंगे परित्राजिका । ३ । अन्नलिंगी अन्नलिंगे । ४ । शून्योऽय । परपक्षकपाय-
दुष्टस्तु राजवधक उदायिनृपमारकवत् । सपक्षविषयदुष्टस्तु साध्वीकामुक । स च—

पान्नाण पावयरो दिट्ठिक्कासो वि सो न कप्पइ हु । जो जिणमुद्द समणिं नमिऊण तमेव धरिसेइ ॥
परपक्षविषयदुष्टस्तु—राज्यगमहिष्यधिगन्ता, अमाल्ययुवराजसेनापलायप्रमहिषीसेवकश्च । दुष्टे पारंक्षिण
त्ति व्याख्यातम् ।

सम्प्रति मूढे पारक्षिण त्ति व्याख्यायते [गाथा २६]—स्त्वानर्द्धिनिद्राप्रमादवान् प्रमत्त मूढोऽपि च
एतावन् व्याख्येय —पक्षमनिद्रापरो य अतिसङ्ग्रिहपरिणामात् स्वानर्द्धनिद्रोपगतो दिनदृष्टमर्थमुत्पाद्य प्रसाधयति ।
वाचारण त्ति—आपारयति । तदुदये च केसवार्धमलसदृशी शक्तिर्भवति प्रथमसहननिन । चूर्णिकृदप्यमे पारं-
क्षिकविधौ पमत्तपारक्षिण इति पाठ दर्शयिष्यति ।

२९-७ पोगलेत्यादि—पोगल-मस १ मोदगा-लङ्क्या २ दत्ता-हत्थिदत्ता ३ फटसगो-कुम्भकारो ४
चट्टसाला-बाली ५ एते धीणद्धीए उदाहरणा ।

तथ पोगले जहा—एगमि गामे एगो कुटुबी । पक्काणि य तेलियाणि य तिमण्णेषु य अणेगसो मसप्पगारा
मण्णेइ । सो य तद्धारुणा धेराण अतिए धम्म सोऊण पव्वइओ । विहरइ गामाइसु । तेण य एगत्यगामे मसप्पि
एहिं महिओ भिगिचमाणो पिट्ठो । तस्स मसे अभिलाओ जाओ । सो तेण अभिलासेण अब्बोच्छिन्नेण भुत्तो । एव अव-
बच्छिन्नेण विचारभूमिं गओ । चरिआ सुत्तपोरुसी कया । पाउसीयावस्सया कया । तदभिलासी चेव सुत्तो । सुत्तस्से-
य धीणद्धी जाया । सो उट्ठिओ गओ महिसमडल । अन्न हत्तु भन्निअय सेस आगत्तु उवस्सयस्सोवरि ठविय । पक्खे
गुरुण आलोएइ—एरिसो सुविणो दिट्ठो । साहुहिं दिसावलोय करितेहिं दिट्ठ कुणिम । जहा एस धीणद्धो । धीणद्धिस्स
लिंगपारंक्षिय पायच्छित्त । त से दिन्न ॥ १ ॥

मोयगो त्ति—एणो साहु भिक्ख हिंडतो मोयगभत्त पासइ । सुचिरं उविनिश्चय न लद्ध । गओ जाव तद-
पत्तवसिओ सुत्तो । उप्पप्पा धीणद्धो । राओ त गिह गत्तु भत्तूण त कवाड मोयगे भक्खयति । सेसे पट्टिगह्णे
धेत्तुमापओ । विषयण । चरिमाए भायणाणि मडिलेहत्तेण दिट्ठा । एयस्स लिंगपारंक्षिय ॥ २ ॥

दत्ते त्ति—एणो साहु गोपुरनिगमओ हत्थिणा पक्खित्तो कहवि पलाओ । रुसिओ चेव पसुत्तो । उदिभा
धीणद्धो । उट्ठिउ गओ, पुरक्काडे भत्तूण गजो धावाइओ । दत्तमुसले गहेऊणमुवागओ । उवस्सयवाहिं ठवित्ता
पुणरवि पासुत्तो । पमाए उट्ठिओ सुविण आलोएइ । साहुण गयदत्तदरिण नाय । तहेव विसज्जिओ ॥ ३ ॥

फटसग त्ति—एगमि महत्ते गच्छे कुम्भकारो पव्वइओ । तस्स राओ सुत्तस्स धीणद्धी उइभा । सो य मही-
नक्खेयमासा समीवत्ताण साहुण शिराणि छिदिउमारओ । ताणि शिराणि क्लेत्राणि य एगते पट्टइ । सेहा ओस-
रीया । पुणरवि पासुत्तो । सुविणमालोयण । पमाए साहुसंभारण नाय । दिम च से लिंगपारंक्षिय ॥ ४ ॥

वडसालभजणं ति—एगो साहू भिक्खायतिउ गओ । तत्थ पढे वडसाला रुक्खो । तत्त स निमेषेण लघेउ गओ । सो य साहू उम्हाभिहयभाओ भरियभायणो तिसयभुत्ततो इरियोवत्ततो वेगेण आम ताए सालखधाए सिरेण फिडिओ । रुसिओ जाव पासुत्तो । थीणद्धो उदिआ । उट्ठिओ गओ । गन्तूण त स रुणमागओ । उयस्सयहुवारे उविया । वियडणा । नाय थीणद्धो । लिंगपारंची कओ ॥ ५ ॥

केइ आयरिया भणति—सो पुच्च घणहत्ती आसी । तओ मणुयभवमागयस्स थीणद्धो जाया । पु गंतूण वडसाला भजणाणय । सेस तहेय । इह स्स्यावर्णा प्रथमसहननिन केसवार्द्धवलसदशी शक्तिर्भवति । सामभवला दुगुण तिगुण चउगुण वा भणति ।

अन्नमघ्नं करेमाणे ति—सूत्रपदस्य व्याख्या—अन्योऽन्य परस्परं सुखपापुप्रयोगतो मैथुनं कुर्व युगमिति विशेष । अभ्य (भण्य ?) ते च—‘आसयपोसयसेवो केवि मणूसा दुवेयणा हुति ।’

तेसिं लिंगविवेगो ति—तीर्थकराद्यासातनापरा आसातनापारंची भवति ।

चरिमट्ठाणवत्तिखु ति [गाथा ९६]—चरिमट्ठाण पारंचियमेव । तस्यापत्तयस्तदतिचारसेवन मसज्यते, स च पाराधिकार्ह ।

२९—१३ दधभावलिगे चउभंगो ति—द्व्यलिङ्ग रजोहरणादि, भावलिङ्ग महाप्रतादि । दध पारंचिओ, भावलिगेण य १ द्व्यलिगेण पारं०, न भावलिगेण य २ भावलिगेण पारं०, न द्व्यलिगेण द्व्यलिगेण पारं० न भावलिगेण य ४ इति । चतुर्थं शून्य । अग्रमहिष्यादिसेवनादी सम्प्रकटसेवी ।

२९—१४ उभयलिगेणावि ति—द्व्यलिगेन भावलिगेन च पाराधिको भवति ।

२९—१५ जत्थुं गाहा [९९] दोसो मतलोपादिक ॥ क्षेत्राण्येवाह—चस्सहीएत्यादि—वसही- नियेसन एकनिष्क्रमणप्रवेशानि द्यावीनि गृहाणि । पाटओ प्रामादेव्येवच्छिन्न सन्निवेश । साही प्रामगृहणामेव नियोगो राजकृतपुरदेश, राज्यादिक प्रवेश, इत्येवप्रकारक्षेत्रे यस्य यो दोष सम्प्रज्ञस्तस्माद् क्षेत्रात् श्रद्धि कियेत् ।

२९—२३ अन्नमघ्नं ति—अन्योन्याधिष्ठासेवनम् ।

२९—२४ सूत्रायौरपी द्वे अपि शिष्येभ्यो दत्त्वा गुरुस्वस्य समीपे गच्छति ।

२९—३१ आचार्येप्रपितस्य चागीतार्थस्य जल्यं गओ ति गच्छतद्वयस्थितपाराधिकान्तिके । अतराले तत्सकाशादागच्छत । से ति सूरिशिष्यस्य वा भक्त पान च उपनयन्ति साधव ।

२९—३५ अणवट्ठुप्पो गाहा [१०२] परिहारतवो गिम्हसितिरवासासु जहन्नमज्झिमुकोसो—गि- त्यछट्टमाह, सिसिरे छट्टमदसमाह, वासासु अट्टमदसमवारसताह, पारणए अलेखकड । एव तप पाराधिकं अतो अभिहित—अणवट्ठुप्पो तवसा तवपारच्चिया देवि वोच्छिन्न ति । लिंगक्षेत्रकालैरनवस्थाप्य धिकास्तीर्थं यावदनुज्ञाता ।

‘उहेसऽज्जयणसुयसधगेसु’ इत्यादि [२३] गाथात आरब्ध ‘सोसिज्ज सुयहुं पि इ’ इति [७९] पर्यन्तगाथा यावत् सप्तपञ्चाशदगाथाभिज्ञानातिचार [दर्शनातिचार] चारित्रातिचारवस्तुप्रय तवारिह पायच्छित भणिय । तदूर्ध्वं गाथानयेण च्छेदाह । तदनु गाथाचतुष्टयेन मूलाह । तदनु गाथासप्तकेन स्थाप्याह । तदनु गाथानवकेन पाराधिकमुक्तमिति शास्त्रसमुदायार्थ ।

३०—१ अथ शास्त्रसमाप्त्यर्थमुपसंहारगामाह—इय एस्स गाहा [१०३] कियते अभिधीयते नेनेति करण शब्दः ।

जीयकप्पो ति—जीतमाचरितव्य सर्वकालधरणा वा जीत, तस्य कल्प । कल्पशब्दो वर्णनाय यतः पठ्यते—

‘सामर्थ्यं वर्णनायां च च्छेदने करणे तथा । औपम्ये चाधिवासे च कल्पशब्द विद्ध्युषा ॥’

सामर्थ्येऽतो वर्धते कल्पशब्दस्तदर्थपातुनिष्पन्नत्वात् । वर्णनाया यथात्र । यद्वा कल्पितो वर्णित श्रूयित ।
छेदने कल्पित छेदित वक्ष्यम् । करणे प्राप्ताकार्यं कल्पिता कृता पूषा । औपम्ये यथा-समुद्रकल्पमिदं तद्भागम् ।
अभिवासे यथा-कल्पिता अधिवायिता स्नानाय सञ्चिता प्रतिमा । एतेष्वर्थेषु कल्पशब्दः ।

३०-४ परिणामगा-उत्सर्गापवादवेदिन । कण्डजोगिणो-चटत्वाद् तवे कयजोगा । स्वगाह-
सीला-वक्षपानशिष्यादिसङ्गुहपराः । अपरिग्रान्ता अयेदवन्त भक्तोपात्तादिधुतार्थवेदिता । मुद्रितो-मे-
धाविन । एवमादीनि-आदिशब्दात्परिणता ध्रुतेन वयसा च । तत्र द्योलवरिसारेण वयसाऽव्यक्तो, परेण वक्तो ।
ध्रुतेन च अभीतनिपीयो व्यक्तः, शेषस्तदयः । तथा तरमाणागा-जे ज तवोकम्म आकवेति त नित्यरति तदन्वे
तरमाणा इत्यादि प्राप्ताम् ।

३०-२० पावण ति-पवित्रम् । निमित्तस्यार्थदायकव्याप्तौ भगलचरणक्ष, तम् ।

॥ इति जीतकल्पचूर्णिविषया [विषमपद-] व्याख्या समाप्ता ॥

जीतकल्पचूर्णव्याख्यां व्याख्या शास्त्रानुसारतः ।

श्रीचन्द्रसूरिर्मिह्व्या स्वपरोपकृतिहेतवे ॥ १ ॥

मुनि नयन तरणि (१२२७) वर्णे श्रीवीरजिनस्य जन्मकल्याणे ।

प्रकृतप्रत्यक्षकृतिरिय निष्पत्तिमयाप रविचारे ॥ २ ॥

सद्यचैत्यगुरुणा च सर्वार्थप्रतिधायिन ।

वशा (विशो ?) ऽभयकुमारस्य वसतौ हृद्या सुयोधकृत् ॥ ३ ॥

एकादशशतविंशत्यधिकश्लोकप्रमाण (११२०) ग्रथाग्र ।

ग्रथकृति प्रविवाच्या मुनिपुगवसूरिभि सततम् ॥ ४ ॥

यदिहोत्सुत्र किञ्चिद् हृद्य छन्नस्थबुद्धिभावनया ।

तन्मयि रूपानुकलितै शोध्य गीतार्थविद्वद्भि ॥ ५ ॥

॥ समाप्ता चेयं श्रीशीलभद्रप्रभुश्रीधनेश्वरसूरिपादपद्मचंचरीक

श्री श्री चद्रसूरिसंरचिता जीतवृहच्चूर्णि-दुर्गपदविषया

निशीथादिशास्त्रानुसारतः संप्रदायाच्च

सुगमा व्याख्येति ॥

यावद्वचनोदन्वान् यावन्नक्षत्रमडितो मेघः ।

ये यावच्चन्द्रार्का तावदिय वाच्यता भव्यैः ॥

मुनि जिनविजय-सम्पादित ग्रन्थावली

- १ जैनतत्त्वसार—हिन्दी भाषांतरः
- २ विज्ञप्तित्रिवेणि—संस्कृत हिंदी.
- ३ कृपारसकोष—संस्कृत हिंदी.
- ४ शत्रुंजयतीर्थोद्धार प्रबंध—संस्कृत हिंदी.
- ५ द्रौपदीस्वयंवर नाटक—संस्कृत हिंदी.
- ६ प्राचीन जैनलेखसंग्रह भाग १. संस्कृत गूजराती.
- ७ " " भाग २. " "
- ८ जैन ऐतिहासिक गूर्जरकाव्य संचय—गूजराती.
- ९ हरिभद्रार्चयस्य समयनिर्णयः—(संस्कृतनिबन्धः)
- १० कुमारपालप्रतिबोधः—(गायकवाडस् ओरिएण्टल सीरीज.)
- ११ प्राकृतकथासंग्रहः—(गूजरात पुरातत्त्व मन्दिर ग्रंथावली.)
- १२ पालीपाठावली. " " " "
- १३ अभिधानप्पदीपिका—पालीशब्दकोष " "
- १४ जैनसाहित्यसंशोधक त्रैमासिक पत्र. खंड १-२.

छपाता ग्रन्थो

- १५ प्राचीन गूजराती गद्यसन्दर्भ.
- १६ पट्टावलीसंग्रहः
- १७ विजयदेवमाहात्म्य.
- १८ गूजरातनां इतिहासना साधनो.

